

**KÜLÖNÖS SZERVEZKEDÉSEK
SZEGEDEN ÉS KÖRNYÉKÉN**

1945–1953

Bálint László

**KÜLÖNÖS SZERVEZKEDÉSEK
SZEGEDEN ÉS KÖRNYÉKÉN**

1945 – 1953

*A hírhedt koncepciók eljárások és ítéletek
első magyar példái*

BELVEDERE
Szeged, 2005

A kötet megjelenését támogatták
Civil Szövetség Egyesület
Dél-alföldi 56-os Vitézi Rend
Magyar Polgári Demokráciáért Alapítvány
Magyar Politikai Foglyok Szövetsége
Szabadságharcosokért Alapítvány
Óvári György
vitéz Vörös Imre

A kötet fejezetei – A lengyelkápornai gyilkosság című fejezet kivételével –
a KISTELEKI EDE emlékére létesített és a SOMOGYI KÖNYVTÁR
gondjaira bízott alapítvány 2000. évi helytörténeti pályázatának díjnyertes
munkáját tartalmazzák.

Szerkesztette
DR. FEJÉR DÉNES

Borítóterv
MAJZIK ANDREA

SZTE Egyetemi Könyvtár

ISBN 963 9573 09 4
ISSN 1587-2963

J000446453

© Bálint László, 2005
© Belvedere Meridionale, 2005

X 9783

TARTALOM

Előszó	7
Bevezetés	10
Makói kopjások	15
Magyar Ellenállási Mozgalom	49
Rémhírtérjesztő Alközpont	79
Szegedi Cserkészek	105
Kereszt és Kard Szövetség	121
Mórahalmi kisgazda kémek	177
Fehér Gárda mozgalom	201
A lengyelkápornai gyilkosság	209
Rövidítések	259
Névmutató	260

ELŐSZÓ

Az olvasóhoz szóló ajánló előszó megírását két mozzanat indokolja. Az egyik: az eredeti kézirat címének nyomatékossító jelzővel, a „különös”-sel való kiegészítése. A szervezkedés fogalma annyiban nem szorul magyarázatra, hogy természetes velejárója minden kis és nagy emberi csoportosulás önrendezésre való szándékának vagy rendezésre vonatkozó igényének és akaratának. Ám mi, akik végigéltük a Rákosi-féle rém-rendszer világát, tudjuk, hogy a szervezkedés fogalomhoz egy gyanús, titkos, tilos jelleget sugalmazó mellékértelmezés is járult. Nem indokolatlanul. A kommunista hatalom megerősödése és további önmegerősítése során a megszüntetett, szétvert társadalmi szervezetek életének folytatására vagy újraszervezésére tett kezdeményezést már „szervezkedés”-nek minősítette, azaz – mint a büntetőeljárások során kiderült és értelmezett – államellenes tettnek, amiben való részvétel súlyos retorziókat, nehéz börtönéveket, sőt gyakran halálos ítéletet vont maga után.

Ám a „különös” jelzőt éppen az indokolja, hogy az ismertett szervezkedések indító töltetét gyakran nem a szervezkedők szándéka és kezdeményezése indította be, hanem egészen más. Ezt a gyakran nem a szervezkedők érdekeivel való ellentétes jellege teszi különössé. Hogy ez miben áll, kiderül a végigolvasott esetek, történetek rettenetes következményeiből és gyalázatos büntetőeljárásaiból.

A másik mozzanat a kutató-szerző egyéni, egyedi látószöge. Bálint László az első, aki az akkori szervezkedések esetében az eddigi nézőponttól és ismertetésektől eltérő eredet-felderítést alkalmazott. Az eddig megismert és publikált, vagy éppen a lefolytatott bírósági perekből az derült ki, hogy az érintettek, s később terheltek szervezkedtek, amiért a kommunista rezsim a maga által kreált törvényekkel megbüntette őket. Tény- és tárgyszerűen eddig maguk a résztvevők és megbüntettek – mármint akik életben maradtak – ugyanezt hitték.

Bálint László kutatási módja és kutatói szemlélete fedezte föl, hogy az akkori szervezkedési folyamatokban még a földerített vagy minősített tettek, tények sem igaziak. A résztvevők, akik azt hitték, hogy szervezkednek, maguk sem tudták, hogy őket szervezik, s nem ők önmagukat. Ezt a később általánossá vált, akkor még példátlanul aljas eljárást a büntető folyamatok is módszeresen elleplezték. A szerző erre a háttér-folyamatra világít rá, egyedi szemléleti adottsággal és lehetőséggel. Minden világossá és tanulságossá válik e „különös” szervezkedések megismerés során.

A szerző a korabeli hivatalos eljárási iratok alapján készítette el a könyv kéziratát, amely hét, kiegészítéssel nyolc önálló eset feldolgozása. Ezek között szerepel a rendőrség, illetőleg az ÁVH nyomozati, ügyvédi, bírói megnyilatkozásai, továbbá álláspontok a nyolc felgöngyölített, megkonstruált, illetőleg provokációs terv szerint az ÁVH beépített főszereplőivel megszervezett eljárásainak, pereinek leírása. A szerző hivatalos nyelven adja vissza az eseményeket, illetőleg e véres rendőri korszak elmeszüleményeinek lefolyását. A kézirat nem dokumentum-tár, de számtalan adat szól, a pontos helyszínekről, szereplők, az eljáró nyomozók, ügyészek bírók magatartásáról, elembertelenedéséről. Minden ügyben számos tény és nagy számú név szerepel. A meghurcolt, megbüntetett szereplők közül sokat kivégeztek, sokan meghaltak, de még számos szereplő itt él közöttünk, rendszerint volt politikai üldözöttek szervezetének tagjaként.

Mindegyik fejezetben arányosan tagolt leírás-szerkezetek találhatók, visszafogott, szenvtelennek tűnő stílussal, hangvétellel, amelyekből azonban kiérződik a szerző mély együttérzése és a szenvedélyes ítéletmondás szándéka. Így ábrázolja a magyar történelem e szerencsétlen, szűk évtizedét. Kítűnő áttekintést ad, egyrészt az egyedi esetek pontos, hiteles leírásával, amelyek révén feltárja az embertelen rendszer egészét is, az értelemmel alig fölfogható könyörtelen és aljas büntetőeljárásai rendszerét és módszerét.

Az akkori események időszerűségét indokolja az események óta eltelt jó ötven-évtizednyi, két emberöltőnyi időtartam torzító és feledtető hatása. Megdöbbenve ismerünk rá az akkori módszerek és a mai politikai események metodikájának félelmetes hasonlóságára, a napjainkban éppen kialakuló és várhatóan a közeljövőben súlyos következményeket sejtető eseményekben. Jól mutatják e hasonlatosságok, hogy a kommunizmust sem az idő, sem a gyakori átkeresztelés (a Békepárttól az MSZP-ig) nem változtatja meg, nem humanizálja és nem is szocializálja.

A kommunista rendszer súlyos nemzet-, vallás- és emberellenessége tárul föl a fejezetekből. Az idős, lassan kiháló generációk egyes eltökélt vagy naiv csoportjainak racionálisan reménytelen, de a hit, az optimizmus és a hazaszeretet által mégis reménységgé erősített cselekményei, a totális elnyomás elleni próbálkozásai, és e próbálkozások súlyos megtorlása. Ugyanezen nemzedékek emlékeiben felidéződő, félelemmel, rettegéssel teli évei, évtizedei elevenednek föl a dolgozatokban. E rettenetes évtizedek mára szinte teljesen elfelejtődtek szinte mindenkinben, aki nem közvetlen elszenvedője, hanem csak érintettje volt e kornak. E felejtés talán csak azzal a jelenséggel magyarázható vagy indokolható, hogy a memória ugyan nem semmisíti meg, de rejtettebb, mélyebb agyvezélyekre szorítja vissza a szörnyű események és élmények emlékeit, éppen talán a továbbélés, a jobb reménység kialakulása végett.

A kézirat megjelentetésének éppen ez a jelenség ad fokozott fontosságot. Mind az idős, mind az e tekintetben fokozottan védtelen és emléktelen fiatalabb nemzedékek számára fontos a most újra megjelenő és elhatalmasodó embertelen politikai rendszer természetére, cselekményei és tervei veszélyére felhívni a figyelmet.

A kéziratban felidézett szegedi és környékbeli esetek a konkrét történetek és szereplők megismertetése mellett felidézik az általános, egyes országrészekre, orszá-

gokra, a szovjet hadsereg által megszállt, kommunista berendezkedésű Kelet-Európára egyaránt jellemző társadalomellenes rombolásokat, a cselekmények vagy provokált folyamatok egyformaságát. Ezek a hatások, a szándékok egyetemességét bizonyítják.

Az egykori súlyos vádak, rágalmak mára a még élő érintettek számára a hivatalos bírósági ítélet-megsemmisítései, törlései az igazságtevés egyensúlyának látszólagos helyreállítóivá váltak. Ám csak látszólag. Az akkor elvett életeket, a súlyos évekkel, sőt évtizedekkel büntetett emberek tönkretett életét, az állam által elrabolt vagyonát, lakását, termelőeszközeit, egykori szilárd, cselekvőképes, akarat erős és bátor személyiségét a „kárpótlás” sok vonatkozásban hazug, méltánytalan és aránytalan, jelentéktelenül csekély jóvátétele soha nem adja vissza. Sem azt a széleskörű és általános, a kommunista párt tagjain és kegyeltjein kívül mindenkit rettegésben tartó rendszer páratlan kártevését, a vagyoni kár mellett az erkölcsi, tudati, személyiségbeli hatását semmi, senki nem korrigálta. A páratlan történelmi lehetőségekkel történelmi változtatási, útváltási pozícióban lévő „rendszerelváltó” pártok elmulasztották, sőt mai ítéletünk szerint elszabotálták a tényleges erkölcsi és igazság-egyensúly helyreállítását: a bűnösök, a politikai gonosztevők tetteikkel arányos megbüntetését és a közéletből való teljes kizárását. A kézirat ismertetett esetei erre a bűnös mulasztásra is emlékeztetnek. Hogy a hírhedt, ismert vagy ismeretlen hatalmaskodók, az elnyomási, megsemmisítési tervek kiötlői és fenntartói, a megszálló bolsevik szovjet hatalom gátlástalan kiszolgálói ma is itt élnek még közöttünk, büntetlenül, a társadalom zöménél jelentősen jobb anyagi és hatalmi körülmények között. Utódaik, leszármazottaik hozzájuk hasonló gátlástalansággal folytatják elődeik nemzet-, vallás- és emberellenességét. Ráadásul a ma is hátrányos helyzetűek által felhalmozott állami vagyon ellopásával és magánbirtoklásával.

A kialakult helyzet alakulási folyamatára rávilágító fénysugár ez a könyv. Ennek ismeretében ajánlom az olvasó figyelmébe.

Fejér Dénes

BEVEZETÉS

A következő fejezetekben közreadott történetek egyikének főszereplője – Falcione Kálmán – a második világháború alatt az újszegedi kendergyár katonai parancsnokaként kijelentette, hogy „vigyázni kell, az oroszok be ne tegyék a lábukat Magyarországra, mert a bolsevizmust hozzák magukkal”. (1) A történelem igazolta Falcione Kálmán jóslatát, az oroszok immár szovjetekként betették a lábukat Magyarországra, hozták is magukkal a bolsevizmusukat, és hogy az itteni hatalmuk és helytartóik politikai pozíciói biztonságban legyenek, vagy fél évszázadra itt is maradtak.

Jött tehát megállíthatatlanul a szovjet hadsereg, és jöttek utánuk az addig Moszkvában várakozó magyar kommunista vezetők Rákosi Mátyással az élen. Azonnal megindult a kommunisták pártjának a szervezése, amely rövidesen a nála sokkal jelentősebb választási eredményeket elérő pártoknál nagyobb befolyásra tett szert. A magyar kommunista vezetés törekvése a szovjet mintát követve az egypártrendszerű diktatúrában akarta a maga számára a kizárólagos hatalmat biztosítani. A magyar társadalom és a különböző politikai tényezők ellenállása azonban számottevő volt, ezért ez a terv egy csapásra megvalósíthatatlannak bizonyult. Emiatt a Moszkvában tanult módszerekkel fokozatosan kellett felmorzsolni minden ellenállást: ellentétek szításával és a szembenálló politikai erők megosztásával. Az MDP Központi Vezetősége 1948. november 27-i ülésén Rákosi Mátyás főtitkár büszkén jelentette be, hogy „az elvtársak, ha megfigyelték a mi politikánk az olyan volt, hogy először megtörtük az egységfrontot. ... Szóval a régi lenini taktika. Az ellenséget megosztani, ha nem tudjuk megnyerni, ... a fő ellenség lehetőleg magára maradjon. Ez nagyjában-egészében megvan”. (2) Talán fél év sem telt el, amikor Rákosi Mátyás soron következő kommunista feladatként határozta meg: „A proletárdiktatúra egyik funkciója meggyorsítani az ellenséges osztályok szétverését, meggyorsítani eltűnését”. (3)

„Szétverés, ... eltűntetés” – olyan célok, amelyek csak könyörtelen diktatúrával voltak megvalósíthatók. Mindig a főellenségre kellett koncentrálni, arra, amelyik az adott időpontban a legnagyobb ellenállást fejtette ki a kommunista törekvésekkel szemben.

A náci-fasiszta maradványok magyar közéletből való kitakarítását lényegében egyetlen józan politikai erő sem akadályozta. Így a kommunisták első főellenségeként az 1945. évi országgyűlési választásokon kimagasló eredményt elért FKP-t határozták

meg, amely ellen speciális kommunista aknamunkával megindult a bomlasztó hadjárat. Az ellen az FKP ellen, majd a kevésbé jelentős NPP ellen is, amelyekkel az MKP koalícióban kormányzott. Rákosi Mátyás újabb kijelentése a már említett ülésen hangzott el: „Szövetségben vagyunk és ugyanakkor a szövetségesek likvidálására is irányt kell venni. Ez persze nem könnyű. Az ember csinál valamit, és ugyanakkor ennek az ellenkezőjét is csinálja”. (4)

Lassan minden politikai ellenlábas sorra került. Az 1947-es választásokon ki-magasló eredményt elért Magyar Függetlenségi Párttal kapcsolatban az MKP Politikai Bizottságnak 1947. szeptember 25-én az volt a véleménye, hogy „a Pfeiffer párt egyes képviselőinek a kompromittálására is súlyt kell helyezni”. (5) Nem volt azonban jobb Rákosi Mátyás véleménye a másik, úgynevezett munkáspárttal, az SZDP-vel kapcsolatban sem. „Több tízezer jobboldali szociáldemokrata, akit az egyesülés előtt kizártak, vagy aki az egyesülés után kimaradt az MDP-ből ... nem adta fel a demokrácia és a munkássegység ellenes magatartást”. (6) Már ekkor tudható volt, hogy rövidesen eljön a jobboldali szociáldemokrácia elleni ádáz kommunista küzdelem időszaka.

A politikai pártokon kívül természetesen más ellenfeleket is le kellett győzniük a kommunistáknak. Az egyik fő ellenfél – szerintük ellenség – a magyarországi egyházak voltak, amelyek elsősorban a marxista ideológia elterjesztésében jelentettek akadályt. Ismét a legilletékesebb, Rákosi pártfőtitkár szavai: „Amit most csinálunk, nem vallásellenes még. ... Nem kezdünk mi most általános ideológiai rohamot a vallás gyökerei ellen. Arra is majd később sor kerülhet, ha kiderül, hogy nem jön meg az eszük az egyház vezetőinek és nem tanultak a Szovjetunió ... történelméből és nem igyekeznek a szocialista államban úgy viselkedni, ahogyan kell. Valószínűleg ezt nem tanulják meg, mert kutyából nem lesz szalonba, és akkor másként fogunk beszélni”. (7)

Ugyancsak jelentős ellenállást fejtett ki az úgynevezett kulák-listákra felvett vidéki módosparasztság is. A szocialista termelési viszonyokkal szemben tanúsított ellenállásuk felbőszítette a kommunista vezetőket. Rákosi Mátyás 1949 márciusában kijelentette: „Itt az ideje, hogy a kulákság korlátok közé szorítását végre komolyan vegyük”. (8) Ugyanebben az időben Kádár János az MDP Központi Vezetőségének egyik ülésén azt a véleményét hangoztatta, hogy: „ha a kulák a demokrácia ellen támad, a fejét felüti, akkor lecsapunk rá és mihamarabb leszoktatjuk államellenes cselekedeteiről”. (9) Két évvel később, amikor már javában folyt a Kádár által beígért „leszoktatás”, Hegedűs András véleménye volt: „az utóbbi hónapokban jelentős mértékben megnövekedett a kulákság által elkövetett bűncselekmények és szabotázsok száma. A bíróságok (1951 – a szerző) júniusban 3070, júliusban 4123 kulák ellen hoztak ítéletet” (10)

Az úgynevezett osztályellenséggel való leszámolás szereplői és eszközei a teljesen kommunista befolyás alatt álló ÁVO, később ÁVH, az ügyészségek, valamint a bíróságok voltak. Amint keményedett a diktatúra, egyre inkább került az ügyészség és a bíróság is az ÁVH befolyása alá. 1947-ben az egyik FKP-ellenes büntetőeljárás során, még az MKP Politikai Bizottságában döntöttek arról, hogy „gondoskodni kell a per hallgatóságáról. ... Feltétlenül beszélni kell a tárgyalást vezető elnökkel és az ügyésszel is. A PB Farkas, Rajk és Révai elvtársakat bizza meg az előkészítéssel. Gondoskodni kell

megfelelő népbírákról". (11) A későbbiekben már nem kellett ilyen ügyekkel a legmagasabb politikai szinteken foglalkozni, elintézte mindezt a Péter Gábor által vezetett ÁVH.

A magyarság talán legsötétebb rémuralmi korszakát élte a Rákosi-klikk hatalomra jutása és hatalma megerősödése idején. Ez az időszak hozzávetőlegesen 1945 és 1953 közé tehető. A kegyetlenkedések, a leszámolások, a törvénytörések korszaka volt ez. A kommunista hatalom még a maga által hozott törvényeket sem tartotta tiszteletben. A szigorú terror, a proletárdiktatúrának elnevezett kommunista elnyomás országszerte érezhető volt, de az országos átlagot is meghaladta Szegeden és környékén. Ennek oka az volt, hogy a kommunista rémuralommal szembeni ellenállás is meghaladta az országos átlagot. Zöld Sándor, az MKP nagyszegedi titkára már 1947 tavaszán pártbeli feletteseinek így panaszkodott: „Szociális összetétele és a város szegedi gondolata, ellenforradalmi tradíciója folytán nehéz terület”. (12) De még 1951-ben is így jellemezte a helyzetet az MDP Csongrád megyei pártbizottság munkájáról készült jelentés: „Szeged város ... lakosságának többsége kispolgári klerikális reakció bázisa”. (13)

E véleményeknek logikus következménye volt tehát az országos átlagot meghaladó terror, a legvadabb diktatúra, amelyet az ÁVO, majd az ÁVH gyakorolt Drégely József, (14) Janikovszky Béla, (15) majd Tatai István (16) helyi vezetők irányításával, az ügyészség és a bíróság aktív közreműködésével. Ezen utóbbi intézmények kiemelkedő képviselői voltak Polonyi Jenő (17) vezető ügyész és a hírhedt szegedi halál-bíró Kiss Dezső, (18) akiről akkoriban az MDP szegedi városi bizottság megállapította, hogy „nagyon aktív minden szempontból, ítéletei minden egyes esetben komoly csapást jelentenek a reakciónak”. (19)

A hatalomért folyó harc időszakában, majd a hatalom megszilárdítása során az ellenfelekkel-ellenségekkel való kommunista leszámolás az államvédelmi szolgálat által többnyire szervezkedési ügyekben indított büntetőeljárások formájában valósult meg, amelyek a bíróságok által hozott rendkívül szigorú ítéletekkel zárultak. Ezek között a szervezkedési ügyek között voltak olyanok, amelyek valós alapokon nyugodtak, azaz az emberek egy csoportja valóban valamilyen titkos szervezetet hozott létre, amelyet felhasználva ellenállást próbáltak kifejteni, vagy arra készülődtek. Ezek között egyes ügyek az államvédelmi vizsgálat és a további eljárás során különféle konstruált elemekkel bővültek, és így valódi jelentőségüknél sokkal súlyosabbak lettek. Voltak aztán olyanok is, amelyeknek semmi köze nem volt semmiféle úgymond államellenes összeesküvéshez, végül a koncepciók eljárás során mégis szervezkedés címen szabtak ki a résztvevőkre súlyos ítéleteket. Végül olyanra is van példa, ahol nem zárható ki az államvédelmi provokáció esete, amelyben a később elítélt politikai ellenfeleknek talán eszükbe sem jutott volna a szervezkedés, ha gyanús körülmények között kívülről erre nem késztetik.

Ezeknek a szegedi és környékbeli szervezkedési ügyeknek tipikus eseteiről lesz szó a következő fejezetekben. Néhány-körülményre azonban feltétlenül már a bevezetőben ráírányítanám a figyelmet.

A mai szemmel már naivabbnál naivabbnak tűnő helyzetek, elgondolások és cselekedetek egy-egy szervezkedési, vagy csupán koncepcionált szervezkedési ügy

kapcsán senkit ne késztesse arra, hogy lekezelje ezeket. A történetek a véresen komoly osztályharc részei voltak, amelyeket a rendkívül súlyos jogerős bírósági ítéletek, gyakran kivégzések az egyéni és csoportos tragédiák szintjére emeltek. Az ítéletekkel kapcsolatban a következőkben csupán az úgynevezett főbüntetéseket említettem meg, amelyekhez azonban minden esetben járultak mellékbüntetések, mint például a politikai jogoktól való megfosztás, részleges vagy teljes vagyonelkobzás, a hozzátartozók kitelepítése, vagy meghatározott időre szóló, netán végleges kitiltás Szegedről, stb.

Mindenképpen ajánlatos szem előtt tartani, hogy a különféle államvédelmi és ügyészi jegyzőkönyvekben, bírósági ítéletekben olvasható „demokratikus”, vagy „népi demokratikus” kifejezéseknek ezekben az években semmi közük nem volt a demokráciához. Az idézett kifejezések a kommunista diktatúrát voltak hivatva elfedni, miként a „proletárdiktatúra” is.

Az ismertetett szervezkedési ügyek csupán a legjelentősebbek, tehát ezeken kívül voltak még más hasonló valós, félig vagy teljesen koncepcionált összeesküvéses ügyek is a tárgyalt időszak alatt, amelyek talán megérdemelnék a széles nyilvánosság előtti szereplést is. A választás azért esett a bemutatott ügyekre, mert ezek megfelelően tipikusak és kellőképpen reprezentálják az állami és párt-terror általános gyakorlatát.

Az ismertetett történetekben szerepeltek tiszteletreméltó bátor emberek, akik megpróbálták felvenni a harcot a reménytelen helyzetben is a kommunista diktatúrával. Voltak azonban olyanok is, akik szándékuk ellenére sodródtak bele az eseményekbe, vagy éppen múltjuk, származásuk stb. okán belekonstruálták őket. Azonban valamennyien – így vagy úgy – az embertelen kommunista diktatúra áldozataivá váltak.

A szerző

Jegyzetek

- (1) ÁSZTL V-44150
- (2) MOL 276.f.52.csop.4.ö.e.
- (3) MOL 276.f.52.csop.7.ö.e.
- (4) MOL 276.f.52.csop.4.ö.e.
- (5) PIL 274.f.3.csop.110.ö.e.
- (6) MOL 276.f.52.csop.4.ö.e.
- (7) MOL 276.f.52.csop.4.ö.e.
- (8) MOL 276.f.52.csop.5.ö.e.
- (9) MOL 275.f.52.csop.6.ö.e.
- (10) MOL 276.f.53.csop.82.ö.e.
- (11) PIL 274.f.3.csop.68.ö.e.
- (12) PIL 274.f.16.csop.94.ö.e.
- (13) MOL 276.f.53.csop.89.ö.e.
- (14) Drégely József (Mezőhegyes, 1887-1957) rendőr ezredes, a szegedi Politikai Rendészeti Osztályon – PRO-n – kezdte pályafutását, majd annak vezetője Komócsin Illés után. Az átszervezés után, egészen 1947 közepéig a szegedi ÁVO vezetője.
- (15) Janikovszky Béla (Salgótarján, 1919) illegális kommunista, majd a háború után államvédelmi tiszt. Drégely rendőr ezredes után a szegedi ÁVO vezetője, majd államvédelmi ezredesként bekerült az ÁVH legfelsőbb vezető körébe. Több jelentős koncepciós ügy aktív résztvevője. 1953-ban cionista szervezkedés gyanúja miatt – ugyancsak koncepciós eljárás során – Péter Gábor és társai ügyében őrizetbe került.
- (16) Tatai István (1909) rendőr őrnagyként Janikovszky Béla után a szegedi ÁVO vezetője, majd 1950-től államvédelmi őrnagyként az ÁVH szegedi osztályának vezetője.
- (17) Polonyi Jenő a háború utáni évei hírhedt szegedi népfőügyésze, több koncepciós per közreműködője. 1949-ben a fővárosba került, és ott bíróként működött tovább.
- (18) Kiss Dezső (1898) hírhedt halálbíró a Szegedi Megyei Bíróságon, majd annak elnöke. Több háború utáni koncepciós perben ítélezett. 1953-ban elhelyezték Szegedről, majd az 1956-os forradalmat követő megtorlás során ismét a Szegedi Megyei Bíróság elnöke.
- (19) PIL 274.f.25.csop.48.ö.e.

MAKÓI KOPJÁSOK

A második világháború vége felé a szovjet haderő magyarországi térnyerése következtében a német és a magyar hadsereg mindinkább nyugati irányba szorult, 1945 tavaszán a harcok már a Dunántúlon folytak. Ebben az időben döntés született arról, hogy a magyar hadseregen belül létrehoznak olyan speciális alakulatokat, amelynek katonái részben a szárazföldön a frontvonalon való átszivárgással, részben repülőgépről ejtőernyővel történő ledobással a szovjetek által már elfoglalt területekre juttatva különféle akciókba kezdenek. Feladatuk elsősorban szabotázs cselekmények végrehajtása lett volna, amelyekkel nehezíteni akarták a szovjet csapatok mozgását, az utánpótlás szállítását, valamint hírszerző-felderítő feladatokat is teljesítettek volna.

Ezeket a speciális alakulatokat Kopjások fedőnévvel látták el. Ilyen különleges alakulatba került bele a makói Vida István repülő hadnagy, aki korábban a harcok során – még 1944 májusában – repülőgépevel lezuhant, ennek következtében kórházba került, majd gyógyulása után Németországba vitték. Nemsokára kopjás kiképzésben részesítették és ezután telepítették a frontvonal mögé úgy, hogy 1945 május elején érkezett meg lakóhelyére, Makóra. Vida István két öccse, Vida László és Vida Béla – a háború alatt leventék voltak, így kerültek ki Németországba, ők is kopjás kiképzésben részesültek, visszatértük alkalmával azonban szovjet fogságba estek. Így ők valamivel később, csak 1945 nyarán érkeztek meg Makóra a szülői házhoz.

A kopjás kiképzést és bevetést jól szemlélteti két másik makói fiatal, Somlay Béla és Kugler István esete. Somlay Béla ejtőernyős levente kiképzésben részesült, majd 1939-ben katonai szolgálatra vonult be. 1944-ben már továbbszolgáló volt a szegedi repülőtéren az ugyancsak makói Kugler Istvánnal együtt. Századparancsnokuk akkor Gyuris István repülő főhadnagy volt. A front nyugatra tolódásával ők is a Dunántúlra kerültek, és 1945. március legelején Somlay Béla és Kugler István is jelentkeztek a Kopjás alakulatba. Először Nagyalásonyba kerültek, ahol elkezdődött a gyorsított kiképzésük, amely lökiképzésből, szabotázs cselekményekre – pl. robbantásra – való felkészítésből, hírszerzési feladatokra való kioktatásból állt. A kiképzés végén Gidófalvi vezérkari százados – a kiképzés vezetője – két csoportba osztotta a kopjások egységét. Az egyik csoportba azok kerültek, akik a fronton szivárogtak át a már megszállt területre, a másik csoportba pedig akiket ejtőernyővel dobtak a front mögé. Az ejtőernyősök közé került Somlay Béla és Kugler István is, összesen körülbelül

15-en voltak. Az ejtőernyős csoportot további rövid kiképzésre osztrák területre vitték, majd ötfős csoportokba osztották őket, az egyik ilyen csoportnak a vezetője Somlay Béla lett, akit előléptettek őrmesterré. Egyik beosztottja Kugler István volt. Felfegyverzték őket, és ellátták kellő mennyiségű robbanóanyaggal is a csoportot, majd meghatározták a feladataikat. Ezek szerint repülőgéppel Kiskunfélegyháza térségébe viszik őket, ott ejtőernyővel kiugranak és hozzálátnak a szabotázs akciókhoz, a hírszerző feladatok végrehajtásához, és a szervezkedésekhez. Az első időben önállóan kellett működniük, a későbbiekben futárt küldtek volna hozzájuk az összegyűjtött híryanagért és az újabb feladatokat is így hozták volna a tudomásukra.

1945 húsvétja előtti napokban indultak el repülővel. A gépen több csoport is volt, amelyek más-más helyeken ugrottak ki. Az éjszaka sötétjében azonban egy kicsit eltájolták magukat, mert a tervezett kiskunfélegyházi térség helyett Somlay Béla és csoportja Csongrád közelében a Tiszánál ért földet. Ejtőernyőiket összehajtogatták, fegyvereikkel és egyéb felszereléseikkel együtt gondosan elásták, majd a városon kívül egy elhagyott kunyhóban meghúzódtak. Virradat után Somlay Béla és Kugler István elindultak Csongrádra felderítő útra. Az első hírek egyike az volt, amit meghallottak, hogy a szovjet csapatok már Köszeget is elfoglalták. A társaikhoz visszatérve abban állapodtak meg, hogy nem hajtják végre a feladataikat akkor, hanem mindegyikük hazatér a lakóhelyére és ott kezdenek hozzá önállóan a feladatok végrehajtásához, amelyekhez társakat is szerveznek maguk mellé.

Somlay Béla, miután hazaérkezett Makóra, rövidesen jelentkezett a honvédségnél, ahol állományba is vették és a szegedi repülőtéren – egyik korábbi szolgálati helyén – kapott beosztást. Katonáskodása azonban csak nagyon rövid ideig tartott, mert 1945 kora nyarán apja váratlanul meghalt Makón, és annak kertészetét át kellett vennie, ezért leszerelt a hadseregből. Kugler István sorsa másként alakult, mert ő valamikor a háborús években belépett a nyilas pártba. Ezért Makóra hazatérve rövidesen internálták, ahonnan csak 1945 októberében szabadult.

1945 júniusában Vida István repülő hadnagy – aki akkor már ismét a honvédség kötelékében szolgált – az egyik hazalátogatása alkalmával Makón találkozott Somlay Bélával. Addig alig-alig ismerték egymást. Rövid beszélgetésük során kiderült, hogy közel azonos politikai nézeteket vallanak. Vida István valószínűleg hallott valamit Somlay Béla különös hazatéréséről, és ezért – talán próbaképpen – ujjával a tenyerébe rajzolta azt a kopjás jelet, amelyet a kiképzésük során valamennyiükkel közöltek. A két kopjás akkor ott, Makón egymásra talált, és elhatározták, hogy együttes erővel hozzálátnak feladataik végrehajtásához, ennek érdekében létrehozna egy szervezetet, hogy mindenképpen akadályozzák Magyarországon a szovjet típusú államberendezkedés bevezetését, legfőképpen pedig a kommunisták hatalomra jutását.

Úgy döntöttek, hogy elsősorban a volt kopjásokra – Vida István két testvérére és Kugler Istvánra – számítanak, mivel azonban azok akkor még nem tartózkodtak Makón, a háború előtti és alatti makói ejtőernyős leventékre számítottak. A szervezőmunkát tehát ketten kezdték, Vida István repülő hadnagy és Somlay Béla akkor már tartalékos őrmester, mindketten kopjások.

Az első beszervezettek között volt Barna Sándor egykori ejtőernyős levente, Lukács László levente, majd Hunyadi-páncélos, illetve Álló János. Amikor a szovjet fogságból hazatért Vida László és Vida Béla, ők is bekapcsolódtak a lényegében bátyjuk által vezetett mozgalomba. Rövidesen beszervezték Nagy Ferenc Pált és Jámbor Károlyt. Nagy vonalakban a későbbiekben is ez a csoport számított a kopjások makói, majd később a környező településekre, így Szegedre is kiterjedő mozgalma vezetésének. A szervezet kialakításában, a további szervezőmunkában, ha nem is kizárólagosan, de nagyon meghatározó szerepük volt az előbbieknél is, természetesen Vida István és Somlay Béla vezetésével.

A kopjások szervezkedése nélkülözötte a különféle formai elemeket. Nem volt szervezeti szabályzatuk, nem volt írásba foglalt cselekvési programjuk, nem látták el a tagjaikat igazolványokkal, stb. Ez a szervezkedés közel egykorú makói fiatalemberekből állt, akik közel egyidőben jártak iskolába, talán együtt voltak leventék, többen ejtőernyős leventék, szabadidejüket is leginkább egymás társaságában töltötték, jól ismerték egymást a strandról, a tánciskolából, különféle ifjúsági mulatságokból. Abban az időben ezen fiatalok korosztálya politikailag érdeklődő és rendkívül aktív volt. Vida István és Somlay Béla, valamint társaik politikai aktivitására antikommunizmusuk volt a jellemző és meghatározó. Találkozásaik alkalmával gyakran beszélgettek politikai kérdésekről, kicserélték híreiket és gondolataikat, néha vitatkoztak is, a legfontosabb kérdésekben azonban teljesen azonos volt az álláspontjuk.

Éppen a szervezettség nehéz körülhatárolhatósága miatt a kopjások társaságában gyakran fordultak meg olyan fiatalok is, akik nem tartoztak tagjaik közé. Ezek közül többen részt vettek a politikai beszélgetéseken, eszmecsereken anélkül, hogy a szervezetről, az illegális háttérrel tudtak volna. Voltak olyanok is, akik tudtak arról, hogy Vida István és Somlay Béla a társaikkal létrehoztak valamiféle titkos csoportosulást, de annak tagjai közé nem kerültek be. Voltak olyanok, akiket be akartak vonni a kopjások közé, de ők elutasították a közeledést illetve a csatlakozást és éppen ennek okán szereztek tudomást a szervezkedésről.

Vida István vonta be a mozgalomba Vida Bélát és Vida Lászlót, akik további tagokat is beszerveztek. Vida Béla 1946 tavaszán egyik barátjának, Lele Istvánnak bizalmasan említést tett arról, hogy bátyja irányításával folyik egy illegális szervezkedés. Ebbe sikerült Letél bevonnia. Vida László pedig Fádler Lajos nevű barátjának mondta el, hogy Makón létezik egy Kopjások elnevezésű titkos mozgalom, amely olyan komoly szervezkedés, hogy még a rendőrségre is beépültek. Fádler Lajos részt vett több – talán 8-10 – megbeszélésen. A kopjások már tagnak is tekintették, hiszen megbíztak benne, mert ő már korábban, még 1945-ben, részt vett a makói diákok röpcéduláinak készítésében és terjesztésében. Ugyancsak Vida László nevéhez fűződik Zelinka László periférius bekapcsolása a mozgalomba. Zelinka 1947 augusztusában a makói Balla Sári-féle tánciskolában zongorázott, ahol megismerkedett Vida Lászlóval, majd csatlakozott annak társaságához. Egy évig nem is volt tudomása arról, hogy akikkel együtt jár szórakozni, azok egy titkos mozgalom tagjai. Mindezt csak 1948 nyarán tudta meg, s valójában ki sem deríthető, hogy formálisan be volt-e szervezve vagy sem. Jámbor Zoltán pedig Vida László iskolatársa volt és így gyakran voltak együtt a későbbiekben

is, egy társasághoz tartoztak. A rendelkezésre álló adatok szerint őt 1946 elején szervezte be Vida László a kopjások közé és feladatul kapta további beszervezését. Ennek az elvárásnak úgy tett eleget, hogy unokatestvérét, Mécs Józsefet szervezte be, és egyben feladatul adta neki is, hogy ő is nyerjen meg megbízható embereket a mozgalomnak. Mécs ezt a feladatot úgy oldotta meg, hogy szólt a baráti társaságához tartozó Ruzska Károlynak és Sarkadi Endrének a Kopjások mozgalmáról, de a legnagyobb meglepetésére azok már ekkor tudtak a szervezkedésről.

Vida István volt a beszervezője Sárossy Gyula volt repülő tiszthelyettesnek, aki a háború után betegsége miatt szerelt le a hadseregből. Beszervezésére már civilként került sor. Ugyancsak Vida István – a háború utáni budapesti katonai szolgálata idején – vonta be a mozgalomba egy politikai témákat érintő beszélgetés után szinte gyermekkori barátját, a budapesti Sebestyén Albertet.

Somlay Béla katonáskodása idején Szegeden Gyuris István honvéd főhadnagy volt a századparancsnoka. Gyuris István a háború alatt repülőgép vezetőként felderítő feladatokat teljesített, majd 1945 áprilisában hazament a szüleihez Szőregre. Mivel nem volt semmiféle, akkoriban elítélendő cselekedete, igazolták és először Szegeden kapott beosztást, majd áthelyezték Makóra az ottani honvéd kiegészítő parancsnokságra. Amikor Gyuris István Makóra került, felkereste volt beosztottját, Somlay Bélát és hosszasan elbeszélgettek, elsősorban politikai kérdésekről. Ez még 1945 végén történt, és Somlay alkalmasnak ítélte Gyurist mint hivatásos katonatisztet arra, hogy bevonják a mozgalomba. Vida István véleményének ismerete nélkül azonban nem akart az ügyben dönteni. Ezért megszervezett egy találkozót Vida István és Gyuris István között. Már a beszélgetés elején kiderült a teljesen azonos politikai beállítottság. Ezért aztán Vida István közölte, hogy létezik egy illegális mozgalom Makón, és felszólította Gyurist, hogy lépjen be. Az akkor tehát még hivatásos tiszt Gyuris István azonnal igent mondott, csupán azt ellenezte, hogy azokban az időkben, amikor még nem volt tudható a politikai küzdelmek végkifejlete, máris szabotázs cselekmények végrehajtásába kezdjenek.

Gyuris István komolyan vette a vállalt feladatokat, és további szervezőmunkába kezdett. Elsőként makói barátját, dr. Bánky Mihály orvost környékezte meg, és vont be – valójában Somlay Béla aktív közreműködésével – a mozgalomba. Dr. Bánky a háború alatt katoniorvos volt, angol fogságba került, ahonnan 1945 októberében tért haza. A makói kórházban orvosként helyezkedett el, Gyuris Istvánhoz a barátságon kívül az is kapcsolta, hogy a feleségeik is barátnők voltak. Érdekes történet volt dr. Kiss Sándor tartalékos állatorvos főhadnagya. Kiss 1941-től Szőregen volt állatorvos, a háború folyamán katonai szolgálatot teljesített, majd 1945-ben amerikai fogságba került, ahonnan 1946 januárjában tért haza. Mivel a háború előtt és alatt is részben ő volt a szőregi levante egyesület egyik vezetője, 1946 februárjában internálták. Gyuris azzal a feladattal bízta meg, hogy egy 8-10 főből álló csoportot hozzon létre valamiféle rendezőgárda céljaira. Az illegális mozgalmat nem is említette neki, és valami félreértés kapcsán dr. Kiss arra gondolt, hogy az FKP-nak lesz arra szüksége. Egy újabb találkozás alkalmával közölte is dr. Kiss Gyurissal, hogy megvan a csoport, beszervezte az embereket – 6 főt –, holott egyetlen lépést sem tett az ügyben, semmiféle csoportot nem szervezett.

A történet következő szereplője Hummer Ferenc nyugállományú honvéd százados, kinek esetében feltétlenül szükséges egy rövid kitérő. Hummer Ferenc a II. világháború alatt zászlóaljparancsnok volt és 1945-ben egész egységével átállt a szovjetekhez. Ennek ellenére 1946. október 1-én „B”-listázták mint megbízhatatlan horthysta katonatisztet. A hadseregből való eltávolítása után csupán néhány hét telt el, amikor az utcán egy ismerőse bemutatta Turánszky Istvánnak, aki 1920-ban Magyarországról vándorolt ki az USA-ba, és 1945-ben az amerikai hadsereg tisztjeként tartózkodott Magyarországon. A megismerkedést több találkozás követte, amely alkalmakkor Turánszky többnyire tanulmányozta Hummer Ferencet. Igyekezett minél jobban megismerni politikai hovatartozását, majd egyre gyakrabban katonai adatokat kérdezgetett tőle, és kérdéseire rendre választ is kapott. Végül odáig jutottak, hogy Turánszky beszervezte Hummer Ferencet, kihasználva annak kommunistaellenességét. Azt a feladatot kapta az újdonsült beszervezett, hogy Magyarországon építsen ki egy olyan országos kiterjedtségű illegális szervezetet – azaz szervezzen be megbízható embereket – akik katonai és gazdasági hírszerzést végeznek, szabotázs cselekményeket hajtanak végre, és amerikai támadás esetén középületeket foglalnak el, támogatják a frontvonal mögé ledobott ejtőernyősöket, csatlakoznak az amerikai megszálló csapatokhoz, stb.

Hummer ezeket a feladatokat vállalta, és hozzá is kezdett végrehajtásukhoz. 1946 novemberében elutazott Makóra régi ismerőiséhez, Gyuris István főhadnagyhoz, akivel 1942-ben együtt végezte el a Bolyai Akadémia egyik főtiszti tanfolyamát. Felvázolta előtte a rendszerváltozásra való felkészülés lehetőségét, és bevonta őt a szervezés alatt álló csoportba. A rendszerváltozás alatt azt értette, hogy Magyarországon olyan kormány alakuljon, amelyben nem kapnak helyet a kommunisták. Hummer egyben közölte Gyuris feladatát is, miszerint létre kellene hoznia az ország déli vidékein egy, az általa vázolt feladatok végrehajtására alkalmas csoportot. Ekkor Gyuris közölte, hogy ebben az ügyben nem kell sokat fáradoznia, hiszen tud egy ilyen már létező csoportról és ha azok, illetve annak vezetése hajlandó csatlakozni a Hummer-Turánszky-féle hírszerző-szervezkedő vonalhoz, akkor már csak néhány újabb tagot kellene beszerveznie.

Gyuris a Kopjások közül először Kugler Istvánnak említette meg a Hummer féle amerikai kapcsolódási lehetőséget, majd szólt erről Vida Istvánnak és Somlay Bélának is. Hárman megvitatták a kialakult helyzetet, és mivel addig még semmilyen külföldi kapcsolódásuk nem volt, a korábbi Kopjás vonalról azt sem tudták, hogy létezik-e, ezért úgy döntöttek, hogy mozgalmukat Gyuris Istvánon keresztül hozzákapcsolják a Hummer-féle hírszerző-szervezkedő vonalhoz, egyben kihasználják annak esetlegesen kínáló lehetőségeit is. Ennek megfelelően néhány napon belül Gyuris Istvánon keresztül jelezték Hummer felé, hogy 15-15 fős csoportok már be is vannak szervezve. Ez persze akkor így még nem volt igaz. Lehet, hogy a makói Kopjások és környezetük létszáma megfelelt a jelzett 30 főnek, de a beszervezettek száma akkor még közel sem volt ennyi. Mindenesre a makói Kopjások szervezkedése tekintetében a történetek előrelépést jelentettek, hiszen megteremtődni látszott a külföldi összeköttetés amerikai irányba.

Mindez megkívánta a szervezőmunka fokozását, amelyből a még mindig hivatásos katonatiszt Gyuris István vette ki a részét legeredményesebben. Elsőként Vedres György honvéd századossal vette fel a kapcsolatot, aki a háború után mint igazolt tiszt a szegedi gyalogezrednél kapott századparancsnoki beosztást. Rövid ideig egy makói portyázó századnál lett századparancsnok-helyettes, majd visszakerült Szegedre a határvasdász századhoz parancsnoknak. Vedres makói szolgálata idején ismerkedett meg az ottani honvéd kiegészítő parancsnokság vezetőjével, Gyuris István főhadnaggyal. Hamarosan tisztázódott, hogy azonos politikai nézeteket vallanak, így aztán Vedres Szegedre való visszakerülése után is tartották a kapcsolatot. Amikor létrejött a Hummer-Turánszky vonal, Gyuris István beszervezte a mozgalomba Vedres György századost és kikérdezte alakulata elhelyezési körletéről, szervezeti struktúrájáról, létszámáról, fegyverzetéről, a tisztek nevéről, a határmenti őrségek felállítási helyéről, stb. A megismert adatokat pedig Hummeren keresztül továbbította Turánszkyknak. Vedres százados állítólag azt is elmondta Gyuris Istvánnak, hogy ha valamiféle megmozdulásra, fegyveres akcióra kerülne sor, rajta kívül a százada kétharmad részére is számítani lehet.

Gyuris István e szervező munkájához tartozott, hogy egy ismerőse közvetítésével megismerkedett Müller András postai tisztviselővel, akivel többször beszélgetett, és ezen alkalmakkor kikérdezgette különféle postai adatokról. Ezek a postai vonatkozású adatok azonban már nem jutottak be a kémadatok áramlási csatornájába. Gyuris különben is távlati célokra tervezte ezt a kapcsolatát.

Az amerikai hírszerző vonal kedvező véleményéről és elismerő értékeléséről azonban a Vida István által vezetett makói kopjások sem akartak lemaradni. Kugler István és Lukács László Vida István utasítására felderítették a makói rendőrség létszámát, fegyverzetét, objektumaik elhelyezkedését, a parancsnokok és a tisztek neveit, stb. majd ezeket az adatokat átadták Gyuris Istvánnak, aki Hummer Ferencen keresztül eljuttatta az amerikaiak emberéhez, Turánszkyhoz. Fokozni kellett a szervező munkát is, hiszen mint láttuk, erős túlzással jelezték a létszámukat az immár meglevő külföldi kapcsolat felé. A szervező munkában Somlay Béla, Álló János, Barna Sándor és Lukács László jeleskedtek. Somlay például bevonta a mozgalomba egyik barátját, Horváth Lajost, aki az iskolában egy osztállyal járt alatta, de később igen jó kapcsolatba kerültek. Ugyancsak Somlay hatására és felkérésére került be a Kopjások szervezkedésébe Nagy Ferenc Pál, aki mellesleg Somlay kertészetében dolgozott.

Barna Sándor kezdetben távol akarta tartani a szervezkedéstől öccsét, Barna Ferencet, de az más barátokon keresztül periférikusan kapcsolatba került a Kopjások mozgalmával, így aztán végül a bátyja bevonta őt is. Különös eset volt Kovács Mihály egykori makói ejtőernyős leventéé. Ő Szirmai Dezső egykori ejtőernyős leventéével volt barátságban, 1944-ben együtt rendelték őket ejtőernyős gyakorlatra Rákospalotára. Visszatérve Makóra a front közeledtével felfegyverzett leventeként szolgált együtt Barna Sándorral, Lukács Lászlóval, Molnár Józseffel és Szirmai Dezsővel. Fegyveres bevetésükre nem került sor, de Kovács Mihályt egyszer elküldték többedmagával partizánvadászatra Nagylak térségébe, az akció azonban eredménytelen maradt. A háború után önkéntes jelentkezés alapján bekerült a hadseregbe, ahol aknavető szá-

zadhoz osztották be, ahonnan azonban megszökött és ezért 3 hónap felfüggesztett fogházbüntetésre ítélték. A szervezkedő kopjások közé őt is Barna Sándor vonta be.

Szirmai Dezső esete talán a leginkább figyelmet érdemlő. Szirmai a háború előtt és alatt több hasonló korú makói társával együtt ejtőernyős levente kiképzést kapott, majd önként jelentkezett az SS-be. Behívója 1944. szeptember 21-én meg is érkezett, de akkor már nem tett eleget a parancsnak, hiszen az egyre erőteljesebben előretörő szovjet csapatok Makóhoz közeledtek. Így tehát az SS-be való belépés csak szándék maradt. A háború után belépett viszont az SZDP makói szervezetébe, amely 1945. augusztus 25-én delegálta az államrendőrség makói politikai rendészeti osztályára, ahol nyomozó alhadnagy lett. Az átszervezések során akadálytalanul átkerült az ÁVO makói részlegéhez, miközben barátaival, egykori ejtőernyős levente társaival a kapcsolatot folyamatosan fenntartotta. Ennek a kapcsolódásnak volt még egy különleges vonatkozása. 1946 májusában, amikor Szirmai Dezső már a makói ÁVO-n szolgált, Kovács Mihály megszöktette a hűgát és rövidesen feleségül is vette. Ebből következően Szirmai Dezső és Kovács Mihály a barátságon kívül rokonsági viszonyba is kerültek. Szirmai Dezső formálisan nem volt beszervezve a Kopjások közé, de mivel rendszeresen találkoztak, együtt szórakoztak, beszélgettek, rövidesen rájött a Vida István vezette mozgalom lényegére, azonban szolgálati helyén erről nem tett jelentést.

Barna Sándor további beszerzése volt Molnár József, aki 1943-ban lett ejtőernyős levente Makón. A háború után egy ideig a makói határportyázó században volt katoná. Leszerelése után Barna Sándor tett neki említést arról, hogy a volt ejtőernyős leventékből alakult egy szervezet, és ebbe őt is bevonták. Mindez nagy változást nem jelentett az életében, hiszen továbbra is ugyanabba a társaságba járt, ugyanazokkal találkozott mint addig, csak attól kezdve már a Kopjás szervezet tagjaként. Némileg más volt a helyzet Ruszka Károly esetében. 1944 őszén a makói leventék egy részéből és más önkéntesekből alakítottak egy szabadcsapatot, amelynek tagja lett Ruszka Károly is. A város határában tüzelőállásokat építettek ki, és elszántan várták a szovjeteket, akiknek hihetetlen erőfölényét meglátva mégis jobbnak látták, ha elkerülik a fegyveres konfrontációt. A háború után Ruszka Károly is a volt leventék baráti társaságához tartozott, be is akarták vonni a mozgalomba, azonban ő idegenkedett a titokzatos Kopjás szervezkedéstől, ezért nem lépett be közéjük, bár tudott a mozgalomról. Sarkadi Endre is a makói levente-szervezet tagja volt és háború utáni baráti köre is a korábbi leventékből állt. Még 1946-ban Barna Sándor és Lukács László felszólították, hogy lépjen be mozgalmukba, amely kérésre ő igenlő választ adott. Másként alakult Erdei Ferenc esete. Ő 1946 nyarán a makói strandon ismerkedett meg Barna Sándorral, Lukács Lászlóval, Nagy Ferenc Pállal és barátaikkal, ettől kezdve csatlakozott hozzájuk, együtt jártak szórakozni, beszélgetni. Máig kiderítetlen, hogy formális beszerzése megtörtént-e, vagy csupán odacsapódott a Kopjásokhoz. Fodor Jenő is a makói strandon ismerkedett meg a volt leventékkal és társaságukkal, akikkel együtt gyakran átúszták a Marost, és a stranddal szemben levő hangulatos füzesben élénk politikai vitákat folytattak. Lényegében Fodor Jenő is csak odacsapódott a Kopjások társaságához, nemsokára azonban ez a kapcsolódás is lazult, mert beiratkozott a szegedi orvostudományi egyetemre, és attól kezdve csupán a hétvégéit töltötte Makón.

Mielőtt tovább folytatnánk a makói Kopjások szerveződésének történetét, közbetevőleg feltétlenül meg kell emlékeznünk egy igen fontos körülményről, amely jelentősen befolyásolta a mozgalom megítélését. 1946 decemberében, amikor egyre élesedett a belpolitikai helyzet, egyre-másra történtek letartóztatások. Az amerikai Turánszky István közölte Hummer Ferencel, hogy egyelőre álljon le a további szervezőmunkával, amíg a helyzet valamennyire normalizálódik. Ezt az utasítást Hummer Ferenc 1947 januárjában közölte Gyuris Istvánnal is, végül a hír eljutott Vida Istvánhoz, a makói Kopjások szervezetének vezetőjéhez. Még ebben az évben nem sokkal a történetek után Turánszky Istvánnal minden kapcsolat megszakadt, mert különböző okok – pl. a magyar demokrácia becsmérlése, antiszemita kijelentések, stb. – miatt az ÁVO letartóztatta. Vida ekkor úgy döntött, hogy rendszerellenes, illegális mozgalmuk továbbfejlesztését folytatják, bár annak jelentőségét a külföldi kapcsolat hiányában visszalépésnek, minőségromlásnak tekintették. Nem mintha a Turánszky-Hummer vonalból bármiféle hasznuk származott volna.

Folytatódott tehát a szervezőmunka, amelynek során Lukács László a volt makói, majd budapesti ejtőernyős levante, Palicska Sándort tájékoztatta, hogy a makói régi ejtőernyős gárda szervezkedik. Nem sokáig kellett győzködnie Palicskát, aki helyeselte a mozgalmat és be is lépett. OTI-tisztviselőként dolgozott Makón Szabó Zsigmond, aki a háború alatt katona volt, 1945 márciusában szovjet fogságba került, de szerencséjére még annak az évnek augusztusában hazaengedték megromlott egészségi állapota miatt. Szabó Zsigmondnak volt egy húga, akinek a háború utáni években Lukács László udvarolt, innen származott az ismeretség. Lukács beszervezte ugyan a mozgalomba Szabó Zsigmondot, de ő semmiféle érdemleges cselekedetet nem fejtett ki, talán a legpasszívabb tag volt a társaságban. Az említetteken kívül még Lukács László nevéhez kötődik Molnár Dániel és Bitó Gyula bevonása a Kopjások mozgalmába.

A mozgalom létszámának növeléséből Álló János is kivette a részét, ő szervezte be például Gondos Jánost, aki közvetlenül a front áthaladta után benne volt egy röpcédulázó ifjúsági szervezkedésben Makón, amelynek ügyében a bíróság ugyan felmentette, de több hónapra internálták. Szabadulása után került kapcsolatba a Kopjásokkal, és csatlakozott hozzájuk. Makói levante volt Jenei Zoltán is, aki a háború legvégén nyugatra került, angol fogságba esett. 1945. október végén engedték haza. Úgy került kapcsolatba a makói kopjások mozgalmával, hogy barátja és egykori iskolatársa volt Álló Jánosnak.

A szervezkedők sorába tartozott még Nagy Ferenc Pál, aki barátját, Szabó Györgyöt egy budapesti lelkigyakorlat alkalmával 1948-ban kísérelte meg bevonni a Kopjások közé. A felszólításra Szabó György sem igent, sem nemet nem mondott. Jámbor Károly mint makói levante a front áthaladtakor került szovjet fogságba, ahonnan 1945 őszén érkezett haza. Azonnal kapcsolatba került a volt barátokkal és levante társakkal, így értesült a Kopjások szervezkedéséről, amelyhez 1947-ben Nagy Ferenc Pál és Lukács László unszolására csatlakozott.

A szervezőmunka során szólni kell még Halász Árpádról és Köblös Sándorról, akikkel kapcsolatban ma már nem tisztázható, hogy ki, vagy kik által kerültek kapcsolatba a makói Kopjásokkal. Halász Árpád vagy a strandon, vagy a tánciskolában ismerkedett

meg a Vida István által vezetett társasággal, és végül Nagy Ferenc Pál közölte vele, hogy ők a Kopjások, akik egy mozgalmat alapítottak. Innen szerzett tudomást Halász a mozgalomról, de azt már végképpen nem lehet tudni, hogy ki szervezte be oda. 1949 májusában azonban elkerült Makóról, és ekkor kapcsolata megszakadt a Kopjásokkal. Köblös Sándoré ismét egy sajátos eset, ő ugyanis úgy ismerkedett meg a mozgalom tagjaival, hogy már 1943-tól udvarolt a Barna-testvérek húgának. Ebből következően gyakran megfordult Barnáéknál, találkozott a Barna fivérekkel és azok barátaival is, de a Kopjások mozgalmához lényegében soha nem csatlakozott.

Ha az eddigieket figyelembe vesszük, azt látnunk kell, hogy a Kopjások makói mozgalmához körülbelül negyvenen tartoztak. Ez a létszám azonban változó volt, mert fejlesztése 2-3 év alatt ment végbe, másrészt mindig voltak, akik időszakosan, vagy véglegesen kiválni kényszerültek. Néhányan tanulmányokat kezdtek a közeli Szegeden, ami akadályozta őket a szervezeti életben való aktív tevékenységben. Mások katonai szolgálatra vonultak be, és ez okozta időszakos vagy végleges kimaradásukat a mozgalomból. A szervezőmunkával kapcsolatban az is megemlítené, hogy a Kopjások vezetője, Vida István a kezdeti években még a hadseregben szolgált, állomáshelye pedig Makótól távol volt, tehát maga sem tudott igazán aktívan résztvenni a szervezőmunkában.

Tekintsük át, hogy miféle célkitűzések által vezetve jött létre és működött a Kopjások makói szervezete. Elvitathatatlan tény, hogy mint antikommunista mozgalom, látva a kommunisták hatalomra törő szándékát és a várható diktatúra korán felismerhető jegyeit, e folyamat megállítását és visszafordítását tűzték ki célul. Ennek érdekében határozták el, hogy a mozgalmat minél szélesebb tömegbázisra helyezik. A már megnyert tagokkal rendszeresen tartották a kapcsolatot, ezért különböző kisebb-nagyobb létszámú összejövetelt szerveztek, ahol megbeszélték a politikai eseményeket, fejleményeket. Elsődleges céljuk természetesen az volt, hogy felkészüljenek az újabb háborús konfliktusra, és bízva a nyugati hatalmak győzelmében, Magyarország szovjet megszállás alóli felszabadításában, adott esetben a zavartalan és zökkenőmentes hatalomátvételt végrehajtsák. Ez volt az általánosan vett fő cél. Ezen túl azonban egymás közötti beszélgetéseik alkalmával gyakran merültek fel különféle konkrét elképzelések bizonyos kalandos akciókról, a Kopjás-kiképzés során tanultakról, pl. a hírszerzésről és diverzáns cselekményekről, röpcédulázásról, stb., amelyekre azonban vagy nem került sor, vagy csupán elakadtak azok a próbálkozás szintjén.

Sajátosan alakult a kopjások szervezeti élete. A mozgalmat az a néhány létrehozó vezette, akik – pl. Vida István és Somlay Béla – mint egykori Kopjások ezt feladatuknak tekintették. A további rangsort az adta, hogy ki hány új tagot szervezett be, vagy egyébként milyen aktivitást fejtett ki. Nem voltak a szervezeten belül alegységek vagy csoportok, és így nem voltak ilyen jellegű vezetőik sem. Nem volt írásba foglalt szervezeti és működési szabályzatuk, nem adtak a tagjaiknak igazolványt, nem volt jelvényük, ami pedig a nevükből következően igazán lehetett volna.

A nyár beálltával ugyanúgy, mint Makó szinte teljes ifjúsága, szabadidejük nagy részét ők is a strandon töltötték. Ahogyan más társaságok is elkülönültek a többiekől, ők is ezt tették. A közös programok alkalmával aztán minden szóba került,

ami akkoriban az ifjúságot érdekelte. Megbeszélték a sportélet híreit, a különféle lányügyeket, egyikük tanulmányi problémáit, másikuk munkájával kapcsolatos nehézségeit, és természetesen leggyakrabban, legszenvedélyesebben a külpolitikai és belpolitikai híreket. Az ilyen csoportos összejövetelek alkalmával előfordult, hogy minden politikai vita ellenére a Kopjás mozgalom szóba sem került, s ha valaki ilyenkor véletlenül közéjük keveredett, még rá sem jöhetett, hogy szervezkedők közé vetette a sorsa. Ha a strandon voltak, és bizalmasabb témát akartak megvitatni, vagy netán a mozgalmukról is szót akartak váltani, átúszták a Marost, és a stranddal szemközti füzesben mindezt biztonsággal megtehették.

Ha nem volt kedvező az idő a strandolásra, akkor a Fő téren, vagy a Petőfi parkban találkoztak és beszélgettek, de arra is volt példa, hogy a gazdasági egyesület székházában jöttek össze. Ha viszont kifejezetten a mozgalom ügyeiről beszéltek, általában valamelyikük lakásában, vagy Somlay Béla kertészetének üvegházában volt az összejövetel.

Mint akkoriban minden hasonló mozgalom, a Kopjások is megkíséreltek valamilyen fegyveres bázist teremteni maguknak. Különösen így volt ez egy olyan katonai irányítású és katonaviseltekből álló mozgalomban, mint a Kopjásoké. A háború után országszerte – ahol a front elhaladt, így Makó térségében is – rengeteg szétszórt fegyver, lőszer, robbanóanyag volt. A helyzet konszolidációja kezdetén az egyik első feladat az volt, hogy ezeket a fegyvereket és egyéb harci anyagokat összegyűjtsék. Makón a püspöklelei út közelében volt akkoriban egy raktára a Vöröskeresztnek, amely mellett – egy üresen álló épületben – halmozták fel a környéken összegyűjtött fegyvereket. A Vöröskereszt raktárát őrség vigyázta, amely odafigyelt arra az épületre is, ahol a fegyverek voltak. Az épület ócska ajtaját zárni sem lehetett, ablakainak üvegezése is rendre be volt törve. Vida István utasítására ide tervezték a fegyverszerzési akciót a Kopjások még 1945 decemberében. Ebben a résztvevők Vida Béla, Vida László, Barna Sándor és Lukács László voltak. Az akció végrehajtásához információkat adott Gyuris István, aki akkor a makói honvéd kiegészítő parancsnokságon dolgozott. Az éjszaka leple alatt csendben közelítették meg az épületet, az őrség az igazak álmát aludta, s így fegyvereket, kézigránátokat, lőszereket sikerült zsákmányolniuk, amelyeket Barnáék lakására vittek. Később ezeket a fegyvereket gondosan zsákokba csomagolták, és átvitték Vidáék házának padlására, ahol elrejtették.

Somlay Béla és Kugler István egy időben fontolgatták, hogy elmennek Csongrád térségébe, oda ahol az ejtőernyős földetérésük után a fegyvereiket elásták. Úgy gondolták, hogy kiássák azokat, és elviszik Makóra, ahol elrejtik. Csakhogy azóta azok a fegyverek a földben már rozsdásak és használhatatlanok lehettek, ezért aztán lemondtak a kiásásukról.

Egy alkalommal Gyuris István is magához vett a Vöröskereszt épülete melletti raktárból 4 db kézigránátot, amelyet a mozgalom részére átadott Somlay Bélának. Később Álló János, Sárossy Gyula és Jenei Zoltán is terveztek egy újabb fegyverszerzési akciót az alig őrzött raktárból. Oda is lopakodtak egy éjjel a raktár közelébe, azonban Álló János zajt csapott, amire az őrök felébredtek és fegyverszerzés helyett a társaságnak ajánlatos volt kereket oldania.

Természetesen a Kopjásokhoz hasonlóan mások is tudtak a lezáratlan épületben alig őrzött fegyverekről. Mások is voltak, akik szereztek onnan fegyvert és lőszert vadászathoz, kézigránátot halászathoz. Talán többet is elhordtak, mint a Kopjások. Igaz viszont, hogy a többiek nem szervezkedés céljaira vitték. A felhalmozott fegyverek között sok volt a használhatatlan, a már alig-alig javítható, a különféle lőszeresek is ömlesztve voltak, ezért aztán az illetékes katonai vezetés úgy döntött, hogy az egész készletet a városon kívül felrobbantják.

A Kopjások történetének folytatása során ismét szükséges tenni egy rövid kitérőt, és meg kell ismerkednünk Páthy Istvánnal, aki a háború alatt hivatásos tisztként harcolt, majd hadnagyi rendfokozattal átkerült a háború utáni, újjászervezett magyar hadseregbe. Különböző alakulatoknál teljesített szolgálatot, így 1947. április 25-én a tolnai honvédtiszti századhoz került, ugyanoda, ahol éppen akkor Vida István repülő hadnagy is vezénylését töltötte. Páthy és Vida nagyon hamar összebarátkoztak, mindketten erősen kommunistaellenesek voltak, és Magyarország jövőjét nem a Kelet, hanem a Nyugat mellett látták. Amikor már kellő bizalommal voltak egymás iránt, Páthy azt is elmondta Vidának, hogy ő képtelen beilleszkedni a kialakuló új rendszerbe, ezért rövidesen kiszökik az országból, sőt hívta Vidát is, hogy tartson vele. Vida ekkor az ajánlatot elutasította, és az indokait is elmondta, miszerint vezet Makón egy rendszerellenes szervezkedést, amelynek tagjai jobboldali gondolkodásúak, volt ejtőernyős leventék, stb.

A tolnai szolgálati vezénylés után Vida az I. kerületi honvéd parancsnokságra került a fővárosba, Páthy István pedig végrehajtotta külföldre szökési tervét. Ausztriában egy kiszökött katonatiszt esetében elkerülhetetlen volt, hogy ne kerüljön kapcsolatba valamelyik nyugati hírszerző szolgálattal. Páthy Istvánra az amerikai CIC (1) bukkant rá, és alaposan kifaggatták minden olyan aktuális magyar és részben hazai szovjet katonai adatról, amiről tudomással bírt. Arról is említést tett, hogy Vida István repülő hadnagy barátja egy rendszerellenes szervezkedést vezet Makón. A CIC úgy ítélte meg, hogy Páthy István még a hasznukra lehet, ezért a szolgálatba beszerverték, összekötője egy Eszéki Tibor nevű, akkor már az amerikai hírszerzés szolgálatában álló hadnagy lett. Kezdetben azonban Páthy István semmiféle feladatot nem kapott, különféle segélyekből tartotta fenn magát, és időnként csempésztevékenységet végzett a különböző ausztriai megszállási zónák között.

1948 elején aztán elérkezett a feladatadás ideje. Eszéki Tibor megbízta Páthy Istvánt, hogy illegálisan jöjjön Magyarországra, és a volt katonatársai közül – akiknek egy része még mindig a hadseregben szolgált – a CIC részére szervezzen be tagokat. Páthy sikeresen átjött Magyarországra, és több beszervezést hajtott végre Budapesten, Aszódon, Miskolcon, Nyíregyházán, Bicskén. Sikertelen próbálkozása volt egy-egy hajdani katonatársánál Egerben és Szuhakálón. Dolga végeztével ugyanazon az illegális útvonalon, ahol bejött, távozott az országból. Beszámolt a CIC-nek beszerzéseiről, megkapta érte fizetségét, azt felélte, utána ismét tengett-lengett, csempészkedett.

Néhány hónap múlva Páthy István újabb utasítást kapott, újból át kellett jönnie Magyarországra. Feladata volt, hogy korábbi beszervezetteitől szedje össze

a hírányagot, és hajtson végre további beszervezéseket, de mindenekelőtt vonja be a CIC ügynökségébe a Makón rendszerellenes mozgalmat vezető Vida Istvánt. Pásthly tehát az illegális határátkelőn ismét ájtött Magyarországra. Sorra járta azokat, akiket korábban már beszervezett, és összegyűjtötte tőlük a CIC hírigényének megfelelő adatokat. Országjáró útja során Hejőcsabán és Soroksáron egy-egy újabb beszervezést is végrehajtott volt katonatársai közül. Ezek után hozzálátott Vida István felkutatásához. Szerencséje volt, hamarosan rátalált, hiszen Vida István ekkor Budapesten teljesített szolgálatot.

Mindkettőjüknek nagy örömére szolgált a találkozás. Pásthly elmondta, hogy illegálisan jött haza, az amerikaiak szolgálatában áll, és szólt arról is, hogy megbízói-nak már beszélt Vida Istvánról és a makói szervezkedésről. Vida a hír hallatán büszkén közölte, hogy szépen fejlődik a szervezkedés, vannak fegyvereik, robbanóanyaguk. Elmondta azt is, hogy volt egy kapcsolódási pontjuk az amerikai hírszerzéssel, de az megszakadt, és hogy beszélgetésük idején semmiféle külföldi irányítójuk és támogatójuk nincs, ezért örömmel vennék, ha az amerikaiak Pásthyn keresztül melléjük állnának. Erre Pásthly István ígéretet is tett, így megtörtént végül Vida István beszerzése is, meghatározta számukra a gyűjtendő hírányag jellegét.

Ennél az útnál azonban, – a sikerek ellenére – volt Pásthly István számára egy zavaró momentum. Amikor a korábban Miskolcon beszervezett emberénél járt, az beszámolt arról, hogy az ÁVO kihallgatta őt a különféle kapcsolataira vonatkozóan.

A CIC-nél meglelégedéssel vették tudomásul Pásthly újabb magyarországi útjának eredményességét, különösen az újabb beszervezéseket. Éppen ezért még 1948 novemberében illegálisan újból átküldték Magyarországra. Fő feladata volt, hogy járja sorra valamennyi korábban beszervezett kapcsolatát, és szedje össze tőlük a hírányagot. Pásthly sikeresen megérkezett Budapestre, ahol az egyik ottlevő beszervezett kapcsolatától értesült arról, hogy Vidától üzenet van számára, miszerint utazzon el Makóra, mert a hírányag össze van készítve számára. Megjegyzendő, hogy ez ugyanaz a hírányag volt, amit egyszer már a makói rendőrségről Turánszky Istvánnak eljuttattak. Van azonban ennek az ügynek még egy említésre méltó vonulata. Az történt ugyanis, hogy a Pásthly-CIC kapcsolódást Vida társainak úgy állította be, mint a nyugati Kopjásokkal való együttműködés létrejöttét. Pásthly számára Vidától azért csak üzenet volt, mert időközben – 1948 közepe táján – a volt repülő hadnagyot politikai okokból „B”-listázták, azaz a hadseregből eltávolították. Ezért ekkor Vida Budapestről végleg hazaköltözött Makóra. Ugyanebben az időben Gyuris Istvánt is „B”-listázták, és így ő is kikerült a hadseregből.

Pásthly István rosszat sejtett. Már a legutóbbi útja során Miskolcon kapott hír is nyugtalanította. A kialakult újabb körülmények nagyon megzavarták, ezért szinte pánikszerűen visszazökött Ausztriába, anélkül, hogy a feladatait végrehajtotta volna. Mindez kiváltotta a CIC nemtetszését és a kapcsolattartója, Eszéki Tibor közölte vele, hogy a továbbiakban nem tartanak igényt szolgálataira. Így a makói Kopjás mozgalom megint külföldi irányítás nélkül maradt, nem mintha az eddigiekben bármilyen különösebb támogatást kaptak volna nyugatról.

1948 augusztusában a makói Kopjások mozgalmában történt még egy említésre méltó esemény. Egyik napról a másikra váratlanul eltűnt Makórol Barna Sándor, Nagy Ferenc Pál és Fodor Jenő. Néhány nap múlva kitudódott, hogy ezek hárman külföldre szökési szándékkal indultak el otthonról. Sorsukról azonban napokig nem tudott senki. Utólag kiderült, hogy Barna Sándor félt attól, hogy az ÁVO már felfigyelt szervezkedésükre és esetleg lebukhatnak. Barna 1947 őszén bevonult katonának Szegedre, ahonnan 1948 nyarán szerelt le, és utána határozta el a szökést. Nagy Ferenc Pálnak is lehetett oka a szökésre, úgy gondolhatta, hogy lelepleződés esetén tettét az átlagosnál súlyosabban ítélik meg. 1947-ben a választások idején ugyanis Nagy Ferenc Pál a makói főtéren az MKP helyi választási nagygyűlésén az ÁVO által izgatásnak minősülő kijelentéseket tett, amelyek miatt előállították, majd néhány nap múlva elengedték. Fodor Jenő tetteire semmiféle magyarázat nem ismert, hacsak az nem, hogy korábbi egyetemi tanulmányait már két ízben volt kénytelen félbeszakítani anyagi nehézségei miatt. 1948 őszétől mégis szándékában állt beiratkozni a szegedi orvostudományi egyetemre, és a fejlemények kedvező alakulása miatt egyetemi tanulmányait valóban meg is kezdte.

Elindultak tehát hárman Makórol, és vonattal már viszonylag közel kerültek a nyugati határhoz, amikor a magyar határőrizeti szervek Rönök-alsó vasútállomáson elfogták őket. Jellemző még az akkori állapotokra, hogy több hasonló elfogottal együtt ideiglenesen egy elhagyott pajtában őrizték őket. Barna Sándor és Nagy Ferenc Pál kibontották a pajta falát, és megszöktek, amikor nem figyelt rájuk senki. Fodor Jenő nem ment velük. Rövid idő múlva azonban őrzők a keresésükre indultak, és néhány nap múlva, mielőtt megkísérelték volna az Ausztriába szökést, elfogták őket. Mindhármukat visszavitték Makóra, egyenesen az ÁVO-ra. Ott pedig különös dolog történt, ugyanis mind a három szökni szándékozót rövid kihallgatás után szabadon engedték, eljárás nem indult ellenük. A körülményekből arra is lehet következtetni, hogy valamilyen úton-módon Szirmai Dezső államvédelmi hadnagynak sikerült elintéznie, hogy legjobb barátait futni hagyják. A végkifejletet illetően azonban más változat sem zárható ki.

A makói Kopjások mozgalma 1948 végére és 1949 elejére több olyan eseményt élt meg, amelyek fékezőleg hatottak a további szervezőmunkára is és a szervezeti életre is. Belejátszott ebbe a külföldi vonal újabb kudarca, zavarólag hatott Barna Sándor és társai szökési próbálkozása, de ugyanilyen hatású volt a két hivatásos tiszt – Vida István és Gyuris István – „B”-listázása is. Közben többen elkerültek Makórol, ki Budapestre, ki Szegedre, ki Kiskundorozsmára különböző tanulmányok folytatása céljából.

Ekkor Barna Sándor ötletére a makói Kopjások tagjai egyre másra kezdtek belépni a kommunista irányítású Szabadságharcos Szövetség helyi szervezetébe, rendszeresen eljárak a foglalkozásokra, és ottani megjelenésükkel legalizálni tudták találkozásait. Belépésüket azzal a nem túl szerencsés ötlettel indokolták, hogy mint volt leventék a továbbiakban is szeretnének céllovészetre járni.

Nem állapítható meg teljes pontossággal, hogy a makói ÁVO mikor szerzett tudomást a Vida István által vezetett Kopjások illegális mozgalmáról. Nem zárható ki,

hogy a Barna Sándor és társai szökésekor már tartott a titkos eszközökkel és módszerekkel végzett megfigyelésük, és talán éppen annak köszönhetően könnyed szabadulá-sukat, hogy egy kis ügyel nem akartak a nagyobb ügy elébe menni. Az viszont tény, hogy Barna Sándor és társai elengedése után felgyorsultak a háttérben lejátszódó fo-lyamatok. A furcsa szabaduláshoz Szirmai Dezsőnek ugyanis nem sok köze lehetett, hiszen beosztásánál fogva aligha tudta volna ezt elérni, mégis mintha valakik ezt a lát-szatot akarták volna kelteni. A mozgalommal kapcsolatos államvédelmi intézkedések fokozott konspirációt igényeltek, mert a makói ÁVO-n ismert volt Szirmai Dezső és a volt ejtőernyős leventék kapcsolata. Így előtte is lehetőleg mindent titokban kellett tartani. Ez nehéz feladat volt, és a konspirációba végül hiba csúszott, Szirmai Dezső valamilyen úton-módon megneszelte a veszélyt, ami a társaira leselkedett. Ezért 1949 húsvétján elment a sógorához, Kovács Mihályhoz és a húgához vendégségbe. Amikor Szirmai és Kovács kettesben maradtak rövid időre a szobában, Szirmai közölte, hogy az ÁVO tud a volt leventék szervezkedéséről, és a legutóbbi időben már igen szoros megfigyelés alatt állnak. Szirmai felhatalmazta sógorát, hogy szervezkedésük legmeg-bízhatóbb tagjainak szólhat minderről és kösse a lelkükre, nagyon vigyázzanak.

Kovács Mihálytól a hír eljutott a Kopjás mozgalom vezetőjéhez, Vida István-hoz. A három Vida-testvér rövid mérlegelés után döntött arról, hogy a szökést választ-ják, nem várják be az események alakulását. 1949. május 3-án este Vida István el-mondta anyjának, hogy bajban vannak, el kell tűnniük. Apja, id. Vida István nem volt otthon, mert éppen rémhírterjesztés vádjával vizsgálati fogságban volt Szegeden.

A három Vida-testvér másnap – május 4-én – hajnalban a legnagyobb titokban elsőként Makóról. Távozásukról ekkor az anyjukon kívül még nem tudott senki. Az elsők, akik a szervezetből az esetről tudomást szereztek, Somlay Béla és Barna Sán-dor voltak, kiknek Vida István egy levelet hagyott hátra. Ebben az állt, hogy ők kény-telenek Jugoszláviába szökni, mivel értesítést kaptak, hogy az ÁVO figyelni őket, ezért ők ketten vegyék át a makói Kopjások mozgalmának irányítását.

A Vida-testvérek azonban ismeretlen célból – talán félrevezetésből – ekkor nem Jugoszláviába vették az irányt, hanem Budapestre utaztak némi kerülővel, és ott Sebestyén Albertnél húzták meg magukat egy éjszakára. Másnap egy képeslapot küld-tek anyjuknak a következő szöveggel. „Üdvözlét Budapestről, megyünk tovább”. Se-bestyén Albertnek elmondta Vida István, hogy ki kell szökniük az országból. Az volt a tervük, hogy a Dunán valamilyen hajóval vagy ladikkal eljutnak a határ közeléig, és ott átúsznak Jugoszláviába. Ezt a tervet végül mindhármuknak sikerült is valóra vál-taniuk, mert 1949. május 20-án újabb képeslap érkezett id. Vida Istvánnának Makóra, ez alkalommal Jugoszláviából és rajta a szöveg a következő: „Szerencsésen sikerült a kirándulás”. Ezt követően elterjedt a hír Makón, hogy a három Vida fiú valóban ki-szökött Jugoszláviába.

A történetben ismét kell egy rövid kitérőt tennünk Ausztriába, ahol Páthy Ist-ván a CIC-től megszabadulva újból segélyekből tengette életét, és nagy igyekezettel azon munkálkodott, hogy kivándorolhasson a tengerentúlra. Ehhez a tervéhez segítsé-get remélve 1949 februárjában belépett a Zákó András vezérőrnagy által vezetett Ma-gyar Harcosok Bajtársi Közössége – MHBK – elnevezésű szervezetbe, amely szoros

kapcsolatot tartott fenn a francia hírszerző szolgálattal. Az MHBK offenzív osztályának vezetője el akarta küldeni egy illegális magyarországi hírszerző útra Pásthyt, mivel ismerték korábbi tevékenységét. Először kategorikusan visszautasította az ajánlatot, később engedett az unszolásnak, mert haza akart jönni, hogy kivándorlása előtt szüleitől elbúcsúzzon. Feladata a korábbiaknak megfelelő volt, azaz a meglevő kapcsolataitól kellett volna az összegyűlt híryanagot kivinni az MHBK-hoz és onnan a francia hírszerzéshez.

1949. május 20-án késő éjjel indult útnak Pásthy István az általa korábban is használt útvonalon, jól ismert terepen, hogy még egyszer utoljára átlépje az osztrák-magyar határt. Május 21-én már magyar területen ballagott, amikor a magyar határőrök elfogták, viselkedése és hamis papírai alapján előállították. Ekkor beismerte, hogy a valódi neve Pásthy István és azt is, hogy illegálisan jött át a határon. Rövidesen Budapestre szállították és az ottani kihallgatásakor beismerte a hírszerző tevékenységét is.

Pásthy lebukása és a HM katonapolitikai osztályon a vele kapcsolatos vizsgálat, az ott keletkezett adatok kényszerpályára vitték az egész ügyet, összes kapcsolódásával együtt. Sorra vették őrizetbe a Pásthyhoz kapcsolódó embereket szerte az országban. Ennek gyorsaságából arra lehet következtetni, hogy vagy Pásthyt a Bartók Béla úton levő objektumban alkalmazott brutális módszerekkel nagyon hamar megtörték, vagy arra – s ennek van nagyobb valószínűsége –, hogy már korábban rábukkantak az ügyre, dolgoztak rajta, amire utal a miskolci kihallgatás esete, és csak Pásthy újbóli felbukkanására vártak. Csakhogy az amerikaiak akkorára már teljesen ejtették Pásthyt, így nem volt kilátás arra, hogy újra eljön Magyarországra. Ám ekkor felbukkant az MHBK, aktivizálták az utolsó útja során az amerikaiaknál már csődöt mondott Pásthyt. Minden különösebb új feladat, igazából minden különösebb célszerűség nélkül illegálisan nekiindították a határnak Pásthy Istvánt, aki a korábbi több sikeres oda-vissza határátlépése ellenére most alig ért magyar területre, máris a magyar határőrség karjaiba futott. Ismerve azt a körülményt, hogy a magyar katonapolitikai osztály 1949-re már bizony alaposan beépült az MHBK-ba, az ottani pozícióik lehetővé tették, hogy egy titkos operatív kombináció keretein belül közvetve vagy közvetlenül közük legyen Pásthy István újabb útnak indításához. Ebben az esetben a határ innenső oldalán már valóban csak várniuk kellett. Ha egy ilyen akció jól van szervezve, még azt is lehet tudni, hogy az illető hol fog jönni és mikor. Nem zárható ki annak a lehetősége sem, hogy hirtelen lebukása minderre ráébreszthette Pásthyt is, és belátta, hogy teljesen értelmetlen minden tagadás.

Az a korábbiak alapján egyértelműen kitűnt, hogy a helyi ÁVO már egy ideje figyelte a makói Kopjások mozgalmát. Szirmai Dezső figyelmeztetésének köszönhetően Vida István és két testvére sikeresen megszökött. Amikor Pásthy Istvánt elfogták, abban az időben érkezett meg Makóra a Vida testvérek képeslapja Jugoszláviából, hogy sikeresen kijutottak az országból. Nem volt tehát tovább mire várni. A Pásthy-ügyhöz kapcsolódva rövidesen megkezdődött a vizsgálat a makói Kopjások mozgalmának ügyében is, aminek során szinte valamennyien őrizetbe kerültek. Mivel Pásthy és az általa beszervezettek ügyét a katonapolitikai osztály vizsgálta Budapesten, a makói Kopjások ügyét is hozzákapcsolták, és így szigorú őrizetben valamennyiüket a fővárosba szállították.

Megindult a vizsgálati-bizonyítási eljárás, amelyről már a legelső időben látni lehetett, hogy jóval többet akarnak kihozni belőle, mint ami valójában volt. Ehhez koncepciós ügyet kellett kreálni, amihez a katonapolitikai osztályon legalább annyira értettek, mint az ÁVO-n.

Ha röviden jellemezni akarjuk a makói Kopjások szervezkedését, azt kell megállapítanunk, hogy annak volt egy lazán szervezett magja, amihez kapcsolódtak különféle emberek. Volt, aki tudatosan, de volt, aki azt sem tudta, hogy valójában egy szervezkedés tagjaival érintkezik. Vitathatatlan az is, hogy megvalósult valamilyen kémkedés is az emlékezetes Turánszky-Hummer-vonalon, de a kiszolgáltatott adatok értéke nem volt jelentős. A második kémkedési próbálkozás – ugyanazokra a jelentéktelen adatokra vonatkozóan! – meghíúsult azon, hogy Pásthly nem vette fel a kapcsolatot Vida Istvánnal Makón. Megemlíthető még a fegyver-, lőszer- és robbanóanyag-beszerzési akció, amely az akkori helyzetben és körülmények között egyáltalán nem volt olyan súlyos megítélésű, mint néhány évvel később. Ezen kívül politizáltak, beszélgettek, vitatkoztak, egy megváltozott és szabad Magyarországról ábrándoztak. Ez pedig a súlyos megtorláshoz nem volt elég. Még az sem volt elég, hogy a mozgalom tagjai egy újabb háború esetén az amerikaiak győzelmében reménykedtek, és azt tervezték, ha ez bekövetkezik, Makón átveszik a hatalmat. Ez kevés volt ahhoz, hogy a makói Kopjásokat mint veszedelmes ellenforradalmárokat, fasisztákat, stb. lehessen elítéltetni és a félrevezetett közvélemény előtt megbélyegezni. Ezért a történetekhez ki kellett találni soha meg nem történt eseményeket, azaz koncepciós elemekkel kellett teletűzdelni az ügyet. Ez különösebb gondot nem okozott akkor, amikor a gyanúsított beismerő vallomása számított a legfontosabb bizonyítéknak. Arra kellett tehát csupán törekedni, hogy a gyanúsítottak ne csak azt ismerjék el, amit elkövettek, hanem azt a többletet is, amelyet a katonapolitikai osztály kreált.

Ha a makói Kopjások mozgalma már bizonyítottan rendelkezett némi fegyverzettel, kézenfekvő volt, hogy a konstruált elemek sorába bekerült a szabotázscelemek nyek terve, sőt annak a megkísérlése is. Ez indokolta, hogy egy értékelő jelentésben a szervezkedés célkitűzéseiként az alábbiak szerepelnek: „Terrorcselekményekkel, szabotázzsal zavarják a fennálló rendet, illetve háború esetén útzárakkal, hidak felrobbantásával, stb. zavarják a magyar és szovjet csapatok mozgását”. (2) Ugyanebben a dokumentumban máshol ezek szerepelnek immár konkrét tervekként és elkövetett cselekményekként: „1946 nyarán felgyújtották a makói zsidó imaházat”; (3) „1947. júniusban ... megrongálták a Makó–Szeged vasútvonalat, kiszedték a sínrogzító sínsegeket és csavarokat”; (4) „1947 nyarán a szegedi rendező-pályaudvaron egy egyedülálló mozdony hajtórúdijára felszereltek 3 db. kézigránátot”; (5) egyikőjük „vasúti vagonok csapágyaiba homokot szórt”; (6) a „Maroson álló homokkotrót is robbantással meg akarták rongálni, de nem sikerült”; (7) „tervezték a makói MKP-székház felrobbantását”; (8) „adott esetben a makói Maros-híd felrobbantására is gondoltak” (9).

A fenti állításokkal összefüggően tennünk kell néhány megjegyzést. A zsidó imaház felgyújtásával kapcsolatban az egyik gyanúsított vallomásában ez olvasható: „Véleményem szerint a szervezet hajtotta végre a makói zsidó templom felgyújtását is”. (10) Ugyanez a vádlott a későbbiekben ezt állította: „Én a fentieket nem mondtam, nem tu-

dom, hogyan került a jegyzőkönyvbe. ... A jegyzőkönyvet aláírásakor el sem olvastam, nem tudom, hogy mi volt benne”. (11) Egy másik bizonyíték az volt a zsidó imaház felgyújtásával kapcsolatban, hogy amikor erről többen beszélgettek, a Kopjások közül ketten sokat sejtetően egymásra néztek. Ez akkoriban bizonyítéknak számított.

A vizsgálat során a katonapolitikai osztályon felvettek több olyan beismerést tartalmazó jegyzőkönyvet, amely arról szólt, hogy néhányan a Kopjások közül egy este megrongáltak Makón egy vasúti-közüti kereszteződésben található sorompót, majd egy hirtelen ötlettől vezérelve egyikük hazaszaladt szerszámmért, majd visszatérve hozzá láttak a síncsavarok meglazításához és kiszedéséhez. Az ezeket a beismeréseket tartalmazó jegyzőkönyvek elegendő bizonyítékát képezték a szabotázscselekmény gyanújának, később vádjának. Azt senki sem vizsgálta, hogy abban az időpontban és megjelölt helyen valóban történt-e bárminemű rongálás a vasúti pályán. Megjegyezhetjük, hogy nem történt. Ugyanez a helyzet a vasúti kocsik csapágyaiba szórt homokkal és a mozdonyra szerelt kézigránatokkal is. A kotróhajó, az MKP, majd MDP-székház, a Maros-híd felrobbantása adott esetben még elképzelésnek is naiv, ha figyelembe vesszük, hogy ehhez a szükséges eszközök nem is álltak rendelkezésre. Csupán egyetlen későbbi vallomásra utaljunk, annak a szereplőnek vallomására, akinek állítólag minden robbantási és egyéb szabotázs-cselekménynél ott kellett volna lennie a korábbi jegyzőkönyvek szerint. „Az MDP-székház robbantásáról nem volt szó. ... Szabotázsról nem volt szó. ... Nem volt mozdonyrobbantás, nem volt sorompórongálás, sínfelzésés sem volt, homokszórás sem volt”. (12)

Látható volt, hogy a makói Kopjások mozgalmának alig volt valami csekély szervezettsége. Ehhez képest az egyik dokumentumban ez olvasható: „A makói szervezetben három csoportot hoztak létre: 1./ Szabotázs csoport, 2./ Hírszerző csoport, 3./ Rémhírterjesztő csoport”. (13) A szabotázscselekményekkel kapcsolatos állítások valótlansága az előzőekből már kiderült. Azt is tudjuk, hogy miféle kémadatokat küldtek az amerikaiaknak, ha azokat Turánszky István letartóztatása előtt valóban továbbította külföldre. Ugyanezeket a jelentéktelen adatokat akarták a Páthy István által biztosított csatornán is megküldeni. Ehhez nem kellett semmiféle hírszerző csoport, és nem is volt ilyen. Ugyanígy képtelenség az egész rémhírterjesztési történet és a hozzá kitalált rémhírterjesztői csoport is. Mégis egy dokumentumban ez áll: céljuk volt, hogy „rémhíreket terjesszenek Makón” (14) Később arról is van dokumentáció, hogy 1945 nyarán hozzá is láttak a rémhírek terjesztéséhez. Erre vonatkozóan azonban semmiféle adat, és különösen semmiféle bizonyíték nem áll rendelkezésre, hacsak az nem volt a rémhírek terjesztése, amelyet a mozgalom tagjai egymás közötti beszélgetéseik során végeztek. A katonapolitikai osztály nyomozói még azt is tudni vélték, hogy miféle rémhírek terjesztéséről esett szó. Így például: „1./ Napokon belül kitör a háború a Kelet és a Nyugat között. 2./ Az angolszászok napokon belül megszállják Magyarországot. 3./ A megszállás után Magyarország visszakapja Erdélyt. 4./ A drágaság oka az, hogy a Szovjetunió felemelte a magyar jóvátételt”. (15) A katonapolitikai osztályon a két, rémhírterjesztéssel vádolt gyanúsított is teljes beismerésben volt. Később egyikőjük teljes egészében visszavonta a rémhírterjesztésre vonatkozó beismerő vallomását, mert „ami a jegyzőkönyvben van írva, abból egy szó sem igaz. ... Azt, hogy ezek

a jegyzőkönyvbe miként kerültek bele, arról nincs tudomásom. ... A nyomozás során olyan lelki és fizikai állapotban voltam, hogy aláírtam a jegyzőkönyvet". (16) A másik későbbi vallomásból pedig íme egyetlen mondat: „Az egészet a nyomozó mondta, én csak aláírtam”. (17)

Az ügy – majd később a per – jelentőségét fokozandó a makói Kopjások büntetőjogi terhére még a politikai indítékú merényletek tervét is megkonstruálták. Egy dokumentumban ez áll: „Cél a kommunista vezetők és a rendőrkapitány megölése, orosz járőr meggyilkolása”. (18) Az egyszer már említett értékelő összefoglaló jelentésben pedig már egyenesen ez olvasható: „Meggyilkolják a helyi kommunista vezetőket és a rendőri vezetőket, valamint Rákosi Mátyás miniszterelnök helyett”. (19) A vizsgálat során senkit nem zavart, hogy mindezekre az erőszakkal kicsikart beismerő vallomásokra egyetlen más bizonyíték sem állt rendelkezésre.

Azt láttuk, hogy az utóbbi időben a makói Kopjások közül többen beléptek a helyi Szabadságharcos Szövetségbe. Ezzel legfeljebb konspirációs céljuk volt, és néhány esetben az, hogy éleslövészeteken vehessenek részt. A katonapolitikai nyomozók azonban többen láttak ebben a cselekvésben, meg is állapították, hogy „ígyekeztek beépülni a kommunista pártba és a tömegszervezetekbe”. (20) Néhányan állítólag beléptek az MKP makói szervezetébe, „hogy ott bomlasztó tevékenységet folytassanak”, (21) mások – többen – „beléptek makói Szabadságharcos Szövetségbe ugyancsak bomlasztás céljából” (22). Más helyen pedig egyenesen arról van szó, hogy a helyi Szabadságharcos Szövetségben át akarták venni a hatalmat.

Valamiképpen fokozni kellett a szervezet konspiratív jellegét is, ezért a katonapolitikai nyomozók kitalálták, hogy a makói Kopjások mozgalmában minden embernek volt fedőneve, pl. Barna Ferenc – Négus, Jámbor Károly – Pius, Erdei Ferenc – Manó, Kovács Mihály – Hosszú, Molnár József – Dugó stb. Ha ez így lett volna, akkor mindez valóban valamiféle konspirációnak hathatna. Csakhogy nem így volt. Pontosan úgy, mint bárhol máshol, a fiatalok Makón is csúfneveket aggattak egymásra. Többüket ezek a nevek már iskolás koruk óta elkísérték, vagy éppen később keletkeztek, de egyik sem volt olyan, amelyik összefüggésbe lett volna hozható a makói kopjások mozgalmával. A bírósági tárgyaláson Barna Ferenc így védekezett: „Az igaz, hogy engem Négusnak csúfoltak, de ez az iskolában ragadt rám és ez nekem nem volt a fedőnevem”. (23) Jámbor Károly bíróság előtti védekezése a következő volt: „Engem még a gimnáziumban neveztek el Piusnak, ami jámbort jelent, ez az én gúnynevem volt, de nem a fedőnevem”. (24) De vehetjük Szabó György bírósági vallomását is: „az elibém tárt jegyzőkönyvbe felsorolt fedőnevek nem fedőnevek voltak, hanem iskolai gúnynevek. Engem Foxinak neveztek el”. (25)

Már az eddigiekben is megismerhattünk olyan adatokat, amelyek a budapesti katonapolitikai osztály kéméletlen vizsgálati módszereire utaltak, és ilyenek még az elkövetkezőkben is napvilágra kerültek. Ezeknek a módszereknek és a sajátos bizonyításnak volt köszönhető, hogy a Páthy István és társai ügy vizsgálata hamar befejeződött. Az akkori időknek megfelelően az ügyészi vizsgálati eljárás jószerivel formális volt, és az ügyészi tevékenység elsősorban a vádirat elkészítésére és a vád képviselésére korlátozódott.

Csupán néhány gondolatot ragadjunk ki a budapesti államügyészség 1949. szeptember 17-i dátumú, dr. Avar Jenő előadóügyész és dr. Csillag Dezső államügyész által jegyzett vádiratból: „Vádlottak bűnösök, mert az 1945 évben Makón a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezetbe beléptek, és a szervezkedésben tevékeny részt vettek, illetőleg annak célkitűzéseit előmozdították”. (26) Ez után az általános vádaskodás után a vádirat személyre szólóan és tételesen sorolta fel az egyes vádlottak terhére rótt cselekményeket, természetesen a katonapolitikai osztály által kidolgozott koncepciónak megfelelően. Például Barna Ferenc „bátyjától, Barna Sándortól, aki a szervezet egyik vezető embere volt, tudomást szerzett a szervezet működéséről, abba belépett. ... Tudott arról, hogy a szervezet vezetői fegyvert és kézigrányt rejtgetnek. Részt vett a megbeszéléseken, amelyeken szó volt arról, hogy háború esetén az amerikaiakat támogatják, fegyvert és robbanóanyagot szereznek be, szabotázscselekményeket követnek el, a makói rendőrség ellen merényletet hajtanak végre, hírszerző és rémhírterjesztő tevékenységet folytatnak, a helyi kommunista vezetőket meggyilkolják...”. (27) Jámbor Károly esete is tanulságos, aki a vádirat szerint „részt vett a megbeszéléseken, ahol szó volt a makói MDP-székház felrobbantásának a mikéntjéről, ... ott volt a vasúti sorompó megromlásánál, a sínszegek meglazításánál, ... belépett a Szabadságharcos Szövetségbe, hogy ott fegyveres kiképzésben részesüljön, és az ott tanultakat hasznosítani tudja a későbbi hatalomátvételnél”. (28) Sárossy Gyula tovább cipelte a katonapolitikai osztályon kapott tisztségét, egyben terhet, hiszen a vádirat szerint ő „a rémhírterjesztő csoport vezetője lett”. (29) Fodor Jenő bűne többek között az volt, hogy részt vett azon a megbeszélésen, „amikor a Maros-híd és az MDF-székház felrobbantásáról volt szó”. (30)

A vádiratban a makói Kopjások nagy részét – közel húszukat – a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétellel vádolták, néhányan pedig megúszták a feljelentési kötelezettség elmulasztásának vádjával. A vádirat benyújtása után a makói Kopjások büntetőperét a budapesti büntetőtörvényszék 1950. január 25-e és 28-a közötti időben tárgyalta. A vádlottak néhány olyan kijelentését ismerjük meg, amelyek egyértelműen bizonyítják a katonapolitikai osztály alkalmazott vizsgálati módszereit:

Barna Ferenc: „Engem a vallomásom megtételére kényszerítettek.” (31)

Jámbor Károly: „Az igaz, hogy én ezt (a beismerést – a szerző) elmondtam a nyomozás során, de nem felel meg a valóságnak. ... Igen, ez az én aláírásom, azonban olyan fizikai és lelki kényszer állapotában voltam, hogy vallomásomat minden további nélkül aláírtam. ... Félttem még ott (az ügyészségen – a szerző) is, hogy ha a vallomásomat visszavonom, akkor a katonapolitikai osztályra visszavisznek.” (32)

Sárossy Gyula: „A nyomozás során olyan lelki és fizikai állapotban voltam, hogy aláírtam a jegyzőkönyvet.” (33)

Gondos János: „Azért ismertem el mindent, és azért nem mertem visszavonni a vallomásomat, nehogy visszakerüljek a katonapolitikára.” (34)

Fodor Jenő: „Vallomásom nem felel meg a valóságnak, de aláírtam, mert olyan állapotban voltam, hogy mindent elismertem volna. Testi és lelki kényszer alatt álltam. ... A jegyzőkönyv már le volt írva, én csak aláírtam. ... Én azt, amit elem tettek aláírtam, ennél még súlyosabb dolgokat is aláírtam volna.” (35)

Halász Árpád: „1949. május 31-én tartóztattak le, azt sem tudtam, hogy miért. Különböző lelki gyötrelmeken mentem keresztül, míg az első kihallgatásomra sor került.” (36)

Zelinka Alajos: „A nyomozó hatóságok pressziója alatt álltam, mikor a nyomozati jegyzőkönyvet aláírtam.” (37)

Horváth Lajos: „Én illet a nyomozás során nem is vallottam. Nem tudom, hogy kerültek bele a jegyzőkönyvbe.” (38)

Jenei Zoltán: „A nyomozás során kénytelen voltam olyan vallomást tenni, ahogy azt a jegyzőkönyv tartalmazza.” (39)

Szabó György: „Mikor a jegyzőkönyvet felvették, már két hónapja letartóztatás alatt álltam. ... A katonapolitikán azt mondták, ha a jegyzőkönyvet aláírom, akkor elengednek.” (40)

Mécs József: „A nyomozó hatóságnál megverték, annak hatására írtam alá a jegyzőkönyvet. ... A katonai ügyészségen nem mertem visszavonni a jegyzőkönyvet, mert féltem, hogy visszavisznek a katonapolitikára.” (41)

Palicska Sándor: „Testi és lelki kényszerítő körülmények hatása alatt írtam alá a valótlanságokat tartalmazó jegyzőkönyvet. A nyomozó hatóságnál megverték nagyon.” (42)

Az előbbieken említett és más hasonló bejelentések azonban semmiféle hatással nem voltak a makói Kopjások ügyét tárgyaló bíróságra, amely a többi ekkori koncepció perhez hasonlóan ebben az esetben is játszotta a szerepét. Az 1950. február 3-án ítéletet hozó bírósági tanács a következőkből állt: dr. Jónás Béla, a tanács elnöke, dr. Isztray József bíró, Balogh József, Nedulász József és Hegedűs Margit ülnökök.

Az ítéletek a következők:

	I. fokú ítélet (43)	jogerős ítélet (44)
Barna Ferenc	8 év kényszerszolgálat	5 év fegyház
Jámbor Károly	10 év kényszerszolgálat	7 év fegyház
Sárossy Gyula	10 év kényszerszolgálat	7 év fegyház
Lele István	10 év kényszerszolgálat	6 év fegyház
Gondos János	7 év kényszerszolgálat	5 év fegyház

Jámbor Zoltán	7 év kényszerszermunka	5 év fegyház
Fodor Jenő	7 év kényszerszermunka	5 év fegyház
Erdei Ferenc	8 év kényszerszermunka	5 év fegyház
Halász Árpád	7 év kényszerszermunka	5 év fegyház
Zelinka Alajos	7 év kényszerszermunka	5 év fegyház
Horváth Lajos	4 év fegyház	3 év fegyház
Sebestyén Albert	8 hó fogház	8 hó fogház
Szabó György	3 év kényszerszermunka	2 év fogház
Kovács Mihály	2 év 6 hó fogház	1 év 6 hó fogház
Sarkadi Endre	4 év kényszerszermunka	3 év fegyház
Fadler Lajos	7 év kényszerszermunka	5 év fegyház
Ruszká Károly	2 év 6 hó fogház	1 év 8 hó fogház
Köblös Sándor	4 év kényszerszermunka	1 év 6 hó börtön
Kiss Sándor	3 év fegyház	1 év 8 hó börtön
Palicska Sándor	2 év fogház	9 hó fogház
Molnár József	2 év fogház	1 év 6 hó fogház
Bánky Mihály	2 év 6 hó fogház	1 év 6 hó fogház
Mécs József	felmentve	-

Feljelentési kötelezettség elmulasztása miatt ítélték el Kovács Mihályt, Molnár Józsefet, Bánky Mihályt és Ruszká Károlyt, a többiek büntetését szervezkedés és hazafeladás bűne miatt szabta ki a bíróság.

Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásából egyetlen bekezdést emeljük ki, amely rávilágít arra, miért kellett egy nagy konstruált ügybe és perbe beépíteni a makói Kopjások részben koncepcionált történetét: „A második világháború után a Szovjetunió baráti támogatásával lehetővé vált Magyarországon is a szocializmus építésének útjára való áttérés. Ez a körülmény úgy a nyugatra távozott, mint az országban maradt fasiszta, tőkés, nagybirtokos és jobboldali beállítottságú egyének elleniszervét és ellenállását váltotta ki a magyarországi demokratikus renddel szemben. Egymástól függetlenül Magyarországon helyi, a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedések jöttek létre. ... Nyugaton egy kiterjedt, a magyar demokratikus államrend fegyveres megdöntésére irányuló és magát Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének elnevező szervezkedés jött létre. ... Ez ügyben Pásthly István angolszász ügynök volt a láncszem, amely a makói szervezkedést a külföldi MHBK-hoz és az angolszász imperialista hatalmakhoz kapcsolta.” (45) Aki figyelemmel kísért a korábbiakban vázolt eseményeket, az természetesen könnyedén választhat arra a kérdésre, hogy a makói Kopjások valóságos mozgalma ténylegesen miként és mennyire kapcsolódott Pásthly István által akár az MHBK-hoz, akár az „angolszász imperialista hatalmakhoz”.

Az ítéletekkel kapcsolatban még annyit jegyezzünk meg, hogy az ügyben eljáró legfelsőbb bírósági ítélkező tanács a következőkből állt: dr. Jankó Péter, a tanács elnöke, dr. Lázár Vilmos előadó bíró, dr. Imrefi László szavazó bíró és Fehér István, va-

lamint Maros Lipót ülnökök. A történeti hűséghez tartozik, hogy a bírósági eljárások során és a már közölt ítéletekben mondták ki bűnösnek azokat a kevésbé jelentősnek tartott embereket, akik az ország különböző részein a Páthy István-féle hírszerző-szervezkedő vonalhoz tartoztak. Ezek ismertetésétől azért tekintünk el, mert semmi-féle kapcsolódásuk nem volt a makói Kopjásokhoz.

A bírósági eljárásban a kevésbé jelentős szereplők felelősségre vonására került sor. A történet kiemelkedő szereplőit egy külön eljárásban – Páthy István és társai el-nevezéssel – mondták ki bűnösnek, és szabtak ki rájuk igencsak súlyos ítéleteket. Eb-ben az ügyben az elsőfokú bírósági eljárásra a budapesti katonai törvényszéken került sor, ahol a dr. Kertész Endre Győző hadbíró őrnagy által vezetett tanács a következő ítéleteket hozta:

	I. fokú ítélet (46)	jogerős ítélet (47)
Páthy István	halál	halál
Hummer Ferenc	halál	halál
Gyuris István	halál	halál
Vedres György	8 év fegyház	10 év fegyház
Somlay Béla	életfogytig fegyház	életfogytig fegyház
Szirmai Dezső	12 év kényszermunka	12 év kényszermunka

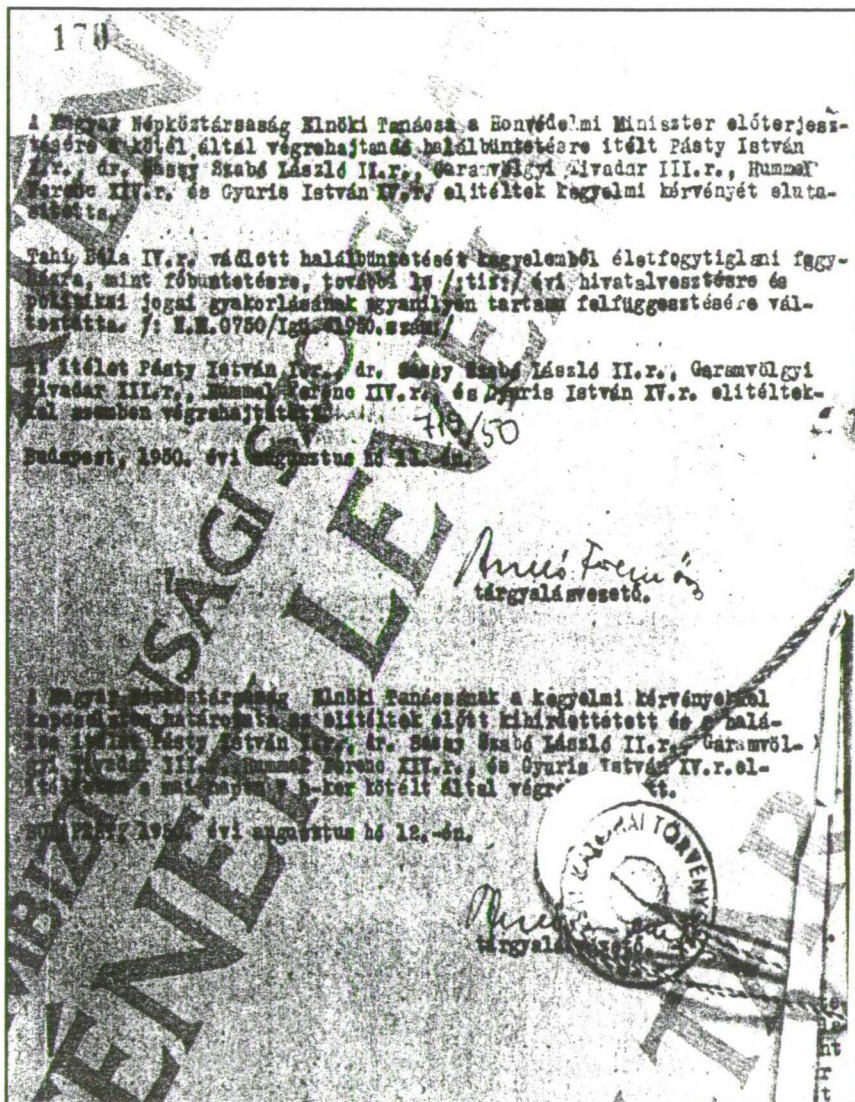
A felsoroltakon kívül természetesen ebben a büntetőperben is ítélték el olyan embereket, akik Páthy Istvánhoz kapcsolódtak, de a makói Kopjásokhoz nem. Ennek az ügynek a súlyosságát jelzi, hogy a 17 elítélt közül hatot halálra ítélt a bíróság.

Páthy István, Hummer Ferenc, Gyuris István – és meg nem nevezett társaik – halálos ítéletét 1950. augusztus 12-én hajtották végre, miután a katonai főtörvényszék dr. Bajor László hadbíró alezredes vezette tanácsa – az előadóbíró dr. Kádár Pál had-bíró alezredes – meghozta jogerős ítéletét.

A Kopjások ügyének részben koncepciós jellegét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsa már 1963. november 24-én hozott egy határozatot (48) arról, hogy a Páthy István ellen, valamint Vedres György ellen 1950-ben hozott ítéletek részben törvénysértők, ezért ezeknek az ítéleteknek bizonyos részeit utólagosan hatályon kívül helyezték. A törvénysértés mértékét talán jól mutatja az 1963-ban hozott határozat azáltal, hogy Vedres György jogerős 10 év fegyházbüntetését 2 év szabadságvesztésre változtatta. Ám ekkorára Vedres György már bőven ki-töltötte a részben koncepciós perben törvénysértő módon rá kiszabott büntetést, az 1950-ben kivégzett Páthy Istvánon a megkésett határozat már mit sem segített.

Jegyzetek

- (1) CIC – Counter Intelligence Corps – az USA egyik akkori hírszerző szolgálata.
- (2) ASZTL V-90033
- (3) ASZTL V-90033
- (4) ASZTL V-90033
- (5) ASZTL V-90033
- (6) ASZTL V-90033
- (7) ASZTL V-90033
- (8) ASZTL V-90033
- (9) ASZTL V-90033
- (10) ASZTL V-90033/1
- (11) ASZTL V-90033/1
- (12) ASZTL V-90033/1
- (13) ASZTL V-90033
- (14) ASZTL V-90033
- (15) ASZTL V-90033
- (16) ASZTL V-90033/1
- (17) ASZTL V-90033/1
- (18) ASZTL V-90033
- (19) ASZTL V-90033
- (20) ASZTL V-90033
- (21) ASZTL V-90033
- (22) ASZTL V-90033
- (23) ASZTL V-90033/1
- (24) ASZTL V-90033/1
- (25) ASZTL V-90033/1
- (26) ASZTL V-90033/2
- (27) ASZTL V-90033/2
- (28) ASZTL V-90033/2
- (29) ASZTL V-90033/2
- (30) ASZTL V-90033/2
- (31) ASZTL V-90033/1
- (32) ASZTL V-90033/1
- (33) ASZTL V-90033/1
- (34) ASZTL V-90033/1
- (35) ASZTL V-90033/1
- (36) ASZTL V-90033/1
- (37) ASZTL V-90033/1
- (38) ASZTL V-90033/1
- (39) ASZTL V-90033/1
- (40) ASZTL V-90033/1
- (41) ASZTL V-90033/1
- (42) ASZTL V-90033/1
- (43) Budapesti Büntetőtörvényszék B.XLI.16711/1949-7
- (44) Legfelsőbb Bíróság B. N. 0019/1950-5
- (45) ASZTL V-90033
- (46) Budapesti Katonai Törvényszék Kb. 1745/1949
- (47) Katonai Főtörvényszék Katf. II.027/1950
- (48) ASZTL V-90033

Jelentés részlet a Kopjások-ügyben halálra ítélt kivégzéséről.
(Forrás: ABSZT V-90033 számú dosszié)

VII/2

74

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

Titkos!

MÁSOLATI

Eln.Kat.Törv.037/1963.

....sz.pl.

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVEÉBBI
A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA
Elnökségi Tanácsa

Budapestem, 1963. év november hó 23. napján tartott zárt ülés-
ben, a legfőbb ügyész képviselőjének meghallgatása után -
meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

hatátlenség, valamint más bűntettek miatt jogerősen felelősség-
re vont P á s t y á s t v á d l o t t h. hágy. I.r.vádlott é.
ársai bűnügyben a Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsa meg-
állapítja, hogy a Budapesti Katonai Törvényszék 1950. január
hó 12. napján kelt II.1745/1949. számú, valamint a Katonai Fő-
törvényszék 1950. augusztus hó 4. napján kelt II.027/Katf.ftszt.
/1950. számú ítélete ve d r e s G y ö r g y v. ht. szds.
XVI.r.vádlott vonatkozásában részben

t ö r v é n y s é r t ő,

ezért a hivatkozott ítéletek vonatkozó részeit

h a t á r o z a t k i v ü l h e l y e z i, -

s Vedres György volt ht. szds. XVI.r.vádlott cselekményét
a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szerveze-
dre vonatkozó feljelentési kötelezettség elmulasztásának

m i n ó s í t i -

és ezért nevezettet 2 /kettő/ évi szabadságvesztésre, mint
főbüntetésre, továbbá 5 évre a közügyek gyakorlásától való
eltiltásra, mint mellékbüntetésre

i t é l i.

szabadságvesztést a vádlott az eddigi fogvatartásával tel-
jes egészében kitöltötte.

Megállapítja, hogy a vádlott az 1953. évi 9. sz. alapján
mentesül a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól, és bü-
ntetlen előéletűnek tekintendő.

C500401/Knd.

2

ABTL 3.1.9 V-90033

A Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsának 1963-ban hozott határozata szerint Vedres György
korábbi elítélése részben törvénysértő volt. (Forrás: ÁSZTL V-90033 számú dosszié)

- 2 -

A katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenség címén emelt vád alól büntett hiányában

f e l m e n t i .

I n d o k o l á s t

A Budapesti Katonai Törvényszék 1950. január hó 12. napján kelt HB.1745/1949/245. számú ítéletében többek között a XVI.r.Vedres György ht.szds-t is felelősségre vonta, a katonai titok tekintetében elkövetett hűtlenség, valamint a demokratikus államrend és demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés előmozdítására vállalkozás miatt öt halmazati büntetésül 8 évi fegyházra, mint főbüntetésre, továbbá 10 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyan ilyen tartamu felfüggesztésére és lefokozásra, mint mellékbüntetésre ítélte.

A Katonai Főtörvényszék 1950. augusztus hó 4. napján kelt II. 027/Kat.Ftszék.1950. számú ítéletében a Budapesti Katonai Törvényszék ítéletének Vedres Györgyre vonatkozó részét annyiban változtatta meg, hogy a főbüntetést 10 évi fegyházra emelte fel és az elsőfoku bíróság által kiszabott mellékbüntetéseken felül még teljes vagyonelkobzásra is ítélte.

Az elsőfoku bíróság által megállapított és a másodfoku bíróság által is elfogadott tényállás szerint Vedres György a terhére rótt két büntetést azáltal követte el, hogy 1946. decemberében Gyuris István IV.r.vádliottal, akirol tudta, hogy az amerikai hírszerző szervekkel álló összeköttetésben, különböző konkrét adatokat között a parancsnoksága alatt álló határozatszazaddal kapcsolatban, továbbá vállalkozott a Gyuris István által kezdeményezett szervezkedésben való részvételre.

A jogerős ítélet ellen a legfőbb ügyész helyettese 1963. július 10. napján kelt Bf.07/1963. számú nyilatkozatával törvényességi órással állt.

A törvényességi órással részben alapos.

Vedres György v.ht.szds. XVI.r.vádliott vonatkozásában ugyanis az elsőfoku bíróság a tényállást részben iratellenesen állapította meg. Azt ugyanis, hogy ez a vádliott a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés előmozdítására vállalkozott volna, sem az elsőfoku bíróság tárgyalásán, de az eljárás korábbi szakaszában rendelkezésre álló bizonyítékok sem támasztották alá.

Vedres vádliott az eljárás egész tartama alatt tagadta e büntetésben való bűnösségét. E körben Gyuris István IV.r.vádliott is tett terhelő vallomást a XVI.r.vádliottal. A nyomozati eljárástól kezdődően a másodfoku tárgyalásig határozottan állította, hogy Vedres György az államellenes szervezkedés előmozdítására nem vállalkozott, sőt az összehajrázásra vonat-

C500402/Kn6.

- 3 -

19

kozó felhívását - aktív tiszti szolgálatára figyelemmel - kifejezetten elhárította. A népi demokratikus rendszer megváltozása esetére azonban kilátásba helyezte a szervezkedéssel való egyetértését, sőt úgy nyilatkozott, hogy ebben az esetben az ő támogatására is számíthatnak.

Gyuris István XV.r.vádolt-tára a terhelő vallomásán kívül pedig más terhelő bizonyíték nem merült fel.

Ilyen bizonyítékok fennforgása mellett pedig törvénysértően rögzítette az elsőfoku bíróság a tényállást akként, hogy Vedres György a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés előmozdítására vállalkozott.

A nyomozati, majd később az elsőfoku bíróság tárgyaláson rendelkezésre állt terhelő bizonyítékok egybevetése alapján tehát az elsőfoku bíróság által a XVI.r.vádolt terhére megállapított tényállást részben módosítani kellett, mégpedig akként, hogy a vádlott az államrend elleni szervezkedés előmozdítására nem vállalkozott, csupán Gyuris István XV.r.vádolt közléséből tudomást szerzett egy ilyen szervezkedés léteiről, s a törvényben előírt feljelentési kötelezettségét elmulasztotta. Ilyen körülmények között pedig Vedres György XVI.r.vádolt csak a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésre vonatkozó feljelentési kötelezettség /:1946:VII.tvr. 8.§./ elmulasztásában bűnös. A büntetőben lefolytatott eljárás során ennél is felelősebb érezte magát. Erre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsa - a legfőbb ügyész helyettes törvényességi óvácsának részben helytadva - Vedres György XVI.r.vádolt bűnösségét az 1946:VII.tv.8.§-ában írt, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésre vonatkozó feljelentési kötelezettség elmulasztása büntetőben megállapította.

A hűtlenség vonatkozásában megállapított ítéleti tényállás azonban lényegében helyesen tartalmazza a vádlott magatartását. A vádlott az eljárás során e tekintetben el is ismerte felelősségét. Elmondotta, hogy adott esetben a kellő ábrándot elmulasztotta. Kifejezésre juttatta, hogy egymás között valóban beszéltek katonai vonatkozású dolgokról, ő is beszélt alakulatának problémáiról, közölte a létszámviszonyokat, sőt a határőrszázad felszerelési problémáit is. Mindezek ellenére azonban az elsőfoku bíróság mégis tévedett akkor, amikor a tényállás alapján a XVI.r.vádolt bűnösségét a hűtlenségben megállapította.

A tényállásból ugyanis az állapítható meg, hogy a vádbeli időben Vedres is és Gyuris is hivatásos tisztként, mindketten egymással szomszédos határőrszázad parancsnokaként teljesítettek szolgálatot a demokratikus hadseregben, s ezen alakulatok szervezeti és felszerelési problémáit egyaránt jól ismerték, s a közöttük lefolyt beszélgetés tartalma nem lépte túl azt a mértéket, ami két azonos beosztásban szolgálatot teljesítő tiszt között megengedhető. Egyébként is abban az időben mindenki ál-

C500403/Kné.

[ABTL 3.1.9 V-90033]

4.

80

- 4 -

tal ismert és általánosságban mozgó kérdésekről beszélgettek, s az ennek során közölt adatok katonai titkokat nem képeztek. A XVI.r.vádolt egyésként közléseit nem is abból a célból tett, hogy azok idegen állam hatóságának vagy azok megbízottjának tudomására jussanak. Ilyen körülmények között pedig a hűtlenségben való bűnösség megállapítására törvényszerűen nem kerülhetett volna sor.

Ezért a Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsa XVI.r.Vedres György vádlottat büntett hiányában felmentette a hűtlenség vádjáról. /:Be.226.§ /1/ bekezdés a) alpont/.

A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésre vonatkozó feljelentési kötelezettség elmulasztása miatt pedig a Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsa - figyelembe véve a jogorvoslati eljárásban helyesen felhívott nyílt és súlyosított körülményeket - 2 évi szabadságvesztést állapított meg, mely büntetés arányában áll a vádlott személyében és a cselekményében is megmutatkozó társadalomveszélyesség fokával.

Mellékbüntetésül ugyanakkor 5 évi időtartamra eltiltotta őt a közügyektől, minthogy bűncselekményének jellege és az alkalmazott szabadságvesztés mértéke folytán ez indokolt volt.

A lefokozásnak, mint mellékbüntetésnek a kimondására a közügyektől eltiltás mellett nem volt szükség, minthogy a Btk 48.§ 73/ bekezdése alapján a közügyektől eltiltott személy az ítélet jogorvoslati eljárásával elvevált katonai rendfokozatát is.

Vedres György vádlott a most elbírált bűncselekményét 1946-ban követte el, s a kiszabott szabadságvesztést az 1953.évi 11.sz. tvr. hatálybalépéséig kitöltötte. A közügyelmi rendelet 11.§ értelmében a vádlott vonatkozásában kizáró ok nem merült fel, erre figyelemmel meg kellett állapítani, hogy nevezett az 1953. 11. tvr. 3.§-a alapján mentesült a büntetett előéletéhez fűződő hátrányok alól és büntetlen előéletűnek tekintendő.

A Legfelsőbb Bíróság elnökségi tanácsának határozata a Be. 282.§ /1/ és /4/ bekezdésén alapul.

Budapest, 1963. november 23.

Dr. Nádás András hb.ezds.sk. az elnökségi tanács elnöke, Dr. Szi-jártó Károly hb.alez.sk. előadó, Dr. Szakács Ödön, Dr. Lee Tibor Dr. Bado Zoltán, Dr. Halász Sándor, Dr. Eszodolnik László, Dr. Vág Tibor, Dr. Bernáth Pál, Dr. Sömjen György hb.alez., Dr. Jacsó János hb.örgy.sk. az elnökségi tanács tagjai.

Az eredetivel egyezik!

Bp. 1963. dec. 10.

Varga Ferenc örgy.: /
irodavezető

Készült: 2 pl.
...sz.pl.: Bp-i Kat. Bír.

...sz.pl.: Kat. Főügy.

...sz.pl.: irattár

készítette: Dr. Szi-jártó alez.

Leírta: Kompáné p.a.

Sf. sz.: 11/203/63.

C500404/Kné.

ABTL 3.1.9 V-90033

Tisztelt Büntetőtörvényszék!

B.XII.16.711/1949.sz.büntügyünkben -kívüljegyzett választott védőnk útján tisztelettel kérjük, hogy perünknek 1950. január 25.-én kezdődő tárgyalására a következőket szíveskedjék tanúként megidézni:

En alulírott Fádler Lajos XVIII.r.vádolt kérem

- 1./Müller András postatiszt, makói /Kálvin-u./lakos és
- 2./Lukács Jászó volt makói lakos /jelenleg letartóztatásban a Budapesti Büntetőtörvényszék Markó-u.-i fogházában/ idézését, akikkel egész ténybeli védekezésemet kívánom bizonyítani, mint olyanokkal, akik úgy felfogásomat, mint politikai- és világnézeti beállítottságomat és életmódomat, valamint ténykedéseimet alaposan és közvetlenül ismerik.

En alulírott Erdei Ferenc XVIII.r.vádolt kérem

- 1./Lengyel Béla főmérnök, diósgyőri lakos és
 - 2./Szűcs Ferenc országgyűlési képviselő /Budapest, Parlament/ idézését, akikkel úgy felfogásomat, mint politikai- és világnézeti beállítottságomat és életmódomat kívánom bizonyítani.
- Kérem továbbá szakértő-tanúként megidézni
- 3./Orbán József MÁV.-fütőházi főnököt, Szeged, /MÁV.-fütőház/, annak bizonyítására, hogy a Szabadságharcos Szövetségbe az ő felszólítása alapján pártmunkát elvégzése végett léptem be és annak bizonyítására, hogy a MÁV.-nál a vádiratban megjelölt időpontban szabotázs-kísérlet nem történt és ha ilyen történt volna, akkor arról neki és a MÁV.-vezetőségnek hivatalból felültenül tudnia kellene!

Fenntartjuk magunknak a jogot arra, hogy esetleges további bizonyítási indítványainkat későbbi időpontban még előterjesszük, megjegyezve, hogy fenti tanukat előre azért jelentjük be, hogy idéztetésük folytán ne legyen kénytelen a Tisztelt Büntetőtörvényszék a tárgyalást elnapolni.

Tisztelettel:

Fádler Lajos XVIII.r.vádolt és
Erdei Ferenc XVIII.r.vádolt

VII/3.

ABTL 3.1.9 V-90033/2

Fádler Lajos és Erdei Ferenc vádlottak beadványa az ellenük lefolytatott bírósági eljárás során.
(Forrás: ÁSZTL V-90033/2 számú dosszié)

Tisztelt Törvényszék!

Hatánség vétsége miatt ellenem indított B.XII.
10.711/43. számú büntügyemben van szarensem, lorendest veidm utjun a
megtartott tárgyaláson kihirdetett ítélet ellen szóval bejelentett

fellebbezésem indokolását
a törvényes határidőn belül az eljárásban előadni és kérem a t.Törvény-
széknek, hogy jelen fellebbezésem indokolását az erre vonatkozó iratokkal
együtt a Magyar Felsőbíróshoz felterjesztem, ahol is azíránt esede-
zem:

szíveskedjék fellebbezésemnek helyt adni és engem a sérel-
mes ítélet megváltoztatásával az ellenem emelt vád és következményei
alól a Bp.336.§-ának 1.pontja alapján bűncselekmény, de legrosszabb
esetben ugyanezen 4.2.pontja alapján bizonyítékok hiányában felmenteni.
A vád ugyanis az eljárást, hogy 1943. nyarán Barna Sándor-
tól szereztem tudomást a szervezet működéséről, majd egy másik alkalom-
mal Barna újból beszélgettem a szervezetről és annak célkitűzéseit
is részben előadta.

Ezzel szemben elő kell monnom, hogy egyáltalán nem tudtam
a szervezetről. Ennél továbbra vettem a nyomozati jegyzőkönyvben szerep-
lő vallomásmat, mert én azt nem tettem meg. Oszintén szólva olyan le-
kiállapotban voltam, hogy azt sem tudtam hogy mit beszéltek. Amikor a
szervezkedés volt, tulajdonképpen 1943. nyarán, én betegséggem következté-
ben kórházban voltam egész nyáron, azaz 1943. februártól nyár végéig;
őszel pedig kétségesen voltam mint kúrius munkás. Egy-két ízben lát-
tam a jegyzőkönyvben említettakat, de beszélni nem beszéltem velük.
A katonai ügyosztáson volt vallomásmat sem tarthatom fenn, mert én
egyáltalán nem tudtam a szervezkedésről. Hiszen én azt sem tudtam,
hogy szervezkedés volt és hogy Barnának mit akartak. Kovács Mihálynak
a rém vonatkozó vallomása valótlán.

A megtartott tárgyaláson semmiféle bizonyíték ellenem
nem merült fel, s mivel a B. szabályai szerint csak a tárgyaláson
tett vallomás a mérleg, már ebből az okból is felmenthető vagyok.
A Magyar Felsőbíróshoz bűncselekmény, de legrosszabb
esetben ugyanezen 4.2.pontja alapján bizonyítékok hiányában felmenteni.

Tisztelettel
Molnár József

VII/4.

ABTL 3.1.9 V-90033/2

Molnár József fellebbezése az ellene hozott bírósági ítéletekkel kapcsolatban
(Forrás: ÁSZTL V-90033/2 számú dosszié)

9033

 BUDAPESTI BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK
 TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSA
 V. MARKÓ-UTCA 27. TELEFON: 310-140.

A Budapesti Büntetőtörvényszéknek.

BUDAPEST.

Az 1946. VII. tc. 1. §-ának /2/ bekezdésébe ütköző
 stb. büntett miatt BARNA FERENC és társai ellen indított
 büntetőügyben a Budapesti Büntetőtörvényszék elrendelte B.XLI.16.711/
 1949. sz. sz. a.

SÁROSI GYULA,
 LELE ISTVÁN,
 HORVÁTH LAJOS,
 SEBESTYÉN ALBERT,
 PFALDLER LAJOS,
 KISS SÁNDOR orvosi megvizsgálását arra vonat-
 kézőleg, hogy kényszermunkabüntetés kitöltésére vádlottak tes-
 tileg alkalmasak-e.

A vizsgálatokat fogadtam, véleményes jelentése-
 met az alábbiakban terjesztem elő:
SÁROSI GYULA, Békéssámszon, 1929. április 19. születésű.

Alacsony termetű, kp. táplált férfinél
 semmi jelentékenyebb szervi elváltozást sem, ezért
Sárosi Gyula kényszermunkára alkalmas.

LELE ISTVÁN, Budapest, 1929. június 20. születésű, mű-
 vesember.

Teljes vizsgálat so-
 rán teljesen egészségesnek bizonyult, ezért
Lele István kényszermunkára alkalmas.

Pfandler Lajos, Makó, 1926. augusztus 27. születésű, mű-
 vesember.

A vizsgálat során szervi elváltozás
 nem mutatható ki, ezért
Pfandler Lajos kényszermunkára alkalmas.

HORVÁTH LAJOS, 1911. március 27. születésű, festőművész.

3

Törvényszéki orvosszakértői vélemény arról, hogy az elítélt makói kopjások közül ki alkalmatlan egészségügyi okokból a kényszermunkára. (Forrás: ÁSZTL V-90033/2 számú dosszié)

1934. 7. 4.

... , ezért fenti betegsége miatt
Hórvath Lajos kényszermunkára alkalmatlan.

SEBESTYÉN ALBERT, Makó, 1923. április 11. születésű, zenetanár,
nár,

Betegségei miatt
Sebestyén Albert kényszermunka végzésére alkalmatlan.

KISS SÁNDOR, Zombor, 1906. augusztus 18. születésű, állatorvos.

Kiss Sándor megbetegedése miatt kényszer-
munka végzésére alkalmatlan.

Budapest, 1930. február 4. én

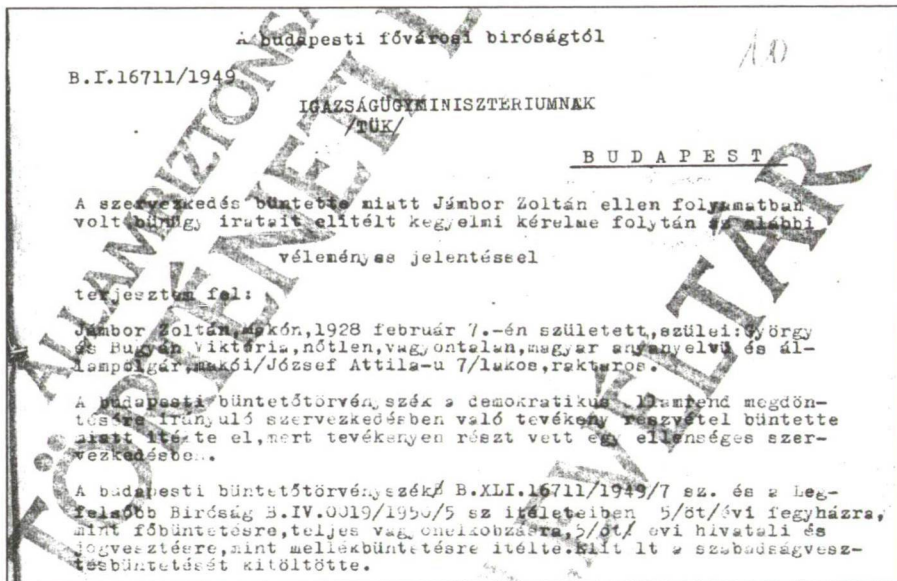

St. Kelemen
/dr. Kelemen Endre/
törvényszéki orvos

VII/5

4

12. ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGALATOK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR-ÉRTÉKELŐ
ÉRTÉKELŐI KÖZVETLEN KÖZVETLEN MUNKÁI

Jámor Zoltán 1956. februárjában végrehajtott felülvizsgálatáról készült jelentés
(Forrás: ÁSZTL V-90033/2 számú dosszié)

Kegyelemre méltó javaslatom. Elkövetett cselekmények társadalmi
szükségessége nem indokolja azt.
Budapest, 1956. évi február. 11.-én

Dr. Jónás Béla
elnöks helyettes

Li. F. de Lermery et al.

[illegible]

...doba érkezett:

Lenda :

52

Liadte:

VII/6.

ABTL 3.1.9 V-90033/2

SZEGEDI MAGYAR ELLENÁLLÁSI MOZGALOM

A szegedi születésű és Szegeden élő Lévy Béla 1944. szeptember végén – 20 évesen – önkéntesként belépett az egyetemi rohamzászlóaljba, és rövidesen részt vett a fegyveres harcokban Buda ostrománál. Nem sokáig harcolt, mert 1945. január 10-én megsebesült, aminek következtében jobb karjának felét elvesztette. A háború után visszatért Szegedre, és bekapcsolódott a helyi politikai élet küzdelmeibe. A Független Kisgazda Párt (FKP) tagja lett, majd rövidesen a helyi városi elnökségbe is bekerült, ahol ifjúsági vezető lett. Nemsokára a Független Ifjúság szegedi, majd délmagyarországi elnökének választották, és ebben a minőségben a korabeli sajtótudósítások szerint elítélőleg nyilatkozott azokról a diáktüntetésekéről, amelyekre 1947 márciusában került sor Szegeden. A sajtó által közzétett kijelentése szerint „szabadságpárti provokátorok tüntetésre használták fel az ifjúságot és ezzel megzavarták a szegedi demokratikus ifjúság egységét”. (1) Pedig a diákság akkor Szegeden a fakultatív hitoktatás bevezetése ellen tüntetett és Lévy Béla nyilatkozatával azonos platformra került a MADISZ, a SZIM, a SZIT, a NÉKOSZ és hasonló szervezetek képviselőivel.

Lévy haladt előre a politikai ranglétrán, és nemsokára az FKP nagyszegedi szervezetének titkára lett. Valaminek azonban történnie kellett vele vagy körülötte, aminek hatására még az 1947-es választások előtt hátat fordított az FKP-nek, átlépett az úgynevezett Balogh-pártba, ott is vezető tisztséget kapott, és a Csongrád-Csanádi választási kerület vezetője lett. Új pártjának választási kudarcra meglehetősen lehangozta, a pártszervezési munka sem kecsegtetett különösebb sikerrel Szegeden, ezért igyekezett visszakerülni az FKP-be. Ez a próbálkozása azonban nem járt sikerrel, ezért a Független Magyar Demokrata Párt egyik szegedi tisztségviselőjeként tevékenykedett tovább, és igen kiterjedt kapcsolati körre tett szert a városban.

A háború utáni politikai tevékenysége mellett – amikor Szegeden is megalakult a népbíróság, és oda népbírákat a különböző politikai pártok delegáltak – Lévy Béla az FKP küldötteként részt vett ebben a tevékenységben. A népbíróvási munka után újságírással is próbálkozott, ami újabb kudarcot jelentett számára, mert rövid idő után távoznia kellett a Szegedi Napló szerkesztőségéből. Többnyire állás nélkül tengődött, szerencséjére családról nem kellett gondoskodnia, még nőtlen volt.

A magyarországi baloldal mind erőteljesebb előretörése következtében azonban jobboldali beállítottsága miatt egyre nagyobb nehézségei támadtak karrierje építésében. Nem maradt más számára, mint a reménykedés abban, hogy az egyre inkább diktatúrába hajló rendszer megváltozik. Lévy és a hozzá hasonlók néha valós, de többnyire valótlán hírek alapján várták az ország sorsának jobbrafordulását és természetesen ezen belül a saját helyzetük kedvező változását. A közös beszélgetéseken, halk eszmecseréken és a szűkebb körű találkozásokon túl azonban általában semmit nem tettek. Ezek az emberek a kialakuló proletárdiktatúra ellenségeinek számítottak, ők voltak az osztály-ellenség, a reakció, amellyel a hatalomra törő kommunisták mindenképpen le akartak számolni.

1947 végén – nagy valószínűség szerint novemberben – Lévy Béla találkozott gyermekkori ismerősével, Wallthier Rezsónéval, aki kérdezősködni kezdett körülményeiről. Látni Lévy elkeseredettségét és meglehetősen kilátástalan helyzetét, Wallthiérné tessék-lássék rákérdezett politikai beállítottságára, felfogására is, majd nem sokkal később közölte vele, hogy összeismerteti valakivel, akinek hasonlóak a nézetei. Ez rövidesen meg is történt, és Lévy Béla kapcsolatba került egy magát Molnárnak nevező állítólag szegedi emberrel, akit ugyan még soha nem látott, utónevét sem jegyezte meg, a későbbiekben hol Lajosnak, hol Jánosnak emlegette, mivel az első találkozásukon kívül több esetben nem is volt szerencsájuk egymáshoz. A Molnár néven bemutatkozó ember közölte Lévy Bélával, hogy ha tenni akar valamit a rendszer megváltoztatása érdekében, akkor az általa közölt időpontban el kell utaznia Budapestre, és ott a Gesztesi cukrászdában találkoznia kell egy kb. 35 éves szürke öltönyt viselő és aktatáskát szorongató férfival.

A személyleírást ismételve a megadott időpontban Lévy Béla elutazott Budapestre, elment a Kiss József utcában levő Gesztesi cukrászdába, de ott inkább az ismeretlen talált őrá.

Megtörtént tehát az egymásra találás, az immár ismerőssé vált idegen a bemutatkozáskor elmormolt valami nevet félig csukott szájjal, amelyet Lévy Béla nem értett meg, soha meg sem tudta, a későbbiekben is csak valami Koszta-félét vagy Kaszta-félét gyanított. Mindennek a konspirációban különben sem volt semmi jelentősége. A szürkeruhás közölte, hogy rövidesen bekövetkezik a rendszerváltozás, és a hatalom átvételére Szegeden is kellőképpen fel kell készülni. Ennek első lépése az, hogy a még meglevő politikai pártokban fel kell kutatni a megbízható embereket, ezeket be kell szervezni egy mozgalomba. A 35 év körüli szürkeruhás, akinek különös ismertető jele a kezében levő teljesen hétköznapi aktatáska volt, felszólította Lévy Bélát az általa felvázolt hazafias cselekedet végrehajtására, az illegális Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi szervezetének megalakítására. Mondandóját aláhúzóan kijelentette, hogy valószínűleg az amerikaiak irányításával és segítségével fejtik majd ki a tevékenységüket, és ő lesz a közvetítő felső kapcsolata Lévy Bélának, a konspiráció érdekében rajta kívül mással nem is fog találkozni.

Lévy vállalkozott a feladatra, hogy Szegeden először adatokat gyűjt a különböző pártokról, a pártokban munkálkodó emberekről, és ennek érdekében létrehozta a kívánt szervezkedést. Megállapodtak a felső kapcsolattal abban is, hogy attól

kezdve minden hét péntekjén elutazik Budapestre, és ott a Gesztesi cukrászdában, vagy előre megbeszélt más hasonló helyen pontban délelőtt 11 órakor találkoznak. Ilyen alkalmakkor Lévay Béla beszámol az elmúlt héten kifejtett tevékenységéről, az általa megállapított adatokról, a szervezkedés helyzetéről, és egyben megkapja a további utasításokat is. A kapcsolattartási rendszer a leírtakra volt felépítve, Lévay Bélának még egy telefonszám, vagy egyéb cím sem áll a rendelkezésére, hogy valamilyen váratlan helyzetet jelentsen, rendkívüli esetben soronkívüli találkozót kérjen, s mint láttuk, a felső kapcsolat által mondott nevet sem állt módjában megjegyezni, netán ellenőrizni.

Budapestről hazatérve Lévay Béla alaposan átgondolta azt, amire vállalkozott, készült a feladat végrehajtásra. Azt akarta, hogy a felső kapcsolat és a mögötte álló amerikai irányítók elégedettek legyenek munkálkodásával. Számbavette, hogy ismeretségi körében kik azok, akikre számíthat úgy, hogy lehetőleg valamennyi pártban legyenek alkalmas emberei, akik kellőképpen informálni tudják a felső kapcsolatot elvárásának megfelelően. A felkészülés után még 1947 decemberében hozzákezdett a Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi szervezetének a kialakításához.

Az elsők között Taraszovits Ödön magántisztviselőt kereste meg, akit még a népbíráskodása időszakából ismert. Taraszovits Ödön is népbíró volt Szegeden a háború után, őt a Polgári Demokrata Párt – PDP – delegálta erre a tevékenységre. Amikor 1947 decemberében Lévay Béla említést tett neki a Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi szervezetéről és arról, hogy szüksége lenne a PDP szegedi szervezetében megbízhatónak tartott tagok nevére, Taraszovits Ödön szóban felsorolt néhányat, úgy mint Nánási Károlyt, a párt helyi titkárát, Bohata Bálint szabómestert, a pártválasztmány tagját, és még többeket. Néhány napon belül Taraszovits elkészítette Lévay kérésének megfelelően önéletrajzát, és azt a szervezkedésbe való bekapcsolódása jeleként át is adta. A következő pénteken Lévay vitte magával Budapestre a felső kapcsolatnak Taraszovits önéletrajzát és egyben beszámolt a megbízható szegedi PDP tagokról is.

Szerencsés választásnak bizonyult Keller Tivadar, aki akkor 35 éves volt, politikailag a Szociáldemokrata Párthoz – SZDP – tartozott, és a szegedi városházán tisztviselőként dolgozott. A főispán titkára volt 1945-ben, két évvel később az egyik városi aljegyzői állást töltötte be. Az ő bevonása a Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi szervezetébe 1948 legelején történt. Szociáldemokrata beállítottsága és ugyanilyen kötődése ellenére a kommunisták szemében sötét foltnak számított életrajzában, hogy a háború végén amerikai fogságba került. Lévay Béla felszólítására Keller Tivadar vállalkozott arra, hogy bekapcsolódik a Magyar Ellenállási Mozgalomba. Megnevezte azokat a városházi tisztviselőket, akik rendszerváltozás esetén azonnal eltávolítandók, közöttük Dénes Leó polgármestert, dr. Antalffy György helyettes-polgármestert, Róna Béla pénzügyi tanácsnokot, Kiss Andor főszámvévőt, a városi adóhivatal vezetőjét, dr. Toldy Ferenc és Gál Tivadar jegyzőket és másokat. Ugyanakkor azt is közölte, hogy kik azok, akik az előbbieknél leváltása esetén a megüresedett pozíciókba helyezendők mint megbízható emberek. Beszámolt még Lévay Béla kérdései nyomán Keller Tivadar arról is, hogy mi a helyzet az SZDP szegedi szervezetének háza táján, elsősorban a jobboldali és baloldali szociáldemokraták erőviszonyáról. Ezekkel a nevekkal és hí-

rekkel utazott Lévy Béla a soron következő budapesti találkozáshoz, ahol a felső kapcsolat kiadta az utasítást: létre kell hozni a mozgalomnak egy sejtjét a szegedi városházán a már közölt és más megbízható emberekből.

Az utasítás nyomán Keller Tivadar sorra vette az általa már megadott és további megbízhatónak vélt embereket – Simon József tanácsnokot, Vastagh Ferenc fogalmazót, Nagy Czirok Károly aljegyzőt, Biacsi Béla jegyzőt, stb. –, és említést tett nekik a Magyar Ellenállási Mozgalomról, illetve felszólította őket, hogy kapcsolódjanak be annak szervezetébe. Ennek során közel tíz emberrel sikerült Keller Tivadarnak beszélnie és tessék-lássék talán megnyernie őket. A hírről Lévy Béla beszámolt a felső kapcsolatnak. A szervezkedés szempontjából a városházi sejt hibája volt, hogy a beszervezettek már a kezdetek kezdetén kijelentették, hogy semmiféle fegyveres akcióban nem hajlandók résztvenni, majd nemsokára egymás után közölték, hogy ki akarnak maradni mindennemű illegális tevékenységből, hagyják ki őket a mozgalomból, törvénytelen cselekedetektől ők távol maradnak, stb.

Keller Tivadar igen szoros – mondhatni baráti – kapcsolatot tartott fenn Mélykúti Béla honvéd főhadnaggal, aki a harmadik kerületi – szegedi – honvéd parancsnokságon teljesített szolgálatot. Egy alkalommal 1948 legelején Keller Tivadar elmondott mindent a Magyar Ellenállási Mozgalomról e megbízható barátjának, aki nagy helyesléssel fogadta a hallottakat. Ezt követően Keller Tivadar meghívta a lakására Lévy Bélát is és Mélykúti Bélát is. Összeismertette őket, és megállapodtak arról, hogy létrehozzák a szervezkedés fegyveres szárnyát. Ez a feladat Mélykúti Bélára hárult, aki azonnal hozzá is látott a szervezőmunkához. Több, általa megbízhatónak ítélt honvédtisztnek tett említést a mozgalomról, amelybe ő bekapcsolódott és várta a véleményüket. Közülük néhány: dr. Rónai Sándor állatorvos alezredes közölte, hogy mielőtt vállalkozik a mozgalomba való bekapcsolódásra, Mélykúti illegális vezetőjével szeretne találkozni. Lakatos Béla honvéd százados véleménye az volt, hogy nem jó ilyen mozgalmakba bekapcsolódni. Bozsó László honvéd őrnagy kifejtette, hogy bár igaza lenne az amerikai ismerőseiknek a rendszerváltozás közelségét illetően, de ő ebben a pillanatban még nem tartja időszerűnek a mozgalmat, majd ehhez még hozzátette, hogy „nem szívesen vesz részt gyermekes dolgokban”. Vida László honvéd százados számárságnak tartotta az egész mozgalmat. Ugyanezt a véleményt fejtette ki dr. Gróh Béla honvéd alezredes is, aki még le is akarta beszélni a szervezkedésről Mélykúti Béla honvéd főhadnagyt, mondván, ne hallgasson szírhangokra, ő ugyanis nem tartja valószínűnek, hogy Amerika ilyen intenzíven törődne a magyar ügyekkel. Mindennek ellenére Mélykúti Béla írásban adta át Lévy Bélának azok nevét, akiknek említést tett a Magyar Ellenállási Mozgalomról, s akik így tehát tudomást szereztek a szervezkedésről. Ezek a továbbiakban már úgy szerepeltek mint a mozgalom szegedi szárnya katonai sejtjének tagjai. Az iménti írásbeli összeállítást is természetesen Lévy Béla vitte magával a soron következő cukrászdai találkozáshoz Budapestre, és ott szóbeli kiegészítés kíséretében átadta a felső kapcsolatnak, aki megelégedéssel vette tudomásul a fejleményeket, egyben újabb utasításokat is adott, közöttük azt, hogy Lévy Béla készüljön fel illegális röpcédula-terjesztésre, illetve tovább folytassa a mozgalom kiszélesítését.

Lévay Béla ismeretségi köréhez tartozott Csomák Elemér szegedi karnagy, aki 1923-tól a szegedi belvárosi székesegyház kántora is volt. 1948. február elején Lévay Béla anyja és a nővére jelenlétében, tehát nem konspirált körülmények között beszélt Csomák Elemérnek arról, hogy részt vesz egy illegális szervezkedésben. Néhány nap múlva Lévay megkérte a karnagyot, hogy nagyszámú kereskedő és iparos ismerősét felkérve szervezze meg számára a mozgalom kereskedői-iparosi vonalát. Csomák Elemér vállalkozott erre, és így lényegében tagja lett a Magyar Ellenállási Mozgalomnak.

Először egy lakatosmester ismerősét – Gaál Ferencet – kérte meg Csomák Elemér, hogy készítsen számára egy listát a megbízható szegedi iparosokról. A lakatosmester meglepő választ adott: nem készíti el a Csomák Elemér által kért listát, mert ő már készített egy ilyen összeállítást a sógorának, aki egy másik vonalon szintén szervezkedésben foglalatoskodik. Ez a körülmény rávilágít a Magyar Ellenállási Mozgalom és annak a másik szervezkedés konspirációs biztonságára, álljanak bárkik is a háttérben.

A szervezési próbálkozás kudarca után Csomák Elemér a Fogadalmi templom egyik énekkari tagjához, Somlyódi Ferenc szegedi divatáru-kereskedőhöz fordult, akit bevont a Magyar Ellenállási Mozgalomba, és feladatául határozta meg egy kereskedői sejt létrehozását. Ennek első lépése az volt, hogy Somlyódi Ferencnek is el kellett készíteni egy névsort a megbízható kereskedőkről. A lista el is készül, és az Csomák Elemér útján anélkül, hogy a lezárt borítékot felbontotta volna – eljutott Lévay Bélához, aki viszont a soron következő budapesti találkozón átadta azt felső kapcsolatának. A következő lépésben a megbízható kereskedők listájáról néhány főt Somlyódi Ferencnek be kellett szerveznie a mozgalomba. Ezek voltak: Fodor Lajos vegyianyag-kereskedő, Tamási Gyula festék-kereskedő és Lukács László bőripari-kereskedő segéd. A három közül a későbbiekben Tamási Gyula különösen elnyerte a felső kapcsolat tetszését, mert korábban tagja volt a Baross Szövetségnek, a háború után pedig a Polgári Demokrata Pártnak. De elmondható volt ez Fodor Lajosról is, akinek múltjában szintén jelen volt a Baross Szövetség, a háború alatt pedig az amerikai fogság, ami 1948-ra már megbélyegző gyanúnak számított. A kereskedők kezdetben jószérivel azt sem tudták, hogy miféle mozgalomhoz csatlakoztak, azt hitték, hogy valami kereskedői csoportosulásról van szó. Így aztán vonakodás nélkül teljesítették Lévay Bélának kérését, hogy 200 Ft-ot adjanak a szervezet céljaira. A kérés úgy szólt, hogy 50 Ft-ot adományozzanak Somlyósi Ferencnel együtt négyen, így lett volna az együttes hozzájárulásuk 200 Ft ők azonban félreértették a dolgot és négyen az 50 Ft-ot adták össze, azaz fejenként 12 Ft 50 fillért adtak be a közös célokra, tehát ilyen összegekkel támogatták a „demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló mozgalmat”. (2)

Miután a kereskedői sejt tagjai ráébredtek, hogy mibe keveredtek, minden további kérés teljesítését megtagadták, és teljesen elhatárolódtak a mozgalomtól számukra megtestesítő Somlyódi Ferencről, aki a kudarcot látva újabb szervezőmunkába fogott. Bevonta a mozgalomba öccsét, majd dr. Szomora Józsefet a háború alatt angol fogságot elszenvedett törvényszéki jegyzőt, és Galambos Ferenc divatáru-kereskedőt. A kereskedői sejt azonban ismét holtvágányra futott. A Baross Szövetséghez kapcsoló-

dó múltjával Galambos Ferenc ismét jó választásnak tűnt a felső kapcsolat szerint, de amint rájött a mozgalom jellegére, ő is kihátrált a szervezkedésből.

Szomora József bevonása a mozgalomba azonban újabb távlatokat nyitott. Adottá vált a lehetőség egy törvényszéki sejt létrehozásának. A Lévy Béla – Csomák Elemér – Somlyódi Ferenc csatornán megérkezett az utasítás a felső kapcsolattól Szomora Józsefhez, hogy készítsen el egy listát a törvényszéken dolgozó megbízhatónak tartott emberekről. A névsort Szomora József el is készítette, sőt el is vitte azt Somlyódi József üzletébe, útközben azonban meggondolta magát, kijelentette a beszerzőjének, hogy a mozgalmából visszavonul, ne kérjenek tőle semmit, mert úgysem fogja teljesíteni, a magával vitt listát pedig az üzletben közösen elégették.

Az igazságszolgáltatási vonalon bekövetkezett kudarc után ismét Lévy Béla lépett akcióba. Felkereste dr. Csaba Sándort, aki 1945. február és 1947. április között a Szegedi Népbíróságon a II. számú ítélkező tanács vezetőjének helyettese volt. Abban az időben a II. számú népbírói tanácsban volt népbíró Lévy Béla, tehát ismerte dr. Csaba Sándort, és remélte, hogy számíthat rá, hiszen korábban a Verbőczy és a Szent Imre bajtársi egyesületek tisztikarában tevékenykedett, valamint a nemzetvédelmi kereszt kitüntetés tulajdonosa volt. Rövid bizonytalankodás után dr. Csaba Sándor igent mondott, amikor azonban legközelebb Lévy Béla felkereste és kérte, hogy készítsen el egy kimutatást a bíróságon dolgozó, számukra megbízható emberekről, visszakozott, a kérés teljesítését megtagadta, sőt közölte, hogy a mozgalom a továbbiakban ne számítsa rá.

A szervezőmunka tehát több-kevesebb sikerrel különböző vonalakon folyt tovább. Ebből a tevékenységből természetesen Lévy Béla is kivette a részét, és bevonta a mozgalomba Székelyhídi Antal járásbírói főtisztet, aki korábban az FKP-ban politizált, majd átváltott a Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Pártra, végül a Demokratikus Néppártban kötött ki, amelynek helyi titkára lett. Mivel Székelyhídi Antal nem nagyon szívelte Lévy Bélát, Székelyhídi meggyőzésébe Keller Tivadar is besegített. Mindez természetesen a felső kapcsolat legnagyobb meglegedésére történt.

Az eddigiekben már több politikai párt érintett volt a Magyar Ellenállási Mozgalomban, de az FKP még kimaradt a sorból. FKP-s múltjából következően ismét Lévy Béla lépett akcióba, és még 1948 januárjában bevonta a mozgalomba Horváth Mártont – szegedi kőművesmestert –, az FKP szegedi szervezetének egyik alelnökét. Ez a beszerzés azonban eléggé rosszul sikerült, mert Horváth Márton gyanakodott, mindenáron Lévy Béla felső kapcsolatával akart megismerkedni. Önéletrajzot nem adott, vonakodott magát ismeretlen és megismerhetetlen formában és mértékben elkötelezni. Érezte a helyzet tarthatatlanságát a Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi vezetői szerepkörében lévő Lévy is, tudta, hogy ezt a vonalat erősítenie kell. Felvette hát a kapcsolatot dr. Vass Bélával, az FKP Csongrád megyei titkárával, beszámolt neki az általa vezetett illegális szervezkedésről és arról, hogy a mozgalom mögött az amerikaiak állnak. Amikor Lévy felszólította dr. Vass Bélát a Magyar Ellenállási Mozgalomba való bekapcsolódásra, Vass gondolkodási időt kért, majd másnap igenlő választ adott azzal a kikötéssel, hogy csak adatszolgáltatást vállal a szervezkedés részére, valódi tagságot nem. Az említettek ellenére Lévy Béla arról számolt be felső kapcsolatának, hogy a két helyi FKP-tisztségviselő benne van a mozgalomban.

A különböző politikai pártok szegedi szervezeteinek helyzete, körülményei, tisztségviselőiről való tájékoztatási sorból a kommunisták pártja, az MKP kimaradt.

Az egyik budapesti cukrászdai találkozó alkalmával a felső kapcsolat közölte Lévay Bélával, hogy igyekezzenek valakit az MKP-ból is bevonni a szervezkedésbe, mivel azzal kapcsolatban is vannak, illetve lesznek hírigényeik. Lévay gondolkodott, hogy az MKP-ból kit lehetne megkönyékezni nagyobb kockázat nélkül. Eszébe jutott egy véleménye szerint „hithű” kommunista barátja, Illés Károly városházi tisztségviselő. Elhatározta hát, hogy megkísérli őt bevonni a munkába, de úgy gondolta, beszervezni túlságosan kockázatos. Ezért az MKP-ról való tájékozódást úgy akarta megoldani, hogy közben Illés Károlyt nem szervezi be a Magyar Ellenállási Mozgalomba. Néhány beszélgetés után elég sok belső információt tudott meg a szegedi MKP-ról, amit rövidesen jelentett is a felső kapcsolatnak. Azonnal megkapta az utasítást: Illés Károlyt be kell vonni a Magyar Ellenállási Mozgalomba. Ezt az utasítást végre kellett hajtani. Meggyőzte a vonakodó kommunista Illés Károlyt, hogy álljon közéjük. Nem volt ez egyszerű dolog, mert Illés Károly ismerhette pártja módszereit, és attól tartott, hogy valami kommunista provokációról van szó. Végül mégis igent mondott, és 1948. február közepe táján megtörtént beszervezése. Ettől kezdve szállította az információkat az MKP-ról, valamint írásban elkészítette önéletrajzát, azt átadta Lévay Bélának, aki vitte a felső kapcsolatnak. A későbbiekben Illés Károly arra is vállalkozott, hogy írásba adja az MKP szegedi vezetőségének névsorát, akiket a közelgő rendszerváltozás alkalmával felre kell majd állítani, közölte a párt helyi szervezetének a taglétszámát, a párttagság hangulatát, a vezetők jellembeli tulajdonságait.

A szervezkedésből természetesen nem maradhatott ki a MÁV sem. Ebbe az irányba is lépéseket tett Lévay. Tóth Pál a MÁV-nál volt segédtiszt, mellesleg korábban a Nemzeti Parasztpárt – NPP – szegedi titkára, később az NPP vasutas szervezetének helyi vezetője. Lévay viszonylag könnyen be tudta vonni a mozgalomba Tóth Pált, aki aztán az NPP-ről szolgáltatott adatokat, írásbeli listát adott azokról, akiket a rendszerváltozás esetén a MÁV-tól el kell távolítani, sőt egy honvédségi listát is adott, mert tagja volt a honvédségi igazoló bizottságnak. A szegedi MÁV ÜV-nél Tóth Pál szerint a következők voltak a mozgalom szempontjából megbízható személyek: Spányi Ernő államvasúti főfelügyelő, Bokor Ferenc államvasúti pénzügyi osztályfőnök, Bajorhegyi László államvasúti felügyelő, Rácz Gyula államvasúti vizsgáló főkapitány, és Adrigán Dénes állomás felügyelő. Ők részben tudhatták, részben sejtették, hogy Tóth Pál részt vesz valamilyen illegális tevékenységben, maguk azonban nem vettek részt tevőlegesen semmiben, legfeljebb a mozgalom célkitűzéseit illetően egyetértésüket nyilvánították ki. A neveket Tóth Pál írásban átadta Lévay Bélának, akitől a névsort megkapta a felső kapcsolat.

Úgy tűnt, hogy Tóth Pál jó választás volt, mert ő újabb beszervezést hajtott végre, bevonta a mozgalomba Csúri István „B”-listás postatisztet, akinek feladata volt olyan emberek kiválogatása, akik a rendszerváltozás zűrzavarában a posta zavartalan működését biztosítják. Csúri István első lépésben átadott Tóth Pálnak egy névsort azokról, akiket megbízhatónak tart a posta szegedi hivatalaiban. Ezt a listát Tóth Pál kiegészítette dr. Hamar Sámuel pénzügyi igazgatójával, akit szintén megbízható-

nak ítélte a Magyar Ellenállási Mozgalom szempontjából. Katonai kapcsolatait felhasználva Tóth Pál megkísérelte bevonni a szervezkedésbe Sutka János honvéd századost, aki viszont közölte, hogy számságokban nem hajlandó részt venni, és ehhez közel azonos volt a szintén beszervezni óhajtott Jeney György honvéd alezredes véleménye is. Ám az ő nevüket is vitte Léway a felső kapcsolatának Budapestre.

Léway Béla úgy gondolta, hogy a Magyar Ellenállási Mozgalom szervezése és irányítása Szegeden nagyon igénybe fogja őt venni, ezért nem lesz ideje arra, hogy saját akkori pártjával összefüggően felső kapcsolata igényének megfelelően tájékozódjon. Ezért elhatározta, hogy bevonja a szervezkedésbe dr. Hoffman János gazdálkodót, a Balogh-párt helyi titkárát. A kapcsolatfelvétel megtörtént, amelynek során Léway Béla tájékoztatást adott az általa irányított mozgalomról. Hoffman Jánost azonban semmiféle célra felhasználni nem tudta, elsősorban azért, mert Hoffman az akkori felsőközponti tanyavilágban lakott, és vele találkozni nem nagyon lehetett.

Mivel a várt rendszerváltozás esetén Szeged sajtójának is jelentős szerepet szántak, a Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi szervezetéből nem maradhattak ki az újságírók sem. Ennek érdekében Léway Béla felvette a kapcsolatot Zsótér Imrével és Szász Ferencel. Zsótér korábban a Magyar Szabadság Párt tagja volt, és egy ideig a Szegedi Naplónál is dolgozott. Léway elmondta neki, hogy egy földalatti mozgalmat irányít Szegeden, amely országos jellegű, a fennálló államrend megdöntésére törekednek és rendszerváltozásra készülődnek. Az elhangzottakkal Zsótér egyetértett és támogatást ígért, ami abban nyilvánult meg, hogy átadott egy névsort Léway Bélának a szegedi újságírókról, röviden jellemezte valamennyiük megbízhatóságát. Zsótér néhány újságíró kivételével a névsorban szereplőket megbízhatatlannak minősítette, ami egyben azt is jelentette, hogy a remélt rendszerváltozáskor eltávolítandóknak tartották őket. Természetesen Léway ezt a listát is átadta a felső kapcsolatnak. Szász Ferenc beszerzésére még a kezdeti időben került sor. Neki a baloldali sajtóról és annak munkatársairól kellett volna információkat adnia. Erre azonban nem került sor, mert Szász Ferenc rövidesen Budapestre költözött.

Szeged egyetemi város jellegéből következően a Magyar Ellenállási Mozgalomból az egyetemisták sem maradhattak ki. Léway ezért beszervezte Konrád József vegyész szakos egyetemi hallgatót, aki vállalkozott arra, hogy az illegális mozgalomnak tagja legyen. 1948 márciusában az egyetemi sejtet Konrád József építette ki, bevonta a szervezésbe Radek György és Kiss László egyetemi hallgatókat is, majd később Kovács Kornélia egyetemi hallgatót is. Az egyetemi sejthez tartozott még Papp Ferenc orvostanhallgató, akit viszont Léway Béla vont be a mozgalomba 1948. március második felében azért, hogy ő is kutasson fel megbízható embereket az egyetemen. Léway Béla közölte a tartalékos zászlós orvostanhallgató Papp Ferencel, hogy a szervezkedésük mögött az amerikaiak állnak, és rövidesen várható a rendszerváltozás, mely alkalommal a katonai múltú egyetemista feladata a rendfenntartó alakulatok megszervezése lett volna.

A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalomnak olyan mehökkentő sajátosságai voltak, amelyeknek akarva-akaratlanul fel kellett ébresztenie a gyanút a résztvevőkben, hiányolva a komolyságot, a valóságos konspirációt illetően. Ez bizony meg is tör-

tént, hiszen már kezdetben, de a későbbiekben is többen s többször kétélyeiknek, gyanakvásuknak adtak hangot, és voltak, akik éppen e felismerésük miatt fordítottak hátat a mozgalomnak. Horváth Márton például kérdezte, hogy ki Léway Béla felső kapcsolata, valóban meg lehet-e benne bízni és valóban az amerikaiak megbízottja-e. Somlyódi Ferencben is felmerült a provokációs veszély lehetősége, de Csomák Elemér ilyenkor rendre megnyugtatta. Illés Károlyban is élt a gyanú, hogy valami nincs egészen rendben szervezkedésük körül, és többször kérdezgette Léway Bélát ezzel kapcsolatosan. Azt tudakolta, hogy megbízója, a felső kapcsolata nem agent provocateur-e, mire Léway Béla mindig megnyugtatta hogy az illető teljesen megbízható, becsületes ember. Zsótér Imre kételkedését Léway Béla így kísérelte meg eloszlatni: semmi baj nem lehet a szervezkedésből, mert a mozgalom emberei be vannak épülve a rendőrségbe is és a katonai szervezetekbe is. Az kideríthetetlen, hogy ez a válasz Léway Béla önálló feltevése volt-e, vagy ez is a felső kapcsolattól származott. Dr. Simon József városi jegyző is gyanakodott, kezdetben provokatív próbatételnek tartotta azt, amit Keller Tivadar a mozgalommal kapcsolatban neki elmondott. Beszervezője azonban azzal nyugtatta, hogy a polgármesteri hivatalban dolgozó – állítólag politikai nyomozói múltú – MKP-tag Illés Károly is tud a szervezkedésről és együttműködik velük. Szomora József törvényszéki jegyző is meggondolta magát, visszalépett a mozgalomtól, aminek okára kellőképpen rávilágít Somlyódi Ferencnek feltett egyik kérdése: „Nem ugrottunk be valamibe?”

A gyanakvás tehát többekben élt, akik közül volt, akit eltávolított a Léway Béla által vezetett mozgalomtól, volt akit nem. Kétkedések nélkül, vagy azzal együtt mégis voltak, akik komolyan vették a szervezkedést, a rendszerváltozásra való felkészülést. Ez volt ugyanis a lényeg, az éltető elem, az állandóan sugalmazott közelgő rendszerváltozás. Léway Béla álláspontja a következő volt: „Úgy gondoltam, hogy nekem és csoportomnak készen kell állnunk arra az alkalomra, hogy a hatalom átvételét Szegeden a magunk számára biztosítsuk, ha kitör az orosz-amerikai háború”. (3) A hatalomváltás – minden bizonnyal a felső kapcsolat által sugallt vélemény szerint – Szegeden úgy fog lezajlani, hogy 800 amerikai katona és nyugatos magyar rohamcsapat megszállja a várost az amerikai légierő támogatásával, a Magyar Ellenállási Mozgalom pedig kb. 15 perc alatt ekkor az egész rendőrséget foglyul ejti és átveszi a hatalmat. A hatalomátvitel esetére természetesen már előre el kell osztani a feladatokat, ki kell jelölni az egyes fontos tisztségekbe beállítandó embereket. Ez is megtörtént. A városi közigazgatásban a polgármesteri pozícióba Léway Béla került volna, dr. Pálffy György helyettes polgármestert meghagyták volna beosztásában. A pénzügyi vezetői tisztséget Simon Józsefnek szánták, míg a belterületi elsőfokú közigazgatási vezető Biacsi Béla lett volna. A kommunista Illés Károly a polgármesteri titkárság vezetését kapta ígéretként.

A mozgalom tevételes szerepét a rendszerváltozásig a felső kapcsolat határozta meg. Ennek megfelelően alkalmas időben a hatalom átvételére röplapterjesztéssel és egyéb propagandisztikus módszerekkel elő kellett készíteni a közvélemény hangulatát. Az erre alkalmas idő 1948. február második felében érkezett el. Ekkor Léway Béla – és felszólítására Illés Károly – hozzálátott egy röpcédula szövegének összeállításához. Több változatot készítettek el, amelyekből végül kialakítottak egy végleges

szöveget, amelyet jóváhagyásra a következő találkozóra Léway Béla magával vitt Budapestre és bemutatta a felső kapcsolatnak. A konspirált találkozóra ekkor már az egyik kisebb budapesti szállodában került sor, a szobát a felső kapcsolat biztosította, aki átnézte a röpcédula-tervezetet, itt-ott változtatott rajta, kialakította a végleges változatot, és közölte, hogy további módosításokat már nem tehetnek.

Amikor elkészült a végleges s immár a felső kapcsolat által is jóváhagyott változat, hozzá lehetett látni a sokszorosításhoz. Léway Béla először Konrád József közreműködésével próbált meg sokszorosítási lehetőséget keresni az egyetemi vonalon, azonban ez a kísérlet kudarcba fulladt. Ezt követően Zsótér Imre közreműködését kérte, aki azonban szintén nem tudott tenni semmit az ügy érdekében, viszont saját papírkészletéből adott Léway Bélának, sőt indigót is vásárolt a Gizella téren egy írószerboltban, hogy írógéppel megkezdhesék a röpcédula gyártását és sokszorosítását. Ám Léwaynak sem volt írógépe. Volt viszont Somlyódi Ferencnek, aki kölcsönadta a röpcédula-készítés időtartamára. Miután minden feltétel megvolt, Léway Béla anyja és nővére közreműködésével hozzálatott a röpcédulák gyártásához.

Az elkészült röpcédulák szövege:

„Hozzád szólunk szenvedő magyar testvérünk! Hozzád, Te hánykolódó értelmiség, Te megfojtásra ítélt iparos és kereskedő és hozzád, Te kifosztott magyar paraszt.

Tudjuk, hogy megfélemlítve és reményt veszítve vergődtek a Dénes Leók, a Komócsonok, a Zöld Sándorok, a Kiss Dezsők és ezek lélektelen zsoldosainak vörös karmaiban.

Azonban mi kiáltó szóval fordulunk hozzátok, fel a fejfel, ne csüggedjetek, mert

NINCS MÁR MESSZE A SZABADSÁG!

A Magyar Ellenállási Mozgalom már az egész országban él és egyre erősebb. Mindenütt ott vagyunk, mindent látunk, mindent tudunk és a leszámolás napjáig semmit el nem felejtünk.

Amerika szeme rajtunk van, figyel és támogat nagy célunk érdekében. Fogadjuk, hogy 1948 méltó centenáris esztendeje lesz az 1848-as magyar szabadságharcnak!

Addig is legyél készen, figyeld megmozdulásainkat. Eme röplapunkat pedig add tovább, hogy minden csüggedő magyarnak utat mutathassunk, és hogy a remény lángja ki ne aludjék.

Légy óvatos, vigyázz magadra és családodra, ne fecsegi feleslegesen, ne tudja senki, hogy belül mi van, csak a jó Isten, akihez küldj egy imát célunk sikeréért és miértünk, a névtelen harcosokért, akik már most is az életüket kockáztatják a ti boldogabb jövőtökért!

VESSZEN A KOMMUNIZMUS! ÉLJEN A MI ELJÖVENDŐ ÚJ MAGYARORSZÁGUNK!

*A Magyar Ellenállási Mozgalom
szegedi vezetősége”(4)*

A röpcédulák elkészülte után a Honvéd téri laktanya kantinájában volt egy találkozó, amelyen részt vett a mozgalom helyi vezetőinek egy része, többek között Léway Béla, Tóth Pál, Mélykúti Béla és Keller Tivadar. Ekkor közölte Léway, hogy több száz példányban elkészültek a röpcédulák és rövidesen elkezdhetik a terjesztést, részben szórás útján, részben postai úton.

A terjesztésbe Léway elsősorban az egyetemi sejt tagjait szándékozott bevonni. A szórás időpontjául az 1948 húsvétja előtti vasárnap – virágvasárnap – éjszakáját határozták meg. Léway Béla átadott 150 darab röpcédulát Konrád József egyetemi hallgatónak azzal a megbízatással, hogy az egyetemi sejt tagjaival a város különböző részein szórják szét. Konrád József megbeszélte egy találkozót Radek György és Kiss László egyetemi hallgatókkal. Ezek átvettek tőle egy-egy csomag röplapot, majd megijedtek és azon tanakodtak, hogy elégetik azokat. Végül a megsemmisítés helyett mind visszaadták Konrád Józsefnek és közölték, hogy a szórásban nem vesznek részt. Nem volt mit tenni, Konrád József virágvasárnap éjszakáján végigjárta a Dózsa György utcát, a Tisza Lajos körutát, a Szentháromság utcát, a Rákóczi utcát és a Petőfi Sándor sugárutát; elszórta, leggyakrabban a kapuk alá bedobálta, bedugdosta a nála levő röpcédulákat. Maradt végül néhány darab röpcédula, amelyeket elvitt Kovács Kornélia egyetemi hallgató Takaréktár utcában levő lakásába, megmutatta sőt átadta a röpcédulákat és közölte, hogy ő egy kommunistaellenes mozgalom tagja, illegálisan tevékenykednek, például röpcéduláznak a fennálló rendszer megdöntése érdekében, végül felajánlotta az egyetemista lánynak, hogy ha akar, beléphet a szervezkedésbe. Kovács Kornélia válasz nélkül hagyta Konrád József ajánlatát, annak távoztakor pedig a nála hagyott röpcédulákat elégette.

További 150 db röpcédulát Léway Béla többedmagával borítékba rakott, és egy nála levő választási névjegyzék alapján és más címek ismeretében postai úton szándékoztak célbajuttatni. A borítékolási és címezési munkában Csomák Elemér is részt vett. Amikor ezzel végeztek, szétszították a borítékokat, és bedobálták azokat a Gizella téren levő postaládába. A címzettek között volt Dénes Leó polgármester, a színházba is küldtek egy borítékos röpcédulát, a katonai vonal vezetőjének, Mélykúti Bélának is megcímeztek egyet s el is küldték, hogy tudomást szerezzen az akcióról. Sőt, Léway Béla még magának is küldött egyet, hogy azt majd a rendőrségnek beszolgáltatva elterelje magáról a gyanút. A postára adásban Léway Béla és Konrád József vettek részt. Végül néhány elküldetlen röpcédula is maradt, amelyeket Léway Béla átadott Csomák Elemérnek azzal, hogy rejtse el azokat. A karnagy a röpcédulák maradékát a Fogadalmi templom orgonájába dugta el.

A röpcédulaszórás akcióval az addig viszonylag passzív, jórészt csak információszerzéssel, gyűjtéssel, új tagok szervezésével és tervezgetéssel foglalkozó szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom az aktivitás irányába mozdult el, és a város lakosságának demonstrálta létezését.

Mozgalom fentről sugalmazott elképzelései között szerepelt, hogy a rendszerváltozásokor megtámadják és lefegyverzik a helyi karhatalmi-rendőri erőket. Ehhez azonban fegyverek kellenek, a katonai vonal erre ugyanis több szempontból alkalmatlan volt. Egyrészt azért, mert csupán néhány emberből állt, akik inkább csak tudtak a

mozgalomról, semmint aktív tagjai lettek volna annak, másrészt az összetétel sem volt túlzottan alkalmas erre, hiszen volt közöttük egy állatorvos alezredes és egy tábori-lelkész alezredes is. A későbbiekben bekerült a soha írásba nem foglalt programtervezetbe az is, hogy a rendszerváltozást előkészítendő, ha a politikai helyzetet alkalmasnak ítélik, robbantásokat hajtanak végre Szegeden pánikhangulat előidézése céljából.

Ehhez azonban fegyverekre és robbanóanyagra volt szükségük. A felső kapcsolat erről is gondoskodott. Először egy pisztolyt adott át személyes találkozásuk során Léway Bélának azzal, hogy önvédelmi célra szánja arra az esetre, ha Szegeden zavarások törnének ki és esetleg megtámadnák. A következő alkalommal, 1948. március második felében a Budapesten lebonyolított találkozó után a felső kapcsolat és Léway Béla beszálltak egy személyautóba, és a Bajcsy-Zsilinszky út és a Zichy Jenő utca sarkáig mentek, ahol a hátsó ajtó leengedett ablakán át egy ismeretlen fiatalember benyújtott egy aktatáskát anélkül, hogy egyetlen szót szólt volna. Ezután a felső kapcsolat a Nyugati pályaudvarra vitte Léway Bélát, aki visszautazott Szegedre, a táskájában két pisztollyal és valami elektromos robbantókészüléknek látszó szerkezettel, amihez azonban robbanóanyag nem volt, sőt lőszer is csak az egyik pisztolyba való volt. Egy héttel később megismétlődött az előbbi jelenet. Ekkor Budapesten a Nagykörúton az Andrássy út és a Király utca között autóztatták magukat ugyancsak leengedett hátsó ablakkal, amikor másodpercenyi idő alatt benyújtott valaki egy aktatáskát, benne pisztolyokkal és némi robbanóanyaggal. Léway ezzel is visszautazott Szegedre. Léway a fegyverek közül egy pisztolyt átadott Keller Tivadarnak, kettőt pedig Konrád Józsefnek, aki az egyiket továbbadta Radek Györgynek. Amikor a röpcédulákat a terjesztés helyett Radek György visszaadta Konrád Józsefnek, egyúttal visszaadta a nála levő pisztolyt is. A robbantószerkezetet Léway Béla Csomák Elemérnek adta azzal, hogy rejtse el, majd odaadta a Radek Györgytől visszakapott pisztolyt is, Csomák ezeket is az orgonába rejtette a röpcédulák mellé. Egy pisztoly és a robbanóanyag elrejtésére Léway Zsótér Imrét kérte meg, aki a háza padlására tette azokat. Mindez már 1948 márciusának az utolsó napjaiban történt, s ezt a dátumot ne feledjük, mert a későbbiekben még jelentősége lesz.

Léway Béla a szervezkedés tagjaival igyekezett olyan helyzetet teremteni, hogy négy szemközt lehessenek, felkereste őket munkahelyükön vagy lakásukon. Voltak azonban csoportos összejöveteleik is, amelyekre különféle nyilvános helyeken került sor. A mozgalom helyi vezetői leggyakrabban a Honvéd téren levő laktanya sportolóknak fenntartott nyilvános kintinjában találkoztak, és itt tartották tanácskozásait. Ezenkívül voltak összejövetelek különféle vendéglőkben, pl. a városháza mögötti Stemler vendéglőben, a Brányiné-féle, a Szűcs-féle vendéglőkben. Mindenesetre a jel-szót kellő időben kitalálták: „szegedi képtár”. Ha bárkinél a tagok közül valaki ezzel jelentkezik – pl. megkérdezi, hogy hol van a szegedi képtár –, arról tudható a szervezkedéshez való tartozása.

Szólni kell még egy fontos körülményről, a felső kapcsolatnak az egész történetben betöltött szerepéről. Ha ugyanis a megtörtént eseményeket következetesen és tárgyilagosan vizsgáljuk, meg kell állapítani – a büntetőjogi szempontokat is figyelembe véve! – hogy ezt a szervezkedést nem Léway Béla kezdeményezte, és valójában

nem is ő vezette. A kezdeményező és az első számú vezető ebben az ügyben a felső kapcsolat volt. Ő adta a fegyvereket, a robbanóanyagot és a robbantó szerkezetet, valamint megtérítette Léway Béla minden költségét, és ezen felül a szervezkedéssel kapcsolatos egyéb kiadásokra havonta 400-600 forintot adott.

Mit tudott Léway Béla arról a szürke ruhás, aktatáskás 35 év körüli férfiről, aki az amerikaiak megbízottjának mondta magát? Jószerivel semmit! Még a nevét sem, a címét sem! Ezzel szemben mit tudott a felső kapcsolat Léway Béláról és a szervezkedés többi tagjáról? Nagyon sokat! Mint tudjuk, szinte valamennyien átadták önéletrajzukat a mozgalomhoz való csatlakozásuk alkalmával, vagy rövidesen azt követően. Már itt adódik a kérdés, hogy egy ilyen konspiratív szervezkedésnél miért nem volt elég csupán a tagok nevének és címének közlése, ha az egyáltalán indokolt, vagy megengedhető. Egyszer Léway Béla valakinek azt mondta annak akadékoskodását látva, hogy az átadott önéletrajzok alapján tudják a tagokat lenyomozni és a megbízhatóságukat ellenőrizni. Honnan vette ezt Léway Béla? Az amerikaiak akartak itt Szegeden nyomozgatni, utánajárni egyes emberek előéletének? Netán a felső kapcsolatnak voltak meg a lehetőségei a nyomozásra?

Ha figyelembe vesszük azokat az írásban és szóban adott tájékoztatókat, amelyek Léway Béla útján eljutottak a felső kapcsolathoz, megdöbbentő megállapítást kell tennünk. Olyan emberek neve és adatai – sokuknak önéletrajza – jutott el az ismeretlen idegen felső kapcsolathoz, akik a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom szempontjából megbízhatónak, az egyre keményedő kommunista diktatúra nézőpontjából pedig megbízhatatlannak voltak minősíthetők olyannyira, hogy kisebb-nagyobb mértékben egy rendszerváltozást célzó államellenes illegális szervezkedésben is képesek és hajlandók voltak részt venni. Az nem állítható, hogy az amerikaiak illetékesei nem érdeklődtek volna az említett vonásokkal rendelkező szegedi emberek iránt, de minden bizonnyal voltak akkoriban mások is, akik sokkal gyakorlatiasabb megközelítés okán ugyancsak élénk figyelmet fordítottak ezekre az emberekre.

Sajátos momentumnak számít az is, hogy Léway Bélának – lévén, hogy ez volt élete első szervezkedése – gondjai adódtak a szervezőmunkával kapcsolatban, illetve a szervezési irányokkal összefüggően. Feltett kérdéseire azonnal vagy legkésőbb a soron következő találkozón választ kapott felső kapcsolatától. Ha azonban a mozgalomhoz nem közvetlenül kapcsolódó kérdést tett fel a titokzatos felső kapcsolatnak, az rendre kitérő válaszokat adott.

Léway a zavaró körülmények ellenére fenntartás nélkül bízott az anonim felső kapcsolatban mint az amerikaiak emberében. Semmi titka nem volt előtte, mindent elmondott neki, minden szegedi vonatkozású információról beszámolt. Még arról a bizonyos másik szervezkedésről is beszámolt 1948. március legvégén a felső kapcsolatnak, amelyről Gaál Ferenc lakatosmester tett említést Csomák Elemérnek. Annyi kiderült erről a felső kapcsolatról, hogy soha nem járt Szegeden. Léway Béla több esetben hívta, hiszen egyik-másik beszervezett szegedi ember, mint láttuk, kétegyeteket támasztott az egész szervezkedés komolyságával, de különösen a felső kapcsolattal összefüggően, és voltak, akik szívesen megismerkedtek volna vele. Ez elől

a kérés elől a titokzatos idegen mindig elzárkózott, mígnem 1948 márciusának utolsó napjaiban, amikor Léway Béla találkozózn volt Budapesten, megígérte neki, hogy rövidesen elutazik Szegedre, és a lakásán fogja meglátogatni.

1948. március 25-e körül volt egy összejövetele a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi vezetőinek, amikor Léway – nyilvánvalóan a felső kapcsolattól nyert információk alapján – magabiztosan kijelentette, hogy 1948. április 3-ra biztosra veszi az amerikaiak beözönlését és a magyarországi rendszer megváltozását. Az Államrendőrség Szegedi Államvédelmi Osztálya 1948. április 1-én őrizetbe vette a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom vezetőit, közöttük Léway Bélát, Keller Tivadart, Horváth Mártont, Taraszovits Ödönt, Tóth Pált, Hoffman Jánost, Zsótér Imrét, Csomák Elemért, Székelyhidi Antalt és másokat.

Külön említést érdemel Mélykúti Béla honvéd főhadnagy esete, aki 1948. március 31-én a Szegedi Honvéd labdarúgó csapatával Pécsre utazott, és vele volt Vida László honvéd százados is. Mélykúti ezen a közös utazáson akarta megerősíteni Vidának a mozgalomhoz való tartozását. Korábban Mélykúti felvetésére Vida azt válaszolta, hogy számartság az egész mozgalom. Mélykúti újabb szervezési kísérletére azonban nem kerülhetett sor, mert őt pécsi szálláshelyén az ÁVO letartóztatta. A szegedi államvédelmisták az első pillanattól kezdve tudtak szinte mindent, hogy ki tartozik a mozgalomba, a házkutatások során kinél mit és hol kell keresni. Előkerültek a maradék röpcédulák, a fegyverek, a robbanóanyag és a robbantó szerkezet. Az amerikaiak állítólagos megbízásából tevékenykedő felső kapcsolat helyett a szegedi ÁVO látogatta meg a lakásán Léway Bélát és társait. Megindult az államvédelmi vizsgálat a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom ügyében, és a gyanúsítottak már első kihallgatásaik során rájöttek arra, hogy az ÁVO mindent tud róluk, mozgalmukról és tevékenységükről. Az egész vizsgálati eljárás során csupán az volt a tét, hogy a gyanúsítottak mennyit tudnak elhallgatni, letagadni az ÁVO által is tudott körülményekből, illetve a másik oldalon az, hogy az államvédelmi vizsgálók mennyit tudnak mindebből beismertetni, ami akkoriban egyet jelentett a bizonyítottsággal.

Azokban az években ugyanis a leggyakoribb módszer a beismerő vallomás biztosítására a veréssel, kínzással, megalázással, zsarolással való kikényszerítés volt. Ha nem volt feltétlenül szükséges, nem is nagyon bajlódtak más vizsgálati módszerekkel. Így történt ez Léway Béla és társai államvédelmi vizsgálati ügyében is. A későbbi bírósági tárgyalás eseményeiről a szegedi ÁVO folyamatosan jelentést küldött az országos központnak, néhány esetet ezekből idézünk. Az is mondható, hogy a szóban forgó jelentései által a szegedi ÁVO hitelesítette azokat a mondatokat, amelyeket a vizsgálati módszerekkel kapcsolatban a vádlottak a bírósági tárgyaláson elmondtak. Fodor Lajos kijelentette, hogy a rendőrségen – vagyis az ÁVO-n – kínozták, és azért tett önmagára nézve terhelő vallomást, hogy vége legyen már a kínzásoknak. A népügyész előtt azért nem tett erről említést, mert félt, hogy akkor visszaküldik az ÁVO-ra. Mélykúti Béla közölte, hogy rendőrségi vallomását a letartóztatása következtében beállott nyomasztó idegállapotában tette, amihez még az is hozzájárult, hogy 24 órán keresztül a kétszer operált térdével fél lábon kellett állnia, és öt napon keresztül nem aludt. Somlyódi Ferenc arról panaszkodott, hogy az ÁVO-n lelki kényszer alatt állt,

ezen kívül két napig nem kapott enni és inni, miközben végig a fal mellett kellett állnia. Bozsó László arról számolt be, hogy rendőrségi kihallgatása alkalmával összeesett, és eszméletlen állapota alatt készült el a kihallgatási jegyzőkönyve, amelyet eszmélése után el sem olvasott, úgy írta alá, hogy azt sem tudta, mi van benne. Lukács László is lelki kényszerre hivatkozott akkor, amikor a bírósági tárgyaláson az államvédelmisták által kicsikart vallomását visszavonta. Vass Béla védőügyvédje szerint a vizsgálat során azért tett beismerő vallomást, mert szinte öntudatlan állapotban volt, betegágyából rángatták ki és állították elő az ÁVO-ra és vették őrizetbe. A katonai vonal tagjainak kihallgatásába bekapcsolódott a katonapolitikai osztály is, ahol a helyzet nem volt jobb, mint az ÁVO-n. Jeney György arról számolt be, hogy a katonapolitikai osztályon a hosszú vallatás során már oda sem figyelt, így a kihallgató tiszt bármit diktálhatott a jegyzőkönyvbe, ő azt elolvasás nélkül aláírta. Egyébként többen is – így pl. Biacsi Béla is – arról panaszkodtak, hogy a kihallgatási jegyzőkönyveket elolvasás nélkül írták alá. Gaál Ferenc odáig ment el, hogy kétségbe vonta – okkal vagy ok nélkül –, hogy saját kezűleg írta alá a jegyzőkönyvet az ÁVO-n. Kovács Kornélia, akinek talán a legkevesebb köze volt a mozgalomhoz, kijelentette, hogy a rendőrségi vallatásokról azért ismert el mindent, mert félt, hogy megverik. Taraszovits Ödön pedig kijelentette, hogy nagyon hálás azért, mert a rendőrségen idős korára való tekintettel nem bántották.

Az államvédelmi vizsgálók igyekeztek mindenáron kicsikarni a beismerő vallomásokat a gyanúsítottakból. Ez előbb vagy utóbb minden esetben sikerült is. Esetenként olyan adatokat is el akartak ismertetni, amelyekhez a gyanúsítottaknak semmi köze nem volt, vagy nem úgy volt köze, ahogyan azt végül elismertették. Az esetek többségében olyanokból is szervezkedési tagot próbáltak kreálni, akik csupán tudtak a mozgalom létéről, de abban semmiféle tevételes szerepet nem vállaltak. Ha eltekintünk az egész államvédelmi ügy gyanús keletkezésétől, önmagában már ezek az elismertetési kísérletek is koncepció elemként épültek be a vizsgálati ügybe majd a vádemelési folyamatba és a bírósági büntetőperbe. Szomora József az ügyészégi meghallgatásakor például kijelentette a következőket: „A szegedi államrendőrség államvédelmi osztálya részéről 1948. évi április 6-ik napján felvett, általam aláírt és előttem teljes egészében felolvasott vallomásomat tartalmazó jegyzőkönyv adatai nem helyesek”. (5) Lakatos Béla a bírósággal közölte, hogy „a jegyzőkönyvet felvevő tiszt megtett vallomásától teljesen eltérő adatokat vett jegyzőkönyvbe, amely ellen akkor ő hiába tiltakozott”. (6)

Az államvédelmi vizsgálat ütemére és sikerére mi sem jellemzőbb, mint, hogy Lévay Béla 1948. április 6-án már a következőket tartalmazó beismerő vallomást írta alá: „Biztosra vettem, hogy a külpolitikai helyzet kiéleződésével, illetve a háború kitörésével Magyarország amerikai megszállás alá kerül, és a jelenlegi demokratikus rendszer összeomlik. Úgy gondoltam, hogy nekem és csoportomnak készen kell állnunk erre az alkalomra, és a hatalomátvételt Szegeden magunknak tudjuk biztosítani. Elgondolásom az volt, hogy ... jobboldali egységfrontot hozok létre. Ez képezte a mozgalom alapját. Az ilyen módon beszerzett politikusok feladata volt, hogy saját pártjukban vagy működési területükön, közhivatalokban, honvédségnél további csoporto-

kat alakítsanak. ... Feladatul tűztük ki, hogy alkalmas időben a hatalom átvételre rőpcédulázással és egyéb propagandisztikus módszerekkel előkészítjük a közvélemény hangulatát. Tervbe vettem, hogy amikor a politikai helyzetet alkalmasnak látjuk, robbantásokat hajtunk végre, hogy pánikhangulatot idézzünk elő. Ugyancsak tervbe vettem, hogy az embereimet felfegyverzem”. (7) A továbbiakban szó esik a felső kapcsolatról, akivel „először 1948 első hetében találkoztam Budapesten, ... megbeszéltük, hogy híreket fogok neki szolgáltatni a Szegeden működő pártszervezetek belső viszonyairól. ... 1947 decemberének végén kezdtem el az általam kiszemelt politikusok beszervezését ...”. (8)

Már e rövid vallomásrészletből is kitűntek bizonyos koncepciós elemek, hiszen Léway Bélának nem állt szándékában szervezkedni addig, amíg a felső kapcsolat erre fel nem szólította, és a titokzatos felső kapcsolatnak, mint láttuk, nem csupán a pártokról való informálódásban volt szerepe. Általános tapasztalat, hogy amikor ilyen ügyekben az államvédelmisták nagyon koncentráltak a valótlanságok valóságosként történő elfogadtatására, rendre becsúsztak gyermekded hibák, amelyek által kibújt a szög a zsákból, és megalapozott gyanú ébred a manipulációt illetően. Ez a hiba ebben az esetben az iménti két dátum és a hozzájuk kapcsolódó eseményekből következő ellentmondás. Ez ma szembetűnő, de akkor, 1948-ban nem figyelt rá senki, vagyis senki nem mert rá figyelni. Talán nem felesleges megörökíteni az utókorak, hogy Léway Béla államvédelmi vizsgálója Komlós János államvédelmi főhadnagy volt.

Kihallgatása alkalmával Léway szólt az ő budapesti felső kapcsolatáról. De a többi gyanúsítottak is rendre beszámoltak a titokzatos idegenről, már amennyit tudtak róla. Szinte egyikük sem hallgatta el. Ha büntetőjogi szempontból vizsgálnáunk a felső kapcsolat tevékenységét – természetesen az akkori jogszabályokat figyelembe véve – több államellenes és egyéb súlyos bűncselekménnyel lehetett volna gyanúsítani. Többel, mint a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalomban részt vevők nagy részét, és legalább annyival, mint a mozgalom vezetőit, sőt náluk is biztosan többel, hiszen lényegében ő volt a szervezkedés valódi kezdeményezője és a történetek alapján a vezetője is. Mindehhez járulhatott volna bizonyos politikai felhang, hiszen a rendelkezésre álló adatok szerint a felső kapcsolat is megbízást teljesített, hiszen a látszat szerint az akkor százszor elátkozott amerikai imperializmus állt a háttérben. A felső kapcsolat felderítésével, elfogásával és felelősségre vonásával, netán általa az ügy további felnagytításával is, rendkívül hatásos politikai bombát lehetett volna robbantani. De ennek érdekében nem történt semmi. Sem a szegedi ÁVO, sem az ÁVO központ egyetlen konspiratív vagy nyílt lépést sem tett a titokzatos felső kapcsolat – valamint a társa vagy társai – kilétének a felderítésére. A jegyzőkönyvekben, vallomásokban szerepeltek, ez megkerülhetetlen volt. Tényként kezelendő, hogy léteztek a fegyverek és a robbanóanyag, a robbantó szerkezet. Megkerülhetetlen volt tehát a vizsgálói kérdés és az arra adandó válasz, hogy kitől származtak ezek. Az államvédelmi vizsgálók mégis igyekeztek elkenni ezt a körülményt. Sőt, a vizsgálat során a felső kapcsolat létének megkérdőjelezésére is történt egy halovány kísérlet. Az egyik gyanúsított – pontos dátum megjelölése nélküli! – kihallgatási jegyzőkönyvében ez olvasható: Léway Béla „ál-landóan utalt arra a név szerint meg nem jelölt budapesti személyre, akitől ő az utasí-

tásokat kapja. Én szerettem volna megbizonyosodni ennek a személynek a létezéséről, és erre vonatkozóan kérdéseket tettem fel neki. Ő ki nem elégítő zavaros válaszokat adott, amiből én már akkoriban arra következtettem, hogy ilyen személy csak Léway emlékezetében létezik. Léway azonban láthatólag a saját személyének mint irányítónak a vonzerejében nem bízott eléggé és azzal, hogy a beszervezett emberek előtt egy ilyen homályos irányításra utalt, el tudta hitetni, hogy a mozgalom mögött komoly külföldi erőforrások és politikai tényezők állnak támogatóként”. (10)

Elkészült tehát egy ilyen jegyzőkönyv s láttuk, a jegyzőkönyvben nem mindig azokat a tényeket rögzítették, amit a gyanúsított a vallomásában elmondott. Itt sem lehet tudni, hogy a kihallgatott gyanúsított mondta-e a leírtakat, vagy a vizsgáló foglalta bele a vázolt körülményeket a jegyzőkönyvbe, amit a gyanúsított aláírt. A gyanúsított, aki nem panaszkodott sem verésre, sem kínzásra, sem arra, hogy hamisítás történt a jegyzőkönyveinél. Ez a gyanúsított a kommunista Illés Károly volt.

A vizsgálók végül rájöhettek arra, hogy az Illés-féle jegyzőkönyvben leírtak aligha tarthatók, ezért tényként fogadták el, hogy volt felső kapcsolat, de furcsa módon semmi jelét nem adták annak, netán kíváncsiak lennének a kilétére. Annak pedig aztán már végkép nem volt semmi jele, hogy ezt a felső kapcsolatot el akarnák fogni és a többiekkel együtt bíróság elé állítani.

A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom államvédelmi felderítésének és bizonyításának van még egy sajátossága. Nem lehet a fennmaradt dokumentumok alapján kideríteni, hogy Léway Béla és társai miként kerültek az ÁVO látókörébe. Nyoma sincs feljelentőnek, kivéve azok – közöttük Léway Béla –, akik a számukra postai úton küldött rópcédulát az államvédelmi osztálynak beszolgáltatták. Ez viszont 1948. március végén volt, talán egy héttel, talán csak néhány nappal az ügy realizálása, 1948. április elseje előtt. Ez a rövid idő nem elég az alapos operatív felderítésre. A látókörbe kerülés tehát nem is ekkor történhetett, hiszen a vizsgálati munka menetéből kitűnt, hogy az ÁVO már a kezdetektől nagyon tájékozott volt az egész szervezkedésről. Az ilyen tájékozottságot azokban az években az ÁVO-nak az esetek döntő többségében az úgynevezett bizalmi emberek – későbbi szóhasználat szerint az ügynökhálózat – biztosították. Gyakorlott szemmel utólag azonban ezeknek tevékenysége –, még ha a személyük talán nem is –, a konspiráció ellenére biztonsággal minden esetben felismerhető. Ebben az ügyben azonban ennek még a leghalványabb jelei sem látszanak. Az ÁVO mégis mindenről tudott!

Amikor az államvédelmi vizsgálati eljárás befejeződött, az ügyet és az addigi gyanúsítottakat átadták az ügyészségnek. Ez az átadás azonban csak egy ügyészségi kihallgatásra való elővezetés volt. Figyelmet érdemel ezzel kapcsolatban Somlyódi Ferencnek a későbbi bírósági tárgyaláson tett kijelentése: „A népügyészi kihallgatásra két nyomozó (nyilvánvalóan államvédelmi tiszt - a szerző) vezetett elő, akik ekkor mondták, hogy úgy változtassam meg a vallomásomat, hogy aztán újból ők hallgatnak ki”. (11) A szerencsétlen gyanúsított, aki már szabadulni akart a vizsgálója markából természetesen nem akart oda visszakerülni, így aztán bizony az ügyészségen is fenntartotta az összes korábbi vallomását. Somlyódi Ferencel ellentétben Fodor Lajos említést tett a népügyészi kihallgatáson arról, hogy „egy kicsit szeretne változtatni a jegy-

zökönnyön”. (12) Szó sem volt azonban arról, hogy visszavonta volna az ÁVO-n tett vallomását, csak „egy kicsit” akart változtatni, de – mint egy dokumentumból kiderül – a „népügyész nem volt hajlandó” a változtatásra, ami úgy is értelmezhető, hogy a népügyész sem mert szembeszállni az ÁVO-val.

1948-ban az ÁVO még nem volt hatalma csúcsán. A különféle államvédelmi ügyekben az ügyészi és a bírói szerep még nem volt úgy az ÁVO/ÁVH akaratának alárendelve, mint néhány évvel később. Mégis: a Léway Béla és társai úgy kapcsán a szegedi népügyészség már csupán formális feladatokat teljesített. Tessék-lássék kihallgatták a gyanúsítottakat, és az ÁVO által rendelkezésükre bocsátott dokumentumok alapján elkészítették a vádiratot.

Dr. Polonyi Jenő szegedi vezető népügyész 1948. június 5-i dátummal készítette el vádiratát. Ebben a demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló mozgalom illetve szervezkedés kezdeményezése és vezetése bűncselekmény elkövetésével vádolta meg Léway Bélát, Keller Tivadart, Mélykúti Bélát, Horváth Mártont, Csomák Elemért, Somlyódi Ferencet, Konrád Józsefet, Tóth Pált, Illés Károlyt és Tarasovits Ödönt. A demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel volt a vád Székelyhidi Antal, Vass Béla, Szomora József, Galambos Ferenc, Fodor Lajos, Tamási Gyula, Hoffman János, Lukács László, Radek György, Kiss László, Zsótér Imre és Papp Ferenc ellen. A feljelentési kötelezettség elmulasztásával vádolta meg a népügyész Grófi Bélát, Jeney Györgyöt, Rónai Sándort, Bozsó Lászlót, Sutka Jánost, Lakatos Bélát, Vida Lászlót, Nagy Czirok Károlyt, Biacsi Bélát, Simon Józsefet, Vastagh Ferencet, Csaba Sándort, Hamar Sámuel, Spányi Ernőt, Bokor Ferencet, Bajorhegyi Lászlót, Rácz Gyulát, Adrigán Dénest, Csúri Istvánt, Kovács Kornéliát és Gaál Ferencet. Összesen 43 szegedi embert ültetett a vádlottak padjára dr. Polonyi Jenő, akkorra már egyre hírhedtebbé váló szegedi vezető népügyész. A vádirat szembetűnő sajátossága, hogy egyetlen szó sincs benne a titokzatos felső kapcsolatról, de még az amerikaiakról is csak nagyon érintőlegesen és az általánosságok szintjén! 1948-ban egy kommunista vezető népügyész vádiratában az ismert előzmények után ez több mint furcsa.

A tényállás ismertetésével célszerűtlen bővebben foglalkozni, mert az semmi újabbat nem tartalmaz, mint az államvédelmi megállapítások, azok a körülmények és történések, amelyek a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalmat jelentették és jellemezték. Annál tanulságosabb a vádirat indokolása, amelyből már célszerű néhány részletet idézni. Ezekből kiolvasható, hogy a formálódó kommunista diktatúrának miért volt jó, miért kellett a Léway Béla és társai szervezkedési ügy.

Már a bevezetés sem elhanyagolható: „Ha ... ennek az újabb szegedi mozgalomnak az okait akarjuk megtalálni, akkor ismét csak ennek a városnak megfertőzött politikai atmoszférájára kell utalnom”. (13) Szeged tehát a megfertőzött, a bűnös város a szegedi vezető népügyész szerint. Rövid kitérő után aztán így folytatta: „A szegedi gondolat úgy látszik, még mindig nem bírt ebből a városból teljesen kipusztulni. Az a gondolat, amely az 1919. évben itt született meg, amely annak idején innen áradt ki az egész országra. ... Még mindig akadnak itt, Szegeden emberek, akik ennek a rendszernek a pusztulását kívánják, akik vissza szeretnék hozni a régi reakciós időket a nyilasokkal és horthystákkal, még ha amerikai segít-

séggel, még ha háború és véres polgárháború árán is. Ezek az emberek a városházán, a bíróságon, a pénzügyi-igazgatóságnál, a katonaságnál, a vasútnál magas tisztségekben fizetett állásokat töltötték be, sőt megbecsült szerepet játszottak a város politikai és társadalmi életében. ... Külsőségekben a népi demokrácia híveinek, sőt oszlopainak játszották ki magukat, belsejükben izzó gyűlöletet éreztek ennek minden intézményével szemben ... Ha mindezekben felül figyelembe vesszük, hogy az országnak ezen része – Szeged és környéke – úgy a múltban, mint a jelenben is a lakosság egy részének a demokratikus eszmékkel szemben tanúsított ellenszenvre, továbbá reakciós felfogása és magatartása folytán mindig a legalkalmasabb talajnak látszott az ellenforradalmi kitörések előkészítésére, akkor nyugodtan megállapíthatjuk, hogy erőszakos hatalomátvétel esetén az egész országban Szegeden sikerült volna legkönnyebben és legelsőnek az összeesküvőknek céljait elérni és a közigazgatás apparátusának azonnali beállításával, vagyis a mindennapi élet zavartalan folytatásával a demokratikusan érző és gondolkodó rétegek ellenállásának a veszélyét elhárítani, ami kétségtelenül kihatással bírt volna az egész ország lakosságának az összeesküvéssel szemben tanúsítandó magatartására is. A köztárgyúknak az lehet a kötelessége, hogy ebben a bűnügyben példásan megérdemelt ítéleteket kérjen, olyan ítéleteket, amelyek nemcsak megtorlással, hanem megelőzéssel is kell, hogy járjanak, olyan ítéleteket, amelyekkel a népi demokratikus Magyarországnak ez a szegedi rákfeneje végre egyszer már kiirtható legyen, mert itt, ebben a városban, úgy látszik főleg a köztisztviselői karban olyan erős fertőzött góccok dolgoznak a demokratikus államrend megdöntése érdekében, amely góccoknak káros és az egész országra veszélyes munkáját nemcsak tömeges áthelyezésekkel és nyugdíjazásokkal, hanem súlyos ítéletekkel is meg kell szüntetni és megsemmisíteni, és mindaddig kell ilyen kiméletlenül eljárni, amíg végre ebben a városban is egyszer és mindenkorra meg fog szűnni a demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló mozgalmaknak a veszélye”. (14)

Dr. Polonyi Jenő vezető néppüvész vádiratában alaposan kitett magáért és a kollektív bűnösség elfogadhatatlan elvét alkalmazva egész Szeged városát, sőt annak még környékét is megátalkodott ellenforradalmárnak jellemezte. Az ügyészi tevékenység eredményeként az addigi gyanúsítottakból vádlottak lettek, és ügyük átkerült az igazságszolgáltatáshoz, a szegedi népbíróságra. A Magyar Ellenállási Mozgalom szegedi szervezete ügyében eljáró népbírósági tanács elnöke dr. Kiss Dezső bíró lett, aki ezekben az években rettegett harcosa volt a kommunista diktatúrának.

A bírósági tárgyalásra 1948. július 27-én került sor. Az ítélkező tanács a következőkből állt: dr. Kiss Dezső (15) népbírósági tanács elnöke, valamint Nagy Sándor (NPP), Száraz Ferenc (MDP), Bujdosó Pál (MDP) és Horváth István (FKP). A tárgyalási eljárás teljes ismertetésére célszerűtlen sort keríteni. Néhány olyan körülményt azonban indokolt felvillantani, amely rávilágít a dr. Kiss Dezső által vezetett tárgyalás és a népbírósági eljárás hangulatára. A szegedi ÁVO természetesen folyamatosan figyelemmel kísérte a tárgyalási napok eseményeit, és az általuk tapasztaltakról haladéktalanul jelentést küldtek a fővárosba az ÁVO központjába. Ezekből a jelentésekből kiragadott néhány részlet bizonyára kellőképpen ízelítőt ad az akkori népbírósági tárgyalásokból.

Az első tárgyalási nap eseményei közül az államvédelmisták figyelmét az ragadta meg, hogy „Keller Tivadar és Konrád József beismerő vallomást tett, Csomák

Elemér lényegtelen eltéréssel módosította a rendőrségi vallomását. Mélykúti, Horváth Márton és Somlyódi módosította a vallomását annyiban, hogy a mozgalmat haszontalannak tartották. Tóth kijelentette, hogy a rendőrségen olyan adatokat is mondott, amelyekről nem volt meggyőződve”. (16) Ugyanezen a tárgyalási napon, amikor Lévy Béla kihallgatása folyt, dr. Kiss Dezső figyelmeztette, hogy olyan bűncselekménnyel van vádolva, amelyet a törvény halállal büntethet.

A következő tárgyalási napról készült jelentés szerint „Illés Károly ... beismer-te bűnösségét, ... vallomása elején hazudozással igyekezett helyzetén könnyíteni. ... Szomora József kijelentette, hogy a jegyzőkönyvet felvevő rendőrsízt bizonyos dolgokat önhatalmúlag tett bele a jegyzőkönyvébe, amelyek nem felelnek meg a valóságnak. ... Galambos Ferenc a rendőrségen tett vallomását teljesen megváltoztatta. Állítása szerint ő ragaszkodott a rendőrségen ahhoz, hogy a rendőrségen a jegyzőkönyvből töröljék ki mindazokat a valótlanságokat, amelyeket nem ő állított. Két jegyzőkönyvet vettek fel vele, a másodikat el sem olvashatta, csak úgy írárták vele alá”. (17)

A harmadik tárgyalási napon egyre mozgalmasabbá váltak az események. „Horváth védője indítványozta Lévy Horváthtal kapcsolatos vallomásának felolvasását és azzal kapcsolatban Lévynek a tárgyaláson való nyilatkozatát.” (18) A védő ezt erősen és visszatérően szorgalmazta, mire „Kiss tanácselnök erőlyesen az asztalt csapkodva rendreutasította, és felhívta, hogy vagy fogadja el az ő álláspontját, vagy pedig hagyjon fel a védelemmel, mert ellenkező esetben jelentését az ügyvédi kamarának megteszi”. (19) Kiss Dezső kijelentette: „Nem vitatkozom, a tárgyalást én vezetem, és nem engedem a kezemből kivenni az irányítást”. (20) Az egyik vádlott – Csormák Elemér – esetében „Kiss tanácselnök hivatkozott a múltbeli kommunista perekre, amelyekben a vádlottak gerincesen vállalták a következményeket, és a »Világ proletárjai egyesüljete!» felkiáltással hagyták el a tárgyalótermet”. (21) Figyelmet érdemel még a következő jelentésrészlet: Konrád József mindent elismert, amit a rendőrségen és az ügyészségen vallott, majd amikor a védője kérdést akart intézni hozzá „Kiss tanácselnök felhívta a figyelmét, hogy a vádlott töredelmes vallomásával magának enyhítő körülményeket szerzett, és ne igyekezzék kérdéseivel belezavarni, vagy vallomásából bármit visszavonadni.” (22)

Az újabb tárgyalási napon dr. Kiss Dezső néhány dicséretet is kiosztott az államvédelmi jelentés szerint. Radek György, Kiss László és Zsótér Imre töredelmes beismerő vallomást tett, mire „Kiss Dezső tanácselnök az ő ... őszinte és megbánó vallomásukat példaképpül állította a többi vádlott elé”. (23) Nem tudható, hogy mi történt a két tárgyalási nap között, de az tény, hogy ezt követően, talán az enyhítő körülmények kiérdeklésének okán többen – Papp Ferenc, Keller Tivadar, Mélykúti Béla, Horváth Márton, Somlyódi Ferenc, Illés Károly, Tamási Gyula és Szomora József – hasonló módon mindent beismertek, amit már az ÁVO-n beismertek, illetve beismertettek velük.

Ezen a tárgyalási napon azonban váratlan dolog történt. A sajtó tudósítása szerint dr. Polonyi Jenő népügyész egy jegyzőkönyvet adott át dr. Kiss Dezső bírónak, majd az megkérdezte Lévy Bélától, hogy Szabó Lászlóval, az FKP volt igazgatójával kapcsolatban van-e előadnivalója. Amint láttuk, már a bíróság által is kellőképpen megfélemlített Lévy Béla közölte, hogy Szabó Lászlóval is tudatta a Magyar Ellenál-

lasi Mozgalom célkitűzéseit. Ennek nyomán a bíróság elrendelte Szabó László letartóztatását. Az ügy érdekessége, hogy az államvédelmi vizsgálat során fel sem merült Szabó László neve, úgy sem mint a mozgalom tagja, de úgy sem mint aki csak tudomással bír a szervezkedésről. A bírósági eljárás során tehát egy újabb koncepció elemmel bővült a Lévy Béla és társai ügy.

A további bírósági kihallgatások után a következő tárgyalási napon ismét dr. Polonyi Jenő vezető népügyész illette a szó. Jószerivel önmagát ismételte akkor, amikor kijelentette: „A szegedi gondolat még mindig él, ... ez az összeesküvés méltó bizonyítéka annak, hogy Szeged levegője még mindig erősen meg van fertőzve. ... El kell némitani örökre azokat, akik a dolgozók társadalmának a heréi és szabadlábra helyezésük esetén újabb orvátmadást intéznének a szocialista Magyarország ellen”. (24)

Ragadjunk ki néhány gondolatot a vádlottak védőinek beszédéből is, ugyancsak az államvédelmi jelentések alapján. Lévy Béla védője: „Lévy Béla nem egyedül volt a mozgalom kezdeményezője és vezetője, hanem volt felette más irányító. ... A cselekmény súlya operettszerű, sokan komolytalannak tartották”. (25) Keller Tivadar védője: „A bűncselekmény komolytalan, ... a vádlottak politikai csikkszedők ...”. (26) Taraszovits Ödön védője: „Furkósbottal, táskairógéppel, 3 pisztollyal nem lehet államrendet megdönteni”. (27) Székelyhidi Antal védője – dr. Técsi Endre – vette a bátorságot és szembeszállt dr. Polonyi vezető népügyésszel a „szegedi gondolat” visszatérő felemlgetése kapcsán és Szeged népe védelmére kelt, amikor Kossuthot idézte: „Szegednek népe, nemzetem büszkesége”. Dr. Kiss Dezső reagálása: „Dr. Técsi, a Kossuth-féle mondással kapcsolatos szavai súrolják az 1946.VII.tc.2.§-ban foglalt bűncselekményt”. (28)

1948. augusztus 6-án elérkezett az ítélethirdetés napja. Bevezetőként dr. Kiss Dezső tanácselnök kb. 20 perces beszédet mondott. A tárgyalta ügy tanulságaként kifejtette véleményét, miszerint „helyes az, hogy a politikába, illetőleg a kormányzásba elsősorban a nem tanult elemeket, a nép fiait vonják be”. (29) Lám, a tanult emberek megbízhatatlanok, szervezkednek. Ellentmondást nem tűrve dr. Kiss Dezső kijelentette: „Az ítélet alapjául a rendőrségi vallomások szolgálnak, miután ezek a körülmények mérlegelése folytán tökéletes mértékben hitelt érdemlőek”. (30) S íme egy mára már igencsak meghökkentő mondat dr. Kiss Dezső beszédéből: „A mozgalomban (a szervezkedésben – a szerző) való részvétel, illetőleg annak elősegítése nem kíván különösebb aktivitást, elegendő ahhoz egy arckifejezés, egy jóleső mosoly, hang nélküli tudomásulvétel, tehát negatív magatartás, amely kimeríti a bűncselekmény fogalmát”. (31) Végül a bírói beszéd szokatlan befejezése az államvédelmi jelentés tolmácsolásában. Kiss Dezső a hallgatóság felé fordulva kijelentette, hogy feltehetően „a hallgatóság sorában a jelen pillanatban is ülnek olyan személyek, akiknek tudomásuk van egy újabb lappangó összeesküvésről és azt nem jelentik. A bíróság majd eszerint fog velük is elbánni”. (32)

Végül: a Lévy Béla és társai büntetőperben hozott ítéletek, a dr. Kiss Dezső tanácselnök vezette népbírói tanács elsőfokú ítéleteit, és mellette mindjárt a másodfokon jogerős ítéletek:

I. fokú ítélet (33)	jogerős ítélet (34)	
Lévay Béla	15 év fegyház	15 év fegyház
Keller Tivadar	8 év kényszerszermunka	10 év fegyház
Mélykúti Béla	7 év kényszerszermunka	9 év fegyház
Horváth Márton	2 év fegyház	3 év fegyház
Csomák Elemér	5 év fegyház	7 év fegyház
Somlyódi Ferenc	5 év kényszerszermunka	6 év fegyház
Konrád József	1 év börtön	3 év fegyház
Tóth Pál	5 év fegyház	3 év 6 hó fegyház
Illés Károly	4 év kényszerszermunka	5 év 6 hó fegyház
Taraszovits Ödön	2 év 6 hó fegyház	2 év 6 hó fegyház
Székelyhidi Antal	2 év fegyház	3 év fegyház
Vass Béla	3 év kényszerszermunka	3 év fegyház
Szomora József	2 év fegyház	1 év 6 hó börtön
Galambos Ferenc	1 év börtön	2 év fegyház
Fodor Lajos	1 év börtön	6 hó börtön
Tamási Gyula	10 hó börtön	1 év 2 hó börtön
Hoffman János	10 hó börtön	1 év 2 hó börtön
Lukács László	2 év 6 hó fegyház	2 év 6 hó fegyház
Radek György	8 hó börtön	8 hó börtön
Kiss László	8 hó börtön	8 hó börtön
Zsótér Imre	1 év 6 hó börtön	3 év fegyház
Papp Ferenc	1 év börtön	1 év börtön
Jeney György	3 hó fogház	3 hó fogház
Rónai Sándor	5 hó fogház	5 hó fogház
Bozsó László	2 hó fogház	2 hó fogház
Lakatos Béla	1 hó fogház	1 hó fogház
Vida László	3 hó fogház	3 hó fogház
Nagy Czirok Károly	2 hó fogház	2 hó fogház
Biacsi Béla	2 hó fogház	2 hó fogház
Simon József	2 hó fogház	2 hó fogház
Vastagh Ferenc	3 hó fogház	2 hó fogház
Csaba Sándor	6 hó fogház	6 hó fogház
Hamar Sámuel	6 hó fogház	2 hó fogház
Spányi Ernő	3 hó fogház	15 nap fogház
Bokor Ferenc	3 hó fogház	2 hó fogház
Bajorhegyi László	2 hó fogház	2 hó fogház
Rácz Gyula	2 hó fogház	2 hó fogház
Csúri István	6 hó fogház	6 hó fogház
Kovács Kornélia	1 hó fogház	1 hó fogház
Gaál Ferenc	4 hó fogház	4 hó fogház

A felsorolt főbüntetések mellett valamennyi elítéltet sújtotta a bíróság mellék-büntetésként általában teljes vagy részleges vagyonelkobzással, hivatalvesztéssel, a politikai jogok felfüggesztésével, és többeket a Szegedről való örök időre szóló kitiltással.

A népbíróági tanács hosszú oldalakon át indokolta ismertetett ítéletét, amelyben már tényként szerepeltek olyan körülmények is, amelyeket többé-kevésbé az államvédelmiiek konstruáltak. Az ítéletben leírtak az igazságszolgáltató népbíró-sági tanácsnak az ügygel kapcsolatos álláspontját is magában foglalják. Ennek a véleménynek a része volt a következő bekezdés is: „Lévay Béla ... érintkezésbe került egy közelebből meg nem jelölhető ismeretlen személlyel, aki rávette őt, hogy kezdeményezzen és szervezzen Szegeden egy ellenállási mozgalmat”. (35) Így a titokzatos felső kapcsolatból mint az egész szervezkedés kezdeményezőjéből és irányítójából halovány kis felbujtócska lett, akit még ráadásul közelebből meg sem lehetett jelölni, az elfogásáról már nem is beszélve. A bírósági ítéletben szó sincs az amerikai háttérrel, szó sincs nemzetközi kapcsolódásról és országos kiterjedésű szervezkedésről. A bíróság is igyekezett elkenni a felső kapcsolat szerepét, teljes összhangban az ÁVO-val.

A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom kétséget kizáróan az ÁVO titkos operatív ellenőrzése alatt állt, és ha máshonnan nem, hát onnan tudniuk kellett a felső kapcsolat létéről és szerepéről. Semmi mást nem kellett volna tenni, csak úgy időzíteni az ügy realizálását, hogy Lévay Béla elvezesse őket a titokzatos budapesti ismeretlenhez. Elég lett volna egyetlen fővárosi útja alkalmával titkon követni Lévay Bélát, és máris meglett volna a felső kapcsolat. De nem ezt tették! Mintha szándékosan kerülték volna annak a lehetőségét, hogy rábukkanjanak a felső kapcsolatra. Így aztán a bíróság az ítéletében egy újabb kódosító mondatra kényszerült. „Lévay Béla ismeretlen helyen különböző lőfegyvereket szerzett be és robbanószerket”. (36) Mindenki tudta, hogy honnan származnak a pisztolyok, a robbanóanyag és a robbantó szerkezet. Egyszerűen elképesztő, hogy egy ilyen fontos körülményt – a szervezkedés fegyveresen történt elkövetésének tényét – egy bíróság ennyivel elintézte: „ismeretlen helyen” szerezték a fegyvereket. Ilyen csak akkor történhet meg, ha súlyos oka van annak, hogy ne derüljön ki, honnan is származtak a fegyverek és a robbanóanyag a robbantó szerkezet.

A robbanóanyagot és a robbantó szerkezetet senki nem próbálta ki, a pisztolyokat senki nem sütötte el, volt amelyikhez lőszer sem volt. Lehetek azok akár üzemképtelenek is, ami jelentősen módosíthatta volna a tényállást. A vádlottak és a védők részéről felmerült ennek az alkalmatlanságnak, üzemképtelenségnek a gyanúja, ezért szakértő kirendelését indítványozták. Ezt azonban a dr. Kiss Dezső által vezetett népbíróági tanács elvetette a következők szerint: „Minden különösebb szakértelem nélkül a népbíróság által is megállapítást nyert, hogy a fegyverek és a robbanóanyag is teljesen használható. A különatanács minden tagja katonaviselt férfi, akiknek ebből a szempontból megfelelő tapasztalata és szakértelme van”. (37) A népbíróági tanács tehát olyanra vállalkozott, amire még szakértő sem mer vállalkozni. Ránézésre szakvéleményt adott a fegyverekről, a robbanóanyagról és a robbantó szerkezetéről. Bizonyára jó okuk volt erre is.

A bírósági tárgyaláson dr. Kiss Dezső feltett egy kérdést Lévay Bélának: „Tudatában van, hogy a saját magának küldött röpcédula beszolgáltatásával adott nyomon indult el a szervezkedés felgöngyölítése?”. (38) S íme Lévay Béla válasza: „Igen, tudatában vagyok, s a továbbiakban is a vallomásomban az adatokat én szolgáltattam s az általam mondottakat vették a nyomozás során jegyzőkönyvbe”. (39) Ez a kérdés-felelet közjáték az ítélet indokolásában már így módosult. „A bűncselekmény felderítése akként történt, hogy Lévay Béla vádlott a tárgyi bizonyítékok súlya alatt részletes beismerő vallomást tett, az ő vallomása során derült ki az, hogy kik vannak benne a mozgalomban, és így rendre göngyölődött fel az egész mozgalom”. (40) Pedig ez az állítás valótlan! A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom vezető egyéniségeit – közöttük Lévay Bélát is – egy időben vették őrizetbe, nem pedig Lévay Béla állítólagos beismerő vallomása alapján, azt követően.

Nem maradhatott ki az ítélet indokolásából a politikai töltés sem. A népbírói tanács ítélete által közzétette következő véleményét is: „A magyar népi demokrácia a Magyar Dolgozók Pártja által propagált, és az ország többsége által elfogadott irányelveken és világnézeti alapon épül fel. Ha tehát valaki egy olyan mozgalmat szervez és vezet, amely mozgalom az általa kibocsátott röplapon jelszóként azt hangoztatja, hogy vesszen a kommunizmus, akkor minden kétséget kizáróan a Magyarországon élő és uralkodó népi demokratikus rendszer ellen emel kezét”. (41) Majd ez olvasható: „A népi demokráciának az országban még sok az ellensége. Az 1947. évi országgyűlési választásoknál Szegeden az azóta feloszlott Pfeifer-párt 52%-os szavazattöbbséggel nyert. A Pfeifert-párt államellenes voltát mindenki ismeri ...”. (42) Mai szemmel különös demokrácia volt ez a népi demokrácia, ahol egy 52%-ot elért párt államellenesnek minősült, és fel lehetett oszlatni.

Az elítéltek büntetési tételeinek indokolása közül most csupán kettőt emeljük ki. Ha Lévay Béla a tárgyaláson nem ismeri el az ÁVO által terhére rótt cselekményeket, ha nincs a büntetlen előélete, ha nincs rokkantsága és végül nincs tárgyaláson tanúsított megbánása „a külön tanács halálbüntetést szabott volna ki”. (43) A bíróság „fegyházbüntetést azért szabott ki, mert kényszerszolgálatára egy karral alkalmatlan”. (44) Figyelmet érdemel Tóth Pál esete is, akinek a bűnösségét „mi sem bizonyítja jobban, minthogy ő mondott önmaga felett ítéletet, amikor kihallgatása közben a második emeleti ablakból kiugrott az úttestre, és öngyilkosságot kísérelt meg, ami azonban nem sikerült. ... Enyhítő körülményként értékelte a külön tanács azt, hogy a vádlott már önmaga ítélkezett maga felett ... és testét nyomorékká zúzta.” (45)

Az elsőfokú ítélet kihirdetésének a körülményeiről is beszámolt a szegedi ÁVO az ÁVO központnak. Ezt írták: „Az ítélet kihirdetésekor a hallgatóság fegyelmezetten viselkedett, semmiféle megnyilvánulás nem volt tapasztalható. A folyosón tartózkodó hozzátartozók zokogtak, de az ítélet kihirdetése után szokatlanul örültek és szinte extázisban ölelgették, csókolgatták hozzátartozóikat. Meglátszott rajtuk, hogy örülnek az enyhe ítéletnek”. (46)

Dr. Polonyi Jenő vezető népügyész több elítélt terhére súlyosbításért fellebbezést jelentett be. A Népbírók Országos Tanácsának dr. Lakatos Imre vezette

ítélkező tanácsa – dr. Fadgyas András, dr. Lázár Miklós, dr. Biczó Sándor és dr. Horányi Nándor – 1949. november 7-én több ponton változtatott az elsőfokú bíróság ítéletén. Megfigyelhető tendencia, hogy az egyébként is súlyos ítéleteket tovább emelték, az enyhítések többsége pedig a különben sem súlyos fogházbüntetéseknél következett be. Ítéletében „az Országos Tanács ... főbüntetésként kényszermunkát azért nem szabott ki, mert egyfelől egyes vádlottak testi fogyatékoságuknál, koruknál és betegségüknél fogva arra alkalmatlanok”. (47)

A sajtó természetesen nagy terjedelemben foglalkozott a szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom tagjainak és érintettjeinek – akik csupán tudtak a létezéséről – bírósági tárgyalásával. A befejező tudósítás végső mondata a következő: „Államvédelmi Osztályunk éberen őrködik az ország biztonsága felett, lecsap minden árulóra, mint ahogyan népbíróságunk keményen és kíméletlenül bánik el minden hazaárulóval”. (48) Az ÁVO ébersége az ügy kapcsán megkérdőjelezhetetlen. Talán még éberebbek is voltak a kellenél, talán még elébe is mentek az eseményeknek.

A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom államellenes szervezkedés volt. Akkor is az volt, ha gyermekded elgondolásokon, nevetséges konspiráción alapult, valós veszélyessége az akkori rendszerre nézve elenyészőnek tekinthető, az aktív résztvevők száma talán ha húsz fő körülire tehető, mégis kétszer ennyien álltak a bíróság elé, mert az ügy jelentőségét fokozandó még azokat is odasorolták a vádlottak közé, akik csupán tudtak a szervezkedésről, vagy ezt sikerült rájuk fogni. Léway Béla és társai a kommunista diktatúra ellen szervezkedtek, a valódi demokratikus államberendezkedés érdekében cselekedtek. Szándékaik tisztességesek voltak attól függetlenül, hogy ki állt ennek a több mint gyanús ügynek a hátterében.

Hogy valójában ki állt ennek a gyanús ügynek hátterében, kiderült egy évekkel később keletkezett dokumentumból. A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom államvédelmi és operatív munkálatainak idején a szegedi ÁVO vezetője Janikovszky Béla rendőr alezredes volt. Ő volt az a szegedi államvédelmi tiszt, aki hamarosan az állambiztonsági szolgálat felső vezetésébe is bejutott. Pályája csúcán Péter Gábor (49) államvédelmi altábornagynak, az ÁVH mindenható vezetőjének legszűkebb környezetéhez tartozott. Végül ez lett a veszte. Amikor Péter Gábor csillaga leáldozott, a mindenható államvédelmi altábornagy ügyében büntetőeljárás indult, Janikovszky Bélát is letartóztatták 1953-ban. A Péter Gábor és társai ügyében szintén letartóztatott gyanúsított Décsi Gyula (50) volt államvédelmi ezredes Janikovszky Béla szegedi tevékenységével kapcsolatban – szinte csak úgy mellékesen – tett egy igen figyelemreméltó megjegyzést. Arról szólt, hogy Janikovszky szegedi államvédelmi vezetői idején „volt Szegeden egy pfeifferista diáknak valami szervezkedési ügye. Komlós János ... a B-emberén keresztül egy jobboldali csoportot szervezkedéssé alakított. Rajk nem engedte felszámolni az erőltetett szervezkedést, hanem utasítást adott az amerikai imperializmussal való összekapcsolásra. Ennek hatására egy budapesti ÁVO-beosztott mint amerikai kém vette fel a kapcsolatot a szervezkedés tagjaival”. (51) Egy másik dokumentum szerint „Molnár Lajos internált vallomást tett arról, hogy 1947-ben Janikovszky provokált ügyet csinált Szegeden, és ebben a provokációs ügyben Molnár volt a Hatóság ügynöke, az amerikai

kapcsolattal rendelkező személy. Azonban ez a szervezkedés kizárólag ellenséges kategóriájú személyekből tevődött ki, és azt a célt szolgálta, hogy ezeket a személyeket ártalmatlanná tegyék”. (52)

A szegedi Magyar Ellenállási Mozgalom háttértörténetével kapcsolatos feltételezések tehát beigazolódtak. Államvédelmi provokáció volt az egész, amit Komlós János indított el egy bizalmi emberén – a későbbi szóhasználat szerint hálózati személyén – keresztül. Az ügyről Rajk László belügyminiszter is tudott, és ő nem elégedett meg egy szolid kis szegedi szervezkedés konstruálásával. Utasításának megfelelően bele kellett keverni az amerikai imperializmust is. Ezt testesítette meg a szürke ruhás, aktatáskás ember Budapesten, aki nem volt más mint a budapesti ÁVO-központ egyik tisztje. A rejtély tehát – ha véletlenül is – megoldódott.

Jegyzetek

- (1) Délmagyarország 1947. március 21.
- (2) ÁSZTL V-44157
- (3) ÁSZTL V-44157
- (4) ÁSZTL V-44157
- (5) ÁSZTL V-44157
- (6) ÁSZTL V-44157
- (7) ÁSZTL V-44157
- (8) ÁSZTL V-44157
- (9) Komlós János (1922) hírhedt szegedi államvédelmi tiszt, több koncepció és provokált államellenes ügy kitervelője és végrehajtója.
- (10) ÁSZTL V-44157
- (11) ÁSZTL V-44157
- (12) ÁSZTL V-44157
- (13) ÁSZTL V-44157
- (14) ÁSZTL V-44157
- (15) Kiss Dezső (1898) hírhedt szegedi halálbíró.
- (16) ÁSZTL V-44157
- (17) ÁSZTL V-44157
- (18) ÁSZTL V-44157
- (19) ÁSZTL V-44157
- (20) ÁSZTL V-44157
- (21) ÁSZTL V-44157
- (22) ÁSZTL V-44157
- (23) ÁSZTL V-44157
- (24) ÁSZTL V-44157
- (25) ÁSZTL V-44157
- (26) ÁSZTL V-44157
- (27) ÁSZTL V-44157

- (28) ÁSZTL V-44157
- (29) ÁSZTL V-44157
- (30) ÁSZTL V-44157
- (31) ÁSZTL V-44157
- (32) ÁSZTL V-44157
- (33) Szegedi Népbíróság Nbk. 12770/1948-39
- (34) Népbíróságok Országos Tanácsa NOT.I.3080/1948-99
- (35) ÁSZTL V-44157
- (36) ÁSZTL V-44157
- (37) ÁSZTL V-44157
- (38) ÁSZTL V-44157
- (39) ÁSZTL V-44157
- (40) ÁSZTL V-44157
- (41) ÁSZTL V-44157
- (42) ÁSZTL V-44157
- (43) ÁSZTL V-44157
- (44) ÁSZTL V-44157
- (45) ÁSZTL V-44157
- (46) ÁSZTL V-44157
- (47) ÁSZTL V-44157
- (48) ÁSZTL V-44157
- (49) Péter Gábor (1906) államvédelmi altábornagy, az ÁVO, majd az ÁVH vezetője. 1953-ban őrizetbe vették, büntetőeljárás indult ellene, majd börtönbüntetésre ítélték.
- (50) Décsi Gyula (1919) államvédelmi ezredes, vizsgálati főosztályvezető, később igazságügyi államtitkár, majd igazságügy-miniszter.
- (51) ÁSZTL V-150019/1
- (52) ÁSZTL V-150019

16.326/1948.

Államrendőrség, Államvédelmi Osztály, -Szeged.

Államvédelmi Osztálynak,
B u d a p e s t.

Jelentem, hogy a Lévay Béla és társai politikai bűnügyének mai tárgyalásán Keller Tivadar és Konrád József beismerő vallomást tett, Csomák Elemér pedig lényegtelen eltéréssel módosította rendőrségi vallomását. Mélykúti Béla, Horváth Márton és Somlyódi Ferenc vallomásait módosították annyiban, hogy a mozgalmat komolytalannak tartották, nem tudták, hogy illetékes szervezkedésről van szó, vagy a változást gazdasági térre értékelték. Tóth Pál vallomását annyiban módosította, hogy a rendőrségen olyan adatokat is bemondott, melyekről nem volt meggyőződve. Tóth Pál vádúgyvédje kérte, hogy védelemnek elmeállapotát orvosszakértővel vizsgálják meg. A tárgyalás rendben folyt le.

Szeged, 1948. július hó 28-án.

Rádión leadandó:

Államvédelmi Osztály.
Szeged.

/dr. Janikovszky Béla
rendőralvezetés
osztályvezető

1/1.

Á B T L 3. 1. 9.
V - 44157

3

Dr. Janikovszky Béla rendőr alezredesnek, a szegedi ÁVO vezetőjének 1948. július 28-i, rádión leadott jelentése az ÁVO központjának, Lévay Béla és társai „politikai bűnügyének” aznapi bírósági tárgyalásáról. (Forrás: ÁSZTL V-44157 számú dosszié)

92
Államrendőrség Államvédelmi Osztálya.- Szeged.

16.326/1948.

Államvédelmi Osztálynak,
Budapest.

Telentem, hogy Lévai Béla és társai politikai bűnügyének mai tárgyalásán székelvhiidi Antal beismerő vallomást tett. Illés Károly, Tarsasvics Odón, Vass Béla, Dr. Smomra József, Galambos Ferenc, Fodor László, Tamási Gyula és Hoffmann Károly kihallgatásuk során arra hivatkoztak, hogy azért eltérő a rendőrségen tett vallomásuk, mert azt tulfeszített idegállapotban tették, nem tudták, hogy illegális szervezkedésről van szó, vagy nem voltak öselekvő tagjai a mozgalomnak, csupán a feljelentési kötelezettséget múnasztották el. A tárgyalás rendben folyt le.

Szeged, 1948. július 29-én.

Államvédelmi Osztály
Szeged.

Rádió n leadandó:

Dr. Janikovszky Béla
rendőrallezredes
osztályvezető

1/2.

Rádió n leadandó: 1948. VII. 29.

Á R I L 3 1 9
V - 44157

Dr. Janikovszky Béla rendőr alezredesnek, a szegedi ÁVÓ vezetőjének 1948. július 29-i, rádió n leadott jelentése az ÁVÓ központjának, Lévai Béla és társai „politikai bűnügyének” aznapi bírósági tárgyalásáról. (Forrás: ÁSZTL V-44157 számú dosszié)

RÉMHIRTERJESZTŐ ALKÖZPONT

Falcione Kálmán, Ludovika Akadémiát végzett katonatiszt volt, aki végigharcolta az I. világháborút, harmadosztályú Károly-csapatkereszt kitüntetésben részesült. A háború után – 1919. augusztus 4-én – önként belépett a nemzeti hadseregbe és helytállásáért Nemzetvédelmi Kereszt kitüntetést kapott. Közben megjelent két könyve – a Királyért és Hazáért (1908), valamint a Foglyok (1921) –, majd jogi diplomát szerzett. Miután leszerelt a hadseregből, ügyvédi irodát nyitott Szegeden. Politikai tevékenysége ebben az időben csupán az volt, hogy tagja lett a kommunizmus újbóli magyarországi térhódításának megakadályozására létrejött Magyar Országos Véderő Egyesületnek (MOVE), 1935-ben pedig a Frontharcos Szövetség helyi elnökévé választották Szegeden, valamint megtalálható volt az ügyvédek akkori országos szervezetében, a MÜNE-ben. Még a II. világháború kitörése előtt Falcione Kálmán mint katona reaktiváltatta magát és egy ideig a hadiüzemmé nyilvánított újszegedi kendergyár katonai parancsnoka lett, majd hadbíróvási ügyekben védőként tevékenykedett. A különböző vádaskodások és bejelentések ellenére a háború után simán igazolták, ezt követően pedig 1945. május 31-én alezredesi rendfokozatban nyugállományba került. Ismét az ügyvédi pálya felé fordult, illetve Szeged környékén levő földjein gazdálkodott.

A háború alatt tagja lett a Magyar Élet Pártjának (MÉP), annak feloszlása után különböző, elsősorban konzervatív pártok felé közeledett, míg végül az 1947-es választásokon a Pfeiffer Zoltán vezette Magyar Függetlenségi Párt egyik szegedi képviselőjeként bejutott a parlamentbe. Érdekes emlékeztetni ennek a választásnak a végleges szegedi eredményére: Magyar Kommunista Párt 15,14%, Független Kisgazda Párt 3,97%, Szociáldemokrata Párt 11,39 %, Nemzeti Paraszt Párt 3,56%, Demokrata Néppárt 7,77%, Magyar Függetlenségi Párt (MFP) 52,94%, Magyar Radikális Párt 4,51% Független Magyar Demokrata Párt 0,45%, Polgári Demokrata Párt 0,43%. Ebből kitűnik, hogy a szegedi kommunisták 1947 őszére legádázabb politikai ellenfélnek a választásokat nagyon nagy fölénnyel megnyerő helyi Magyar Függetlenségi Pártot tekintették, amelynek egyik vezető politikusa Falcione Kálmán volt, aki szoros kapcsolatban állt a másik három szegedi MÉP-képviselővel, Vándor Ferencsel, Bárkányi Ferencsel és Fodor Istvánnal, valamint D. Nagy Géza újságíróval, pártjuk délkerületi titkárával.

Az 1947 őszi eleji választást követően a szegedi ÁVO azonnal nyomozni kezdett az MFP szegedi vezetői után, de Krekuska István rendőrnagy törzsrőmester – később az ÁVH tisztje – a következőt volt kénytelen jelenteni: „Falcione Kálmán ügyében a vizsgálatot lefolytattam, de semmi terhelő adatot nem tudtam összegyűjteni”. (1) A vizsgálódás természetesen arra terjedt ki, hogy Falcione Kálmán kikkel tartja a kapcsolatot, barátaival és ismerőseivel hol, mikor érintkezik, ilyenkor ő és társasága milyen magatartást tanúsít. Az akkor még kevés tapasztalattal rendelkező államvédelmi nyomozó azonban hiába próbálkozott. Pedig már akkor végrehajtottak tanúkihallgatásokat. Az egyik ilyen tanú – akit Vörös Balogh Lajos rendőrnagy törzsrőmester hallgatott ki – Falcione Kálmánról többek között ezt állította: „Határozottan antiszemita, szocialistaellenesnek és szerbellenesnek tartom”. (2) A „szerbellenes”-ség akkor még elítélendő szemléletnek számított, jó egy év múlva változott a helyzet. Ilyen és hasonló kihallgatások 1947. szeptember közepe táján folyamatosan voltak, amit több fennmaradt, de valójában lényegtelen adatokat tartalmazó jegyzőkönyv bizonyít.

Az 1947-es választásokat követően az MFP szegedi tagsága és vezetői nagy örömmel értesültek a végeredményről. A párt szegedi helyiségében gyülekeztek, oda érkezett meg „Kitartás! Győztünk!” köszöntéssel Falcione Kálmán is. Ennek a köszöntésnek azonban aligha lehetett köze a nyilasok egykori köszöntéséhez, mivel Falcione Kálmánnak soha semmi köze nem volt a nyilaskeresztes párthoz, a közvetlen környezetében egyetlen volt nyilas sem volt található – a tágabban vett környezetében is csupán egy –, egész korábbi életében a német náciizmust és magyar megfelelőjét legalább annyira megvetette, mint a kommunizmust. A II. világháború alatt a németekkel való együttműködést csupán azért fogadta el, hogy „az oroszok be ne tegyék lábukat Magyarországra, mert a bolsevizmust hozzák magukkal”. (3)

A párhelyiség – mely korábban a Petőfi Sándor sugárúton, később a Kárász utcában volt található – az MFP tagok és szimpatizánsok gyülekező helye volt. Gyakran fordult ott meg Takács Miklós III. éves jogászhallgató, aki korábban a Magyar Szabadság Párt tagja volt és annak feloszlata, a kommunisták általi szétverése, után csatlakozott az MFP-hez. Ugyancsak járt oda Sebestyén Zoltán orvostanhallgató is. Gyakran megfordult a párhelyiségben Gaál Róbert géplakatos segéd, aki 1943-tól levelező ifjúsági vezető volt, a háború vége felé Németországba került, majd hazatért után 1945 augusztusától 1947 tavaszáig katonai szolgálatot teljesített határőrség őrszemeként. Leszerelésekor a Magyar Szabadság Pártba lépett be, és annak feloszlata után az ő útja is az MFP-be vezetett, ahova vele tartott testvére, Gaál Gyula MÁV segéd tiszt gyakornok is. Császár Vilmos kereskedősegéd is a Magyar Szabadság Párt tagja volt 1947 januárjától a feloszlataig, utána lépett be az MFP-be. Itt azt a hosszú távú szerepet szánták neki, hogy Szegeden szervezze meg a párt ifjúsági szervezetét. Megemlítendő még az előbbieket sorában Henn László és Madaras László, akik azonban mindketten csak alkalmi előfordulók voltak, nem is nagyon illettek bele a felsoroltak közösségébe. Különösen elmondható ez Madaras Lászlóról, aki nyilas múlttal rendelkezett, és egy nyilas akcióbeli részvétele miatt 1939. május 13-tól 1942. április 29-ig börtönbüntetését töltötte a szegedi Csillag börtönben.

Falcione Kálmán baráti társaságával, egy úgynevezett asztaltársasággal, rendszeres kapcsolatot tartott és leggyakrabban a Próféta elnevezésű vendéglőben találkoztak. Ehhez a társasághoz tartozott Falcione Kálmánon kívül Magyar Pál nyugállományú vezérőrnagy, Halmi Barna nyugállományú alezredes, Titze György, Tiszavári Miksa, Büttner Sándor és Preszly Ernő nyugállományú ezredek, Hatházi Andor és Gál Ferenc nyugállományú banktisztviselők és még néhányan, mind volt katonatisztek és egykori tisztviselők. Az asztaltársaságba tartozók egy része tagként szerepelt a Nyugállományú Katonatisztek Országos Szövetségében – a NYUKOSZ-ban –, amelynek szegedi vezetője Magyar Pál nyugállományú vezérőrnagy volt. A szegedi NYUKOSZ szervezetnek a hadtestparancsnokságon volt helyisége, ahol havonta néhányszor összejöttek a volt tisztek és tiszthelyettesek beszélgetni. Itt a nyugállományú tisztek közül gyakran fordult meg Halmi Barna, Falcione Kálmán és Dalmády Ernő nyugállományú alezredek, Titze György, Tamásy Iván, Kuba Vilmos, Büttner Sándor és Preszly Ernő nyugállományú ezredek, és még sokan mások.

Az említtetteken kívül Falcione Kálmán egy-egy nevezetesebb esemény. pl. névnap alkalmával is találkozott a szorosan vett kapcsolataival. Kiemelést érdemel az 1947. évi Kálmán-nap, amelyet október 13-án ünnepeltek meg Falcione lakásán, sok barát és közeli ismerős jelenlétében, többek között ott volt D. Nagy Géza is. Az összejöveteleken természetesen másról sem volt szó, mint politikáról. Ne feledjük, hogy azokban az években még folyt az elkeseredett harc a hatalomért, még nem dőlt el végérvényesen, ki kit győz le. S folyt ez a harc országos viszonylatban éppen úgy, mint a vidéki településeken, a megyékben és Szegeden is, ahol a helyi kommunista vezetés nem kapott dicséretet az MKP központi vezetőségétől az 1947. évi választási eredményért, az MFP hihetetlen előretöréséért és győzelméért, valamint a kommunisták csúfos kudarcaért. 1947 őszére a politikai csatározásokban már voltak olyan magyar politikai pártok, amelyeken az MKP jelentős sebeket ejtett, mint pl. az FKP, és voltak, amelyeket végérvényesen sikerült lehetetlenné tenniük, pl. a Sulyok Dezső vezette Magyar Szabadság Pártot. Megjegyzendő, hogy a Magyar Szabadság Pártnak is jelentős tagsága és szavazói bázisa volt Szegeden. Az MKP helyi vezetése nyílt és alattomos politikai eszközökkel, valamint a szegedi ÁVO által bevetett államvédelmi módszerekkel is fellépett ellenük. A Magyar Szabadság Párt szétverése és Sulyok Dezső emigrációba kényszerítése után a tagság nagy része és a támogatók is zömükben az MFP-hez csatlakoztak Szegeden. Ezért következett be a párt 1947. évi kiugró választási sikere.

A kialakult helyzetből következően a politikai élet és a politika iránti érdeklődés ezekben az években jelentősen felfokozódott. Folyt az állítólagos osztályharc, a kommunisták által hirdetve ez állandóan fokozódott, ugyanakkor a nemzetközi helyzet is – mint mondták és propagálták – egyre inkább éleződött. Az MKP már a háború után nagy részben megkaparintotta a tömegtájékoztatást, amely elévülhetetlen érdemeket szerzett a feszültségkeltésben, a néha már-már hisztérikus hangulat előidézésében, hiszen a sugalmazott és gyakran nyíltan közzétett hírek alapján bárki azt hihette, hogy akár napokon belül ki fog törni a III. világháború. Ebben a légkörben az csak természetes, hogy a szovjet megszállást nehezményezők, a kommunisták által meghurcoltak, háttérbe szorítottak várva várták az ország angol-amerikai folsza-

badítását, ennek következményeként szovjet csapatok kiűzését és a kommunistáknak a hatalomból való kiszorítását. Ehhez hozzájárultak azok a hírek, amelyeket a magyar lakosság a külföldi rádiók adásaiból hallott, amelyek ugyancsak sokkal inkább propagandacélokat szolgáltak, mintsem a hiteles tömegtájékoztatót.

Mindebből következik, hogy amikor egymást ismerő és hasonló gondolkodású emberek találkoztak, vagy csupán véletlenül összefutottak, máris mondták egymásnak saját értesüléseiket, valós vagy valótlan híreiket. Így rövidesen kialakult azoknak a híreknek kategóriája, amelyet a kizárólagos hatalomra törő kommunisták a saját érdekérvényesítésük szempontjából károsnak ítélték. Ha ezeket az úgynevezett osztályellenségük terjesztette, máris rémhírnek minősült, maga a cselekmény pedig rémhírtérjesztésként büntetőjogi kategóriává nőtte ki magát.

Ha valaki kezébe veszi a szóban forgó évek kommunista irányítású sajtóját, megállapíthatja, hogy Magyarországon akkoriban a legjelentősebb rémhírtérjesztő a kommunista tömegtájékoztató volt. Ugyanakkor a büntetőjog eszközein túl, mintegy látszatomegoldásként, a sajtóban is felléptek a rémhírtérjesztés, osztályellenségük rémhírtérjesztése ellen. Az Új Magyarországon és a Délmagyarországon is 1947. november 1-én (egyszerre) jelent meg egy-egy terjedelmes írás a rémhírtérjesztéssel kapcsolatban. Az Új Magyarországon Boldizsár Iván írt cikket a rémhírtérjesztés kártékonyágáról, felidézve több olyan valótlanságot, ami országszerte beszédtema volt. Ezek közül kiemelte, hogy mindenfelé beszélnek az emberek a dunántúli kötelező esti-éjszakai elsötétítésekről, az ottani légvédelmi szirénák kipróbálásáról, idegen hatalmak repülőgépeinek berepüléséről, mint a hamarosan kitörő III. világháború csálhatatlan előjeleiről. Ugyanebben az írásban szó volt arról a rémhírről is, hogy Veres Péter honvédelmi miniszter állítólag megszökött, mert a szovjetek két magyar hadosztályt követeltek tőle a görög polgárháborúban a baloldali erők megsegítésére. A Délmagyarország egy akkoriban elhangzott Rákosi-beszédről tudósított, amelyben az MKP főtitkára is példákat említett az elképesztő rémhírekről. Rákosi szerint az emberek között elterjedt, hogy Amerika hadat üzent Szovjetuniónak, aminek következtében rövidesen helyreáll a régi rend Magyarországon. A példák között itt is szerepelt Veres Péter honvédelmi miniszter szökési esete, annak körülményei, és az elsötétítéssel kapcsolatos hírek. Arról is szóltak rémhírek, hogy amikor Rákosi Mátyás elment Csepelre beszédet tartani, a munkások megverték, aminek következtében kórházba kellett szállítani.

Akik ezekről a valótlan hírekről addig nem hallottak, az újságból tudomást szerezhettek, és már csak az volt a kérdés, hogy valóságos vagy valótlan híreknek fogják-e fel ezeket, és főként: miként adják tovább. E hírek és más hasonlóak is – valódiak illetve valótlanok egyaránt – megjelentek Falcione Kálmán környezetében és társaságában is. Ugyanúgy, mint bárki más, ők is megvitaták azokat, volt amit elhittek, volt amit nem. Egy alkalommal például Dalmády Ernő elmesélte többeknek azt a hírt, amit valamelyik külföldi – angol vagy amerikai – rádió adásában hallott. A hír szerint 85 magyar katona teljes felszereléssel, egyenruhában átszökött Ausztriába, hogy az angol vagy amerikai zónába menjenek, de az orosz zónába kerültek, és ott elfogták őket. Gaál Gyula a szegedi MÁV-nál arról beszélt, hogy az egyre hevesebb görögországi har-

cokba a szovjetek is besegítenek a partizánoknak, orosz szerelvények mennek Görögországba és Balatonfüreden orosz sebesültek vannak, akik a görögországi harcokban sérültek meg. Gaál Gyula állítólag arról is beszélt, hogy Rákosin kívül Rajkot is megverték Csepelen, és az ügy kapcsán 400 munkást tartóztattak le. A november elsejei újságok arról is beszámoltak, hogy megindult a büntetőeljárás Pfeiffer Zoltán ellen, aminek kapcsán a hatóságok kérték mentelmi jogának felfüggesztését. Néhány politikus társa sorsát elkerülendő Pfeiffer Zoltán is az emigrációt volt kénytelen választani. Ekkor már sok jel világított rá arra, hogy az MKP és annak vezetésének soron következő áldozata az MFP lesz. Különösen várható ez Szegeden, ahol ez a párt az akkori választásokon 50% fölötti, kimagasló eredményt ért el.

De Szegeden akkora tömegbefolyása volt az MFP-nek, hogy csupán politikai eszközökkel – még akár tisztességtelen politikai eszközökkel is – ezt a pártot lehetlenné tenni abban az időben nem lehetett. Nagy feladat hárult tehát az akkor már dr. Janikovszky Béla rendőr ezredes által vezetett szegedi ÁVO-ra. Mint láttuk előzetes felderítő intézkedéseik semmiféle felhasználható információt nem hoztak felszínre. Próbálkoztak azonban, így továbbfolyt a titkos és kevésbé titkos adatgyűjtés az MFP szegedi vezetőivel és környezetükkel kapcsolatban. Az eredmény azonban egyre csak váratott magára.

1947. szeptember 20-án Gaál Róbert – a választásokon MFP pótképviselő-jelölt – idézést kapott a szegedi ÁVO-tól. Ő azonban az ÁVO-n való megjelenés helyett a külföldre szökést választotta. Egy felsőközponti barátjával indultak útnak, aki ismerős volt a nyugati határszakaszon és így Brenbergbánya térségében sikeresen átlépték a határt. Eljutottak Bécsbe, ahol az amerikai követségre mentek. Alapos kihallgatásuk után a követségek helyeselték az amerikai zónába való szökési szándékukat, azonban semmiféle segítséget ehhez nem adtak. Minden segítség nélkül – kissé bizony csalódottan – indultak útnak, amelynek során egyre nagyobb akadályokba ütköztek, és végül úgy döntöttek, hogy inkább visszatérnek Magyarországra. Ott, ahol kiszöktek, vissza is tértek, és rendben eljutottak Szegedre.

Gaál Róbert természetesen a külföldi útról is hozott híreket, amelyek megerősítették az itthoni szóbeszédet, miszerint rövidesen ki fog törni az amerikai-orosz háború, hónapokon belül itt lesznek az amerikaiak, megszüntetik a kommunista pártot. Gaál Róbert elmondása szerint mindezt egy bécsi amerikai tisztől hallotta. A hír semmiben nem tért el az országban akkoriban szárnyra kelt hírektől, legfeljebb a forrás megjelölése által volt hitelesebbnek látszó.

Ugyancsak 1947. szeptember 20-án Bárkányi Ferencet is kereste a szegedi ÁVO, de neki is sikerült megszöknie előlük. Akkorra már Szegedre is olyan hírek érkeztek, hogy az MFP több mint tíz országgyűlési képviselőjét vette őrizetbe az ÁVO, és tartja őket fogva az Andrássy út 60-ban. Ezt követően az MFP-vezetők körében egymást követték a szökések és az illegális vonulások. Az ÁVO, így a szegedi ÁVO is kényszerpályára került, minél előbb lépniük kellett. De a hatékony államvédelmi intézkedés Szegeden egyre kilátástalanabb volt, ugyanis nem találtak semmiféle felhasználható támadási pontot. Provokáció kidolgozására, előkészítésére és megvalósítására ebben az ügyben nem volt idő, minél hamarabb cselekedni kellett. Nem volt más vá-

lasztás, gyorsan konstruálni kellett egy ügyet, még ha teljesen valótlanságokon alapulót is. A kiindulási alapot a rémhírtérjesztés bűncselekménye jelentette, amellyel akkoriban akár minden második magyar állampolgár gyanúsítható lett volna. Erre az önmagában is kreációra építették fel a további valótlán elemeket, aminek az volt a lényege, hogy úgy Budapesten az MFP országos vezetése mellett, mint az igen jelentős bázisnak számító Szegeden létrehoztak és működtettek egy rémhírtérjesztő központot illetve alközpontot, amellyel mérgezték a demokratikus közéletet, támadást intéztek a demokratikus államberendezkedés ellen. A koncepció szerint, miután ezt szervezetten végezték – lásd központ és alközpontok formáció – könnyedén el lehetett jutni akár a népi demokratikus államrend megdöntését célzó szervezkedésig is. Ez volt az előre kigondolt és eltervezett koncepció, ezt kellett az államvédelmi vizsgálat során, majd a büntetőeljárás további fázisaiban is érvényre juttatni, követve „a cél szentesíti az eszközt” szemléletet.

A terv gyors kimunkálása után a szegedi ÁVO hozzálátott a végrehajtáshoz. Egy ilyen ügyben, amikor a leendő gyanúsítottakról alig tudtak valamit, nem meglepetésszerűen egyszerre csaptak le valamennyiükre. Először a szegedi ÁVO megítélése szempontjából leginkább megtörhető embereket vették sorra, akikről reményeik szerint a legkönnyebben tudtak a többiekre terhelő vallomásokat kicsikarni. Adataik persze a kiválasztáshoz és a sorrendbe rakáshoz sem nagyon voltak, ezért a szegedi államvédelmi nyomozók és vizsgálók többnyire megérzésükre hagyatkoztak. 1947. november 8-án őrizetbe vették Gaál Róbertet, Henn Lászlót és Császár Vilmost. A külföldet megjárt Gaál Róbert első közötti őrizetbe vétele bizonyára nem volt véletlen. Az első hármat november 9-én D. Nagy Géza és Gaál Gyula követte. Ezután vették sorra a volt katonatiszteket. November 15-én Magyar Pált és vele együtt az egyetemista Takács Miklóst. November 17-én Dalmády Ernőt és Kuba Vilmost, november 19-én Titze Györgyöt. November 20-án a parlament felfüggesztette a négy szegedi MFP-képviselő mentelmi jogát, és még aznap este őrizetbe is vették Falcione Kálmánt és Fodor Istvánt, ami viszont nem sikerült Bárkányi Ferenc és Vándor Ferenc esetében, akik mindketten a szökést választották. November 22-én a szegedi ÁVO őrizetébe került Madaras László, november 28-án pedig Sebestyén Zoltán.

A kiindulási alap a vizsgálat során csupán annyi volt, hogy Falcione Kálmán és társai – immár mint gyanúsítottak – elmondtak egymásnak, megvitattak egymás között különböző belpolitikai és külpolitikai híreket, amelyeknek egy része minden valós alapot nélkülözött, más része részben hiteles vagy valós információkon nyugodott. Ez volt a kiindulási pont, semmi több. Ebből kellett az akkori különlegesen kemény vizsgálati módszerekkel a rémhírtérjesztő központon és alközponton át eljutni az államellenes szervezkedésig.

Néhány idézetet a gyanúsítottak beismert vallomásából: Gaál Róbert gyanúsítotti jegyzőkönyve 1947. november 14.: „A Szabadság Pártban olyan pártot láttam, mint amelyik ellensége a Magyarországon jelenleg fennálló demokratikus rendszernek és annak megváltoztatására törekszik. ... Tési György a Szabadság Párt egyik fő szervezője volt, ... a párt feloszlata után beléptünk az MFP-be. Ebben a pártban láttuk ugyanis a Szabadság Párt egyenes folytatását. ... Úgy láttuk, hogy az MFP a jelenlegi

rendszer megváltoztatására törekszik. ... Természetesnek vettem, hogy a párt szegedi képviselői és D. Nagy Géza párttitkár nekünk rendszeresen rémhíreket adott le. ... Társaim is tisztában voltak azzal, hogy ezek a rémhírek azt célozzák, hogy a lakosság körében bizonytalanságot és nyugtalanságot keltsenek, a termelő munkát akadályozzák, a jelenlegi rendszert gyengítsék”. (4) Arról is szól ez a vallomás, hogy amikor az MFP képviselői a fővárosból megérkeztek, összeültek D. Nagy Géza párttitkárral tanácskozássra és ekkor döntöttek azokról a terjesztendő rémhírekről, amelyek „a demokratikus államrend gyengítését célozták”. (5) Ilyen hírek voltak többek között a Gaál Róberttel aláíratott jegyzőkönyv szerint a Veres Péter szökésével és annak körülményeivel kapcsolatosak, valamint a Balaton mellett ápolt orosz sebesültekről szólók. A kihallgatást vezette és a jegyzőkönyvet felvette Komlós János rendőr nyomozó főhadnagy.

Gaál Gyula gyanúsított jegyzőkönyve, 1947. november 14.: A vallomás arról is szól, hogy Falcione Kálmán választási győzelem utáni köszöntése a következők szerint módosult. „Kitartás! Győztünk! Most aztán megszűnik a kommunizmus és a zsidók uralma”. (6) Gaál Gyula testvéréhez hasonlóan ezen a napon már teljes beismerésben volt, ami az adott esetben a valótlanosságokat is tartalmazó jegyzőkönyv aláírása által valósult meg. A jegyzőkönyvben a következő olvasható: „Úgy én, mint a barátaim tisztában voltunk azzal, hogy ezeknek a rémhíreknek a terjesztésével a demokratikus rendszert igyekeztek gyengíteni. ... Falcione egyik hétfői napon kijelentette, a párt fő feladata, hogy az elégedetlenséget tovább szítsa, ... végső célja, hogy az amerikaiak fegyverrel avatkozzanak be Magyarország belügyeibe, bejöjjenek az országba Sulyok vezetésével”. (7) A jegyzőkönyvet felvette és a kihallgatást vezette dr. Bolgár György rendőrnyomozó főhadnagy. (8)

Takács Miklós gyanúsított jegyzőkönyve, 1947. november. 25.: „Sulyok Amerikában már szervezi a jelenlegi magyar államrend erőszakos megdöntéséhez szükséges erőket”. (9)

D. Nagy Géza gyanúsított jegyzőkönyve, 1947. november. 14.: Falcione Kálmán kijelentette, hogy „illegális eszközökkel kell dolgoznunk és így a koalíciós kormányzat munkáját megnehezítjük, a hatalomátvételre az alkalmat megteremtjük. ... A rémhírterjesztő tevékenységünket tervszerűen folytattuk”. (10)

Falcione Kálmán gyanúsított jegyzőkönyve, 1947. november. 30.: „Az MFP-ben kezdettől fogva a feloszlott Szabadság Párt utódját láttam, az MFP vezére, Pfeiffer Zoltán több alkalommal így nyilatkozott előttem és képviselőtársaim előtt. ... A rémhírterjesztési akció országos méretekben való megindítására ... Pfeiffer Zoltántól konkrét felszólítást kaptunk. ... Én ennek a felszólításnak eleget téve megbeszélést folytattam D. Nagy Gézával ... és utasítást adtam, hogy gondoskodjék az általam hozott és más forrásból származó rémhíreknek a lakosság körében történő terjesztéséről. ... Az általam leadott rémhírek közül a következőkre emlékszem: 1./ Rövidesen kitör a háború az amerikaiak és az oroszok között, erre mutat az a tény, hogy a benzint zárolták. 2./ Hamarosan itt lesznek az amerikai csapatok. 3./ A növekvő árdrágulás infláció bekövetkezését jelenti. 4./ Jugoszláviában sebesültek vannak, akik a görög harcokban sebesültek meg”. (11) Ennek a kihallgatásnak is Komlós János rendőrnyomozó főhadnagy a vezetője.

Madaras László gyanúsítottai jegyzőkönyve, 1947. november 27.: Fodor István kijelentette, hogy „egyszer s mindenkorra megváltozik a rendszer, megszűnik a kommunisták uralma, sőt likvidálják a kommunista vezetőket és a Kommunista Párt tagjait egy külön erre a célra alakult népbíróság útján fogják felelősségre vonni. ... A leglényegesebb tennivaló az országban a valóságnak meg nem felelő híreknek, háborús propagandának a lakosság minél szélesebb rétegei között való terjesztése, hogy nyugodt építőmunka ne folyjon az országban. ... pánikhangulat keltése, a három éves terv meghíúsítása, a nép nyomorának és elégedetlenségének tervszerű kihasználása a kormányzattal szemben, szabotázs cselekmények, robbantás, gyújtogatás. ... Szükséges, hogy fegyveres erő álljon rendelkezésre, ... mivel feltehető, hogy ennek a rendszernek a megdöntése és a hatalomátvétel erőszak alkalmazása nélkül aligha lenne megvalósítható. ... A déli kerületek vezetőjeként Fodor és Falcione lett megbízva”. (12) S íme gyanúsítottai jegyzőkönyv befejező része, amelyben az olvasható, hogy a „szervezkedés folyik, de nem félnek, mert védi őket a mentelmi jog és a hatalmas Amerika”. (13)

Tési Görgy gyanúsítottai jegyzőkönyve 1947. november 14-én: D. Nagy és társai „a jelenlegi demokratikus rendszerrel szemben állnak, ... minden eszközzel arra törekedtek, hogy a Pfeiffer-párt minél előbb átvehesse a hatalmat. ... Az MFP a hatalmat az orosz-amerikai háború kitörésekor fogja átvenni, és akkor nyugatról bejönnek a csendőrök, nyilas katonai alakulatok. Sulyok is visszajön és ezekre az erőkre támaszkodva ő lesz a köztársasági elnök, Nagy Ferenc a miniszterelnök, Pfeiffer Zoltán belügy- vagy igazságügy-miniszter. ... Ahhoz, hogy az országban az elkeseredés elmélyíthető legyen, célszerűnek látszik a rémhírek terjesztése, amely a tömegeket felizgatja”. (14) Ennek a jegyzőkönyvnek a felvevője is megérdemli, hogy nevét megörökössük az utókor számára; dr. Váradi György rendőrnagy főhadnagy a szegedi ÁVO-n. Végül idézzünk még egyetlen mondatot ebből a jegyzőkönyvből, amely az akkori belpolitikai közállapotokat kiválóan tükrözi, és egyben a szegedi ÁVO előzetes vizsgálódását is mutatja. „A választásokat követően kb. szeptember közepén a rendőrség (természetesen az államrendőrség szegedi államvédelmi osztálya – a szerző) idézéseket küldött azoknak, akik a Pfeiffer-párt ajánlásait aláírták”. (15)

A kiragadott példák jól mutatják, hogy a szegedi ÁVO vizsgálati módszereinek köszönhetően milyen vallomásokat sikerült kicsikarni a gyanúsítottak nagy részéből. Mindehhez hozzájárultak még a tanúkihallgatások alkalmával beszerzett adatok és bizonyítékok. A tanúk kihallgatásával kapcsolatban két fontos körülmény nem kerülhető meg. Az egyik, hogy a tanúk kiválogatása tendenciózus volt, csak azokat a tanúkat hallgatták ki, akiktől a gyanúsítottakra nézve terhelő információk voltak várhatók vagy remélhetően nyerhetők. A másik körülmény, hogy a tanúk közül is sokan presztízió alatt álltak, volt, akit két napig őrizetben tartott a szegedi ÁVO, addig, amíg az általuk elvárt tanúkihallgatási jegyzőkönyvet alá nem írta. Ezen kívül a tanúkihallgatások milyenségére utal az egyik fontos tanú kijelentése, aki azt mondta, hogy ő mindent aláírt, amit csak eléje tettek, mert nem engedte magát megveretni.

Három tanúvallomás néhány részlete:

Egy nyugállományú honvéd alezredes, Falcione Kálmán egykori katonatársa 1947. november 13-i tanúkihallgatási jegyzőkönyve: Falcione Kálmán „azt mondta, hogy elő

kell készíteni a talajt az amerikai megszálló csapatok részére. Ezt pedig úgy érhetjük el, ha minél nagyobb nyugtalanságot idézünk elő a lakosság körében rémhírek terjesztésével”. (16) Ez volt az a tanú, akit addig, nem engedett szabadon a szegedi ÁVO, amíg alá nem írta a jegyzőkönyvet. Kihallgatója Geszty Mihály rendőrnagy volt.

A másik tanú egy volt csendőr alezredes, akit Padányi Mihály rendőrnagy-vezető őrnagy (17) hallgatott ki. Meg kell jegyezni, hogy Falcione Kálmán és környezete a volt csendőr alezreddessel annak nyilas múltja miatt semmiféle kapcsolatot nem tartott, noha az igyekezett beférkőzni az MFP-be. Ez a tanú azt állította, hogy kialakult valamiféle munkamegosztás Sulyok Dezső és Pfeiffer Zoltán között. Ezek szerint a fennálló államrend megdöntése érdekében Sulyok Dezső külföldön munkálkodik, míg ugyanezt Pfeiffer Zoltán az országhatáron belül teszi. Megemlítette a tanú azokat a rémhíreket, amelyeket állítása szerint részben Falcione Kálmántól, részben Kuba Vilmostól hallott. Ezek között volt a hamarosan kitörő orosz-amerikai háborúról, a Balatonfüreden ápolt orosz sebesültekről, a csepeli zavargásokról, stb. szóló. A tanú határozottan állította, hogy 1947. november 6-án hallotta Kuba Vilmostól a Veres Péter honvédelmi miniszter szökésével kapcsolatos valótlán híreket. A későbbiekben ezzel a határozott állítással kapcsolatban némi problémák merültek fel, ugyanis hitelt érdemlően bebizonyosodott, hogy a kérdéses időben Kuba Vilmostal még csak nem is találkozhatott.

A harmadik tanú nevén nevezése megkerülhetetlen, hiszen körülményei ismertetéséből úgyis felismerhető lenne, valamint ő volt a legfontosabb tanúja Falcione Kálmán és társai ügyének. Ezért kihallgatását a szegedi ÁVO akkori vezetője, dr. Janikovszky Béla rendőr ezredes vezette. Koró Kroó Imréről van szó, aki egy államvédelmi dokumentum szerint „1919 óta aktív tevékenységet fejtett ki a munkás mozgalomban”. (18) Egy 1947. szeptember 21-én megjelent újságcikk szerint a háború előtt a Szociáldemokrata Párt tagja volt, majd „átvedlett kommunistává Makón az elhagyott javak kormánybiztosaként próbálta életét egyenesbe vinni, de ... rövidesen népitélet vetett véget makói pályafutásának. Szegeden tűnt fel ezután kisgazdapárti jelvénnel a gomblyukában. Koró Kroó Imre, a deportált zsidó nem átalldott antiszemita hangot megütni”. (19) Ezután a PDP-ben jelent meg, de azoknak nem kellett, így kapóra jött Pfeifferék zászlóbontása, ott megtalálta a helyét”. (20) Koró Kroó Imre nagy aktivitást mutatott újabb pártjában is, és a dél-szegedi titkári tisztségig fontoskodta fel magát. Ez az ember lett a szegedi ÁVO legfontosabb tanúja, akivel kapcsolatban az eljárás során Fodor István észrevételezte, hogy addig már több mint öt esetben folyt ellene büntetőeljárás s bár ez nem akadályozta a tanúkodását, de megkérdőjelezhető, vajon „mennyit érnek egy ilyen kalandor szavai”. (21) Ő volt az a tanú, aki nem volt hajlandó magát megveretni, inkább mindent aláírt, amit eléje tettek. Következzék vallomásának egy részlete. Nem sokkal a párt megalakulása után „el-lentébe kerültem az akkori képviselőjelöltekkel, magával Pfeiffer Zoltánnal is”. (22) Ennek az oka az volt, hogy „Pfeiffer, Falcione, Bárkányi és Fodor ragaszkodtak ahhoz, hogy az MFP-be elsősorban a volt Szabadság Párt embereit kell behozni”. (23) Ezzel szemben a tanúnak az volt a véleménye, hogy ezeket a jobboldali elemeket nem sza-

bad a pártba felvenni. „Ekkor tudtam meg, hogy Pfeiffer és a párt későbbi szegedi képviselői voltaképpen a Szabadságpártot akarják feltámasztani”. (24) „Falcione Kálmán azt követelte tőlem, hogy én nyilvánosan a tömegek felé ne szerepeljek, mert megkezesztelkedett zsidó létemre csak ártanék az MFP-nek. Hasonló okból nem járultak hozzá, hogy mint képviselőjelölt a párt listáján szerepeljek. ... Már a párt megindulásakor láttam, hogy az MFP elsősorban a szegedi reakcióra akar támaszkodni, a párt képviselői, vezetői szemben állnak a mai demokratikus Magyarországgal”. (25) 1947. szeptember elején a tanú szerint Falcione Kálmán azt mondta, hogy „Magyarországon a jobboldal győzni fog, erre biztosíték az MFP nagy sikere. ... A parlamentáris rendszer nem elégséges arra, hogy Magyarországon rendszerváltozást tudjunk elérni. ... Két vonalon kell dolgozni”. Ezek után a tanú részletesen ismertette az országon kívüli és belüli Sulyok-Pfeiffer-féle munkamegosztás koncepcióját, a szervezett rémhírtérjesztés szükségességét, a nyugaton levő csendőrök, nyilasok és egyéb horthysta elemek összefogásának szükségességét. Falcione a tanú állítása szerint 1947. október elején kijelentette, hogy „a háború Amerika és Oroszország között ki fog törni. ... Gondoskodni kell, hogy az amerikaiak minél jobban legyenek informálva: az itteni túrhetetlen gazdasági és politikai helyzetről”. (27)

Az államvédelmi vizsgálati módszerekről még később is lesz szó, most befejezésként csupán egy dokumentumból idézzünk. Dr. Jezerniczky Ákos ügyvéd – Fodor István és Magyar Pál védője – egy beadványában a következőket írta: „Védencem Fodor István ... idegileg teljesen összeroppant attól való félelmében, hogy ismét az államvédelmi rendőrség kezébe kerül. Vádlottak legelső értekezésem alkalmával egyöntetűen azt közölték velem, hogy az államvédelmi osztály azzal bocsátotta el őket (adta át őket az ügyészségnek, majd a bíróságnak – a szerző), hogy ha a vallomásaikon módosítanak, őket az államvédelmi osztályra visszaviszik”. (28)

Az államvédelmi vizsgálati fenyegetés után a Falcione Kálmán és társai ügy átkerült az ügyészi vizsgálat szakába, ami lényegében meglehetősen lazán vett kihallgatásból állt. Ez az eljárási cselekmény – a vádlottak ügyészi meghallgatása – még akkor történt, amikor Falcione és társai a szegedi ÁVO fogdájában voltak elhelyezve. A fenyegetésen kívül tehát a közvetlen mindennapi fenyegetettség állapotában is voltak, és ez bizony rányomta a bélyegét egyikük-másikuk, de nem mindegyikük ügyész előtti vallomására.

Néhány példa, rövid jegyzőkönyv részlet, az ügyészi kihallgatásokról: Falcione Kálmán ügyészi jegyzőkönyve, 1947. december 1.: „. Azon kérdésre, hogy bántalmaztak-e a rendőrségen, megtagadom a választ. ... rendőrségen tett vallomásomat teljes egészében fenntartom. ... Az általam aláírt jegyzőkönyvet (amit a szegedi ÁVO-n vettek fel – a szerző) teljes egészében elolvastam”. (29) A figyelmes olvasó észreveszi a jogászai gyakorlatra visszavezethető kibúvót. Falcione nem állította azt, hogy az ÁVO-n megverték, de azt sem, hogy nem, csupán azt ismerte el, hogy a gyanúsított jegyzőkönyvet elolvasta, és nem pedig azt, hogy az abban foglaltak a valóságnak meg is felelnek. Egyébként az ÁVO-n tett vallomást fenntartotta, de az meg nem feltétlenül felelt meg a jegyzőkönyvben foglaltaknak.

Fodor István ügyészi jegyzőkönyve, 1947. december 1.: Minden korábbi vallomását fenntartotta, mindent elismert, amit a terhére róttak és kijelentette, hogy „nem bántalmaztak”. (30)

Bárkányi Ferenc és Vándor Ferenc vizsgálati anyagai – a társak és a tanúk, velük kapcsolatos vallomásai – is átkerültek az ügyészségre, az ő ügyészi meghallgatásukra azonban szökésük miatt nem kerülhetett sor.

D. Nagy Géza ügyészi meghallgatása 1947. november. 19.: „Őrizetbevételetem és a kihallgatásom során nem bántalmaztak.” (31) állította, a rendőrségi vallomását fenntartotta annak ellenére, hogy mint mondta „bűnösnek nem érzem magam, mert rémhíreket nem terjesztettem, hanem csupán a hallott híreket közöltem a párttagokkal”. (32)

Magyar Pál ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november. 27.: „Azon kérdésre, hogy bántalmaztak-e, megtagadom a választ”. Fenntartotta ő is a korábbi vallomását, aminek során – talán a gyanúsítottak közül egyedül – soha nem tudtak vele olyan tetteket elismertetni, amiket nem követett el. Az ügyész előtt is kijelentette: „Én semmiféle rémhírt nem terjesztettem, a kihallgatott tanúk és gyanúsítottak vallomása nem felel meg a valóságnak”. (34)

Kuba Vilmos ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november. 27.: „Azon kérdésre, hogy bántalmaztak-e, megtagadom a választ”. (35) Államvédelmi jegyzőkönyvéből több adatot visszavont, pl. kijelentette, hogy „Nem felel meg a valóságnak, hogy rémhírt továbbadtam volna”. (36) Cáfolta a tanúk vele kapcsolatos vallomását, különösen „az általa mindig nyíltan ismert” csendőrzetelését.

Titze György ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november 27.: „Bántalmazást nem szenvedtem, semmiféle kényszert nem alkalmaztak” (37) az államvédelmi vizsgálat során ő volt az egyik, akit minden bizonnyal alaposan és sikeresen megdolgoztak a szegedi ÁVO-n, mert a korábbi vallomásáról felvett jegyzőkönyveket – mint mondta – „sem kiegészíteni, sem módosítani nem akarom”. (38)

Dalmády Ernő ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november 27.: Bár kijelentette, hogy „nem bántalmaztak”, mégis megtörtén ismerte el, hogy „bűnösnek érzem magam”. Mindennek ellenére próbált egy kis kibúvót keresni, amikor kijelentette, hogy a szegedi ÁVO-n „november 14-én felvett jegyzőkönyvben foglaltakat teljes egészében fenntartom, mert ott a tényeknek és a valóságnak megfelelően tettem beismerő vallomást, egyes mondatokat azonban másként értelmezem, mint ahogyan ott feltüntetve vannak”. (39)

Gaál Gyula ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november 18.: „Őrizetbe vételetem és kihallgatásom alkalmával nem bántalmaztak. ... Bűnösnek érzem magam. ... A szegedi államrendőrség államvédelmi osztályán felvett jegyzőkönyvben foglaltakat teljes egészében fenntartom”. (40)

Henn László ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november 18.: Ő volt a legfiatalabb és a legtapasztalatlanabb a gyanúsítottak között. Kijelentette, hogy „D. Nagy Géza nem közölt velünk valótlan híreket. ... Kihallgatásaim során az előttem feltett kérdésekre úgy vallottam, hogy erre, vagy arra a körülményre nem emlékszem. Ekkor az eljáró nyomozó közeg azt mondta, hogy ha bevallom azt, amit életem mond és nem tagadom le, akkor nem csinál az ügyből népbírósi ügyet, és másnap elengednek a rendőrség őrizetéből”.

(41) A Henn László ügyében eljáró „nyomozó közeg” a szegedi ÁVO beosztottja, Varga József rendőrnemző alhadnagy volt.

Tési György ügyét a szegedi ÁVO nem tartotta olyan fontosnak, hogy őrizetbe vegyék, így államvédelmi kihallgatása után is szabadlábon maradt, és ezt a lehetőséget kihasználva ő is megszökött. Ennek ellenére ügyében az eljárás tovább folyt, de távolléte miatt az ügyészi meghallgatására nem kerülhetett sor.

Takács Miklós ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november 27.: „Nem bántalmaztak, ... bűnösnek érzem magam, ... félreértés, beugratás áldozat vagyok”. (42)

Sebestyén Zoltán ügyészi jegyzőkönyve 1947. november 27.: „Nem bántalmaztak, ... bűnösnek érzem magam, ... a nyomozati jegyzőkönyvet a tényeknek megfelelően vették fel”. (43)

Madaras László ügyészi jegyzőkönyve, 1947. december 1.: „A rendőrségen nem bántalmaztak, ... bűnösnek érzem magam” (44) vallotta és a korábbi államvédelmi valóságát ő is teljes egészében fenntartotta.

Császár Vilmos ügyészi jegyzőkönyve, 1947. november 19.: „Semmiféle kényszer, bántalmazást nem szenvedtem, ... vallomásomat önként, saját jószántamból tettem meg, arra sem fenyegetéssel, sem más lelki kényszerrel nem bírtak rá”. (45)

Amikor befejeződtek az ügyészi meghallgatások, 1947. december 8-án Falcione Kálmán és társai a szegedi ÁVO fogdájából átkerültek az ügyészségi fogdába. Az eddigiekben – úgy az államvédelmi, mint az ügyészi szakra – jellemző volt egyfajta sietség, kapkodás. Ennek más magyarázata aligha adható, mint az, hogy minél előbb szeretnék volna a szegedi politikai életből az 1947-es választásokon kimagasló eredményt elért MFP-t kiiktatni. Az ok tehát minden valószínűség szerint politikai jellegű volt. Ezt a sietséget bizonyítja például, hogy Falcione Kálmán gyanúsított jegyzőkönyvének dátuma 1947. november 30., az ügyészi kihallgatására pedig már másnap, december 1-én sor került; vagy Takács Miklós gyanúsított jegyzőkönyvének dátuma 1947. november 25., az ügyészi kihallgatására pedig november 27-én került sor.

A szegedi népügyészség az általános gyakorlattal ellentétben nem várta meg az államvédelmi vizsgálat végét, hanem már annak ideje alatt hozzálátott feladatai végrehajtásához. A szegedi népügyészségen 1947. november 18-i dátummal elkészítettek egy dokumentumot – talán valamilyen vádirattervezetet – akkor, amikor a gyanúsítottak közül ketten – Falcione Kálmán és Fodor István – még őrizetben sem voltak. Ekkor még csak tanúkihallgatási és néhány gyanúsított vallomás állt a rendelkezésükre, ügyészi meghallgatást korábban nem tartották. Érdemes ebből a dokumentumból néhány részletet idézni, mert jól mutatják az akkorra már államvédelmi-ügyészi közös koncepció érvényesülését.

Ezen ügyészi dokumentum szerint az MFP programja „végeredményben az 1946. évi I. tc.-ben megalkotott demokratikus államrend megdöntését célozza”. (46) Falcione Kálmán „közölte bizalmasan híveivel, hogy Sulyok Dezső és Pfeiffer Zoltán – még Sulyok Dezsőnek az országból való kiszökése előtt – megbeszélték mindkettőjük szerepkörét, amelyben kifejtendő tevékenységük végeredményben a hatalomnak törvénytelen és erőszakos úton való megszerzését, illetve a demokra-

tikus államrend megdöntését célozza”. (47) Ennek a célnak az elérése érdekében az MFP országgyűlési képviselőinek – így a szegedi képviselőknek is – feladata a „központilag jól megszervezett rémhírterjesztés mint a fentiek elérésének leghatásosabb fegyvere”. (48) Falcione Kálmán e dokumentum szerint arról is szólt híveinek, hogy „ő és képviselőtársai a budapesti pártközpontból állandóan rémhíreket fognak hozni, ... amit a lakosság körében kell minél szélesebb körben terjeszteni. Ezáltal kell a lakosságot nyugtalanítani, rémisztgetni, hogy a hatalmat majdan amerikai segítséggel elhozandó, ez idő szerint külföldön tartózkodó csendőr és nyilas erők útján, de a lakosságnak ily módon lecsökkentett ellenállásának minél kisebb kockázata mellett a Magyar Függetlenségi Párt erőszakos úton kezébe kaparinthassa, illetve hogy a mai demokratikus államrendet megdönthesse”. (49)

Falcione Kálmán és társai – ugyancsak az ügyészi dokumentum szerint – „alaposan gyanúsíthatók azzal, hogy több alkalommal, egységes akarat-elhatározással a demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekmények elkövetésére létrejött szövetségben nemcsak részt vettek, hanem ... cselekményeket együtt és közösen el is követtek. ... Segédkezet nyújtottak Gaál Róbert Ausztriába történő törvénytelen kiszökéséhez, amelynek célja a kölcsönös adatszolgáltatás volt a külföldi emigráció és saját pártjuk között azon célból, hogy ezáltal is elősegítsék a mai demokratikus rend megdöntésére irányuló terveik megvalósítását”. (50) A büntetőjogi bizonyítottság oldaláról nézve igen tanulságos a következő ügyészi felvetés: az MFP országgyűlési képviselői – jelen esetben a szegedi képviselők – „1947. szeptember 1-től november első napjaiig ... meg nem határozott időben, közelebből meg nem határozható helyen, de legnagyobb valószínűség szerint az MFP szegedi helyiségében a következő rémhíreket adták ki továbbterjesztés céljából a tagoknak mint bizalmas párthíveiknek. 1./ Az amerikai haderő bevonulásakor Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád Moszkvába fog menekülni, Veres Pétert pedig fel fogják akasztani. 2./ Veres Péter honvédelmi miniszter megszökött félelmében, mert az oroszok illetve a jugoszlávok három hadosztálynyi katonát kértek a megindítandó háborújukhoz ... 3./ A Magyar Függetlenségi Párt a hatalmat legkésőbb 4 hónapon belül átveszi, mert ezen időn belül feltétlenül ki fok törni az amerikai-orosz háború, amely alkalmat fog nyújtani a demokratikus államrend megdöntésére, miután az oroszokat az amerikaiak ki fogják verni az országból, és be fogják engedni nyugatról a csendőr és nyilas erőket ...”. (51) Szóba került még állítólag Rákosi Mátyás és Rajk László csepeli megverése, a légoltalmi szirénák szerelése, az orosz sebesültek balatonparti gyógykezelése, stb. Mindez meg nem határozott időben, közelebből meg nem határozható helyen, de legnagyobb valószínűség szerint – tehát egyáltalán nem bizonyítottan! – az MFP szegedi helyiségében történt volna.

A sietségre további bizonyíték, hogy utolsó ügyészi meghallgatásra 1947. december 1-én került sor, de 1947. december 3-án dr. Polonyi Jenő szegedi vezető népügyész már elkészítette a vádiratot Falcione Kálmán és társai ügyében. A vádirat is tehát már akkor elkészült, amikor a gyanúsítottak – illetve ekkor már vádlottak – még a szegedi ÁVO fogdájában voltak őrizetben, hiszen csupán 1947. december 8-án kerültek át az ügyészségi fogdába.

A szegedi vezető népgyűész a „Sulyok Dezső és Pfeiffer Zoltán által kezdeményezett, megszervezett és a demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló mozgalomban tevékeny részvétel”-lel (52) vádolta Falcione Kálmánt és társait. „Ezen mozgalom célkitűzése a hatalom átvétele, szóval a demokratikus államrendnek és a demokratikus köztársaságnak a megdöntése, ... amely célkitűzés megvalósíthatóságának egyik eszközeként ... a Magyar Függetlenségi Párt budapesti párhelyiségében felállított úgynevezett rémhírtérjesztő központból részben közvetlenül, részben közvetve folyamatosan és állandóan friss rémhíryanagot szereztek be, s ezen rémhíryanagnak minél hatékonyabb és eredményesebb elterjesztése érdekében ... a rémhírtérjesztés részletes beosztását és működését is szabályozták...” (57)

A vádirat indokolásában az olvasható, hogy „Sulyok és Pfeiffer olyan tervet dolgoztak ki, amelynek minden egyes részlete törvénytelenység, illetve az összeesküvést jellemző alatomosság bélyegét viseli”. (54) A fő cél a „jól megszervezett rémhírközpontból kiinduló rémhíryanagnak az e célra felállított szervezetek útján történő elterjesztése” (55) volt. A következő részből – ha az aláírást nem néznénk, akkor is – ráismerünk dr. Polonyi Jenő szegedi vezető népgyűészre: „Ez a mozgalom úgy látszik itt Szegeden akarta elkezdni működését és siker kilátása esetén innen tervezte az ország többi vidékeinek a behálózását, mert a most már történelminek mondható múlt példájából (szegedi gondolat) tanulva az ország ezen részét találta céljai elérésére legkönnyebben megdolgozhatónak. Ezen számításukban nem is csalódtak, mert az egész országnak ezen része fertőződött meg legerősebben az elterjesztett rémhírektől, amelynek gócpontja Szeged és környéke volt és igen valószínű, hogy ha a demokratikus államrend és a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló ezen mozgalom netán sikerrel végződött volna – úgy mint a múltban, úgy a jelenben is –, itt talált volna a lakosság legkisebb ellenállására. Ez abból a körülményből is megállapítható, hogy minden reakciós mozgalom (pl. a fakultatív hittanoktatás bevezetése elleni harc, a tüntetések, stb.) ebben a lakosságban talált a legtermékenyebb talajra és a közelmúltban lezajlott választások alkalmával a Pfeiffer-párt ezen a helyen hódította a legnagyobb tért”. (56) Falcione Kálmán és társai a vádirat szerint „vissza akarták állítani azt a rendszert, amely már egyszer ennek az országnak a szerencsétlen népén 25 éven át uralkodott és amely rendszer dicstelen működését úgy fejezte be, hogy rombadőlt házakat, felrobbantott hidakat, halottakat, nyomorékokat, özvegyeket és árvákat, éhínséget, ... az egész ország pusztulását hagyta maga után ...”. (57)

A bírósági tárgyalásra a vádirat benyújtása után a szegedi népbíróságon 1948 januárjának második felében került sor megfelelő sajtó-előkészítés után. A Délmagyarország 1948. január 18-i számában olvasható: „A szegedi rendőrség állambiztonsági osztálya a Pfeiffer-párt szegedi rémhírtérjesztő központjának tagjait letartóztatta. ... Ezek az urak hamis választási ajánlólevéllel jutottak be a magyar demokrácia parlamentjébe, és Rajk belügyminiszter elvtársunk az országos Nemzeti Bizottság javaslatára feloszlatta a Pfeiffer-pártot. ... Falcione és társai leleplezték magukat mint az amerikai imperializmus magyarországi ügynökei, mint lelkiismeretlen hazaárulók, akik dollárért eladják hazájukat azt remélve, hogy az amerikaiak majd megteszik őket magyarországi helytartójuknak. ... Rémhírtérjesztésükkel alá akarták ásní népi

demokráciánk gazdasági épületét, ... fel akarták hajtani az árakat, újból inflációt akartak előidézni. Ilyen aljas emberekkel szemben nem lehet kínéletes a magyar demokrácia igazságszolgáltatása. A törvény által előírt legmagasabb büntetést kell kiszabni rájuk, hogy a sok lapuló, eddig le nem leplezett társuk megérezze demokráciánk öklét is ...". (58)

A bírósági tárgyalás előtt azonban történt még egy különös eset. 1948. januárjában a vádlottakat már a Csillag börtönben tartották fogva a bírósági tárgyalásra várva. A tárgyalás előtti héten valamennyiüket hosszabb-rövidebb időre visszavitték a szegedi ÁVO fogdájába, ahol a kihallgatásuk egy dokumentum szerint „lelki összeroppanáshoz vezetett”. (59)

Az első tárgyalási napra 1948. január 19-én került sor a szegedi városháza közgyűlési termében az érdeklődők – a sajtóhírek szerint „legnagyobb részt a munkáspártok tagjai” – előtt. A bírósági tanács a következőkből állt: dr. Kiss Dezső a tanács elnöke, valamint Nagy Sándor, Szabó László, Trischler Ferenc és Komáromi István népbírák. Az adatfelvételek és a vádirat ismertetése után kezdetét vette a vádlottak bíróság előtti kihallgatása. Gaál Gyula elismerte, hogy a „rémhírekkel nyugtalanságot akartak kelteni a lakosság körében, és azok terjesztésével a demokratikus államrend gyengítése volt a céljuk”. (60) Takács Miklós egyetemi hallgató vádlott arra hivatkozott, hogy a vizsgálat során fáradt volt, azért tett beismerő vallomást és ezen túlmenően félt is. Mentségéül hozta fel, hogy hiányos a politikai felkészültsége, marxizmusból csupán néhány sort tanult meg az egyetemen. A szinte mindig értelmiségellenes Kiss Dezső bíró azonnal megjegyezte: „Jellemző az egyetemre”. Az újabb tárgyalási napon Gaál Róbert csak abban érezte magát bűnösnek, hogy engedély nélkül elhagyta az ország területét, és visszavonta a rendőrségen és az ügyészségen tett vallomását. Császár Vilmos is nagy részben visszavonta a korábbi vallomását és ugyanígy cselekedett Sebestyén Zoltán is.

A bíróság rendhagyó módon nem az elsőrendű vádlott Falcione Kálmán, majd hozzá hasonló súlyú cselekményekkel vádolt társai kihallgatásával kezdte meg a bizonyítási eljárást, hanem az államvédelmi és ügyészségi tapasztalatok alapján azokkal, akiktől leginkább várható volt a beismerés és a társakra a terhelő vallomás. Az elképzelések azonban nem valósultak meg, sőt Gaál Róbert odáig elment, hogy Falcione emlékezetes „Kitartás! Győztünk!” köszöntését a következők szerint módosította a bíróság előtt: „Fiúk még egy kis kitartás és győzni fogunk”. (61)

A nagy kirakatper sikere veszélyben forgott, ezért Polonyi Jenő vezető népegész azonnal elrendelte Császár Vilmos pótkihallgatását az államvédelmi osztály pótnyomozása keretében. Ezen kívül az igazságszolgáltatás bekeményítését az is mutatta, hogy a következő éjszaka folyamán mondvacsinált indokkal a rendőrség őrizetbe vette Fodor István és Magyar Pál védőügyvédjét, dr. Jezerniczky Ákost. Emlékeztetőül: ő volt, aki egy védői beadványban szóvá tette a brutális államvédelmi módszereket és fenyegetéseket. Ugyanebben a beadványában kategorikusan kijelentette, hogy az MFP-nek nem volt összeköttetése sem Nagy Ferencsel, sem Sulyok Dezsővel, nem létezett semmiféle rémhírterjesztő központ és Sulyok és Pfeiffer inkább rossz viszonyban voltak egymással, mintsem együttműködtek volna. Mindennek meg

is lett a jutalma. A beadványban foglaltakat nem lett volna ajánlatos elismételni élőszóban a bíróság előtt, ezt sikeresen meg is akadályozták.

Az újabb tárgyalási napon az első kihallgatott Madaras László volt, aki szintén mindent tagadott. Nem így az ÁVO-t újból megjárta Császár Vilmos, aki kijelentette: „Rájöttem, hogy az igazság úgyis kiderül, ezért fenntartom a rendőrségen és a népügyészségen korábban tett beismerő vallomásomat”. (62) Majd beszámolt az 1947. évi Kálmán-napról, ahol állítása szerint D. Nagy Géza így köszöntötte fel Falcione Kálmánt: „Isten éltesse Kálmán bátyám, adjon erőt neked, hogy ügyünket a parlamentbe győzelemre vidd. Remélem, jövőre itt lesznek az amerikaiak, nem kell többé rettegni. Kipucoljuk az oroszokat és Rákosit, Szakasitssal az élen felkötik a kommunistákat és a zsidókat”. (63) Ezen kívül a bíróság elé tárta Császár Vilmos azt is, hogy a többi vádlott a Csillag börtön fürdőjében beszélte meg azt, hogy a kényszerre és a bántalmazásra hivatkozva, egységesen visszavonják a beismerő vallomásaikat. „Én minden alkalommal kijelentettem, hogy a vallomásomat nem vonom vissza, mert azt a valóságnak megfelelően tettem meg, engem ott (a szegeci ÁVO-n – a szerző) nem bántalmaztak, és amit elkövettem, azért vállalom a felelősséget” – mondta Császár Vilmos az államvédelmi pótkihallgatás után.

D. Nagy Géza sem érezte magát bűnösnek, és bátran kijelentette: „A bűnügy azért indult, hogy a Pfeiffer-pártot Szegeden megsemmisítsék”. (64) Nagy igazságot mondott ki ekkor D. Nagy Géza. Ő azonban alig fejezte be mondandóját, amikor váratlanul felállt Sebestyén Zoltán és vallomástételre jelentkezett. Közölte, hogy korábban helytelenül járt el, amikor mindent tagadott és a rendőrséget megrágalmazta, ezért most „ünnepélyesen bocsánatot kér az államvédelmi osztálytól” (65) és jelzi, hogy egy-két napon belül új beismerő vallomást kíván tenni. Ennek a megváltozott magatartásnak okát csak gyanítani lehet, mégcsak ráutaló dokumentum sem maradt fenn, amiből következtetni lehetne egy államvédelmi pótkihallgatásra. Bár az is lehet, hogy csupán okult Császár Vilmos esetéből. Titze Györgyre és Dalmády Ernőre nem volt hatással egyes vádlottársak megváltozott magatartása, ők mind a ketten visszavonták az ÁVO-n tett beismerő vallomásukat. Titze György egy dokumentum szerint a tárgyaláson azt vallotta, hogy a terhére rótt rémhíreket 1947 novemberében a szegeci ÁVO-a hallotta először és vállalta magára.

A következő tárgyalási nap – január 22-e – Kuba Vilmos kihallgatásával kezdődött, aki szintén visszavonta a szegeci ÁVO-n tett beismerését. Utána Takács Miklós is újabb kihallgatásra jelentkezett, közölte, hogy fenntartja az ÁVO-n tett vallomását, aztán a bírói kérdések kapcsán mintha meggondolta volna magát, alig-alig tett társaira és önmagára terhelő vallomást. Pedig Trischler népbíró is biztatta a vádlott társakra mutatva: „Ezek olyan kis szürke emberek maradnak, hogy magának soha nem árthatnak”. (66) Az újabb kihallgatott Magyar Pál volt, az egykori tábornok, aki addig még egyetlen szinten sem ismert el semmit. Most ott állt a bíróság előtt védőügyvéd nélkül, hiszen a védőjét letartóztatták. Kijelentette, hogy mindenben ártatlannak érzi magát. A rá terhelően valló „vádlott társai hamis vallomást tettek, ... a rendőrségen presszió hatása alatt írták alá a terhelő jegyzőkönyveket”. (67) Ezen a tárgyalási napon befejezőként Henn László következett a kihallgatottak sorában, aki nem érezte ma-

gát bűnösnek, és fenntartotta a korábbi vallomását, igen emlékezetes ügyészi vallomását is. Ennek a tárgyalási napnak volt még egy mellékszereplője – Gazdag László – is, aki a hallgatóság soraiban nemtetszését fejezte ki a népbíróssággal és a rendőrséggel szemben, ezért a szegedi ÁVO jelenlevő civil ruhás nyomozói előállították és letartóztatták.

Az újabb bírósági tárgyalási napon Falcione Kálmán és Fodor István kihallgatása következett. Mindketten tagadták, hogy bármiféle propaganda-tevékenységet fejtek volna ki és tagadtak mindent, amit a szegedi ÁVO-n és a szegedi népügyészségen elismerni kényszerültek.

A következő tárgyalási napon a tanúk kihallgatása történt meg. A sorban első Koró Kroó Imre volt, akit vallomása szerint „Pfeiffer Zoltán személyesen bízott meg a szervezéssel, amit azért vállalt el, mert tévedésbe ejtették. ... A párton belül burjánzott az antiszemitizmus, és minden ténykedésük arra mutatott, hogy a párt a régi reakciós világot akarja feltámasztani. ... A párton belül valamennyien arra törekedtek, hogy aláássák a demokráciát. Vakon hittek abban, hogy a külföldön élő Nagy Ferenc és Sulyok ellenkormányt alakít, ennek támogatására a talajt itthon megfelelően elő akarták készíteni. ... Megalkották a rémhírtérjesztő központot és a politikailag iskolázatlan fiatalokat ezen a poszton használták fel”. (68) Mindezt állította az a tanú, akinek az MFP-ben játszott (eljátszott?) szerepe alapján a vádlottak között lett volna a helye. A korábban már említett nyugállományú honvéd alezredes és nyugállományú csendőr alezredes is beszámolt a bíróság előtt, és be is váltották a hozzájuk fűzött reményeket, kemény terhelő vallomásokat tettek Falcione Kálmánra és társaira. Akadt azonban néhány tanú, akikkel a bírósági tárgyaláson bajok adódtak. Egy fennmaradt dokumentumból kiderül, hogy volt három tanú, akik a bíróságon nem tudtak vallomást tenni, mert nem ismerték vallomásuk tartalmát. Mint kiderült, a szegedi ÁVO-n aláírtak velük egy előre elkészített jegyzőkönyvet, azt sem tudták, hogy mit írnak alá, a jegyzőkönyvet még el sem olvasták. Valami tévedés folytán ezek a tanúk is bekerültek a bíróság által kihallgatandók sorába. Még egy adalék a bírósági tanúkihallgatásokkal kapcsolatban. A Kiss Dezső vezette népbíróági tanács csak a vádlottakra terhelő vallomást tevő tanúkat hallgatta ki, a védelem bejelentett tanúit nem.

1948. február 3-án érkezett Polonyi Jenő vezető népügyész dörgedelmes vádbeszédének ideje. A sajtótudósítások szerint „a nagyhatású vádbeszéd minden szava pörölycsapásként hullott a vádlottak padjában lapuló összeesküvőkre, akik mondatról mondatra jobban csuklottak össze, látva, hogy aljas munkájuk legapróbb mozzanata is napvilágra kerül”. (69) Polonyi Jenő nem hazudtolta meg önmagát, amikor kijelentette, hogy „ez az összeesküvés pillanatnyilag nem fegyveresen akarta a demokratikus államrendet megdönteni. ... Rémhírtérjesztéssel dolgozott azért, hogy megfertőzze a közhangulatot. Olyan módszerekkel dolgoztak, amilyen a jövő háborúja lesz. Bacilusokkal! És éppen Szegeden, ahol kétszeres súlya van az összeesküvésnek. Pfeiffer Zoltán nagyon jól tudta, hogy miért kell elindítani Szegeden az összeesküvés szálait. Saját tapasztalatai alapján tudta, hogy Szeged és környéke az ország legmaláriásabb vidéke, itt lehet a bacilust legjobban kitenyészteni, mert itt olyan emberanyag van, amely a legszívesebben és a legkönnyebben fertőződik. ... Nagyon jól tudta Pfeiffer,

hogy itt él a legtöbb ember, aki arról a szegedi gondolatról ábrándozik, amely 25 éven át szerencsétlenné tette ezt az országot. Ez a tömeg ezt a rendszert nem tudta elfelejteni. ... Az összeesküvők a dolgozók Magyarországa ellen emeltek kezét. A dolgozók Magyarországa pedig gondoskodni fog arról, hogy megvédelmezze ezt a nagy keservesen megszerzett demokratikus államrendet halálos ellenségeivel szemben. ... Ezért kér súlyos ítéletet nemcsak a közvád, hanem az egész dolgozó magyar társadalom". (70)

A kommunista befolyás alatt álló helyi sajtó természetesen ismét támadásba lendült. A Délmagyarország az Ítélet előtt című cikkében megállapította, hogy a „vádoltak padján láthatatlanul ott ülnek azok a személyek, akik ezért a ravaszul kigondolt és legszervezettebben kidolgozott aknamunkáért elsősorban felelősek. Ott ül az amerikai dollár árnyékában hűsölő Sulyok Dezső és Pfeiffer Zoltán is, akik pártjaik parlamenti frakcióján keresztül felsorakoztatták a szegedi patkányhadat. ... A népbírák végső szavazásának, az ítéletnek olyannak kell lennie, hogy csattanjon. Nem csak befelé a Szegeden még szép számmal élő, színes lázálmokban demokráciánk döntését váró elemek felé, hanem a tengerentúlra is". (71)

A formális védőbeszéd és a vádlottak utolsó szó jogán elmondott felszólalásai után a következő tárgyalási napon került sor az ítéletek kihirdetésére, amelyek a következők szerint alakultak:

	I. fokú ítélet (72)	jogerős ítélet (73)
Falcione Kálmán	10 év fegyház	5 év fegyház
Fodor István	10 év fegyház	4 év fegyház
Bárkányi Ferenc (távollétében)	8 év kényszerszermunka (jogerős)	–
Vándor Ferenc (távollétében)	8 év kényszerszermunka (jogerős)	–
D. Nagy Géza	5 év fegyház	3 év 6 hó fegyház
Magyar Pál	2 év fegyház	1 év 6 hó börtön
Kuba Vilmos	1 év börtön	10 hó börtön
Titze György	1 év börtön	6 hó börtön
Dalmády Ernő	1 év börtön	6 hó börtön
Gaál Róbert	5 év kényszerszermunka	3 év kényszerszermunka
Gaál Gyula	8 hó börtön	8 hó börtön
Henn László	2 év fegyház	1 év 4 hó börtön
Tési György (távollétében)	3 év fegyház (jogerős)	–
Takács Miklós	1 év 6 hó börtön	1 év 2 hó börtön
Sebestyén Zoltán	1 év 6 hó börtön	1 év 2 hó börtön
Madaras László	3 év fegyház	2 év 6 hó börtön
Császár Vilmos	1000 Ft pénzbüntetés	15 nap fogház

Néhány gondolat a népbíróági ítélet indokolásából: „Sulyok az országon kívül dolgozik abba az irányba, hogy a mai fennálló államrend megdőljön, és a hatalmat a jobboldali elemek vegyék át. Ennek megvalósítása érdekében rágalomhadjáratot indít Sulyok a magyar államrenddel szemben. Igyekszik megszervezni nyugaton az amerikai megszállási övezetben a nyilas és csendőr erőket, valamint az amerikaiak segítségével jön be az országba és átveszi a hatalmat. Benn az országban Pfeiffer dolgozna, ... célja az legyen, hogy előkészítse a közvéleményt ahhoz, hogy a hatalomátvétel egyszerűen, minden különösebb ellenállás nélkül történhessen meg. ... Ezt Pfeiffer Zoltán úgy látta megvalósíthatónak, hogy állandó rémhírterjesztéssel az ország lakosságát nyugtalanságban tartja”. (74) Falcione Kálmán és MFP-s szegedi képviselőtársai „Budapestén utasítást kaptak, hogy a Pfeiffer-pártban megalakult rémhírközpontnak a híreit Szegedre hozzák el és itt ezeket a rémhíreket intézményesen terjesszék”. (75)

Az ítélet indokolása felsorolja az eddig ismertetett rémhíreket, mindegyiket kellő részletességgel az amerikaiak és az oroszok közelgő háborújáról, Rákosi és Szakasits leendő moszkvai szökéséről, Veres Péter tervezett felakasztásáról, majd Veres Péter szökéséről, Rákosi és Rajk csepeli incidenséről, a légvédelmi szirénák felszereléséről, az orosz sebesültek balatonfüredi gyógyításáról, a Dunántúlon megtartott légvédelmi riadóról, a 85 magyar katona fegyveres kiszökéséről stb... Volt azonban néhány újabb rémhír is, amelyekről kideríthetetlen, hogy miként kerültek a bírósági ítélet indokolásába. Példaként álljanak itt ezek is.

A magyar kormány 60.000 munkást adott át az oroszoknak a hazaengedett hadifoglyok ellenében. Magyarország államformája még nem dőlt el, ezt a német béke megkötése után Amerika fogja megállapítani. Vorosilov orosz tábornok kegyvesztett lett Sztálin előtt, mert nem sikerült tagállamként Magyarországot a Szovjetunióhoz átjátszani. Hasonlóképpen kegyvesztett lett Zsukov marsall is, aki repülőgéppel Ankarába szökött.

Az ítélet indokolása azt is megállapította, hogy a „vádlottak közül egyedül Magyar Pál nem tett beismerő vallomást. A többi vádlott mind beismerte a terhére rótt bűncselekményt. A tárgyaláson aztán a legtöbb vádlott visszavonta a vallomását. ... Félték, hogy kényszerítő eszközöket alkalmaznak velük szemben. ... Falcione Kálmán és Sebestyén Zoltán előadták, hogy a rendőrségen megverték őket. ... Falcione Kálmán előadta azt is, hogy fél óráig kellett fél lábon állnia. Közben, ha véletlenül fáradsága következtében a lábát leengedte, akkor megrugdosták. ... Magyar Pál a főtárgyaláson panaszkodott, hogy a rendőrségen kegyetlenkedtek vele szemben, ... több vádlott társát is bántották”. (76) Mindezt a Kiss Dezső vezette népbíróági tanács nem ismerte el, és megállapította, hogy a „vallomások, amit a rendőrségen és a népügyészségen tettek, fedik a tényeket. ... Nincs a legkisebb valószínűsége sem annak, hogy a vádlottakat a rendőrségen bántalmazták volna, belőlük bármilyen testi vagy lelki kényszerrel beismerő vallomást kényszerítettek volna ki. ... Magyar Pál a főtárgyaláson megkísérelte a rendőrség bemocskolását. ... Megrágalmazta a népügyészséget is, mint olyant, amely az államvédelmi osztálynak ki van szolgáltatva, minden kívánságát teljesíti. Megrágalmazta a tanács elnökét (Kiss Dezsőt – a szerző) azzal, hogy összejátszott az államvédelmi osztállyal”. (77) Végül az ítélet indokolásának legfontosabb megállapítá-

sa: „Ma már nem vitás, hogy a Pfeiffer-féle szervezkedés mozgalom célkitűzései közé tartozott a népi demokrácia megdöntése és egy úgynevezett neofasiszta rendszer megalkotása”. A Falcione Kálmán és társai úgy tehát eljutott a hétköznapi rémhírtérjesztéstől a népidemokratikus államrend megöntésére irányuló szervezkedésig. Ezért már lehetett súlyos fegyházbüntetéseket kimérni. Befejezésként feltétlenül ide kívánczok még egy rövid idézet Kiss Dezsőtől – az ítélet indoklásából – amely sajátos jogértelmezésre utal: „Elegendő, ha a szóban forgó cselekmény alkalmas az államrend megdöntésére. Lehet tehát a cselekmény olyan is, ami egyébként önmagában nem jogellenes, tehát megengedett cselekmény. Éppen ezért nem is volt szükséges annak a vizsgálata, hogy az egyes cselekmények önmagukban bűncselekmények-e, vagy pedig sem”. (78)

A népbíróságok országos tanácsa ítélkező testületének – dr. Jankó Péter tanácsvezető bírónak, dr. Biczó Sándor előadó bírónak, dr. Lázár Miklós, dr. Fadgyas András és dr. Harsányi András bírónak – némileg más lehetett a véleménye és a jogértelmezése is, mert mint az ítéletükből látható néhány esetben jelentősen csökkentették a szegedi népbíróság által kiszabott büntetési tételeket. Császár Vilmos ítéletét, illetve az abban szereplő büntetést a bírósági ítélet kimondásával egy időben kitöltöttnek vették, mert magára és főleg a társaira beismerő vallomást tett. Nem sokkal szabadláb-
ra helyezése után Császár Vilmos is nyugatra szökött. A többi vádlott pedig megkezdte a rájuk mért büntetés letöltését. Valamennyien ártatlanul. A Magyar Függetlenségi Párt szétveretett Szegeden.

Ebben a szétveretésben, mint látható volt, a szegedi ÁVO-n kívül jelentős szerepet játszott Koró Kroó Imre, az MFP szegedi szervezetének egyik tisztségviselője, aki tanúként teljesítette azt, amit a konstruált ügy kitervelői és végrehajtói elvártak tőle. Emlékeztetőül érdemes felidézni Koró Kroó Imrének kijelentését, hogy ő „mindent aláír, mert nem engedi magát megveretni”. Csakhogy Koró Kroó Imre nem csupán a tanúvallomását írta alá! Egy 1959-ből származó dokumentum szerint „Koró 1945. április 17-én lépett be az SZDP szegedi szervezetébe, 1945. júliusban átlépett az MKP-ba és Csongrád vármegye kormánybiztosának nevezték ki, 1946-ban felmentették. Ezt követően állítása szerint azt a pártmegbízatást kapta, ... hogy csatlakozzon a kialakulóban levő Magyar Szabadság Párthoz, ezért az MKP-tagsága megszűnt. Később a Pfeiffer-párt általi titkári állást elfogadta és 1947-ben ő vezette a párt választási kampányát. Ekkor kapcsolatban volt Komócsin Zoltán elvtárrsal. „Koró Imre a felszabadulás utáni időben” különféle polgári pártokban tevékenykedett. együttműködött a kommunistákkal, ezzel együtt a rendőrségnél is dolgozott”. (79) A „rendőrség” természetesen a szegedi rendőrség államvédelmi osztálya volt. Koró Kroó Imre tehát azon túl, hogy a szegedi kommunistáknak a más pártokba beépített embere volt, a szegedi ÁVO bizalmi embereként is tevékenykedett.

Jegyzetek

- (1) ÁSZTL V-44150
- (2) ÁSZTL V-44150
- (3) ÁSZTL V-44150
- (4) ÁSZTL V-44150
- (5) ÁSZTL V-44150
- (6) ÁSZTL V-44150
- (7) ÁSZTL V-44150
- (8) Bolgár György (1913) a szegedi Politikai Rendészeti Osztályon (PRO) kezdte pályafutását, majd a szegedi ÁVO tisztje lett.
- (9) ÁSZTL V-44150
- (10) ÁSZTL V-44150
- (11) ÁSZTL V-44150
- (12) ÁSZTL V-44150
- (13) ÁSZTL V-44150
- (14) ÁSZTL V-44150
- (15) ÁSZTL V-44150
- (16) ÁSZTL V-44150
- (17) Padányi Mihály rendőr, később államvédelmi őrnagy, illegális kommunistaként Janikovszky Bélával együtt tevékenykedett az 1945 előtti ellenállási mozgalomban.
- (18) ÁSZTL V-44150
- (19) Délmagyarország 1947. szeptember 21.
- (20) Délmagyarország 1947. szeptember 21.
- (21) ÁSZTL V-44150
- (22) ÁSZTL V-44150
- (23) ÁSZTL V-44150
- (24) ÁSZTL V-44150
- (25) ÁSZTL V-44150
- (26) ÁSZTL V-44150
- (27) ÁSZTL V-44150
- (28) ÁSZTL V-44150
- (29) ÁSZTL V-44150
- (30) ÁSZTL V-44150
- (31) ÁSZTL V-44150
- (32) ÁSZTL V-44150
- (33) ÁSZTL V-44150
- (34) ÁSZTL V-44150
- (35) ÁSZTL V-44150
- (36) ÁSZTL V-44150
- (37) ÁSZTL V-44150
- (38) ÁSZTL V-44150
- (39) ÁSZTL V-44150

- (40) ÁSZTL V-44150
- (41) ÁSZTL V-44150
- (42) ÁSZTL V-44150
- (43) ÁSZTL V-44150
- (44) ÁSZTL V-44150
- (45) ÁSZTL V-44150
- (46) ÁSZTL V-44150
- (47) ÁSZTL V-44150
- (48) ÁSZTL V-44150
- (49) ÁSZTL V-44150
- (50) ÁSZTL V-44150
- (51) ÁSZTL V-44150
- (52) ÁSZTL V-44150
- (53) ÁSZTL V-44150
- (54) ÁSZTL V-44150
- (55) ÁSZTL V-44150
- (56) ÁSZTL V-44150
- (57) ÁSZTL V-44150
- (58) Délmagyarország 1948. január 18.
- (59) ÁSZTL V-44150
- (60) Délmagyarország 1948. január 20.
- (61) Délmagyarország 1948. január 20.
- (62) Délmagyarország 1948. január 21.
- (63) Délmagyarország 1948. január 22.
- (64) Délmagyarország 1948. január 22.
- (65) Délmagyarország 1948. január 22.
- (66) Délmagyarország 1948. január 23.
- (67) Délmagyarország 1948. január 23.
- (68) Délmagyarország 1948. január 31.
- (69) Délmagyarország 1948. február 4.
- (70) Délmagyarország 1948. február 4.
- (71) Délmagyarország 1948. február 4.
- (72) Szegedi Népbíróság Nbk. 493/1947-35
- (73) Népbíróságok Országos Tanácsa NOTI.1773/1948-58
- (74) ÁSZTL V-44150
- (75) ÁSZTL V-44150
- (76) ÁSZTL V-44150
- (77) ÁSZTL V-44150
- (78) ÁSZTL V-44150
- (79) MOL 288. f. 7.csop. 334. ö. e.

Allamrendőrség Szegedi kapitányosága. Államvédelmi osztály.

1952 / 1947.

Országos Belügyi Hírközpont, Budapest.

Az alábbi neve: ellen körözést becsajtok ki és kére azonnali őrizetbevételét.

Családi és utóneve: Dr. Bárkányi Ferenc

Kétféle neve, gunyneve: /

Születési helye és éve: Szeged, 1897. jan. 30.

Családi állapota, foglalkozása: nős, - géplakatos, ház.viii. szerelő

Apja neve: Bárkányi Antal Anyja neve: Csörzi Róza

Füg. legutolsó lakhelye: Szeged, Kálvária ut. 210. sz.

Magasság: arcra karok szeme vékony szürke haja és bajusza borotvált magassága 175-180 cm. termete kb. 65

Ruházata: sötétszürke ruha, szürke télikabát.

Különb. ismertetőjele: szemüveget visel

nyelvismerete: orosz, francia, német, szerb és magyar

A terhére rot. bíncselekmény rövid leírása: 1946. VII. 1. g-ába ütközés

bíncselekmény elkövetése.

A körözést kibocsátó hatóság megnevezése és ügyszáma: Allamrendőrség Szegedi kapitányosága. Államvédelmi osztály. 1952/1947. sz. a.

A körözés nyilvántartandó feltalálási, illetve visszavonási:

Szeged, 1947. november 24.

Dr. Janikovszky Béla
rendőralvezredes
osztályvezető

11/1

ÁBTL 3.1.9 V-44150

A szegedi ÁVO által elrendelt országos körözés és őrizetbevételi utasítás a szökésben lévő Bárkányi Ferenc ellen. Az aláíró, dr. Janikovszky Béla rendőr alezredes, osztályvezető.
(Forrás: ÁSZTL V-44150 számú dosszié)

Törlesztési iktató

BELÜGYMINISZTERIUM
Póderá-Politikai Osztály

SZIGORCIAN TITKOS!
Melléklet:db
24

Előzetes
V-40613-ot

FOVAHAGYOM:
Czene Mihály r. ezredes
osztályvezető

A központi operatív nyilvántartásból
fűztem:

Határozat

az operatív nyilvántartásból való törlésről

0-1278,0-955,32-1508, 0-583, V-78476, V-40613
V-88933

megvizsgáltam az operatív nyilvántartás számú dossziéjában 10 óta
szereplő (név): K.R.O.O. Imre (szül. év, helye): 1896.V.1.Szeged
anyja (név): Faller. Sándor dokumentációs anyagát és megállapítottam, hogy a
szereplő operatív nyilvántartása nem indokolt, ezért határozatot hoztam nevezettnek az operatív nyilvántar-
tásból való törlésére.

Indoklás

Az operatív nyilvántartásba vételkor feltüntetett korból adatokkal, ellenséges tevékenységével ellentétben,
Rendőrtörtéti bizonyítékok alapján az alábbiakat állapítottam meg:

1946-ban a Szabadság Part Hegedűi szervező titkára volt. 1947-ben
szegeden megalakította a Magyar Függetlenségi Pártot. Az 1947-es választá-
soknál saját maga által írt rölapokban az MKP-t és vezetőit rágalmoz-
gató. További eljárás anyagából nem tűnik ki"-, adattal szerepel alapnyil-
vántartásban.

vezetett 1943. óta aktív tevékenységet fejtett ki a munkásmozgalmakban.

~~.....~~

.....
.....
.....

..... alapján törlése indokolt.

1969 APR. 2-i

11/5.

1

#BTL 3.19 V-40613

A BM csongrád megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Osztály 1969 április 2-i határozata az operatív – ún. „antidemokratikus elemek” – nyilvántartásából való törlésre Kroó Imrével kapcsolatban. Az áthúzott sorok minden bizonnyal az állambiztonsági szolgálattal való együttműködésre utaltak. (Forrás: ÁSZTL V-40613 számú dosszié)

NÉPFÜGYÉSZ
EST. V. KOSSUTH LAJOS-TÉR 12

Nfü. 5418/1947/ 2.

Tárgy: Dr. Falcione Kálmán
országgyűlési képviselő men-
talmi jogának felfüggesztése.

Népbírószágnak,
Szeged

Az 1946:VII.t.c.-ben meghatározott büntett miatt
dr. Falcione Kálmán ellen indított bűnügyben értesitem a
szegedi népbírószágot, hogy az Országgyűlés Elnökének ad. 4322/
1947. sz. f. évi november hó 24-én kelt értesítése szerint
az általam felterjesztett iratokat elintézetlenül visszakül-
dötte, mert a Választási Bizottság az 1947. évi november hó 20
napján meghozott ítéletében a Magyar Függetlenségi Párt listá-
ján megválasztott valamennyi és az ítéletben felsorolt vala-
mennyi országgyűlési képviselő képviselői megbízatását, vala-
mint valamennyi és az ítéletben pótképviselő jelölését az 1945:
VIII.t.c. 56 §-ának c. pontja alapján a választás eredményének
helyesbítése mellett megsemmisítette. *S. Kálmán*

A vonatkozó N. Ö. 458/1947. sz. iratokat további
eljárás lefolytatása céljából a népbírószágnak visszaküldöm.

Ezről a szegedi népfügyszéket az Nfü. 1316/1947. szám-
ra hivatkozással értesitem.

Budapest, 1947. november hó 25-én

/:DR. Szűcs János
népfügysz

SZEGEDI NÉPBÍRÓSÁG

Főjegyzőszám
Eltér: 1947 nov. 27.
Pályázat: 1/2
Népfügysz: 2
Főjegyzőszám
Utóirat: N. Ö. 458
1947

11/2.

2

A koncepciók perben büntetőeljárás alá vont Falcione Kálmán országgyűlési képviselő (MFP)
mentelmi jogának felfüggesztése. (Forrás: ÁSZTL V-44150 számú dosszié)

SZEGEDI CSERKÉSZEK

A háború utáni években Szegeden igen aktív volt a különféle ideológiai-politikai eszméket hordozó ifjúsági szervezetek mozgalmi élete. Ezek közül kiemelkedett a jelentős múlttal rendelkező cserkészegyesületek tevékenysége, amelyek a keresztény egyházak hatékony támogatását is élvezték. Nem volt tehát véletlen, hogy a kommunista diktatúra kialakulásának folyamatában előbb-utóbb sor került a cserkészzet felszámolására, elsősorban azért, mert a marxista ideológiai alapon álló kommunistákkal ellentétes eszmék képviselője és terjesztője volt. A cserkészzet végleges feloszlására 1948-ban került sor. Ekkor Szegeden is arra kényszerültek a cserkészcsapatok, hogy beszüntessék tevékenységüket.

A feloszlátott cserkészcsapatok között volt a Szent Imre herceg nevet viselő is, amelynek egyik vezetője Jávorai Béla későbbi MÁV mozdonyvezető volt. Jávorai gazdag tapasztalatokkal rendelkezett az ifjúság szervezésének, irányításának területén. A háború előtt és alatt – 1939-től – levante segédoktatóként is munkálkodott. A feloszlítás után a cserkészek és Jávorai Béla továbbra is rendszeresen tartották a kapcsolatot egymással, és nagyon nehezen tudtak belenyugodni szervezetük erőszakos feloszlásába. Egyre kilátástalanabb helyzetükben 1948-ban, a már szervezeten kívüli összejöveteleik során gyakran került szóba közöttük annak a gondolata, hogy együtt vagy külön-külön kiszöknek nyugatra, menekülnek az egyre fenyegetőbb diktatúra elől. Minderre azonban végül mégsem került sor, mert az elfogottak sorsával kapcsolatos hírek elrettentették őket a határ tiltott átlépésének még a gondolatától is. Azt azonban mégis elhatározták, hogy mindennemű feloszlítás ellenére továbbra is ápolják a kapcsolatukat, találkoznak majd egymással, mert hiszen a közös cserkész múltat nagyon szoros összekötő kapcsolatoknak gondolták és érezték.

Rájöttek azonban arra, hogy további együttmaradásukat és találkozósaikat megfelelően legalizálná, ha tagjai lennének egy olyan ifjúsági szervezetnek, amely engedéllyel működik a továbbiakban is. A SZIT-et választották, és feltűnésmentesen egymás után beléptek ebbe a szervezetbe, ahol azonban hamar rájöttek az új jövevények múltjára, és egymás után eltávolították onnan valamennyiüket. Így megint szervezet nélkül tengtek-lengtek, találkoztak és beszélgettek, megvitták a világ dolgait és saját helyzetüket.

1948 őszén az akkor 23 éves Jávari Béla két volt cserkész társával, a 17 éves Jójárt Sándorral és a 15 éves Guzi Zoltánnal együtt az egyik szegedi moziban megnézték a Szemben a halállal című lengyel ellenállási filmet. Jójárt Sándor középiskolás diák korában – 1945-1946-ban – a Klauzál Gimnázium Actio Catholika titkára, 1941-től pedig a Kinizsi Pál cserkészcsapat tagja volt. Guzi Zoltán gimnáziumi tanuló volt, korábban a Szent Imre herceg cserkészcsapat tagja. A moziból hazafelé ballagva a filmben látottakról beszélgettek, és ekkor vetődött fel annak az ötlete, hogy nekik, volt cserkészeknek is valamiféle ellenállást kellene kifejteniük az elnyomó hatalommal, kommunista diktatúrával szemben, és ennek megvalósítása érdekében egy titkos szervezkedést hozhatnának létre, majd különféle akciók végrehajtására is sor kerülhetne. Újabb és újabb találkozásaik alkalmával egyre jobban foglalkoztatta őket az ellenállás és az illegális szervezkedés gondolata. Latolgatták az esélyeket, nem hagyva figyelmen kívül a kockázati tényezőket sem.

A gondolatokat rövidesen tettek követték. Jávari Béla bevonta a szervezkedésbe Dobó István korábbi cserkészt, aki a vele szomszédos házban lakott, és igen jó barátságban voltak. Dobó ekkor már főiskolai hallgató volt, és Jávari felhívására vállalkozott arra, hogy tagja lesz az illegális szervezkedésnek. Ugyancsak Jávari szervezte be az illegális mozgalomba Csonka Ferenc 20 éves szegedi tisztviselőt, a szegedi vízcserkészek csapatának korábbi tagját, aki azonban sokáig nem vett részt az illegális munkában, mert 1949 januárjában katonai szolgálatra hívták be. A szegedi vízcserkészek korábbi csapatának segédtisztjét, Szilágyi Jánost is Jávari Béla vonta be a mozgalomba. Szilágyi belépett az alsóvárosi SZIT szervezetbe, és ott kultúrfelelősként tevékenykedett. 1949 februárjában került sor Libor Rajmund 19 éves volt cserkész – a vasutas cserkészcsapat tagja – beszerzésére a mozgalomba, azonban ő is hamarosan kivált onnan, mert felvételt nyert a Budapesti Műszaki Egyetemre, elkerült Szegedről. Bakacsi Károly 20 éves szegedi volt cserkészt, a Szent Imre herceg cserkészcsapat egykori rajvezetőjét is 1949 februárjában szervezte be Jávari Béla.

A legelsőik között került az illegális cserkész szervezkedésbe Kószó Dezső 19 éves szegedi kendergyári géplakatos tanuló, korábbi cserkész és Börcsök József ugyancsak korábbi cserkész. Kószó Dezsőnek nem nagyon volt erőssége a konspiráció, mivel a szervezkedésben való részvételét rövidesen megtudta a bátyja és szülei is, ezektől pedig egy akkori alsóvárosi pap is. Börcsök József a háború alatt levontként nyugatra került. Hazatérve Szegedre ismét bekapcsolódott a cserkészmozgalomba, majd 1946-tól rendőr őrmesterként szolgált a szegedi rendőrségen. A szervezkedésbe való bekapcsolódása után 1949 októberétől Budapestre vezényelték egy gazdasági tanfolyamra, onnan visszatérve 1950 áprilisától a rendőrségen mint gazdasági őrmester kapott beosztást.

A cserkészek szervezkedésébe bevont tagok is önálló szervezőmunkába kezdtek, több-kevesebb sikerrel gyarapították a mozgalom taglétszámát. Ennek során Börcsök József rendőr őrmester szervezte Sahin Tóth Zoltán rendőr gazdaság főhadnagyot. Ők már 1947-től ismerték egymást és gyakorta beszélgettek politikai kérdésekről is. Sahin Tóth Zoltán értelmiségi családból származott, a háború alatt katonaként szolgált és angol fogságba esett. Hazatérve 1945-től a rendőrségen teljesített szolgálata-

tot Szegeden, közben 1945-től az FKP, 1947-től az NPP tagja lett. Egyik beszélgetésük során Börcsök elmondta Sahin Tóth Zoltánnak, hogy működik Szegeden egy illegális rendszerellenes szervezkedés, amelynek ő is tagja, és mindjárt fel is szólította a nála idősebb – akkor már 37 éves – rendőr főhadnagyt a volt cserkészek titkos mozgalmához való csatlakozásra. Sahin Tóth Zoltán igent mondott, és Börcsök József a Jávari Bélával való egyeztetés után el is vitte őt a következő összejövetelre. Rövidesen a többieknél idősebb és tapasztaltabb rendőr főhadnagy a szegedi volt cserkészek mozgalmának vezetője lett, tudásával és élettapasztalatával tekintélyt vívott ki magának, szinte valamennyien felnéztek rá, és magukévá tették a különböző kérdésekben kialakított álláspontját. Sahin Tóth hamarosan rájött arra, hogy túl nagy a kockázata egy ilyen, tapasztalatlan és túlonúl romantikus fiatalokból álló szervezkedésben való aktív részvételnek, és néhány összejövetel illetve találkozó után közölte Börcsök Józseffel és Jávari Bélával, hogy többé már nem megy közéjük, a mozgalomban nem vállal semmiféle tisztséget, de még sima tagságot sem. Arra hajlandó volt, hogy kívülről mint szellemi irányító segíti a volt cserkészek mozgalmát. Az összekötő-kapcsolattartó feladatokra Börcsök Józsefet választotta, hiszen a rendőrségen együtt dolgoztak. Mivel azonban ez a visszalépés kedvezőtlenül hatott volna a szervezkedésre, elbizonytalanította volna a tagokat, Jávari Béla és Börcsök József úgy döntöttek, hogy a többiekkel nem közlik ezt a változást. Ettől kezdve mindenki úgy tudta, hogy Sahin Tóth Zoltán a vezető, a gyakorlatban azonban Jávari Béla és Börcsök József irányították a mozgalmat.

Váci Mihály 1946-ban néhány hónapig a békési rendőrségen volt bűnügyi nyomozó, majd felvételt nyert a szegedi tanárképző főiskolára. Ott ismerkedett meg Szilágyi Jánossal, akivel azonos politikai nézeteket vallott. Tanulmányai befejeztével a békési földműves szövetkezetnél vállalt munkát, Szilágyi Jánossal azonban továbbra is kapcsolatban maradt, aki aztán rövidesen beszervezte őt a volt cserkészek illegális mozgalmába.

A tagok közül Guzi Zoltán bizonyult a legaktívabb szervezőnek, ő szervezte be a mozgalomba Domokos Sándor 21 éves szegedi főiskolai hallgatót 1950 tavaszán, majd Benkő Ferenc volt cserkészt, aki azonban a mozgalomba kerülésekor már Budapesten volt egyetemi hallgató. Amikor 1949 végén Jávari Bélát behívták katonának a kiskunhalasi alakulathoz, az egykori cserkészek mozgalmának vezetését Guzi Zoltán vette át.

Külön kell megemlíteni Molnár Dénes 24 éves hercegfalvi tanítót, aki a szegedi pedagógiai főiskolán szerzett képesítést, és így több kapcsolattal rendelkezett a városban. Ebből következően, amikor 1949 januárjában Szegeden járt, elment az alsóvárosi SZIT-helyiségbe, ahol Ady-estet tartottak. Itt találkozott Szilágyi Jánossal, akit még a főiskolai tanulmányai alatt ismert meg. Szilágyi János mutatta be Molnár Dénest az Ady-esten jelenlevő Jávari Bélának, Koszó Dezsőnek és Guzi Zoltánnak. Rövid beszélgetés során kiderült, hogy több kérdésben azonos politikai nézeteket vallanak, ezért Jávari Béla javasolta, hogy ha van ideje, egy alkalommal vegyen részt az összejövetelükön, ahol különféle politikai kérdéseket is meg szoktak vitatni. A meghívásnak Molnár Dénes eleget is tett, elment egy összejövetelre, amely alkalommal Jávari Béla be is szervezte őt a volt szegedi cserkészek illegális mozgalmába.

A szervezkedés tagjai összejöveteleiken kicserélték a különböző politikai eseményekkel kapcsolatos nézeteiket, fontolgatták, hogy milyen célokat tűzzenek ki mozgalmuk elé, néhány esetben konkrét akciókat terveztek, és arról beszélgettek, hogy szervezkedésük taglétszámának növelése érdekében milyen intézkedéseket hajtsanak végre. Az általánosságban vett célkitűzéseik között, politikai programjukban a következők szerepeltek: egyetértettek a földreformmal úgy, hogy a nagybirtokokat fel kell osztani, de a földhöz juttatottak között elsőbbséget élvezzenek a nagycsaládosok, a háborúban kitüntettek és a kommunista diktatúra idején illegális mozgalmakban részt vevők. Ugyancsak egyetértettek a nagytőke és a nagykereskedelem államosításával a kisipar és a kiskereskedelem magánkézen hagyása mellett. Általános alapelveként fogalmazták meg azt, hogy a magyar társadalomban mindenkinek dolgoznia kell, és munkája biztosítsa saját és családja megélhetését. Követendő célként határozták meg azt is, hogy biztosítani kell a teljes körű vallás és tanulási szabadságot, valamint a nemzetiségi és faji problémák megoldását. E célkitűzéseket soha nem öntötték konkrét formába, nem készült semmiféle írásbeli programtervezet, mindezek csupán kötetlen beszélgetéseik során hangzottak el.

Ugyancsak csoportos beszélgetéseik alkalmával, szintén csupán szóban tervezgették azt is, hogy milyen konkrét intézkedéseket, akciókat látnának szükségesnek. Ennek során felmerült fegyver és robbanóanyag szerzése, hogy ezek felhasználásával szabotázs cselekményeket hajthassanak végre. Mivel tudták, hogy kevesen vannak, megbízható emberekkel akarták bővíteni a szervezkedést, vagy más módon erősíteni mozgalmukat. Szóba került közöttük a nyugati rádióadások híreinek a terjesztése, tehát valamiféle propagandatevékenység kifejtése is. Valamiképpen szerettek volna a mozgalom számára nyugati összeköttetést és esetleg támogatást keresni, hogy a felfokozott háborús hangulatban – már-már háborús hisztériában – a hadműveletek megindulása esetén az amerikai és jugoszláv csapatokat segíthessék a szovjet és kommunista magyar csapatok ellen.

Egyik legfontosabb feladatnak a mozgalom létszámának növelését tartották, azonban ebben a tekintetben már a kezdeti időben is komoly akadályokba ütköztek. Kizárólag feltétlenül megbízható embereket szerettek volna bevonni a szervezkedésbe, ismeretségi körük azonban szűkös volt. Ami helyzetük adódott, nem volt kedvező számukra. Így aztán az alapító Jávorai Béla és néhány társa hosszú idő elteltével csupán a korábban már szóba hozott kb. 15 főre tudta felfejleszteni a mozgalmat, és ezek között is volt, aki nem illegális szervezkedésre termett, míg mások rövid idő elteltével ki is maradtak a szervezkedésből.

Rövidesen azonban olyan események történtek, amelyek háttérbe szorították a létszámbővítési törekvéseket, és más irányba vitték a mozgalom bázisnővelő próbálkozásait. Mozgalmuk tudomást szerzett másik két titkos szervezkedésről, és úgy gondolták, hogy azokkal együttműködve növelhető lesz saját erejük is. Molnár Dénest 1949 januárjában vonták be a mozgalmukba. Ugyanennek az évnek közepén egykori ökölvívó trénerre meghívta Molnárt egy összejövetelre Nagykőrösre, amelyről kiderült, hogy egy szintén illegális szervezkedés, amelynek célja a régi demokratikus rend visszaállítása, a kommunista diktatúra megdöntése. Rövidesen kiderült, hogy Molnár

Dénest nem véletlenül hívták meg, mert ott mindjárt az első alkalommal felszólították a mozgalomhoz való csatlakozásra. Ő azonban gondolkodási időt kért. Másnap a szervezkedés vezetője – Gál Andor – ismét forszírozta Molnár Dénes csatlakozását, aki ekkor közölte, hogy ha nagyon akarják, akkor csatlakozik hozzájuk, de semmiféle aktív tevékenységet nem tud kifejteni, mert Szegeden már tagja egy hasonló szervezkedésnek. Mint hamarosan kiderült, a nagykörösi szervezkedőknek Molnár Dénesre a speciális szakismerete miatt volt szüksége, ugyanis ő a katonaságnál fegyvermesterként szolgált korábban.

Molnár Dénes nem sokkal a nagykörösi szervezkedéshez való kapcsolódása után minderről beszámolt Jávari Bélának Szegeden. Egyes adatok szerint azonban ez a beszámoló arról szólt, hogy a nagykörösi szervezkedést ő hozta létre, ami nem felelt meg a valóságnak. Erről viszont Jávari Béla nem tudott, és éppen ezért felszólította Molnár Dénest, hogy teremtsen meg az együttműködés lehetőségét a nagykörösi és a szegedi szervezkedők között. Ez a kapcsolatfelvétel azonban húzódott-halasztódott, végül nem lett belőle semmi. Az összekötő szerepre szánt Molnár Dénes ugyanis az ügy érdekében nem tett semmit, talán azért, mert akkor kiderült volna, hogy nem ő a nagykörösi szervezkedés kezdeményezője.

1950 januárjában Szilágyi János találkozott egy ismerősével, Németh Józseffel, aki bizalmasan elmondta neki, hogy tagja lett egy rendszerellenes illegális szervezkedésnek, és az ottani vezetőjétől megbízást kapott egy tíz főből álló csoport létrehozására. Ebbe a csoportba Németh József be akarta szervezni Szilágyi Jánost is, akin keresztül a Németh-féle szervezkedéssel rövidesen kapcsolatba került Dobó István és Guzi Zoltán is. Ők tíz darab használt postai bélyeg ellenében igazolványt is kaptak, amellyel igazolhatták a Kereszt és Kard Szövetséghez való tartozásukat. Természetesen Németh József is tudomást szerzett arról, hogy a volt cserkészek is szervezkednek Szegeden. Felismerte azt is, hogy az erősebb és jelentősebb mindenképpen a Kereszt és Kard Szövetség. Éppen ezért, miután kapcsolatba került Jávari Bélával is, felszólította őket, hogy egységesen csatlakozzanak a Kereszt és Kard Szövetséghez. Állítását igazolandó Guzi Zoltánnak megmutatta az Ellenállási Híradó című kiadványt, amelyet elolvasva Guzi rájöhetett, hogy az övéknél sokkal jelentősebb mozgalomról van szó, ám a célkitűzések teljesen azonosak. Az Ellenállási Híradóban olvasottakat figyelembe véve meglehetősen nagy volt a csábítás a csatlakozásra. Németh József már át is adott nyolc db. Kereszt és Kard Szövetség igazolványt azzal, hogy a leendő tagoknak 10-10 darab használt postai bélyeg ellenében kiadhatja. Jávari Béla és Guzi Zoltán ezután kikérte a volt szegedi cserkészek mozgalma tagjainak a véleményét a Kereszt és Kard Szövetséghez való csatlakozásról. Az volt az általános vélemény, hogy mielőtt döntenének, kapcsolatba kellene kerülniük a Kereszt és Kard Szövetség vezetőjével azért, hogy álláspontjaikat egyeztessék. Valamilyen okból – talán a Kereszt és Kard Szövetségben kialakított konspirációból – következően ezt a találkozást Németh József nem tudta vagy nem akarta megszervezni. Így végül a volt szegedi cserkészek mozgalma elzárkózott a Kereszt és Kard Szövetséghez való csatlakozástól.

Fontos célkitűzésük volt, hogy kapcsolatot keressenek és találjanak a nyugati – angolszász – hatalmak felé. Kezdetben semmiféle elképzelésük nem volt ennek meg-

valósítására, csak azt tudták, hogy erre szükség lenne, részben az irányítás, részben a támogatás végett. Mivel tudták, hogy a mozgalmuk nem túl jelentős, hogy náluk jóval fontosabb és jelentősebb, erősebb illegális szervezkedések is léteznek, úgy döntöttek, hogy a nyugatiak előtt érdekessé és értékessé kell magukat tenni. Úgy gondolták, hogy csak akkor várhatnak nyugati segítséget, ha ők maguk is valamiféle ellenszolgáltatást tudnak nyújtani. Ezért találták ki azt, hogy fontos információkat gyűjtenek – valamiféle kémadatokat –, amelyek fejében elvárhatják a nyugati segítséget. Ennek megvalósítására azonban semilyen használható ötletük sem volt. Egyes adatok szerint 1950-ben Jávorai Bélának egy mozdonyvezető ismerőse beszélt nyugatra szökési szándékáról, és ő kapott valamiféle megbízást az áhitott kapcsolat létrehozására. Az illetőt azonban disszidálása során elfogták és őrizetbe vették.

Ebben az irányban tehát a külföldi kapcsolatkeresés nem járt sikerrel. Nem maradt más hátra, mint a jugoszláv vonal, a lépten-nyomon szoros nyugati szövetségként emlegetett jugoszlávok felé kiépíteni valamilyen kapcsolatot illetve együttműködést. Ezt a feladatot Börcsök József vállalta. Az úgynevezett jugoszláv kettősbirtokosok révén akarta a kapcsolatkiépítést megvalósítani, alsóközponti tanyájuk, illetve az ottani helyi és személyi ismereteik felhasználásával. Végül azonban ebből a próbálkozásból sem lett semmiféle kapcsolatfelvétel, lényegében nem történt egyetlen konkrét lépés sem.

Mielőtt a mozgalom konkrét tevékenységére rátérnénk, feltétlenül érdemes néhány szót ejteni arról, hogy mennyire volt konspiratív a szegedi cserkészek mozgalma. Voltak a szervezkedés tagjai között olyanok, akik vétettek a titoktartási elvárások ellen, hiszen például Koszó Dezső egész családja tudott a mozgalomról. Az sem véletlen, hogy amikor egyikük-másikuk rátalált a párhuzamos szervezkedésekre, azonnal, vagy rövid gondolkodási idő után felfedték a kívülállók előtt a saját illegális mozgalmukat. Ezek a cselekedetek jelentős veszélyt rejtettek magukban. A konspirációval tehát nagyon gyengén állt a szervezkedés, még ha bizonyos lépéseket tettek is ebbe az irányba. Elkezdtek például kidolgozni egy úgynevezett virágnyelvet, amelyet az egymás közötti levelezés során alkalmaztak volna. Ennek lényege az volt, hogy egyes szavak a valóságtól eltérő jelentéssel bírtak, mint például regény = pisztoly, oldalszám = lőszer, beteg ember = lebukás, keresztapa = államvédelmi beosztott, stb. Ez meglehetősen komolytalan és gyermekded elgondolás volt, arról nem is beszélve, hogy teljesen felesleges és szükségtelen, hiszen a mozgalom tagjai között semmiféle levelezési kapcsolat nem létezett, arra semmilyen szükség nem is adódott.

Mivel a mozgalomnak két aktív rendőr is tagja volt, lényegében ezek szolgálati fegyverét úgy tekintették mint amelyek a céljaik eléréséhez a rendelkezésre áll. Sahin Tóth Zoltán háttérbe vonulásával ez a helyzet megváltozott, ezért további fegyverszerzési terveket kezdtek szövögetni. Megjegyezném, hogy Börcsök Józsefnek a szolgálati fegyverén kívül volt egy 7,62-es Mauser pisztolya is, de lőszer nélkül. Meglehetősen naivan arra gondoltak, hogy Börcsök József elcsalja az alsóközponti rendőrösről a rendőröket, és addig a többiek ellopják az ott levő fegyvereket. Ezek szintén komolytalan elképzelések maradtak, és a kivitelezésnek még a kísérletéig sem jutottak. Nem sokkal később Benkő Ferenc elmondta a társainak, hogy régeb-

ben talált egy pisztolyt, amelyet a szervezkedés céljaira felajánlott. A fegyvert Dobó István lakásán rejtették el. A legnagyobb reményeket a szervezkedők Molnár Dénes lehetőségeihez fűzték, tudva, hogy ő erősen vonzódik a legkülönbözőbb fegyverekhez, gyűjti, javíttatja azokat és sajátjaként rendelkezik is több fegyverrel. Ezért meg is állapodtak Molnár Dénessel, hogy ha tud, vásárol a csoport részére fegyvereket, vagy saját készletéből ad el néhányat. Végül erre az utóbbi megoldásra került sor és két darab pisztolyt, hozzávaló 200 db lőszer és hat darab kézigránátot vásároltak Molnár Dénestől. A fegyverekért Koszó Dezső utazott el Nagykőrösre és hozta azokat a vonattal Szegedre, majd ezeket is Dobó István lakásán rejtették el. A mozgalom rendelkezésére álló fegyverek egy része Börcsök Józsefnél, másik része pedig Dobó Istvánnál volt elrejtve.

A fegyverek mennyiségével azonban még nem voltak megelégedve ezért egy újabb fegyverszerzési akciót gondoltak ki. Úgy tervezték, hogy május elsején az újszegedi ligetben jelen lesznek a majálison a rendőrök és az államvédelmieks is, ki szolgálatban, ki szolgálaton kívül. Azt gondolták, hogy a szolgálaton kívüli és a szolgálatban levő, de civil ruhát viselő rendőrök és államvédelmisták a pisztolyaikat a nadrágjuk jobb hátsó zsebében tartják majd, amely az öltözködés takarása ellenére is észrevehető lesz. Abban is reménykedtek, hogy ezek a rendőrök és államvédelmisták a nagy népünnepélyen alaposan lerészegednek. Elsősorban ezektől akarták fegyvereiket megszerezni úgy, hogy az újszegedi ligetben megtámadják őket, és elveszik a náluk levő pisztolyokat. Ez a megoldás már túllépett a tervezgetés szintjén, mert Guzi Zoltán, Csonka Ferenc, Dobó István, Koszó Dezső, Molnár Dénes, Jójárt Sándor és Bakacsi Károly május elsején felfegyverkeztek – volt akik pisztollyal, vagy kézigránáttal, volt aki csak egy furkósbottal –, és kivonultak az újszegedi ligetbe. Figyelték a részeg embereket, de egynek sem láttak a farzsebében kitüremkedést, amely pisztolyt rejthetett volna. Hiába tébláboltak késő estig az ünneplő-vigadozó tömegben, már a szemrevételezés sem vezetett eredményre, így arra, hogy valakit megtámadjanak, már sor sem került. Végül be kellett érniük a már meglevő fegyverzetükkel, újabbak beszerzésétől el is álltak. Ez azért is alakult így, mert a fegyverszerzés fő reménységnek számító Molnár Dénes 1950 augusztusában Hercegfalván kapott állást, és így gyakorlatilag kiszállt a mozgalomból.

A külföldi kapcsolatkeresések során a mozgalom tervbe vette az információgyűjtést, és az értékes adatokért cserébe várták a nyugati támogatást. Arra gondoltak, hogy megszerzik az ÁVH szegedi vezetőinek nevét és lakcímét, majd az így megismert lakásokba lehetőleg az államvédelmi tisztek távollétében betörnek, hogy fegyvereket és titkos adatokat szerezzenek. Ennek érdekében megkezdtek a magas rangú államvédelmi tisztek követését. Guzi Zoltán például két alkalommal is követett egy magas rangú államvédelmi tisztet, akiről megállapította, hogy a Feketesas utca egyik házában lakik. De mások is végeztek hasonló megfigyeléseket, volt, amikor többen egyszerre, de nem jártak sikerrel. Jójárt Sándor például megtudta az ÁVH szegedi vezetőjének a nevét, de a lakcímét nem sikerült megállapítaniuk. Mindezt egybevetve ez a vállalkozás sem járt sikerrel, ezen a módon nem sikerült sem további fegyverekhez hozzájutniuk, sem a nyugatnak szánt információkat megsze-

rezniük. Ez az utóbbi elképzelés különben is meglehetősen naiv elgondoláson alapult, hiszen az államvédelmiektől lakásában aligha találtak volna bármiféle hasznos információt tartalmazó kémadatot.

Jávori Béla még 1949 februárjában tervbe vette, hogy a mozgalom röpcédulákat és falragaszokat is fog készíteni, amelyek által a diktatúraellenes szervezkedés hírt adott volna magáról. Azonban ez az ötlet is megrekedt a tervezettség szintjén, bár maga Jávori Béla elkészítette két plakát tervét. Az egyik Magyarországot mint „népi demokráciát” ábrázolta egy sírkereszttel, rajta egy csontvázat kaszával és „Ezt akarja a Szovjetunió” felirattal. A másik Európát ábrázolta, amelyet egy vörös emberi alak átöl, a felirata pedig a következő: „A vörös rém Európára tör”. De sem a röpcédulázásból, sem a plakátragasztásból nem lett semmi.

Talán éppen a lengyel ellenállási filmben látottak hatására vették tervbe különféle szabotázs cselekmények elkövetését is. Ha hinni lehet a fennmaradt dokumentumoknak, Koszó Dezső a munkahelyén, a szegedi kendergyárban azt kezdte kutatni, hogy ott miként lehetne szabotázst vagy jelentősebb géprongálást végrehajtani. Később támadt egy olyan gondolatuk, hogy elvágják a Szeged és Újszeged közötti telefonösszeköttetést biztosító kábeleket. Ezeket a kábeleket felderítendő Jójárt László és egy társa járt a Tisza partján a háború alatt felrobbantott vasúti híd környékén. Talán mondani sem kell, hogy a tervezett szabotázs akciókból sem valósult meg egy sem.

Ha figyelembe vesszük a leírtakat, azt kell látnunk, hogy az egykori szegedi cserkészek illegális mozgalmának voltak ugyan kevésbé konkrét tervei és laza elképzelései, amelyek közül egyik-másik – például a fegyverszerzés részben – eljutott a megvalósulás stádiumába. Voltak aztán, amelyek eljutottak a kísérlet szintjére, de lényegében a legtöbb megakadt az ötletnél, a komolytalan tervezettségénél. Magának a mozgalomnak a szervezettsége is meglehetősen kezdetleges volt, hiszen még nevet sem választottak, megválasztott vezető sem volt, általában a spontaneitás jellemezte a szervezőmunkájukat éppen úgy, mint tevékenységüket. A szervezkedés jelentéktelenségére utal az is, hogy Sahin Tóth Zoltán háttérbe vonulása és Jávori Béla katonai szolgálatra való bevonulása után – tehát 1949 őszétől – mozgalmuk lényegében vezető nélkül maradt. Egy ideig még a 17 éves középiskolás diák Guzi Zoltán próbálta kézben tartani a mozgalmat, azonban ez a próbálkozása végül sikertelen maradt és lényegében 1950 tavaszán a szervezkedés már majdnem teljesen meg is szűnt.

Annak ellenére, hogy a szervezkedés híján volt a konspirációnak, mégsem a helyi illetékes államvédelmi szolgálat bukkant nyomukra. Az történt, hogy a nagykőrösi szervezkedés kezdeményezője és vezetője már szinte a legelsőik között egy olyan helybeli embert – egy munkatársát – vont be az ottani illegális munkába, aki az államvédelmi szolgálat ügynöke volt. Ezen az ügynökön keresztül – és persze más módszerek alkalmazásával is – az ÁVH helyi részlege szemmel tartotta a nagykőrösi szervezkedést, sőt néha még befolyásolni is tudta azt. Így aztán Molnár Dénesnek a nagykőrösi szervezkedésbe való bevonása után – éppen az ő elmondása nyomán – tudomást szereztek arról, hogy Szegeden is van egy cserkész szervezkedés, amiről a szegedi államvédelmisták még nem is tudtak. Nem kellett mást tenni, csupán fi-

gyelemmel kellett kísérni Molnár Dénes szegedi tevékenységét, ottani kapcsolódásait, és máris feltárult előttük a volt szegedi cserkészek kicsinyke illegális mozgalma.

Mivel a nagykovácsi és a szegedi illegális szervezkedések között annyi kapcsolat mégiscsak volt, hogy Molnár Dénes mindkettőben tagként szerepelt, a két ügy realizálását – lebuktatását – is össze kellett hangolni, azaz mind a kettőt egyformán a bizonyítottság stádiumába kellett hozni. Amikor ez az idő elérkezett, úgy határoztak, hogy a realizálást Nagykovácsin kezdik. Ennek megfelelően a nagykovácsi államvédelmisták 1950. szeptember 10-én lecsaptak az ottani szervezkedőkre, közöttük Molnár Dénesre is. Valamennyien őrizetbe kerültek, talán tessék-lássék még az államvédelmi szolgálat ügynöke is, aki ellen azonban már vádemelésre sem került sor, tehát az elítéltek sorából is kimaradt. Molnár Dénest fokozott szigorral vették kihallgatások alá, részben eléje tárták, hogy tudnak mindent a szegedi szervezkedőről is, részben kiverték belőle, hogy vallomásában ő számoljon be a nagykovácsin kívül egyúttal egy másik szervezkedésről is, a volt cserkészek szegedi illegális mozgalmáról.

Így aztán megszülethetett a következőket tartalmazó 1950. október 21-i államvédelmi jelentés: „... A nagykovácsi szervezkedés ügyében 1950. szeptember 10-én került őrizetbe Molnár Dénes, aki beismerte, hogy 1949 januárjában Szegeden egy demokráciellenes szervezkedésbe beszervezték.” (1) A jelentés a későbbiekben kitér arra is, hogy „Molnár Dénes vallomása alapján a következő személyeket vették őrizetbe (Szegeden – a szerző): Sahin Tóth Zoltán, Jávori Béla, Szilágyi János, Dobó István, Guzi Zoltán, Jójárt Sándor, Koszó Dezső, Börcsök József, Csonka Ferenc, Bakacsi Károly”. (2) Más dokumentumból kiderülnek a pontos őrizetbevételi dátumok is. Ezek szerint 1950. október 16-án került őrizetbe Jávori Béla, Szilágyi János, Dobó István, Guzi Zoltán, Koszó Dezső, Jójárt Sándor és Bakacsi Károly, október 18-án Börcsök József és Csonka Ferenc, október 20-án Sahin Tóth Zoltán, végül október 24-én Váczi Mihály és Domokos Sándor.

A szegedi cserkészek mozgalma ügyében 1950. október közepén megindult az államvédelmi vizsgálat a maga megszokott szigorával, mi több kegyetlenségével. A házkutatások alkalmával megtalálták az elrejtett fegyvereket, amelyek tárgyi bizonyítékként szerepeltek, valamint a szegedi államvédelmi vizsgálóknak rendelkezésére állt a Nagykovácsin dr. Molnár Dénesből kivert részletes beismerő vallomás, a szegedi cserkész szervezkedőkkel kapcsolatban is. A kemény államvédelmi vizsgálati módszereknek köszönhetően készülhettek el a néha megdöbbentő és árulkodó kihallgatási jegyzőkönyvek. Érdemes ezekből kiragadni néhány példát.

Sahin Tóth Zoltán 1950. október 24-i jegyzőkönyvéből: „Származásom, valamint a horthysta rendszerben kapott iskolai nevelésem folytán fasiszta politikai beállítottságú voltam a múltban. ... Gyűlöltem a Szovjetuniót, a kommunistákat. Az utolsó percre hittem a német fasiszták győzelmében. ... Hazatérésem (az angol fogságból – a szerző) után még jobban gyűlöltem a Szovjetuniót és a kommunistákat, a magyarországi népi demokratikus rendszert. Amerika felé orientálódtam, terjesztettem a nyugati propagandát, mellyel uszítottam a Szovjetunió és a népi demokrácia ellen. Hittem egy új háború kitörésében”. (3) Valószínűleg szükségtelen bizonygatni, hogy ezek nem Sahin Tóth Zoltán szavai, ezt a beismerő jegyzőkönyvet erőszakkal írták vele alá, és ebben már a tevékenységet illetően is hazugságok, azaz koncepciók elemek is fellelhetők.

Guzi 1950. október 16-i jegyzőkönyvből: „Gyűlöltem a Szovjetuniót, a kommunistákat ... valamint a fennálló társadalmi rendet”. (4) Az október 20-i jegyzőkönyvből: „Fasiszta politikai beállítottságú lettem, ... a cserkészegyesületben állandóan a fennálló rendszer ellen neveltek, gyűlöltem a népi demokráciát”. (5)

Kószó Dezső 1950. október 17-i jegyzőkönyvből: „A népi demokratikus rendszer ellensége voltam. ... (A mozgalomban – a szerző) cél az angolszász csapatok támogatása fegyveresen a demokrácia megdöntésére irányuló háborúban”. (6) Ne feledjük, a „fegyveresen” kitétel alatt néhány pisztoly – egy lőszer nélkül! – kb 200 lőszer és néhány kézigránát értendő!

Jójár Sándor 1950. október 17-i kihallgatási jegyzőkönyvből: „Ellensége vagyok a mai rendszernek”. (7) Az október 19-i jegyzőkönyvből: „A cserkészcsapatban fasiszta, sovinszta nevelésben részesültem. ... Híve voltam a Horthy-fasiszta rendszernek”. (8)

Csonka Ferenc 1950. október 19-i kihallgatási jegyzőkönyvből: „Gyűlöltem a Szovjetuniót és a kommunistákat”.

Bakacsi Károly 1950. október 16-i kihallgatási jegyzőkönyvből: „A kommunisták és a Szovjetunió elleni gyűlöletre neveltek”. (10) Az 1950. október 20-i jegyzőkönyvből: „Bíztam abban, hogy a harmadik világháború rövid időn belül bekövetkezik és az angolszászok győzelmétől vártam a magyarországi rendszerváltozás bekövetkezését”. (11)

Domokos Sándor 1950. október 26-i kihallgatási jegyzőkönyvből: „A felszabadulás után nem akartam beilleszkedni a népi demokratikus rendszerbe”. (12)

Az egyes jegyzőkönyvrészletek közötti hasonlóság – néhol már-már azonosság – azt mutatja, hogy az akkoriban bevett gyakorlatnak megfelelően az államvédelmi vizsgálók készítették el a kihallgatási jegyzőkönyveket, és azt a gyanúsítottakkal aláíraták.

Az államvédelmi vizsgálat megállapításait és az ezekhez kapcsolódó koncepciók elemeket egy 1950. október 27-én készült jelentés is kellőképpen dokumentálja. Az ebben foglaltak szerint: Sahin Tóth Zoltán „kívülről irányított, ... ő adta az utasítást a jugoszlávokkal való kapcsolatfelvételre”. (13)

Jávori Béláék korábbiakban említett „május elsején fegyveresen akciót hajtottak végre úgy, hogy a fegyveres testületek tagjait megsemmisítik”. (14) Emlékeztetőül: Jávori Béla nem is vett részt az említett akcióban és szó sem volt „megsemmisítés”-ről!

Börcsök József „vállalta, hogy kettősbirtokos ismerősein keresztül felveszi a kapcsolatot a jugoszláv kémiszervezettel”. (15)

Szilágyi János „elkészítette a titkosírás vázlatát”, (16) ami valójában – mint láttuk – nem is titkosírás volt.

Kószó Dezső „vállalta, hogy a munkahelyén szabotázst fog elkövetni”. (17)

Végül ragadjunk ki egy részletet Molnár Dénes 1950. október 6-i kihallgatási jegyzőkönyvből: „Politikai kérdésekkel 1940 után kezdtem el foglalkozni és az akkori fasiszta rendszernek híve voltam. ... Hittem a fasiszta győzelemben. A háború után, hogy a fasiszta beállítottságomat leplezzem, beléptem a MADISZ-ba. ... Amikor láttam, hogy az ifjúság nevelése demokratikus irányba halad, kiléptem a MADISZ-ból... A demokrácia fejlődésével mindinkább szembekerültem. Vártam a háború kitörését, hogy az angolszászok Magyarországot megszállják, és a kommunisták által vezetett demokratikus rendszert megdöntsék”. (18)

Példaként kiragadott és ezekhez hasonló állampolgári megállapítások alapján a budapesti központi katonai ügyészség 1950. december 7-én elkészítette a vádiratot Sahin Tóth Zoltán és társai szervezkedési ügyében. Ebben már arról is szó van, hogy „terveztek a szegedi gazdasági vasút felrobbantását, a szeged-budapesti vonatszerelvény kisiklását. ... Kidolgozták lebukás esetére a menekülési útvonalat, Alsóközponton az erdőn át Jugoszláviába”. (19) A vádiratnak van egy igen érdekes kitétele, amely szerint 1950 tavaszán már rendelkezésre álltak igazolványok, amelyek a „kommunistaellenes mozgalomba való részvétel igazolására szolgáltak”. (20) Ma már eldönthetetlen, hogy szándékos összemosásról, vagy tévedésről van-e szó ebben az esetben, hiszen a volt cserkészek mozgalmának nem volt igazolványa, viszont lefoglaltak a házkutatás alkalmával Dobó Istvánnál néhány Kereszt és Kard Szövetségtől származó igazolványt.

A budapesti katonai törvényszék 1951 március 21-én hozta meg ítéletét, amelyet 1951. október 10-én a katonai főtörvényszék dr. Kádár Pál hadbíró alezredes vezetett tanácsa néhány változtatással jogerőre emelt. Az ítéletek a következők szerint alakultak:

	I. fokú ítélet (21)	jogerős ítélet (22)
Sahin Tóth Zoltán	6 év börtön	10 év börtön
Jávori Béla	10 év börtön	14 év börtön
Börscsök József	6 év börtön	10 év börtön
Szilágyi János	5 év börtön	5 év börtön
Dobó István	8 év börtön	8 év börtön
Guzi Zoltán	3 év fogház	3 év fogház
Kószó Dezső	4 év börtön	4 év börtön
Jórárt Sándor	4 év börtön	4 év börtön
Csonka Ferenc	3 év börtön	3 év börtön
Bakacsi Károly	3 év börtön	3 év börtön
Váczi Mihály	felmentve	–
Domokos Sándor	felmentve	–

A bírósági ítélet szerint a vádlottak, majd elítéltek a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése, vezetése illetve az abban való részvétel bűncselekményét követték el” (23) azáltal, hogy „a cserkészek együtt maradtak, időnként összejöttek, és megvitatták a várható politikai eseményeket”. (24) Szembetűnő a néhány igen súlyos ítélet és a következő bírósági indoklás részlete közötti ellentmondás: „A szervezet munkája. ... lényegében 1950 tavaszától megszűnt. ... Részben azért, mert vezető nélkül maradtak, részben azért, mert féltek a leleplezéstől”. (25)

Molnár Dénes ügyét a nagykörösi szervezkedőkkel együtt vizsgálta az ÁVH ot-tani részlege, majd az ő ügyében – ügyükben – is a budapesti katonai törvényszék hozott ítéletet 1951. március 2-án. (26) Ennek során a dr. Andó Ferenc hadbíró őrnagy vezetett tanács Molnár Dénest „kötél által végrehajtandó halálbüntetésre ítélte”. Másodfokú ítéletében a főtörvényszék dr. Kádár Pál hadbíró alezredes vezette tanácsa Molnár Dénes elsőfokú ítéletét jogerőre emelte, és az ítéletet 1951. április 14-én végrehajtották.

Jegyzetek

- (1) ÁSZTL V-22082
- (2) ÁSZTL V-22082
- (3) ÁSZTL V-22082
- (4) ÁSZTL V-22082
- (5) ÁSZTL V-22082
- (6) ÁSZTL V-22082/1
- (7) ÁSZTL V-22082/1
- (8) ÁSZTL V-22082/1
- (9) ÁSZTL V-22082/1
- (10) ÁSZTL V-22082/1
- (11) ÁSZTL V-22082/1
- (12) ÁSZTL V-22082/1
- (13) ÁSZTL V-22082
- (14) ÁSZTL V-22082
- (15) ÁSZTL V-22082
- (16) ÁSZTL V-22082
- (17) ÁSZTL V-22082
- (18) ÁSZTL V-47001
- (19) Budapesti Központi Katonai Ügyészség Kü. VIII. 0225/1950-88
- (20) Budapesti Központi Katonai Ügyészség Kü. VIII. 0225/1950-88
- (21) Budapesti Katonai Törvényszék Kb.I.0148/1950
- (22) Katonai Főtörvényszék Katf.II.0170/1951
- (23) Budapesti Katonai Törvényszék Kb.I.0148/1950
- (24) Budapesti Katonai Törvényszék Kb.I.0148/1950
- (25) Budapesti Katonai Törvényszék Kb.I.0148/1950
- (26) Budapesti Katonai Törvényszék Kb.IX.0125/1950
- (27) Katonai Főtörvényszék Katf.II.063/1951

III. Hadtest Parancsnokság
D. osztálya Székesfehérvár.

GH-10.

2 pld.

Tárgy: Molnár Dénes hercegfalvai
tanító őrizetbevételeéről
jelentés.

Székesfehérvár, 1950. szeptember hó 11-én.

1950. IX. 10-én utasításra kimentünk Hercegfalvára
Molnár Dénes tanító őrizetbevételeének megkezdésére.

14 h. 50-kor indultunk Hercegfalvára, ahova 16 h.
10-kor érkezünk meg.

Érkezéskor felkerestük az alapszerv párttit-
kárát, hogy megtudjuk nevezett lakását. - A titkár
elutaz, nem tudott felvilágosítást adni, mivel
5-én jött haza pártiskoláról, a tanítót távolléte
 alatt helyezték a községbe.

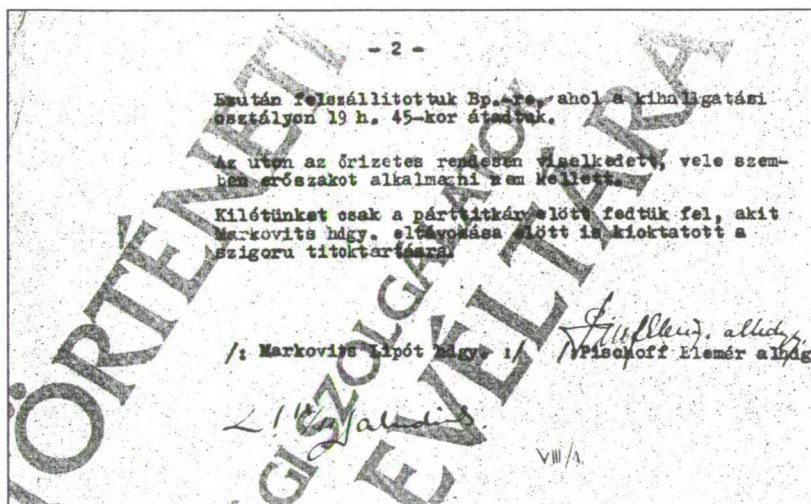
A titkár egyetemesen Markovits hggy. bts. ment el
az iskola igazgatójához, hogy megtudja Molnár Dénes
tanító lakását. - Az igazgatót nem találtuk odhha-
ga, így a helyetteséhez mentünk, asszal az ügyvel
kérdésták lakomát, hogy érdeklődni jöttünk az Orsz.
Pedagógiai Szaksz.-tól, a hiányosságok megbeszélésé-
re. - Helyettese küldte velünk a lakomát, ahova
a párttitkárrel együtt mindhárman elmentünk.
Itt azonban nem találtuk, elmentünk ezután az iskola
felé. A kapuban 2 tanítóval találkoztunk, bemutat-
tunk nekik, mint az Orsz. Pártkapcsolat Védők
strukturát. - A bemutatkozásnál megtudtuk, hogy
a 2 tanító közül az egyik Molnár Dénes.

Kérésünkre megmutatták a tantermet, itt rámutattunk
a dekorációk hiányosságára. Közben Markovits hggy.
magyarázta a dekoráció helyes elhelyezését, Pischoff
alhggy. kihívta Molnár Dénest, hogy külön elbeszél-
gesen vele- a tanítói teendőkről. Beszélgetés köz-
ben a folyósóra értek, ahol miután kettesbe marad-
tak, Pischoff alhggy. küldte vele, hogy szennel
letartóztatja, felelősítette, hogy kövesse. Nevezett
minden ellenkezés nélkül teljesítette a parancsot,
a az iskolától kb. 100 m.-re lévő gk.-ba önként be-
szállt.

ABTL 3.1.9 V-47001

1.

Molnár Dénes őrizetbevételeéről készült jelentés
(Forrás: ÁSZTL V-47001 számú dosszié)

Molnár Dénes őrizetbeételéről készült jelentés.
(Forrás: ÁSZTL V-47001 számú dosszié)

Tárgy: Molnár Dénes kihallgatása.

Jelentés
Budapest, 1950. szeptember 30.

Nevazott kihallgatása során előadja, hogy a tulajdonában lévő fegyverek a következő helyeken vannak elrejtve:

Horváthfalvy Imrén /Értes. táján gazdálkodónál lakott aludtatóban, az ott lévő bútorok között egy db. 7,65 mm-es Heller gyártmányú pisztoly, 24 db. töltényrel és 2 db. kartonkattal.

Szűcs Imrén /Szűcsné, Kossuth Lajos u. 5./ a kamrában elrejtett volt van a falhoz állítva, melynek a fal felé eső végénél pirosas részében a következő fegyverek rejtve vannak és lövedékek vannak:

- 2 db. szállós kispuska,
- 2 " golyós vadászfegyver,
- 1 " 9 mm-es Frummer pisztoly,
- 1 " 7,65 mm-es Browning, pisztoly,
- 1 " 6,35 mm-es Frummer pisztoly,
- 1 " /Szervaspör tokkal/
- 1 db. partontáskák,
- kb. 200 " vadászpuskához való töltény ládában
- " 8 " Vöcsögy tojás gránát
- " 4 vagy 5 db. nyeltes kézisgránát (megtámadva)
- " 8 " 9 " gyutacs /dobozban/
- " 1000 db. Mauser vadászpuskához való töltény
- 1 ládában különböző lövedékek
- 1 " fegyveralkatrészek
- 1 db. rohamkés, /vadászkés/

A kézisgránátok, tojásgránátok és a töltények kisebb ládákban vannak rejtve.

Nevazott a fentiekon kívül más fegyvert, vagy lövedéket jelenleg nem rejtett el, utoljára 1948-ban 15 éret, és tojásgránátot a szegedi szervaspör társai részére adott át.

Szegedi Ernő áv. titkár

VIII/2.

ARTI 119 V. 1950. 2

Molnár Dénes 1950. szeptember 30-i beismerő vallomása arról, hogy a szülei lakásán milyen fegyvereket tárolt illegálisan. (Forrás: ÁSZTL V-47001 számú dosszié)

J e l e n t é s .
Budapest, 1950. október 9.-én.

Feladatunk volt Molnár Dénes örizetes szüleinek lakásán Nagykőrös, Kossuth Lajos u. 3. sz. alatt házkutatást tartani.

Molnár Dénes vallomása szerint szülei lakásán fegyverek, robbanóanyagok és lőszeresek vannak elrejtve.

Jelentjük, hogy fenti cím alatt folyó hó 9.-én 6.30 h-kor megtartottuk a házkutatást. M.D. által megjelölt helyen sem másutt nem találtunk sem fegyvert, sem robbanóanyagot.

M.D. édesapja M. István elmondotta, hogy lakásukon már folyó hó 10 kb. szeptember 10.-én egy esetben házkutatást tartottak, fegyvereket kerestek. E házkutatás alkalmával 1 db. rohamkést és 2-3 db. levelet vittek el.

*Supra h
8.10*

VIII/3

Jelentés 1950. október 9-én arról, hogy Molnár Dénes szüleinek lakásában végrehajtott házkutatás során az előző jelentésben felsorolt fegyverekkel ellentétben csupán rohamkést találtak. (Forrás: ÁSZTL V-47001 számú dosszié.)

KERESZT ÉS KARD SZÖVETSÉG

Halápi József szegedi városi tisztviselő volt, a háború alatt katonai szolgálatot teljesített, majd szovjet fogságba került, ahonnan 1945. július végén tért haza. A „B”-listázások során 1946-ban elvesztette állását, ettől kezdve kertészkedésből és napszámosmunkából tartotta fenn magát. 1947 januárjában belépett a Sulyok Dezső által vezetett Magyar Szabadság Pártba. Dr. Pethő Dezső, a Magyar Szabadság Párt szegedi városi titkára rövidesen megbízta, hogy szervezze meg a párt alsóvárosi-szervezetét, indítsa be a pártéletet, toborozzanak tagokat, tartsanak gyűléseket. Egy alkalommal magával Sulyok Dezsővel is beszélt, aki lelkes munkára buzdította, felszólította a különböző gyűléseken lelkesítő beszédek megtartására és általában a Magyar Szabadság Párt erősítésére.

1947 áprilisában a Magyar Szabadság Párt a Furus János-féle vendéglőben nagygyűlést tartott, amelyen Halápi József is felszólalt. A helyszínen a tömegben megbújva jelen volt a szegedi ÁVO-tól Kerti Gyula rendőrnagy alhadnagy, aki a másnapi jelentésében számolt be tapasztalatairól. Az államvédelmi jelentés szerint Halápi a következőket is mondta: „Hiába jönnek a kommunisták a csillaggal és a vörös lobogóval, minket úgysem fognak megfertőzni az ő eszméjükkel, mert mi magyarok vagyunk és nem hazaárulók. ... A vezető pozíciókban nem magyar emberek vannak, hanem magyarosított nevű idegen nációk. ... Mi magyarok, akik a Szabadság Pártba tartozunk, nem orientálódunk sem a Nyugat felé, sem a Kelet felé, mi békét akarunk”. (1)

Néhány nap múlva – 1947. április 26-án – a szegedi rendőrkapitányság vezetője Diczfalussy Ferenc rendőr vezérőrnagy (2) aláírta a Halápi József internálására vonatkozó véghatározatot, amelynek indokolásában ez áll: „Halápi ... felszólalt, ... s kijelentette: a Szabadság Pártnak nem kell sem a marxizmus, sem a kommunizmus, hanem csak keresztény magyar férfiak kellenek a kormány élére. ... Mellesleg a Szovjetunió ellen is lázított, a kolhozrendszer ellen, a vallás betiltása ellen”. (3)

Az internálás azonban nem sokáig tartott, mert közben a szegedi ÁVO vezetője, dr. Drégely József rendőr ezredes elrendelte előzetes letartóztatást és büntetőeljárás kezdeményezését Halápi József ellen izgatás bűncselekmény alapos gyanúja miatt. A vizsgálatot lefolytatták, majd rövidesen a szegedi népbíróság elé állították, ahol a dr. Félegyházi Pál vezette büntetőtanács 4 hónap fogházbüntetésre ítélte, (4) 3 évre felfüggesztette politikai jogainak gyakorlását és 3 évi hivatalvesztést rendelt el.

A hivatalvesztés kimondása azért érdekes, mert Halápi József ekkor a „B”-listázásának következtében napszámosként dolgozott. Halápi József „vádolt nem ismerte el a bűnösségét”, az addigi két tanú a bíróság előtt visszavonta az ÁVO-n tett vallomását, mondván, nem emlékeznek az elhangzott beszédre, így a bíróság a bizonyítási eljárás során csupán az ÁVO jelentését vehette és vette figyelembe.

A Népbíróságok Országos Tanácsa jogerős ítéletében (5) az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, Halápi Józsefet 1 év börtönbüntetésre ítélte, és ugyanannyi időre eltiltotta politikai jogainak gyakorlásától is, azért, mert az I. fokú „bíróság a bűnösség körülményeit nem megfelelően értékelte, ... és túl enyhe büntetéssel” (6) sújtotta. Egy dokumentum szerint a börtönbüntetés után „mivel továbbra is szélsőjobboldali magatartást tanúsított, a Buda-déli internálótáborba internálták. Innen 1948 szeptemberében szabadult. Utána REF (rendőrhatalósági felügyelet) alá helyezték”. (7) A REF akkoriban igen szigorú előírásokat tartalmazott. Ezek a következők voltak:

„1./ Köteles a polgárőrség politikai osztályán (1948-ban már az ÁVO-n – szerző) hetenként kétszer, csütörtökön és vasárnap délelőtt 8 órakor jelentkezni.

2./ Lakhelyét csak a politikai osztály (ismét csak az ÁVO – szerző) előzetes írásbeli engedélyével változtathatja meg.

3./ Lakását 17 órától 5 óráig nem hagyhatja el.

4./ Együttélő családtagjain kívül mással nem érintkezhet.

5./ Távbeszélőt nem használhat, táviratot fel nem adhat.

6./ Nyilvános helyeket – étterem, kávéház, színház, mozi, sportrendezvény nem látogathat.

7./ Postai küldeményei ellenőrzés alatt állnak.

8./ Villamoson, autón, bérkocsin nem utazhat.

9./ Szeged város területéről előzetes írásbeli engedély nélkül nem távozhat.

A fenti pontokban megszabott korlátozások megszegése ... 60 napig terjedő elzárással büntetendő, ezen felül a REF helyett internálás rendelhető el”. (8)

Szabadulása után tehát Halápi József az előbbi korlátozásokkal élte mindennapjait. Hetente kétszer felkereste a szegedi ÁVO épületét, és ott – mivel általában alaposan megvárakoztatták őt, – sorstársaival akarva-akaratlanul érintkezett és megismerhette azoknak az övéhez hasonlóan kilátástalan helyzetét. A bírósági ítéletben foglalt egyik mellékbüntetés – a politikai jogok gyakorlásától való eltiltás – valamint a rendőrhatalósági felügyelet szigorú tiltásai megakadályozták Halápi Józsefet abban,

hogy az egyre inkább nyomasztó diktatúra ellen bármit is tegyen. Ha a tilalmak nem léteztek volna számára, legális politikai tevékenységet akkor sem tudott volna kifejteni, mert akkorra már azok a jobboldali konzervatív pártok, amelyekben ő ezt megtehethte volna, mind a kommunista egyeduralkodó törekvések áldozataivá váltak. Ha tehát Halápi József tenni akart a fennálló rendszer ellen, annak megváltoztatása érdekében, azt csupán illegálisan tehette. Mivel nem volt más lehetősége, elszánta magát az illegális cselekedetre. Elhatározta, hogy a sok-sok elégedetlen, elnyomott, jogfosztott emberből létrehoz Szegeden egy titkos szervezkedést, amelynek célja a diktatórikus hatalmi viszonyok megváltoztatása.

Tervének megvalósításához hozzájárult az is, hogy váratlanul megszüntették a rendőrhatalom felügyeletét, mozgásában, kapcsolatteremtésében és kapcsolattartásában már nem volt korlátozva. A végső elhatározást 1949 tavaszán tették követték, és hozzálátott a szervezkedés megindításához, mozgalmának a Kereszt és Kard Szövetség elnevezést adta. Halápi József által a Kereszt és Kard Szövetségbe – a továbbiakban KKSZ-be – bevontak között kezdetben a következők voltak.

Éri Ferenc szegedi cipész, a háború alatt katonaként szolgált, ahol szintén cipész volt, de államvédelmi dokumentumok szerint a „szovjet csapatok előnyomulása alkalmával fegyveresen harcolt ellenük”. (9) 1945 áprilisában szovjet fogságba került, ahonnan 1947 márciusában tért haza. Tagja lett a Magyar Szabadság Pártnak, és abban mint szervező munkálkodott. Ekkor ismerte meg Halápi Józsefet, aki 1949 áprilisában felkereste őt a műhelyében, beszélt neki az általa szervezett és vezetett mozgalomról, majd felszólította, hogy lépjen be a KKSZ-be. Halápi a nyomaték kedvéért közölte, hogy „Jugoszláviával megvan a kapcsolat, és onnan kapja az irányítást és útmutatást”. Mindebből persze egy szó sem volt igaz, de nem mondhatta, hogy nincs semmi felső vezetés. Ezzel a kijelentéssel mintegy a súlyát igyekezett növelni az éppen alakuló szervezkedésnek. Éri Ferenc eleget tett a felszólításnak, belépett a KKSZ-be. Halápi mindjárt meg is bízta a móravárosi főszoport megszervezésével és vezetésével.

Nyilasi Sándor szegedi asztalossegédet is a Magyar Szabadság Pártból ismerte Halápi József. Rőla tudható volt, hogy jó szervezőkészséggel rendelkezik, és elkötelezett antikommunista. Halápi biztos volt abban, hogy hívó szavára Nyilasi Sándor is csatlakozni fog a KKSZ-hez. Nem is csalódott, hiszen Nyilasi az első szóra belépett a mozgalomba. Halápi József ezt követően azzal bízta meg, hogy szervezze meg a mozgalom rókusi főszoportját. Nyilasi Sándor a háború előtt és alatt kémelhárító törzsőrmesterként szolgált a katonaságnál

Szögi József szegedi fűszer-kiskereskedőt is a Magyar Szabadság Pártból ismerte Halápi. Szögit – az államvédelmi dokumentumok szerint „megrögzött reakciós kispolgárt” – a lakásán kereste fel Halápi, és sikeresen be is vonta a mozgalomba. Szögi József az alsóvárosi főszoport szervezője és vezetője lett.

Kónya János szegedi építőmester következett a mozgalomba bevontak sorában. A szervezőmunka területén Halápi nagy reményeket nem fűzött Kónya Jánoshoz, jobb híján azonban mégis főszoportvezetőnek tervezte.

Krémer Elemér szegedi hentes és mészáros következett, akit szintén sikerült beszerveznie Halápi Józsefnek. Neki is főszoportvezetői megbízatást szánt.

Halápi valamennyi, a mozgalomba bevont főcsoportvezetővel közölte, hogy elsődleges feladatuk a KKSZ-be újabb tagokat szervezni, közöttük lehetőleg legyenek olyanok, akik további szervezőmunkára képesek. Ezek lesznek majd a csoportvezetők, akiknek újabb embereket kell beszervezniük és a saját illegális csoportjukat létrehozniuk. Piramisszerűen épült volna fel a mozgalom, és a tagok csak egy-egy csoporton belül ismerték volna egymást a konspiráció megőrzése érdekében. A csoportvezetők főcsoportvezetőjükkel tartották a kapcsolatot, a főcsoportvezetők pedig a KKSZ vezetőjével, Halápi Józseffel. A főcsoportvezetők azonban nemcsak a csoportvezetővel, vagy csoportvezetőkkel tartották a kapcsolatot és irányították őket, hanem volt saját csoportjuk is, amelyet szintén vezettek és létszámát bővítettek. Sőt magának Halápi Józsefnek is volt egy önálló csoportja, amellyel a mozgalom egészének az irányítása mellett foglalkozott.

A Halápi vezette csoportba tartozott Katona Lajos szegedi tisztviselő, aki korábban az FKP jobbszárnyához tartozott, majd 1947-ben átlépett a Magyar Szabadság Pártba. Vele az volt az elképzelése Halápinak, hogy a korábbi kapcsolatait felhasználva létrehoznak a KKSZ-en belül egy olyan csoportot, amelybe az akkoriban már üldözött módosgazdák, kuláklistán szereplők vennének részt. Erre a feladatra azonban a későbbiekben Katona Lajos alkalmatlannak bizonyult. Ugyancsak Halápi vonta be a mozgalomba Németh József szegedi gazdálkodót, aki korábban az SZDP tagja volt, ahonnan jobboldali beállítottsága és vallásossága miatt kizárták. Az ő feladata egy alsóvárosi csoport szervezése és irányítása lett volna, aminek nem tudott eleget tenni. Tagja volt viszont a szervezkedésnek ifj. Németh József is, aki egy alkalommal érdekes információt közölt Halápi Józseffel. Elmondta, hogy tudomást szerzett egy másik szegedi szervezkedésről, amely azonban véleménye szerint nem éri el a KKSZ színvonalát. (A rendelkezésre álló adatokból kiderül, hogy ez a másik szervezkedés a szegedi cserkészek egy részének illegális mozgalma volt.)

A felsővárosi szervezőmunka végzésére vonta be Halápi József Szalma József szobafestő mestert, aki a háború alatt katona volt, és később bűneül rótták fel, hogy „a szovjet fronton harcolt a szovjet csapatok ellen”. (11) A háború után először az MKP-ba lépett be, majd azt otthagya átlépett a Magyar Szabadság Pártba. Halápi József neki szóló utasításából – „törekedjen arra, hogy az általa beszervezettek egykori szabadság pártiak legyenek” (12) – következik, hogy a KKSZ-t elsősorban a Magyar Szabadság Párt volt tagjaira építve akarták létrehozni. Szalma Józsefben is rövidesen csalódnia kellett Halápi Józsefnek, mivel nemsokára jelentette, hogy a felsővárosi szervezetbe 10 tagot beszervezett, ezek részére az igazolványokat is átvette, majd egyszer közölte, hogy kilép a KKSZ-ből, és a korábbi közlése sem felel meg a valóságnak, nem szervezett be egyetlen embert sem, az igazolványokat pedig elégette.

Mészáros Jánosné háztartásbeli foglalkozású szegedi lakost, egy volt csendőrtiszt özvegyét Halápi a KKSZ női vonalának megszervezésével és irányításával bízta meg, miután beszervezte a mozgalomba. Ismeretségük a Magyar Szabadság Pártból eredt, ahol Mészáros Jánosné mint női szervező tevékenykedett. A női vonal létrehozásából a KKSZ-en belül végül nem lett semmi.

Dr. Sükrei József 1942 és 1944 között alezredesként a szegedi Csillag börtön igazgatója volt és ezért a szegedi népbíróság 2 év és 6 hónap börtönbüntetésre ítélte. Büntetését Sükrei József kitöltötte, 1949. február 23-án szabadult, ezt követően rendőrhatalósági felügyelet alatt állt és a hetenként kétszeri jelentkezései alkalmával az AVO-n ismerkedett meg Halápi Józseffel. Amikor Halápi elkezdte szervezni a KKSZ-t, megkísérelte bevonni dr. Sükreit a mozgalomba azért, hogy a börtönőrök körében végezzen szervezőmunkát egy esetleges fogolyszabadítást elősegítendő. Bár Halápi József megígérte Sükrei Józsefnek, hogy a mozgalom győzelme esetén újból ő lesz a Csillag börtön igazgatója, közeledése elutasításra talált. Dr. Sükrei nem tartotta kivitelezhetőnek a mozgalom célkitűzéseit, ezért nem lépett be, de továbbra is kapcsolatban maradt Halápi Józseffel, és bár tudott az illegális KKSZ-ről, azt nem jelentette fel.

A Halápi József által beszervezettek soraiban volt még Bodolai Béla korábbi postafelügyelő és Nagy Sándor fodrászsegéd. Nagy Sándor 1946-ig az FKP tagja volt, majd később a Magyar Szabadság Pártba lépett be ahol megismerkedett Halápi Józseffel. Az lett volna Nagy Sándor feladata, hogy a belvárosi csoportot szervezze, ehhez a munkához hozzá is látott, de csupán Sipos István rendőr szakaszvezetőt sikerült bevonnia a mozgalomba, aki a rendőrszolgálatban muzsikált.

Végül a Halápi-féle csoportból meg kell említeni Kalmár Antal kórházi gondnokot, akit Nyilasi szervezett be a mozgalomba, de rövidesen átkerült a KKSZ vezetőjének a közvetlen irányítása alá. Az ő feladata az lett, hogy létrehozzon egy intellektuális csoportot főleg elbocsátott, „B”-listázott városi tisztviselők közül. A háború előtt és alatt – 1932-től 1944-ig – Kalmár Antal egy ideig kémelhárítóként, majd a VKF/2 szegedi kihelyezett egységének hírszerzőjeként román vonalon végzett felderítő munkát igen eredményesen, aminek jutalmául 1941-ben megkapta a nemzetvédelmi kereszt kitüntetését. Kalmár Antal szervezőmunkája nem járt nagy sikerrel, végül a csoportjába egyedül dr. Merényi Miklós volt postaigazgató tartozott, valamint tudott a mozgalomba való részvételéről, illetve a KKSZ-ről dr. Rényi rókusai egyházközségi gondnok.

Néhány hónap alatt Nyilasi Sándor a KKSZ második emberévé nőtte ki magát, aki igen aktív szervezőmunkát végzett. Ennek során sikerült a KKSZ-be beszerveznie Bárkányi Mihály tűzoltó tizedest, korábbi SZDP-tagot, akit jobboldali beállítottsága miatt kizártak a pártból. Ugyancsak Nyilasi Sándor szervezte be Fazekas Mihály volt szegedi rendőr őrmestert, Habik János szegedi üvegessegédet, aki által a mozgalom sándorfalvi kiterjesztését tervezték, Orbán János iskolai altisztet, Pálincás János alkalmi munkást és Tánccs László szegedi borbélymestert. A Nyilasi által beszervezettek között volt még Czeglédi Sándor szegedi papírkereskedő, aki 1945. augusztus 4-től 1946. április 30-ig internálva volt állítólagos nyilas múltja miatt, majd szabadulása után rendőrhatalósági felügyelet alatt állt. Czeglédi azok közé tartozott, akiktől Nyilasi elvárta, hogy önálló csoportot hozzanak majd létre, ez az elvárás azonban nem teljesült: Czeglédi csupán odáig jutott, hogy tervbe vette Vass Ferenc akkor éppen fuvarozással foglalkozó volt szegedi kereskedő beszervezését.

Nyilasi Sándor legsikeresebb beszervezésének számított, hogy Antal Mihály volt rendőr szakaszvezetőt bevonta a mozgalomba, akit 1946 októberében jobboldali magatartása miatt „B”-listáztak és leszereltek. Antal Mihály 1945-ig az SZDP tagja

volt, akkor átlépett az FKP-ba, és azt a feladatot adta számára Nyilasi, hogy elsősorban a rendőrségtől eltávolítottakból, de akár másokból is hozzon létre egy önálló csoportot. A számára meghatározott feladatot Antal Mihály komolyan vette és hozzálátott a szervezőmunkához. Bevonta a mozgalomba Hatházi József volt rendőr szakaszvezetőt, Szekeres Imre volt rendőr őrmestert, Újvári Sándor volt rendőr szakaszvezetőt, Szalma Ferenc volt rendőr szakaszvezetőt és Fazekas János volt rendőr törzsőrmestert. A felsoroltakat – Fazekas János kivételével – előzőleg „B”-listázták. Fazekas János a háború alatt katonaként szolgált, majd a kassai rendőriskola elvégzése után 1943-ban Szegedre került rendőrnek. 1944-ben ismét behívták katonának, frontszolgálatra került, ahol megsebesült. A hadikórházzal nyugatra vitték, majd amerikai fogságba esett. Hazatérve ismét a rendőrségnél teljesített szolgálatot Szegeden, 1949-ben történt leszereléséig. Antal Mihály megkísérelte beszervezni Erdei János volt rendőr törzsőrmestert is, tájékoztatta őt a mozgalomról és célkitűzéseiről, Erdei azonban nem tett eleget a felszólításnak, és nem lépett be a KKSZ-be, viszont nem is szólt senkinek, így a hatóságnak sem az államellenes szervezkedésről.

A KKSZ-be beszervezett volt rendőrök sorába tartozott még Nyilas Péter korábbi rendőr szakaszvezető, aki 1940-től teljesített szolgálatot Szegeden, 1944 októberében rendőralakulatával elmenekült, majd Budapesten szovjet fogságba került. 1946 májusában a fogságból való visszatérte után tovább szolgálhatott rendőrként Szegeden, majd őt is „B”-listázták. Nyilas Péter a háború után egy darabig az SZDP tagja volt, de onnan jobboldali beállítottsága miatt 1947-ben kizárták. Az említett volt rendőrökön kívül tagja volt még az Antal Mihály által vezetett csoportnak Éder István egykori csendőrzakaszvezető is, akit azonban egy másik főcsoportba tartozó KKSZ tag vont be a mozgalomba. Ugyancsak Antal Mihály szervezte be Gelei János volt rendőr hadnagyot, aki további embereket vont be sikerrel a KKSZ-be. Ezek voltak: Fogarasi István volt rendőr törzsőrmester, Rácz András szegedi segédmunkás, Nagy Illés, Temesvári Mihály és Huszka Tamás szegedi hizlaldai munkások.

A volt rendőrökön kívül Antal Mihály másokat is bevont a KKSZ-be: Borbély Árpád szegedi szabómestert, Weiner Gergely szegedi hentesmestert és id. Szántó Sándort. Ebben a csoportban az a helyzet állt elő, hogy a beszervezett tagok közül id. Szántó Sándor ismeretségi köréből újabb embereket vont be a KKSZ-be. Elsőként a fiát, ifj. Szántó Sándort, korábbi ludovikás honvéd hadnagyot, majd a Magyar Szabadság Párt volt tagját, Kovács János szegedi asztalost és Krim József szegedi asztalost szervezte be. A későbbiekben Krim József bevonta a mozgalomba a nála asztalossegédként dolgozó Kovács Rudolfot. Ifj. Szántó Sándor – talán szervezési céllal – említést tett Borka György raktárosnak és Balkai főszabásznak a KKSZ létezéséről, akik mindketten a DÉMA cipőgyárban dolgoztak, s egyikük sem adta tovább ezt az értesülést, és nem tettek a hatóságnak – akkor az ÁVO-nak – sem feljelentést.

A Nyilasi Sándor vezette főcsoporttal kapcsolatban szerepet kapott még Nagy János, aki talán nem is tudott a KKSZ-ről, viszont a szervezkedés időtartama alatt eladott egy pisztolyt Nyilasinak. Külön figyelmet érdemel Bite János szegedi kőműves, aki nyilas múltja miatt azt a feladatot kapta, hogy túlzottan nem kompromittált nyilasokból szervezzen egy csoportot. Mivel azonban a próbálkozás kudarcba fulladt,

a szervezkedés vezetői – elsősorban Nyilasi –, őt szánták egy létesítendő újszegedi csoport élére. Bite János bevonta a szervezkedés újszegedi csoportjába Szekfű András pékmestert, aki 1939-től a nyilaskeresztes párt tagja volt, ahonnan 1942-ben kilépett. A háború után a nyilas múltja miatt 4 hónapig internálva volt, majd 1945-ben belépett az MKP-ba, egy későbbi kijelentése szerint „azért, hogy lisztkiutalást kapjon”. (13) Az MKP-ból 1948-ban kizárták mint jobboldali beállítottságút. Szekfű Andrással együtt Bite János beszervezte a KKSZ-be annak két fiát, Szekfű Sándor péksegédet és Szekfű István péktanoncot is.

Beszervezése után Szekfű András is lépéseket tett, hogy növelje a KKSZ létszámát. Ennek érdekében beszélt a mozgalomról Batkó Gyulának, akit akkoriban bocsájtottak el állásából, valamint ifj. Bóka Pál gazdálkodónak és egy Szűcs nevű kézbesítőnek. Végül egyiküket sem vonták be a KKSZ-be, sőt Szűcs törbe csalást, provokációt sejtett a szervezkedés mögött.

Feltétlenül megemlítést érdemel Szekfű Andrással kapcsolatban még egy történet. Egy alkalommal a kocsmában találkozott Bali Mihály helyi MDP funkcionáriussal, aki 1946-47-ben népbíró is volt. Az esetre Szekfű András így emlékezett: „Neki részeg állapotban mondtam el, ... fizetett nekem italt, csakhogy mondjam el a szervezkedést. Nagyon ittas lehettem, így nem emlékszem részleteiben a beszélgetésre”. (14)

A Halápi Józseftől kapott megbízás alapján Krémer Elemér is hozzálatott a szervezőmunkához. Bevonta a mozgalomba Almási János kubikust, Bacsó Mihály volt rendőr alhadnagyot, Bakonyi szegedi üvegezőmestert, Bordos Ernő szegedi villamosvasúti pályamunkást, Döme Ferenc szegedi kocsmárost, Juhász Sándor szegedi borbélymestert, Molnár Márton szegedi cipész mestert, Nagy Ferenc szegedi biztosítási ügynököt, Pakó Elemér és Szabó Antal szegedi pékmestereket. Közülük kiemelt érdemel Bordos Ernő, aki Éder Istvánt bevonta a KKSZ-be és Bacsó Mihály, aki kapcsolatba került Fazekas Kádár Imrével, aki később az államvédelmisták által ugyancsak szervezkedésnek minősített mórakalmi társaságban volt érdekelt.

A Krémer Elemér által beszervezettek közül id. Bedő Árpád egykori ecetgyáros érdemel külön említést, aki az első világháborúban többször megsebesült és bátor helytállásáért vitézségi érmet kapott, majd a második világháborúban is a fronton szolgált. Bedő Árpád így katonai szaktekintélynek számított, amiért Krémer Elemér összeismertette őt Halápi Józseffel, a KKSZ vezetőjével. Bedő Árpád a KKSZ-be kerülése után a mozgalomról tájékoztatta a fiát, ifj. Bedő Árpádot, aki korábban szintén ludovikás katonatiszt volt, a második világháború alatt amerikai fogságba került, onnan hazatérve a szegedi tudományegyetem gazdasági hivatalában dolgozott tisztviselőként. A szervezkedésbe azonban őt nem vonták be.

A Krémer Elemér vezette főcsoport tagja volt Morvai Györgyné – Krémer élettársa –, aki bevonta a szervezkedésbe a már említett Szabó Antal feleségét, Szabó Antalné, s mindkettőjüket a Mészárosné által vezetett nőcsoportba tervezték beosztani.

A szervezőmunkában nem maradt el Szőgi József főcsoportvezető sem, aki bevonta a KKSZ-be Asztalos István szegedi malomipari munkást, Batta Szilveszter volt tisztviselő alkalmi munkást, Hargitai László „B”-listás mozdonyvezetőt, Mélai János szegedi szabó mestert, Ottó János szegedi gazdálkodót, Papdi Ferenc szegedi szabóse-

gédet, Szabó János szegedi motorszerezőt, valamint Bite Istvánt, aki rövidesen az egyik alsóvárosi csoport önálló vezetője lett. Bite 1942-től a nyilaskeresztes párt tagja volt, közben a Szilvénia fűrésztelepen dolgozott. Munkáltatója, Márkus Endre 1945 áprilisában tanúként ezt vallotta: „Mivel én zsidó származású vagyok, ... üldöztetésnek voltam kitéve, minek következtében egy alkalommal a szegedi Gestapo a Vértesszőlőbe hurcolt, ahol tudomásomra jutott, hogy elvisznek Topolyára, majd pedig onnan deportálni fognak. Ezt Bite megtudta és minden honorárium nélkül sikerült neki másnap a Gestapo kezéből kiszabadítani úgy, hogy haza is engedtek”. (15) Ennek ellenére 1945-ben Bite Istvánt internálták, majd szabadulása után rendőrhatalósági felügyelet alá helyezték.

Bite István bevonta a mozgalomba Bokor Ferenc „B”-listás MÁV tisztviselőt, Csonka Balázs MÁV szakácsot, akit korábbi munkahelyéről „B”-listáztak, Csonka István napszámost, Kenderesi János szolgálati viszonyban álló börtönőr törzsőrmestert, Kocsis Mihály nyugdíjas vasutast, Lovászi Szilveszter fuvarost, Nógrádi Mihály „B” listázott MÁV segéd tisztet, Szekerczés József alkalmi munkást, akit 1945-ben nyilas múltja miatt internáltak, Szűcs Imre szegedi szabómestert és Tasnádi András volt csendőr törzsőrmester szegedi vasúti pályamunkást. Török Antal sándorfalvi gazdálkodó Bite Istvántól tudomást szerzett a KKSZ-ről, bár a mozgalomba nem lépett be, de azt a véleményével, és azzal, hogy nem jelentette fel, támogatta.

A Bite István által vezetett csoportból ki kell emelni Bene Istvánt, aki 1937-től tagja volt a nyilaskeresztes pártnak, ezért 1945-ben rövid időre internálták, majd rendőrhatalósági felügyelet alatt állt. Nem sokkal később – nyilván múltját elhallgatva – belépett az MKP-ba, majd átkerült az MDP-be. Közben tagja lett a KKSZ-nek, és ő is megpróbált újabb tagokat beszervezni. Szikvízgyártással és forgalmazással foglalkozott, így kiterjedt ismeretségi körrel rendelkezett. Ezek közé tartozott Rózsa András, korábban SZDP-, MKP- majd MDP- tag kocsmáros, aki a háború után 4 hónapig nyilas múltja miatt internálva volt, bár maga soha nem volt a nyilaskeresztes párt tagja. Ugyanakkor a nyilasok gyakran tartották összejöveteleiket az ő újszegedi kocsmájában, és ez adott okot a megbüntetésére. Rózsa Andrásnak szólt Bene István a KKSZ-ről, a belépést illetően azonban Rózsa halogatta a döntést. Ellentmondásos adatok vannak azzal kapcsolatban, hogy végül tag lett-e vagy sem. Tény viszont, hogy tudott a KKSZ-ről. Ezen az eseten kívül még két újszegedi lakost – Csamangó és Csúri nevűeket – kísérelt meg Bene István bevonni a KKSZ-be, ezeknek a próbálkozásoknak az eredménye azonban máig sem ismert.

Gál János volt rendőr törzsőrmester Szögi Józseftől tudott a KKSZ-ről, de beszervezve nem lett, lojalitását bizonyítandó azonban senkinek nem tettemlítést az illegális mozgalomról.

Éri Ferenc cipésmester Szalai Antal volt honvéd alhadnagy parancsnoksága alatt szolgált, akinek eredeti szakmája szintén cipész volt. A háború után Szalai Antal bejárogatott Éri Ferenc cipésműhelyébe, és ott saját cipőit javíttatta, később már mások cipőit is. A közös munka során szervezte be Éri a KKSZ-be Szalai Antalt, akit Halápi Józseffel együtt a későbbiekben a mozgalom katonai szárnyába szántak, sőt valamilyen katonai szervezőmunkára is fel akartak használni, mivel egykori katonatisztek

körében elég jelentős ismeretsséggel rendelkezett. Éri szervezte be még Varga Józsefet, a szegedi paprikafeldolgozó vállalat munkását, és testvérét, Varga Mátyás papucske-szítő mestert. Varga Mátyás nem sokkal a KKSZ-be kerülése után újabb tagokat szervezett be a mozgalomba: Oláh Ferenc MÁV lakatost és Oláh József szegedi kendergyári munkást.

Az utolsó szegedi KKSZ főcsoportba Kónya János beszervezte Börcsök Pálné háztartásbelit, egy szegedi kőművesmester feleségét, Kertész Ferenc szegedi gazdálkodót és feleségét, valamint Bodó Antal volt csendőrt. Ebből a főcsoportból Bodó kapta feladatául új tagok beszervezését, ő ezt sikerrel végre is hajtotta. Az első beszervezettje Kormányos Jenő volt csendőr őrmester sándorfalvi lakos volt, akit Bakos József ugyancsak sándorfalvi lakos követett. Ezután Bodó Antal két vasutast szervezett be, Nyúl Dénes MÁV vonatkísérőt és Török János MÁV vonatfékezőt. Végül Bakos József közreműködésével még beszervezték Vigh Antal sándorfalvi lakatossegédét, volt repülőszakaszvezetőt.

Szögi Józseftől, a KKSZ egyik főcsoportvezetőjétől Halápi József arról értesült, hogy annak jobbóldali beállítottságú testvére Budapesten él. Ennek kapcsán támadt az a gondolata, hogy a KKSZ szervezését kiterjeszti a fővárosra is. E terv megvalósítása érdekében Halápi József és Szögi József elutaztak Budapestre, felvették a kapcsolatot Szögi Antallal, akit sikeresen bevontak a KKSZ-be. Szögi Antal a Fővárosi Villamos Közlekedési Vállalatnál dolgozott korábban kalauzként, majd villamosvezetőként. A háború alatt tagja volt a nyilaskeresztes pártnak, a háború után MKP-, majd MDP-tag lett. Szögi Antal vállalta, hogy kiépíti a KKSZ budapesti szárnyát, mivel azonban kapcsolatai csak a munkahelyen voltak, az ott dolgozók között kezdett hozzá a szervező munkához. Sikerült bevonnia a mozgalomba Bergmann Mihály statisztikust, Molnár József ellenőrt és Tóth Ferenc ellenőrt. Szögi Antal megkísérelte beszervezni Németh Ferenc ellenőrt, Vajduláh Gyula ellenőrt, Németh Vince ellenőrt és Szeidl Emil váltókezelőt, akik hallgatólagosan tudomásul vették a KKSZ-ről velük közölteket, de a mozgalomban semmiféle aktív szerepet nem vállaltak, míg Környei Tibor kalauz, volt rendőr százados helyeselte a mozgalmat és annak célkitűzéseit, számottevő szerepet azonban ő sem vállalt benne. A budapesti beszervezettek között volt Tóth 19. János villamosvezető, aki megkísérelt további tagokat bevonni a KKSZ-be és ennek során felvette a kapcsolatot egy Péterfi nevű volt honvéd ezredessel, akkori biztosítási ügynökkel, aki helyeselte a mozgalmat, de nem vállalta, hogy kapcsolódik hozzá, mert mint mondta, neki is van egy tiszti csoportja. A Szögi Antal által beszervezettek közül a legaktívabb Kuhn Lajos villamosvezető volt, aki bevonta a mozgalomba Bucsi Gyula, Dobrovits János és F. Nagy Lajos FVKV alkalmazottakat.

A Kereszt és Kard Szövetség illegális mozgalomba bevontak mellett voltak, akik ugyan semmiféle tevékenységet nem fejtettek ki, de tudtak a szervezkedésről. Ezek voltak többek között: Halápi Józsefné, Szögi Antalné, Kónya Jánosné, Nyúl Dénesné, Szalai Antalné, Gelei Jánosné, Szögi Józsefné, Szögi László, Szögi Imre, Szabó Antalné, Almási Jánosné, Kertész Ferencné, stb.

Ha számba vesszük a KKSZ-hez kapcsolódókat, tagokat és azokat is, akik így-úgy tudtak a mozgalomról, látnunk kell, hogy a létszám alig haladta meg a 130-at,

és ha ehhez hozzávesszük a majd későbbiekben említetteket, a végső szám akkor sem éri el a 150 főt. Ennek a számnak akkor lesz jelentősége, amikor a különböző oldalakról és nézőpontokból a KKSZ létszámát, nagyságát és jelentőségét értékelik. A hitelesnek tekinthető és valóságos személyekkel kitölthető létszám tehát a legfejlettebb stádiumban sem haladta meg a 150 főt. Az összetételt tekintve világosan látszik, hogy többnyire olyan emberek csatlakoztak a Halápi József által kezdeményezett szervezkedéshez, akik a háború után, majd a diktatúra erősödésével valamilyen sérelmet szenvedtek, sokan voltak közöttük az úgynevezett „B”-listára helvezettek. A KKSZ-ben tömörültek közül sokan korábban a Magyar Szabadság Párt tagjai voltak s látható, hogy néhány nem túlzottan kompromittált egykori nyilas is bekerült a mozgalomba. Sajátos és jól ismert figurák azok, akik a nyilaskeresztes pártból indultak, a kommunista párt tagjai lettek, majd végül a KKSZ-ben kötöttek ki.

Amíg a fenti létszámú KKSZ létrejött, 1949 tavaszától kezdve kb. egy év telt el. A közel végleges létszám tehát ez alatt az idő alatt folyamatosan alakult ki. Vizsgáljunk meg néhány olyan körülményt a szervezőmunkával kapcsolatban, amely rávilágít erre a kb. egy éves folyamatra.

Nyilas Péternek 1950 tavaszán Antal Mihály elmondta, hogy létezik Szegeden egy KKSZ elnevezésű illegális szervezet, amelynek célja a fennálló rendszer megdöntése és ezt külföldi segítséggel akarják megvalósítani. Amikor Nyilas Péter igent mondott a csatlakozásra, Antal Mihály átadott neki egy igazolványt és felszólította, hogy lehetőleg volt rendőrök közül ő is próbáljon a KKSZ-be új embereket bevonni, akiket majd szintén ellátnak igazolvánnyal. Talán két hét múlva Nyilas Péter találkozott Fazekas János volt rendőrrel, és a váratlan lehetőséget kihasználva megpróbálta már is beszervezni a mozgalomba. Még jószerivel el sem kezdte a mondókáját, amikor Fazekas János közölte, hogy kár a fáradságért, ő ugyanis már a KKSZ tagja, és azt is tudja, hogy a felkelés idején megszállják az ÁVH-t (ekkor már ÁVH – a szerző), a rendőrséget, a honvédséget, a postát, a börtönt, a középületeket, kiszabadítják a politikai elítélteket. A beszervezni szándékolta Fazekas János tehát többet tudott a mozgalomról, mint a beszervezéssel próbálkozó Nyilas Péter. Fazekas János beszervezése úgy kezdődött, hogy Antal Mihály röviden és tömören megkérdezte tőle, hogy akar-e egy földalatti mozgalomban részt venni. Fazekas részt akart venni, és miután ezt ki nyilvánította, akkor kapta azt a tájékoztatást a KKSZ-ről, aminek egy részét Nyilas Péternek továbbadta.

Id. Bedő Árpád beszervezése úgy történt, hogy Krémer Elemér megkérdezte tőle: van-e tudomása arról, hogy Szegeden komoly fegyveres szervezkedés folyik a jelenlegi rendszer megdöntésére, a hatalom átvételére, és rá mint volt honvéd főhadnagyra szükségük lenne. Mielőtt a felszólításra id. Bedő Árpád érdemi választ adott volna, közölte, hogy először szeretne megismerkedni a mozgalom vezetőjével. Néhány napon belül Krémer Elemér id. Bedő Árpádot bemutatta Halápi Józsefnek. A KKSZ vezetője ekkor ismertette vele a mozgalom fő célkitűzéseit és azt, hogy Szegeden már kb. 500 taggal rendelkeznek, és a szervezkedést Jugoszláviából irányítják.

Mint az előzőekből látható, Szógi József főcsoportvezető vonta be a mozgalomba Bite Istvánt. Mivel Bite is rövidesen csoportvezető lett, kapcsolatba került Halápi

Józseffel is, aki újabb és újabb szervezéseket sürgetett. Később erre Bite István így emlékezett „Igyekeztem olyan személyeket keresni, akik jobboldali politikai felfogást vallanak, és valamilyen oknál fogva nincsenek megelégedve a jelenlegi rendszerrel. Miután több ilyen személyt találtam, ezekkel külön-külön beszéltem, és megnyertem őket az illegális szervezkedés számára. ... Az általam beszervezetteket felszólítottam arra, hogy hasonló módon ők is végezzenek további szervezői munkát saját ismerőseik körében”. (16)

Kónya János főcsoportvezető megbízásából Bodó Antal is hajtott végre újabb szervezéseket. Amikor Nyúl Dénes vasutast be akarta vonni a szervezkedésbe, az éppen nem tartózkodott otthon, csupán a feleséggel, Nyúl Dénesnével tudott beszélni. Így aztán az asszonynak mondta el látogatásának célját, hogy Nyúl Dénest be akarja vonni a KKSZ-be, és mindjárt vázolta is az illegális mozgalom célkitűzéseit. Mivel egy újabb alkalommal sem sikerült találkozniuk, Nyúl Dénes a feleségén keresztül üzent meg Bodó Antalnak, hogy benne van a dologban.

Bite János és Szekfű András a háború után a Béke utcában levő fogházban ismerkedtek meg, ahova nyilas múltjuk miatt kerültek. 1950 elején váratlanul találkoztak, és ekkor Bite János megmutatta Szekfű Andrásnak a KKSZ ellenállási mozgalom lebélyegzett igazolványát, utalva annak komolyságára, és mindjárt be is szervezte abba egykori nyilas társát és volt rabtársát, sőt át is adott neki egy igazolványt. Egyúttal arra is felszólította Bite János a pékmestert, hogy ő is szervezzon be a mozgalomba új tagokat. Bite a nyomaték kedvéért hozzátette, hogy mozgalomnak Budapesten már 25 000 tagja van, és egy volt vezérkari alezredes kezében van a katonai vonal irányítása.

A Bite István csoportjába tartozó Bene István is komolyan vette a további szervezésekre vonatkozó felhívást, és felszólította Rózsa András kocsmárost, hogy lépjen be a KKSZ-be, egyben ismertette vele a mozgalom célkitűzéseit is. A kocsmáros gondolkodási idő után mondott csak igent a felszólításra, ugyanis az 1945-ös internálása óta – az MDP-tagsága ellenére – óvatos volt politikai ügyekben. Bene István a sikeren felbuzdulva tovább folytatta a szervezőmunkát, megkísérelte bevonni a KKSZ-be Sándorfalván élő sógorát. Vázolta a rokon előtt a mozgalom lényegét, célkitűzéseit és felszólította a csatlakozásra. Minderre a sógor azt válaszolta, hogy a vázolt szervezkedéshez hasonló Sándorfalván is van, nem csupán Szegeden, így ha szervezkedni akar, inkább maradjon a falujában, nem megy Szegedre.

Szalma József abba a szervezkedő csoportba tartozott, amelyet Halápi József közvetlenül irányított. Egy alkalommal 10 új szervezést jelentett a mozgalom vezetőjének, holott egyetlen embert sem vont be a KKSZ-be, mindezt azért tette, hogy kedvező színben tüntesse fel magát. Az eddigiekből kitűnt, hogy a KKSZ-be való bevonások során bőségesen előfordultak túlzások, elsősorban a létszámot illetően, de ha végignézzük a résztvevők során, aktív tagként volt vezérkari alezredest nem találunk. Megállapítható, hogy a KKSZ-nek sem hazai, sem külföldi felső irányítása, de még támogatója sem volt.

A KKSZ vezetői, a főcsoportvezetők és részben a csoportvezetők is Halápi József előtt esküt tettek, amelynek a szövege a következő volt:

Énesküszöm a szent keresztre, a magyar szabadságra, a napfényre, amely melegít, a földre, amely táplál, az Úr Istenre, aki a mennyekben trónol, őseink vérére, becsületemre, életemre. Oly igaz, minthogy magyar ember vagyok, hogy ettől a pillanattól halálom napjáig hű leszek nemzetemhez, a szövetség törvényeihez, a kardhoz, mely szabadságunk jelképe. Mindig készen állok bármely áldozatra, mindent elszenvedek és meg is halok érte. Esküszöm, hogy hűen teljesítem kötelességeimet, ha áruló gondolat akad meg bennem, úgy panaszszó nélkül veszem a szövetség halálos ítéletét. Átkozott legyenek s legyenek utódaim is, ha egyszer is félrelépnek a szövetség törvényeitől.

Esküszöm, hogy legjobb tudásommal szolgálom a szövetség ügyét, mely Magyar hazámé is.

Esküszöm, hogy hazám ellenségeit kíméletlenül üldözöm. Mind azok, kik a haza, a szabadság és a hit ellenségei, az én ellenségeim is.

Eskümet Isten hallja és, hogy ezt betartom, Isten engem úgy segítjen!"

Ez volt 1949-1950-ben a szegedi Kereszt és Kard Szövetség esküszövege, az idézet hiteles az első szótól az utolsóig.

Amikor valaki vállalta a KKSZ-szel való együttműködést, illetve tagságot, beosztójától kevés kivételtől eltekintve megkapta a mozgalom igazolványát. Akik esküt tettek, azok az eskütételt követően vehették át igazolványukat. Az igazolványok a KKSZ fennállása alatt kétféle szöveggel készültek:

IGAZOLVÁNY (18)

Ezen lap felmutatója 1945 óta a kommun megbuktatására állandóan minden eszközt felhasznált, szervezte a földalatti erőket.

Kelt Délen 1949

PH.

IGAZOLVÁNY (19)

Ezen lap felmutatója 1948 óta a kommunisták elleni ellenállási mozgalomban részt vett.

Kelt Délen 1949

PH.

Az igazolvány az elképzelések szerint kettős célt szolgált. Egyrészt a mozgalom tagjai igazolhatták magukat egymás előtt, másrészt a várt és remélt rendszerváltozás után az illegális mozgalomban való részvételt volt hivatva bizonyítani. Az igazolványon is és más írásbeli dokumentumon is a Dél kifejezés kettős értelemmel bírt. Részen jelölte Szegedet, de ugyanakkor alkalmanként a mozgalom vezetőjét Halápi Józsefet is takarta. A körbélyegzőn a Trianon előtti Magyarország körvonalazódott, középen kereszt volt látható és három betű: I. H. Sz. jelentése: Istenért, Hazáért, Szabadságért. Az alsó mezőben is látható volt két betű: K. K. – jelentése: Kereszt és Kard.

Halápi József ötlete volt, hogy mindenki, aki felvételt nyert a KKSZ-be, köteles volt leadni a csoportvezetőjének, azon keresztül a főcsoportvezetőjének 10 darab használt postai bélyeget, amelyek végül eljutottak a mozgalom vezetőjéhez, aki 10-10 darabot egymás mögé helyezve egy úgynevezett bélyeg-berakókönyvben tárolta azokat, így erről tudta, hogy mennyi a KKSZ tagsága. Ez a bélyegátadás a később kidolgozott szervezeti szabályzatban is szerepelt a következők szerint: „Minden beszervezett tagnak az igazolvány átvételekor 10 db használt postabélyeget kell átadni a beszerzőjének, amit a főcsoportvezetők megküldenek a központnak”. (20) A központ kifejezés itt némi túlzásnak számít, hiszen ezt egyedül Halápi József képviselte.

A bélyegadási ügyel kapcsolatban a későbbiekben adódtak problémák, amelyek bizony félreértésre adtak okot a létszámmellenőrzéskor. Amikor például Bite István beszervezte Bene Istvánt, és további beszerzésekre biztatta, máris átadott neki 10 darab igazolványt a majdan bevonásra kerülők részére és azok fejében azonnal el is kért 100 darab bélyeget, amit továbbított Halápi Józsefnek. Mindez már akkor történt, amikor Bene István önállóan még egyetlen új tagot sem szervezett be a KKSZ-be. Benének szerencséje volt, mert a fia gyűjtötte a bélyeget és annak készletéből vett kölcsön 100 db.-ot. Nem zárható ki, hogy Bene István éppen Bite Istvántól tanulta el a fiktív tagok jelentésének az ötletét. Egy alkalommal Halápi József nagyon szorgalmazta az új beszerzések végrehajtását, mire Bite István a saját pénzén vett 150 darab használt bélyeget, azt leadta a mozgalom vezetőjének, mint aki beszerzett 15 új tagot, és ezért megkapta a 15 darab igazolványt, miközben a mozgalom egyetlen új taggal sem bővült.

A bélyegtrükk másoknak is eszébe jutott. Például Kalmár Antal a saját bélyeggyűjteményéből adott 300 darab használt bélyeget Halápi Józsefnek, azaz jelentett ezáltal 30 beszerzést, át is vett ezért 30 darab igazolványt anélkül, hogy a KKSZ-be egyetlen embert bevont volna. Bárkányi Mihálynak nem volt bélyeggyűjteménye, ezért ő a trafikban vásárolt 100 darab. 20 filléres bélyeget és azt adta le úgy, mintha 10 főt beszerzett volna, holott ő sem szervezett be egyet sem.

A taglétszámnak ez a bonyodalmas nyilvántartása a későbbiekben mégis hasznosnak bizonyult, mert szorult helyzetében Halápi József értékesítette az összegyűlt bélyegeket, és a pénzen a mozgalom számára papírt és indigót vásárolt. Erre az akcióra 1950 tavaszán került sor, amikor Halápi kb. 13 000 darab bélyeget adott el, ami 1300 KKSZ tagnak felelt volna meg. Ez a képtelen helyzet úgy állhatott elő, hogy az előbbieken kívül mások is bekapcsolódtak a bélyegmanipulációba.

A szervezési beszélgetések során általában szóba került a KKSZ célja, hiszen ennek ismerete nélkül aligha volt elvárható, hogy bárki nyilatkozzon belépési szándékáról. A későbbiekben a legfontosabb célkitűzéseket megfogalmazták a „Kereszt és Kard Szövetség (úgyis mint keresztény demokrata párt)” alapszabályában. Ebből néhány gondolat:

„1.§. Általános rendelkezések

a./ A szövetség címe: Kereszt és Kard

úgyis mint Keresztény Demokrata Párt

b./ Székhelye: Szeged és a párté Budapest

c./ Működési terület: egész Magyarország

...

2.§. A szövetség célja

a./ A magyarság mindazon rétegeinek egységbe tömörítése társadalmi különbség nélkül, akik a népuralmi rendszer alatt nem tagadták meg a magyarságukat. ...

b./ A vallásos, erkölcsös, hazafias szellem ... fejlesztése.

...

d./ A lakosság felemelése úgy gazdasági, mint kulturális vonalon.

e./ A baráti, testvéri érzés megerősítése, ... egymás kölcsönös támogatása.

4.§. A szövetség tagjai

A tagok osztályozása: rendes

rendkívüli

pártoló

tiszteletbeli

A rendes tag: A 18-ik életévét betöltött férfi, aki nemzeti és erkölcsi szempontból megbízható, két ajánlója van.

A rendkívüli tag: Bármely törvényesen bejegyzett keresztény egyház papja, püspöke ...

A pártoló tag: Más hasonló keresztény pártok, szövetségek, alakulatok tagja.

A tiszteletbeli tag: Feddhetetlen jellemű férfiak és nők, akik hazájukért, magyarságukért börtönt, internálást szenvedtek el.

...

14.§. A Párt és a Szövetség kerületei a Budapesti Kerületi Központ hatásköre

Nagybudapestre terjed ki.

Szeged ellenállási kerület hatásköre: Kiskundorozsma, Sándorfalva, Algyő, Tápé, Szőreg, Deszk. ...” (21)

Az előbbi részleteket magában foglaló alapszabályzatot Halápi József az úgynevezett intellektuális vonal tagjaival, Kalmár Antall és Merényi Miklóssal együttműködve készítette el. A kezeik közül kikerülő okmány visel magán jól felismerhető túlzó vonásokat is. A KKSZ-ben például soha nem volt szó semmiféle pártszervezési

formációról. Túlzás az „egész Magyarország” működési terület, hiszen Szegeden kívül néhány sándorfalvi ember volt bevonva, és tessék-lássék létrejött a Szögi Antal villamosvezető által irányított budapesti csoportocska, s végül szó sem volt nagybudapesti hatáskörrel működő „Budapesti Kerületi Központ”-ról.

Befejezésként idézzük az alapszabályzat dátumát: „Délen 1950. április 29-én”, tehát közel egy évvel a szervezkedés megindulása után.

Az előbbi alapszabályzat létrehozói valószínűleg nem voltak teljesen elégedettek művükkel, ezért elkészítettek egy külön dokumentumot a szövetség célkitűzéseiről. Néhány gondolatot érdemes ebből is idézni:

„1./ A nemzeti alapon álló erők egységbe tömörítése a haza, a vallás és a magántulajdon védelmére. ...

2./ Kinevelni a demokratikus Magyarországot ...

3./ Szólas- és-vallásszabadság. ...

...

5./... Küzdünk és harcolunk Marx, Engels, Lenin és Sztálin népbolondító elvei ellen. Küzdünk a nemzetköziség zsidóinak világhatalmi törekvései ellen, küzdünk az ellen, hogy a társadalom és az összesség felett olyan egyének uralkodjanak, kik normális körülmények között a társadalom salakját képezték és börtön lakói voltak Kizárjuk körünkbből a köpönyegforgatókat, a haza ellenségeit, a gyáván megbúvókat, kik csak akkor legények, ha a farkast már agyonverték. ... Gerinces magyar álljon mindenhol a vártán s akkor nem lesz még egyszer a népuralom hamis jelszavába bújtatott orosz-zsidó diktatúra. ... Magunkhoz emeljük a legkisebbeket is, akik hűek maradtak szenvedéseik árán is nemzetünkhöz, hitünkhöz. ... Célunk újra az ezeréves Magyarország egyesítése, de az ország területén levő kisebbségek jogait tiszteletben tartjuk. ... A szövetség nem zsidóellenes, de az 1945-től tapasztalt cselekedeteik számon lesznek kérve. Számon lesz kérve az ártatlanul kiontott áldozatok, vértanúk vére, a bitófa, a börtönök és internáló táborok ártatlanul szenvedetteinek szenvedése, mert mindenért számolni kell. Célunk a magyar népet Európa népei közt úgy gazdasági, mint kulturális vonalon az első helyre felemelni. A 200 holdig terjedő birtokokat visszaadni. ... A volt nagybirtokosokat kártalanítani. A kereskedelmet a magyarság kezébe-visszajuttatni.

...

Ember-testvér térj magadhoz s légy keresztény a szó szoros értelmében, állj közénk és küzdj velünk az ISTENNEL, a HAZÁVAL hogy újra SZABADOK és boldogok legyünk.

Kelt Délen

IHSZ” (22)

A fentiekkel egy időben – 1950. március táján – elkészült még egy dokumentum „szervezeti szabályzat” megjelöléssel, amely a tagok beszervezésével és a belső konspirációval foglalkozik terjedelme nagy részében. Ebben azt rögzítették, hogy a központ a „Dél”, a tagok csak-számjegyekkel azonosíthatók, és így szerepelnek föl-felé is. Tehát a szabályzat szerint még a központ sem ismerte volna a tagokat, csupán a megyei vezetőket, azok pedig a fősoportvezetőket. Végül a befejező gondolat sor sze-

rint a rendszerváltozás bekövetkezésekor felállítandó egy-számonkérő szék, amely előtt „igazolás alá vonandó minden nő és férfi 15-től 60 évig, aki a SZIT, az MNDSZ, az MKP, a Partizán Szövetség, az MSZT tagja volt. Kivételt azok képeznek, akik a szervezet (a KKSZ – a szerző) pecsétjével ellátott sorszámozott jegyet (nyilván az igazolványt – a szerző) felmutatják. ... A fentiekben vázolt szervezési szabályzat 1949. március 15-én lépett életbe Dél viszonylatában. ... Láss, hallj, figyelj, de ne beszélj! Halál az árulókra! Istenért, Hazáért, Szabadságért! Dél-szava”. (23)

Az idézeteket tartalmazó dokumentumokról nem lehet mondani, hogy szakszerű és célszerű volt megalkotásuk egy illegálisban működő, konspirációra törekvő, rendszerváltásra törő, tehát államellenesnek minősülő mozgalomban. Ma már kideríthetetlenek azok az okok és körülmények, amelyek hatására ezek a dokumentumok elkészültek. Ismeretlen például az 1950 márciusában készült szervezeti szabályzat visszadátumozásának oka 1949. március 15-re. A fogalmazványok azonban elkészültek és kétséget kizáró tárgyi bizonyítékként szolgáltak a KKSZ létre és törekvéseire. Ma már kideríthetetlen, hogy kb. egy évvel a mozgalom megindulása után kitől származott az ötlet a fenti gondolatok írásba foglalására.

KKSZ működéséhez pénzre is szükség volt, ezt a havi 1 Ft.-os tagdíjakból szerezte meg, s mint láttuk, végszükségként Halápi József még az összegyűlt bélyegeket is értékesítette. A pénz elsősorban ahhoz kellett, hogy a Halápi József által írt és szerkesztett Ellenállási Híradót rendszeresen elkészítsék, kellő számban sokszorosítsák, és a főszerkesztői és csoportvezetői hálózaton a tagokhoz eljuttassák. Az Ellenállási Híradó egy oldalas, ritkábban két oldalas volt, amelyet írógépen készítettek, és – indigós másolatok útján – sokszorosítottak. Volt, amikor az egész műveletet Halápi egyedül végezte, volt, amikor másokat is bevont a tevékenységbe, főleg a gépelésbe és a sokszorosításba. Ez alatt a sokszorosítás alatt természetesen nem valami nagy számot kell érteni, legfeljebb 15-20 példány készült el egy-egy Ellenállási Híradóból, amit aztán kézzel kézre adtak és olvastak.

A rendelkezésre álló adatok szerint az Ellenállási Híradó első száma 1949 szeptemberében jelent meg, általában havonta egy, esetleg kettő szám látott napvilágot. Kezdetben kölcsönvett írógépen készült a Híradó, később Szögi Antal vásárolt egy írógépet, és attól kezdve azon gépeltek.

Az Ellenállási Híradók tartalma és stílusa feltétlenül figyelmet érdemel, mert sokat elárul a KKSZ-ről mint mozgalomról, annak kezdeményezőjéről és vezetőjéről, Halápi Józsefről. A bevezető részben a mozgalom vezetője, az Ellenállási Híradó készítője a napi sajtó hírei alapján adott rövid összeállítást a belpolitikai helyzetről, természetesen a KKSZ célkitűzéseivel, ideológiai-politikai arculatával megegyező megvilágításban. Mindez különösebben nem érdemel figyelmet, sokkal inkább azok a hírek, üzenetek, utasítások, amelyek a mozgalmi élettel voltak kapcsolatosak, és amelyek általában a befejező részben voltak találhatóak. Az alábbi idézetek más-más Ellenállási Híradó-számokból származnak.

Az egyik számban tájékoztatás volt olvasható a létszámhelyzetről „Dél-körzet 4 000 taglapos, 16 000 nyilvántartott; Közép-körzet 3 000 taglapos, 24 000 nyilvántartott; Budapest K. ipari körzet 12 000 taglapos, 118 000 nyilvántartott! Felső-Dunántúl

19 700 taglapos, 241 000 nyilvántartott! Alsó-Dunántúl 4 703 taglapos, 71 323 nyilvántartott! Nehézipari terület 8 400 taglapos, 130 000 nyilvántartott. ... Fenti adatok egy év munkájának az eredményét bizonyítják, ... ezek az adatok csupán a férfiak számát jelzik”. (24) Nem egészen világos, hogy mit takar a „taglapos”-fogalom, valószínűleg a KKSZ-igazolvánnyal ellátottak, azt pedig, hogy mit takar a „nyilvántartott”, talán csak Halápi József tudta. Ha visszatekintünk a legfeljebb 150 fős taglétszáma, jól látható, hogy torzítások jelentek meg a KKSZ erejéről az Ellenállási Híradóban. A Felső-Dunántúlon és az Alsó-Dunántúlon akkoriban azt sem tudták, hogy Szegeden létezik egy Kereszt és Kard Szövetség elnevezésű mozgalom.

Egy újabb Ellenállási Híradó-ban olvasható: „Figyelem! Ha a harangok félre lesznek verve, senki ne mozduljon otthonról, mert nem a mi jelzésünk lesz. Dél pontosan jelzi a cselekvés időpontját. ... Kerület, megye, járás vezetők figyelmébe: e hó 24-ig mindenki pontos jelentést tegyen ott »A lovak berekbe« jeligére. ... Ica e hó 17-én jelentkezzen beosztása végét!” (25) Más dokumentumokból kiderül, hogy a harangok félrevezetésével ÁVH provokációtól tartottak.

Egy másik számban található utalás külföldi kapcsolódásra, a mozgalom jelentőségének a látszatát fokozandó. „Clay tábornok, a keresztes hadak fővezére azt üzen-te, hogy abban a pillanatban, amikor az első puska eldördül, a keresztes hadaknak a parancs ki lesz adva, hogy minden erővel ... a Keresztény Demokrata Párt, jelenleg Kereszt és Kard Szövetség segítségével siessenek. ... Dél felkészült, várja, hogy Budapest hogyan áll, kész-e vállalni a reá eső részt. ... Utasítás Budapestnek: Mivel tudomásomra jutott, hogy az erők szépen összegyűltek, elrendelem, hogy ... a legszigorúbb készenlét lépjen életbe. Katonai vezetőségét válassza meg és azok készítsék elő Budapest fontos pontjainak megszállását. Minden tag tartson odahaza 1 liternyi petróleumos benzint, majd értesítve lesz, mi célból”. (26) Ez az Ellenállási Híradó is, úgy mint a többi eljutott Szegeden legalább 100 KKSZ-taghoz. Ezek között voltak egykori rendőrök, katonatisztek, diplomások. Vajon észrevette-e valaki, hogy valami nincs egészen rendben a tudósítások, az üzenetek körül? A jelek arra utalnak, hogy semmi nem szűrt szemet senkinek, a szervezkedés tovább folytatódott, és az Ellenállási Híradók is rendre követték egymást.

Egy újabb szám üzeneti része : „Fontos! A csoportok vezetőit felhívom, hogy a létszámjelentést az előírt módon haladéktalanul tegyék meg. Az erők összpontosításáról haladéktalanul jelentést várok. ... Szervezési hírek: Római N-nek ízenem, hogy létszáma teljes, tehát a számonkérő szék tagjait jelölje ki. Továbbra is jó munkát a másik százaz felé.” (27) Az újabb számban egy újabb üzenet a korábbi egyik számban már szereplő – a valóságban nem is létező – Ica nevezetű tagnak : „Icát felszólítja Dél, még a hét folyamán számoljon el”. (28)

Az izgalmak fokozására egy újabb üzenet: „Dohánynak üzenem, hogy haladéktalanul állítsa fel a számonkérő széket. ... Minden tag állandóan legyen készen, hogy az óráítás ne érje váratlanul. Az idő mutatója a végső perc felé halad. A szervezők figyelmébe!!!! Hassanak oda, hogy az új tag kifogástalan állapotban papírszéllel levágva adja oda bélyeget, mert csak így értékesíthetjük, ... mert a nyilvántartáson kívül ezt a célt is szolgálja”. (29) Ez az utasítás akkor születhetett, amikor Halápi József anya-

gi okok miatt a nyilvántartó bélyeggyűjteményt felszámolni kényszerült. Persze nem maradhatott el néha egy kis fenyegetés sem: „Dél üzeni, hogy az egyik vidéki szerv vezetője meghalt, mert vétett a becsület ellen”. (30) Természetesen ez az állítás is minden alapot nélkülözött. Egy újabb számba Halápi József már sovány kis féligazságokat is becsempészett: „Sopronból jelenti K. K., hogy nagyon szép eredmény mutatkozik, a hangulat feszült. Nagyon sok az orosz, a tüzéség állásban van. Dél üzeni: Türelemre kell a népet inteni. Debrecen: a kálvinista Róma is nekifeküdt, úgy látszik, nem akar lemaradni. Csepel: türelem, vasas türelem, ha az idő itt lesz, Dél kiadja a parancsot, és akkor a jó munkások jól dolgozni fog. ... Beszkárt: jó haladás, a kapott hírt vettem, le a kalappal Buda előtt.” (31) Az iménti zagyaságot olvasva a Fővárosi Villamos Közlekedési Vállalatnál levő és Szőgi Antal által vezetett csoportocska örülhetett, hiszen róluk is szó esett az Ellenállási Híradóban.

A következő virágnyelvű üzenet: „Dohány-csoport figyelem!! Óvatosság!! – Bp. K. jelenti, az Sz.-ről kapott fák jól megfogták, a talaj kedvező, már sok szép ágat és kis gallyakat hajtottak. 1919.p. megy. Ica vonal áll, kilép. Dél kéri 1926. jelentést. IV.I.” (32) A feszültség persze még fokozható: „Utasítás a szövetség tagjaihoz! A közeljövőben lezajló eseményeket szem előtt tartani, és annak résztvevőit feljegyezni. ... Már most készüljön fel, hogy a nagy leszámolás napján hovatartozása messziről felismerhető legyen. Ezért a szövetség elrendeli, hogy minden tag egy 8 cm-es fehér gyolcs szalagról gondoskodjon. A szalagra KK betűk irandók. ... I-es elszámolásra jelentkezzen”. (33)

Végül egy rövid idézet az Ellenállási Híradó utolsó – 1950. július első heti – számából: „Figyelem! Megye-, kerület- és járási vezetők! A múltkor szóbelileg kiadott állandó készségi állapotot szigorúan betartani. A vezérkar által kidolgozott tervek rövidesen az egységparancsnokok kezében lesznek. ... A hadihelyzet beállta miatt a vezetés politikai vonaláról a katonai vonalra tér át. ... A katonai parancsnok elrendeli, hogy a főcsoportok vezetői csoportjaikat haladéktalanul alakítsák át 50 főre, és minden 50 fő élére egy volt tisztet s annak helyettesét nevezzék ki”. (34)

Az idézetek csupán rövid, kiragadott részletek voltak egy-egy Ellenállási Híradószámból. A realitást nélkülöző adatokból, közleményekből, felhívásokból kétséget kizáróan megállapítható, hogy Halápi József az általa kezdeményezett és vezetett mozgalmat – a KKSZ-t – sokkal jelentősebbnek szándékozott feltüntetni, mint az valójában volt. Elképesztőek a különbségek a valóságos létszámadatok és a leírtak illetve sugalmazottak között. Tény, hogy az idézett sorokat Halápi József leírta és a főcsoportvezetők, csoportvezetők közreműködésével a tagok egy részéhez eljuttatta. Arról viszont nem állnak rendelkezésre adatok, hogy a sorokat a tagok miként fogadták. Nem zárható ki, hogy néhány iskolázottabb, tapasztaltabb és a realitásokhoz közelebb álló KKSZ-tag az Ellenállási Híradóban olvasottak miatt igyekezett a későbbiekben távol tartani magát a Halápi József által vezetett mozgalmatól.

Halápi általában úgy tartotta a kapcsolatot a főcsoportvezetőkkel, kiemelt szerepű csoportvezetőkkel és más fontos, a mozgalomba tartozó személyekkel, hogy vagy a munkahelyükön, vagy a lakásukon felkereste őket. Sor került időnként azonban olyan megbeszélésekre is, amelyeken egyszerre több főcsoportvezetővel és csoportve-

zetővel beszélt meg Halápi a mozgalom helyzetét és a feladatokat. Egy vasárnapon például Nyilasi Sándor lakásán tartottak megbeszélést, amelyen a házigazdán kívül jelen volt többek közt Halápi József, Kalmár Antal, Bárkányi Mihály, Bite János és Antal Mihály. Egy másik alkalommal a Tisza-parton, a Kőrösi halászcserda közelében levő fűzesben szerveztek egy összejövetelt. Ezen jelen volt Halápi József, Nyilasi Sándor, Bite János, Kalmár Antal, Kónya János, Éri Ferenc, Bodó Antal, Kormányos Jenő, Bakos József és még néhányan mások is. A szervezkedés konspirációs állapotát talán kelőképpen mutatja, hogy Kormányos Jenőt és Bakos Józsefet Bodó Antal felesége értesítette a megbeszélés helyéről és idejéről. A jelenlevők száma 10 és 15 fő között lehetett, közülük ketten figyelőállást foglaltak el, és rövid időn belül gyanús alakok megjelenését tapasztalták a fűzes közelében. Ezek a történések megzavarták a még alig elkezdett értekezletet, és a jelenlevők úgy döntöttek, hogy különböző irányokba szétszóródnak, ezzel lényegében a tervezett megbeszélés meghiúsult.

A négyezemközi és a csoportos megbeszéléseken általában a szervezkedés helyzete, a szervezőmunka állása, a tervek és elképzelések kerültek szóba. Többek között gyakran beszéltek a mozgalomnak fegyverekkel való ellátottságáról is. Egy alkalommal Bakos József említést tett arról az egyik társának, hogy neki van 2 darab géppuskája 600 darab lőszerrel egy Szegedhez közeli tanyán befalazva. Később kiderült, hogy ebből az állításból egyetlen szó sem igaz. Maga Halápi József is tett említést arról, hogy rendelkezésre állnak fegyverek, pl. a szegedi kendergyárban elrejtett nagy mennyiségű fegyverről beszélt, máskor pedig kézigránátok beszerzését említette. Volt viszont eset, amikor éppen arról a tervéről szólt, hogy az alsóvárosi csoport fog majd úgy fegyvereket szerezni, hogy megtámadják az újszegedi lőteret. A fegyverekkel kapcsolatos sok mendemonda kapcsán Antal Mihály egyszer szemrehányóan kijelentette, hogy a mozgalom vezetői magabiztosan nyilatkoznak fegyverekről, de azt nem mondják meg, hogy mennyi van, hol vannak ezek a fegyverek, és különben is, sok tekintetben még a csoportvezetők előtt is konspirálnak.

Végül essék szó a fegyverekkel kapcsolatban a konkrét tényekről. A KKSZ fegyverzete a következőkből állt: volt egy darab 9mm-es pisztoly a hozzá való kb. 110 darab lőszerrel, amelyet Nyilasi Sándor vásárolt meg Nagy Jánostól. Ezen kívül volt kb. 1 kg puskaapor, néhány kard, tör, egy szurony, és mindenféle vegyes lőszerkekből néhány, amelyekhez viszont fegyver nem volt. Ez volt az a fegyverzet, amely KKSZ rendelkezésére állt. Se több, se kevesebb. Ehhez képest a tervezett, elképzelt akciók eltűnt méretűek, irreális elképzelések voltak.

A Halápi által többek előtt felvázolt akciótervüket arra alapozták, hogy ha a jugoszláv csapatok megtámadják Magyarországot, a KKSZ fegyveresei is akcióba kezdenek, és a bevonuló jugoszlávok előnyomulását az akcióik által elősegítik. Ezek az akciók Szeged területén kerültek volna végrehajtásra az ÁVH épülete, a rendőrség, a pártbiztonsági épület, a honvédségi laktanyák, a börtön, a posta, stb. megtámadásával. Az ÁVH szegedi központja ekkor a korábbi Tisza Szállodában volt. Egy alkalommal Halápi József és a katonai múlttal rendelkező id. Bedő Árpád szemrevételezték a környéket az ÁVH épületénél, a tűzoltóságnál, a Csillag börtönnél. Úgy találták, hogy a legcélszerűbb lenne felgyújtani az ÁVH épületét. Azt gondolták ki, hogy az ak-

cióra éjjélkor kerül sor, az öröket letartóztatják, azután pedig a tűzoltóktól addigra elvett fecskendővel benzint locsolnak az épületre, majd felgyújtják azt. Ha ez nem volna kivitelezhető, akkor a törvényszéki épület és a mozi tetejéről dobálnak benzines palackokat az ÁVH épületére. Ennek az akciónak a felderítése érdekében felmentek id. Bedő Árpád fiával – ifj. Bedő Árpáddal – annak az anyósa lakásába is, amely a Széchenyi téren az ÁVH épület melletti házban volt. Itt is szemrevételezték a környéket, hát ha ennek a szomszédos háznak a padlása is felhasználható a támadáshoz. Az ÁVH épületéhez hasonlóan akarta megtámadni Halápi József a szegedi pártbizottság épületét és a rendőrségi, honvédségi épületeket is. Több akció vezetőjét is kijelölte már a KKSZ vezetője. Az egyik laktanya elfoglalásának irányítója Kormányos Jenő lett volna, aki a tervek szerint a művelethez 100 embert vehetett volna igénybe. Bakos Józsefnek hasonló módon a tűzoltóságot kellett volna megszállnia. A Csillag börtön elfoglalásáért Éri Ferenc volt a felelős, aki a tervek szerint ehhez az akcióhoz 50 embert kapott volna. A rendőrpalota elleni támadás vezetésével Nyilasi Sándor lett megbízva, de ő ehhez csak 15 embert kapott volna. A főposta elfoglalásához 6 embert elegendőnek tartottak. Bite Istvánnak és csoportjának az lett volna a feladata, hogy robbantásokat hajtson végre az alsóvárosi vasútállomás területén, majd foglalja el azt. Halápi József közölte, hogy mindehhez adandó alkalommal a fegyvereket és a robbanóanyagot biztosítja.

Halápi József egykori információi szerint a KKSZ-t Jugoszláviából irányítják. Egyszer elmondta, hogy Jugoszláviából rendszeresen hetenként – héttől vagy kedden – futár érkezik hozzá, és ez biztosítja az összeköttetést. A mozgalom vezetője valószínűleg erről a kijelentéséről megfellebbezett, amikor Bite Istvánt azzal a feladattal bízta meg, hogy szervezzen valamilyen átjárófélét Jugoszláviába a futárszolgálat megteremtése és biztosítása érdekében. Ma már tudjuk, hogy a jugoszláviai kapcsolódás sem volt igaz. Miként az sem, hogy a KKSZ-t nyugatról irányítják. Ennek ellenére a szervezkedésben mindenki teljes komolysággal kezelte a jugoszláv kapcsolatot. Kidolgoztak egy tervet arra az esetre is, ha netán a magyar csapatok visszavernék a Magyarországra beözönlő jugoszlávokat. Ebben az esetben a magyar egységek útnyitási vonalait kellett volna a KKSZ-nek robbantásokkal, a vasúti pályán sínfelszedéssel, hidak robbantásával, telefonvezetékek elvágásával, stb. zavarni. Talán ezt a célt szolgálta Halápi József Bite Istvánnak szóló utasítása azzal kapcsolatban, hogy minél több sörösvéget szerezzenek be, amit a szabadkai műútra akartak szórni, hogy a közlekedést nehezítsék. Az említett akciókkal kapcsolatos elképzelésekre ráillik a komolytalan jelző, átgondolatlan tervek voltak ezek. A szabadkai műútra szórt üvegcserepek aligha állíthatták volna meg a jugoszlávokat üldöző magyar hadsereget, még 1950-ben sem.

Ellenállási Híradóban közzétett számok irreális taglétszámot feltételeztek a KKSZ esetében. Az időnként szóba kerülő totális akció már-már a népfelkelés szintjét is elérni látszott. Erre a jelet a kezdeti időben a harangok félreverésével akarták megadni, de hamar rájöttek, hogy esetenként akkoriban a kisebb településeken tűz esetén is félreverték a harangot, másként ha az ÁVH rájött volna erre a jelzésre, azt provokációra is felhasználhatta volna. Utalt is erre – mint már láttuk – Halápi József az Ellenállási Híradó egyik számában. Újabb jelzési rendszert kellett hát kidolgozni.

Először azt tervezték, hogy amikor a KKSZ rendszerváltó-akciója indul, akkor az újszegedi kertészetnél általában megtalálható rőzsekazlakát gyűjtjék fel, és az ad jelt a környező falvaknak a felkelésre. Szemrevételezés után megállapították, hogy a szóban forgó helyeken alig van rőzse, s ami van, az nem ad megfelelő erejű és nagyságú tüzet, így ezt az ötletet elvetették. Ez után döntöttek az alsóvárosi szérűskert mellett, és úgy gondolták, annak tüze már elég nagy lesz a jeladásra. A nagy tűz szándékaik szerint azt is jelezte volna, hogy a jugoszláv csapatoknak merre kell irányt venni előre nyomulásuk alkalmával.

A szervezkedés előrehaladtával a mozgalomban részt vevők közül többen, főleg a főcsoportvezetők és csoportvezetők kezdték forszírozni, hogy Halápi József hitelt érdemlő adatokkal álljon végre elő az olyan gyakran hangoztatott külföldi támogatást és irányítást illetően. A helyzet tarthatatlanságát érezve Halápi József kényszerpályára került, és miután valós kapcsolódás nem volt, egyetlen lehetőségként csak valami-féle kapcsolatteremtés kínálkozott.

A KKSZ-nek volt egy tagja – Kalmár Antal –, aki a háború előtt és alatt a magyar kémelhárításnál, majd a hírszerzésnél dolgozott. Neki kezdetben azt mondta Halápi József, hogy a külfölddel a kapcsolatot rádión tartja, majd később közölte, hogy biztonsági okokból a rádiót meg kellett semmisíteni. Ezt követően Kalmárnak is azt mondta Halápi, hogy futár útján tartja a kapcsolatot Budapesttel és a jugoszlávokkal. Kalmár Antalnak mindez gyanússá vált, és kétségbe vonta, hogy Halápi Józsefnek bármiféle külföldi kapcsolata lenne. A jelek szerint ekkor Halápi József négy szemközt beismerte az igazságot, és megkérte Kalmár Antalt, hogy írjon levelet az Amerikai Egyesült Államokban élő rokonainak, és a sorok között titkosírással tudatva azokkal az ő szervezkedésüket, majd a titokzatos szöveget együtt meg is fogalmazták.

Kalmár Antal azonban a levél címzettjeként nem a rokonait írta, mert tartott a postai küldemények államvédelmi ellenőrzésétől, ezért egy külföldi újságban olvasott névnek és címre – Mr. Josiph Magyar (római katolikus pap) 2015 Augusta Boulevard Chicago ill. USA – írt egy közömbös tartalmú levelet, amelynek harmadik oldalán láthatóan írt latinul egy rövid szöveget, ráutalást arra, hogy a valódi levél a sorok között van. Ezt követően íródott vegyi anyaggal a levél, amely a következőket tartalmazta:

„Tisztelt Plébános Úr! Kérem ezen levelem légipostán sürgősen eljuttatni Németországba Clay tábornoknak, mint az amerikai hadsereg főparancsnokának. ... Ezen levél feladója nem azonos, tehát ne írjon részemre, ellenben Dél felé az Amerika Hangján üzenhet, hogy ezt a levelet az illetékes helyre eljuttatta.

Clay hadsereg-főparancsnok úrnak, mint az eszmei kereszties hadsereg főparancsnokának, Németország. 1949. március 15-én Szeged városában egy szűkebb körű bizottság megalakította a Kereszt és Kard Szövetséget, úgyis mint a leendő Keresztény Demokrata Párt földalatti mozgalmát.

Célja: láncszerűen egységbe tömöríteni azokat, akik a bolsevik uralmi rendszer alatt sem tagadták meg hitüket és magyarságukat. ... Továbbá felszabadulás esetén az ejtőernyősök segítségére lehetnek. Céljuk megakadályozni az állami üzletek kirablását, ... az ok és ész nélküli vé-

rengzést. ... Szándékunk, hogy a felszabadító hadsereghez csatlakozva teljes erőnkkel kivehessük részünket ezen keresztesháborúban a népek szabadságáért vívott küzdelemből.

A szervezés láncszerűen folyik. Jelenleg 150 ezer a taglétszám. ... A Kereszt és Kard Szövetség vezetősége kéri a keresztes hadsereg főparancsnokát, hogy a keresztes hadsereg egyik hadoszlopaként elismerni szíveskedjék mozgalmunkat.

Utasítást rádión keresztül kérjük. Amíg közelebbi címet nem tudunk, rádión keresztül kérünk új címet, ahova levelet írhatunk.

Ezen sorok antipirinnel lettek írva, előhívás ferrumcloriddal történik.

Dél 19.115" (35)

Ez a levél méltó folytatása a Halápi József részéről tapasztalt nagyotmondásoknak. Kétségbeesett próbálkozás volt ez valamilyen külföldi kapcsolatteremtés irányába. Kalmár Antal titkosszolgálati tájékozatlanságára utal, hogy 1950-ben, amikor az ÁVH jószerivel minden külföldre menő levelet felbontott, elolvasott és megvizsgált, egyáltalán valamilyen későbbi levelezési kapcsolattartásra gondolt. S az is, hogy a vegyi eljárással titkosírással készült levélben ugyancsak láthatatlanul, tehát vegyi eljárással beírta: „előhívás ferrumcloriddal történik”.

A KKSZ nyugati kapcsolatfelvételi próbálkozásának van egy a korra és a körülményekre jellemző befejező mozzanata. Amikor Halápi és Kalmár közösen megfogalmazták a levelet, majd Kalmár Antal megírta a fedőszöveget és a láthatatlan levelet is, a küldemény postára adása elmaradt. Kalmár jelezte ugyan Halápinak, hogy a küldeményt útjára bocsátotta, ugyanakkor ezt nem merte megtenni, és a továbbiakban a levelet otthon rejtgette. Így tehát a kapcsolatkiépítési törekvés még a kísérlet stádiumába sem került, megrekedt csupán az előkészületnél.

A leírtakból látható volt, hogy gyakorta fordultak elő olyan jelenségek, amelyek a KKSZ-t messze a valóságos helyzete és jelentősége fölé akarták emelni. Ebben a tevékenységben Halápi József járt az élen, de rajta kívül másokra is átragadt ez a nagyotmondás. Nyilasi Sándor például Antal Mihálynak kijelentette, hogy neki még a szegedi ÁVO-n és a rendőrségen is van beszervezett embere, máskor pedig mintegy fenyegetésként azt mondta, hogy a KKSZ egyik tagja el akarta árulni a mozgalmat, ezért őt a szervezet terrorkülönítménye a Tiszába dobta, és így fog járni minden áruló. Ám sem az ÁVO-n, sem a rendőrségen nem volt sem Nyilasnak, sem másnak embere beépítve, és a Tiszába sem dobtak senkit árulás miatt. Antal Mihály pedig egy, a szervezetről szinte mindent tudó, de a KKSZ-be be nem lépő volt katonatisztnak elmondta, hogy már „470 láncszemet” – azaz tagot – sikerült beszerveznie, egy később és más hol tett kijelentése szerint a KKSZ-nek akkor már 1 600 000 tagja volt.

Figyelembe véve azokat a körülményeket, ahogyan a KKSZ-be való beszervezések történtek, amiként a legelemibb konspirációs szabályokat is mellőzték – pl. feleségek által történt üzenetések, stb. –, a szegedi ÁVO (majd rövidesen az ÁVH szegedi osztály) és vele párhuzamosan a katonapolitikai osztály szegedi részlege nyomára bukkant Halápi Józsefnek és társainak. Titkosszolgálati szakkifejezéssel élve azt kellene mondani,

hogyan látókörbe kerültek, ami azonban a szó szoros értelmében véve nem igaz, hiszen a mozgalom tagjai közül többen már évek óta a politikai rendőrség, majd az ÁVH megfigyelése alatt álltak. Ebbe a megfigyelt kategóriába tartoztak a volt politikai elítéltek, az egykori nyilasok, a háború után politikai okokból internáltak, a kommunistaellenes politikai pártok tagjai, főleg tisztségviselői, a „B”-listázott tisztviselők, stb. Ezek a kategóriák pedig nagy számban szerepeltek a KKSZ-ben. Ezeknek az ellenséges beállítottságúnak tartott emberek megfigyelését az államvédelmi szolgálatok – a politikai rendőrség, az államvédelmi osztályok, később az Államvédelmi Hatóság, de a katonapolitikai osztály is – elsősorban ügynökök, korábban úgynevezett „B”-emberek (vagy bizalmi emberek) foglalkoztatásával oldotta meg. Mint a későbbiekben kiderült, egymással párhuzamosan az államvédelmi és a katonapolitikások is ráfutottak a Kereszt és Kard szövetségre. Egy 1950. július 18-án készített összefoglaló jelentésben – tárgya: Kereszt és Kard Szövetség illegális szervezkedés felgöngyölítése – ez olvasható: „A Hatóság hálózati úton felderítette, hogy Szegeden és környékén Kereszt és Kard Szövetség elnevezéssel illegális szervezkedés működik”. (36) A „Hatóság” az Államvédelmi Hatóság, a „hálózati úton” pedig az ügynöki felderítésnek felel meg.

A látókörbe kerülést követően az ÁVH – és részben a katonapolitikai osztály – feladata az volt, hogy minél rövidebb időn belül felderítsék a KKSZ vezetőit és tagjait, valamint azt, hogy milyen célkitűzéseik vannak és ezek érdekében milyen lépéseket tesznek. Mindezt természetesen a legnagyobb titokban kellett végrehajtani, úgy, hogy sem az érintettek, sem a kívülállók nem sejtettek semmit az államvédelmi intézkedésekből.

A titkos – úgynevezett operatív – felderítés legnagyobb intenzitással 1950 elejétől folyt, amelynek során a legjelentősebb államvédelmi és katonapolitikai intézkedésnek a „B”-emberek bevezetése és összeismertetése volt a szervezkedés ismert tagjaival, akiket úgynevezett célszemélyeknek tekintettek. Az egyik legeredményesebben dolgozó hálózati vonal Szalai Antal egykori katonatisztet vette célba és ezt a munkát a katonapolitikai osztály irányította, amelynek az ügyben foglalkoztatott bizalmi emberei is mind egykori katonatisztok voltak. Az egyik ilyen bizalmi ember kiválóan beférkőzött Szalai Antal környezetébe, élvezte annak bizalmát. Szalai erősen foglalkozott azzal a gondolattal, hogy beszervezi a KKSZ-be a magas rangú volt katonatisztet, hiszen fogalma sem volt arról, hogy az illető a katonapolitikai osztálynak dolgozik. Azért, hogy a jól ismert katonai szaktekintélyt Szalai Antal megnyerje a mozgalomnak, elmondott neki mindent, amit csak tudott a KKSZ-ről, kicsit még többet is a válásánál, majd megmutatta a KKSZ-igazolványát is. Arról is említést tett, hogy a rendszerváltó „tervek már készen vannak, ... a szervezetnek van egy teljes fegyverraktára, ... állandó összeköttetésben állnak a nyugatról jövő ügynökökkel”. (37)

Szalai Antal Éri Ferenc cipész műhelyében dolgozott és együtt is szervezkedtek a KKSZ-ben. Nem sok időbe tellett, hogy a bizalmi ember összeismerkedjen Éri Ferencel, aki már azt hihette, hogy a magasrangú katonatisztet Szalai Antal be is szervezte a KKSZ-be. Ezért, amikor az emlékeztető megbeszélés volt a Tisza-parti füzében, Éri Ferenc majdnem magával vitte ezt a katonatisztet (a katonapolitikai osztály bizalmi emberét!), hogy lássa, itt valóban egy komoly szervezkedés folyik. Éri Fe-

renc meggondolatlanságára utal, hogy egy alkalommal a műhelyében tartózkodott a bizalmi ember is és Nyilasi Sándor is, majd Nyilasi távoztakor kijelentette: „ez a mi emberünk, ... egymaga 500-on felül szervezett be a KKSZ-be”. (38) Ugyanakkor a bizalmi embernek Éri Ferenc azt is elmondta, hogy a „Tisza Szálló épületét a földig leégetjük”. (39) A Tisza Szálló épületében akkor az ÁVO szegedi központja volt. Mivel Éri Ferenc végül mégis egyedül ment el a fűzesben megtartott megbeszélésre, a következő alkalommal, amikor a bizalmi ember bement a műhelyébe, beszámolt neki arról, hogy az „ülést nem tudták megtartani, mert az a gyanújuk támadt, hogy figyelik őket”, (40) Majd hozzátette, hogy „a fegyverraktár a kendergyárban van, ... Szegeden már 800 ember tagja a KKSZ-nek, Budapesten kb. 100 000-en vannak”. (41)

Ha figyelembe vesszük Szalai Antal és Éri Ferenc nagytmondásait, indokolt, hogy a bizalmi emberek jelentései által az ÁVH sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonított kezdetben a KKSZ-nek, mint amilyen az a valójában volt. Ugyanakkor az is kiderült, hogy a Tisza-parti megbeszélés során az államvédelmi és katonapolitikai megfigyelés valószínűleg a dekonspiráció gyanúját idézte elő. Ezért döntöttek arról, hogy az „ÁVH és a D-osztály (ez a katonapolitikai osztály – a szerző) munkájának összehangolása szükséges úgy, hogy a további felderítés felelőse a szegedi ÁVH vezetője – Tatai István államvédelmi őrnagy – legyen”. (42)

Amikor Nyilasi Sándor is látókörbe került – talán éppen az Éri Ferenc által tett kijelentés nyomán –, ő sem kerülhette el sorsát. Rá is egy volt magasrangú katonatisztet, akkor már bizalmi embert állítottak, aki annyira megnyerte Nyilasi Sándor bizalmát, hogy ő bemutatta Halápi Józsefnek, a KKSZ vezetőjének és magával vitte a Tisza-parti megbeszélésre is. Így hát a KKSZ vezetők rövidre sikerült találkozásán Nyilasi Sándornak köszönhetően ott volt az ÁVH bizalmi embere is. Az illetőről természetesen akkor még nem sejtette sem Halápi, sem Nyilasi, hogy államvédelmi megbízatást teljesít.

Az államvédelmi operatív munkának már akkor is fontos alapelve volt, hogy egy bizalmi ember nem elégséges egy ügyben, hiszen azoknak gyakorlatilag egymást is ellenőrizniük kellett. Ennek tulajdonítható, hogy Halápi József KKSZ-vezető mellé, annak bizalmát elnyerve rövidesen bevezettek egy újabb bizalmi embert. Ez annyira beférkőzött Halápi bizalmába, hogy elolvasásra kapott több Ellenállási Híradót, de még a KKSZ alapszabályzatát is tanulmányozhatta, annak ellenére, hogy a mozgalomba be sem lépett. Ez az újabb bizalmi ember is egykori katonatiszt volt, és mivel Halápi katonailag teljesen képzetlen volt, rá akarta bízni a katonai vonal vezetését és a fegyveres akciók lebonyolítását. Mivel ilyen esetekben a bizalmi ember általában nem exponálhatja magát túl, azaz vezetői szerepet nem vállalhat, nehogy gondot jelentsen a realizáláskor történő kivonása, vagyis az eljárás alá vontak köréből való feltűnésmentes kiemelése. Az ÁVH úgy határozott, hogy ez a bizalmi ember „a megfelelő adatok kiszedése után ... lassan vonuljon vissza”. (43)

Antal Mihályra is ráállították egy bizalmi embert. Ennek is sikerült kellőképpen beférkőznie a célszemély – Antal Mihály – bizalmába, olyannyira, hogy még megbízatást is kapott további tagok beszervezésére, annak ellenére, hogy ő maga nem lépett be a KKSZ-be. A bizalmi embernek Szentesen kellett végrehajtania a be-

szervezéseket, aki rövidesen jelentette is a feladat teljesítését, mint mondta, 5 új tagot szervezett be, természetesen egy sem volt igaz. Számukra átvett 5 igazolványt, amelyek Szentes helyett az ÁVH-hoz kerültek. Ez a bizalmi ember is hozzájutott az Ellenállási Híradó néhány számához és végül Antal Mihály mint mozgalmabeli fellettesének Nyilasi Sándornak is bemutatta. Egy alkalommal Antal Mihály említést tett ennek a bizalmi embernek arról, hogy Budapesten a Fővárosi Villamos Közlekedési Vállalatnál van a KKSZ legerősebb sejtje. Így az ÁVH tudomást szerzett a KKSZ budapesti csoportjáról is.

Látható, hogy a KKSZ konspirációs helyzete nem állt valami erős lábakon. Többen is meggondolatlanul tettek említést a titkos mozgalmukról, és a szervezőmunka során is előfordultak elkapkodott lépések. Egy eset különösen érdekes. Éder István volt csendőr tiszthelyettes 1950 tavaszán váratlanul találkozott egy régi ismerősével, akinek mindjárt elmondta, hogy ő benne van egy szervezkedésben, megmutatta még az igazolványát is és megnevezte a felső kapcsolatát, Antal Mihályt. A régen látott ismerős az ÁVH szegedi osztályának bizalmi embere volt, aki természetesen mindenről jelentést adott.

Az emlékezetes Tisza-parti találkozó résztvevőinek feltűnt néhány, a közelben ólálkodó alak, akik igen gyanúsán viselkedtek. Ezek bizony megalapozottan voltak gyanúsak, hiszen az Éri Ferenc mellett levő bizalmi ember jelentésére rámozdulva a katonapolitikai osztály néhány tisztje ment a helyszínre felderítő munkát végezni. Arra voltak kíváncsiak, hogy kik a megbeszélés résztvevői. Egy közeli kocsmába még a bizalmi emberüket is beültették, hátha onnan meglát és felismer valakit. Az átgondolatlan intézkedésnek, mint láthattuk, meg is lett az eredménye, a KKSZ jelenlévő tagjai gyanút fogtak, és a helyszínről eltávoztak. Mindez a szervezetlenség és a koordináció hiányának tudható be, mert – mint arról már volt szó – az ÁVH egyik bizalmi embere Nyilasi Sándor jóvoltából ott volt az értekezleten és mindent látott, mindent hallott, még a katonapolitikások dekonspirációs gyanúba keveredését is.

1950. június végére a KKSZ tagsága Halápi József személyes tájékoztatása és az Ellenállási Híradóban közzétett felhívásai nyomán már rövid időn belül várta a felkelés megindulását. Halápi Józsefné az egyik rájuk állított bizalmi emberrel közölte, hogy férje a fegyveres akciót 1950. július-első felére – első vagy második hetére – tervezi. Az ÁVH szegedi osztálya ezért elhatározta, hogy mielőtt Halápi József és társai bármiféle konkrét lépésre szánnák el magukat, az előzetesen titkos úton beszerzett operatív adatok alapján őrizetbe vételekkel és büntetőeljárás kezdeményezésével realizálják az ügyet.

Ezt annál is inkább megtehették, mert a bizalmi embereknek az ügyből való kivonására akkorra már lehetőségük volt, ugyanis a véletlen folytán feljelentők is adódtak, akikre rá lehetett fogni a KKSZ látókörbe kerülését. 1950. április végén ugyanis egy szegedi egyetemi hallgató bejelentette az ÁVH szegedi osztályán, hogy Krémer Elemér = Szabó Antal és Mörvai Györgyné jelenlétében – be akarta szervezni a Kereszt és-Kard Szövetségbe. A mozgalomba való bevonási kísérlet során Krémer Elemér, Mörvai Györgyné és Szabó Antal az egyetemistának részletesen elmondták a KKSZ célját, és még egy Ellenállási Híradót is adtak neki elolvasásra, sőt azt is elmondták,

hogy az Bedő Árpád írógépével készült. A szóban forgó egyetemi hallgató minden győzködés ellenére nemet mondott, viszont a bejelentésében részletes tájékoztatást adott az ÁVH-nak. Nem sokkal ezután a Fővárosi Villamos Közlekedési Vállalat MDP titkárának is tudomására jutott a Szögi Antal által vezetett budapesti sejt, és hogy ennek tevékenységét Szegedről irányítják. Ezt azonnal jelentette a nagybudapesti MDP-bizottságnak, ahonnan viszont rövid időn belül tájékoztatást kapott az ÁVH. Erre a két állampolgári bejelentésre hivatkozva lehetett a későbbiekben államvédelmi részről indokolni a KKSZ látókörbe kerülését és mélyen hallgatni lehetett arról, hogy a bizalmi emberek már jóval korábban jelentéseket adtak róla.

Az első őrizetbevételekre 1950. július 9-én és 10-én került sor. A mozgalom vezetőit érintették, és minden esetben házkutatással párosultak. A lefoglalt tárgyi bizonyítékok és az első vallomások alapján, egymás után kerültek őrizetbe azok, akiknek bármi közük volt a KKSZ-hez. Az ÁVH szegedi osztályán kezdetét vette az államvédelmi vizsgálati eljárás államellenes szervezkedés alapos gyanúja miatt.

Az államvédelmi vizsgálóknak nem volt nehéz dolguk, hiszen a végrehajtott házkutatások alkalmával a KKSZ-szel kapcsolatos tárgyi bizonyítékok sokasága került a birtokukba. Halápi Józsefnél lefoglalták a KKSZ alapszabályzatát, a mozgalom célkitűzéseit, a szervezeti szabályzatot, az eskü szövegét, igazolványok sokaságát, az Ellenállási Híradó több példányát és az összegyűjtött bélyegek maradványait, tizesével bélyegberakó könyvbe elhelyezve. Kalmár Antalnál napokkal őrizetbe vétele és az első házkutatás után ugyancsak megtalálták – a pincében a szén között elrejtve – több olyan dokumentumot, amelyek elkészítésében közreműködött, mint például az alapszabályzat, a célkitűzések, ezen kívül több Ellenállási Híradót, több mint 100 előre elkészített igazolványt, és az általa írt, Clay tábornoknak szánt, de soha el nem küldött levelet. Nyilasi Sándornál is nagy számban találtak kézzel és géppel írt bizonyító erejű dokumentumokat a KKSZ-szel kapcsolatban, valamint megtalálták a mozgalom egyetlen lőfegyverét, egy pisztolyt illetve egy kardot és töröket. A bélyegeknél, berakókönyveknek és albumoknak valamilyen okból különös jelentőséget tulajdonítottak az államvédelmisták, és ezeket a házkutatások során rendre lefoglalták. A Nagy Sándornál végrehajtott házkutatás során lefoglaltak pl. 1 csomag – kb. 100 darab. – bélyeget valamint 100 db. képeslapot, amelyekről hiányoztak a bélyegek.

Az államvédelmisták a házkutatások során lefoglalt tárgyi bizonyítékokat áttanulmányozták, és a belőlük nyert információkat értékelték. Ma már nem állapítható meg, hogy az Ellenállási Híradók valóságos tartalmát és Halápi József bennük levő túlzásait kellőképpen szét tudták-e válogatni. Bizonyára sok helyen könnyedén megtették ezt. Mégis figyelmet érdemel az egyik Ellenállási Híradón található kézírásos államvédelmi megjegyzés. Arról az Ellenállási Híradóról van szó, amelyből korábban idézet szerepelt s amelynek befejező mondata ez: „I-es elszámolásra jelentkezzen”. Az „I-es” mellé kézzel odaírta az elemzést-értékelést végző államvédelmista: „Nyilasi”. Ugyanis Nyilasi Sándor volt az I. számú főcsoport vezetője. Ez a körülmény arra utal, hogy Halápi József – úgy is mint Dél – egynémely üzenetét komolyan vették, s nem gondoltak arra, hogy a mozgalom vezetője miért

üzent volna az Ellenállási Híradóban Nyilasi Sándornak, akivel szinte napi személyes kapcsolatban állt.

A sok tárgyi bizonyíték jelentősen segítette a bizonyítási eljárást, mégis, a beismert vallomások kicsikarása érdekében a gyanúsítottak mellé a zárkába fogdai bizalmi embereket, vagy olyan egyéb ügyekben letartóztatottakat helyeztek, akik besúgói munkára kaphatók voltak. Ennek a munkának kettős célja volt. Egyrészt informálódni akartak KKSZ-átláluk még kellőképpen nem ismert részleteiről, a gyanúsítottak magatartásáról, védekezési terveiről, másrészt befolyásolni is akarták őket a mielőbbi – és lehetőleg az államvédelmi célkitűzéseknek megfelelő – beismert vallomások irányába.

Néhány idézet azoknak a bizalmi embereknek és más besúgóknak a jelentéséből, akiket a KKSZ-ügy vizsgálata során alkalmaztak: Antal Mihály „néhány nappal ezelőtt, amikor lejött a kihallgatásról, panaszkodott, hogy Molnár százados bajtárs nagyon megverte. Mutatta a lábát, hogy azt összerugdosták”. (44) Ez áll egy 1950. július 24-i jelentésben.

Kalmár Antalnál két házkutatásra került sor. Az első alkalommal nem találtak semmit, a fogdában azonban gyanútlanul elmondta a zárkatársainak, hogy hol vannak elrejtve – a pincében a szén között – az államvédelmisták által keresett dokumentumok, így az újabb házkutatás során már könnyedén megtalálták azokat.

Kormányos Jenő fogdatársa ugyancsak 1950. július 24-i jelentésében beszámolt arról, hogy mit sikerült kiszednie a KKSZ-ről, és arról, hogy részben tanácsként, részben fenyegetésként közölte zárkatársával: „én beismertem a bűnömet, mert már négy-szer megverték”. (45)

Id. Bedő Árpád első kihallgatásainak utóhatásáról a következők szerint számolt be az ÁVH-nak a zárkatársa 1950. július 13-án: „Odafenn egy fiatal taknyos ... kolyók hallgatta ki, ... még meg is pofozta és meg akarta rugdosni. Ez a szadista ... gorombán bánt vele a kihallgatás alatt. Végig állította, hogy az egész kihallgatás alatt hiába kért tőle vizet, nem adott. ... Mindenképpen rá akarta erőszakolni, hogy amerikai tábornokkal volt kapcsolatban”. (46)

Az idézetekből kitűnik, hogy az ÁVH szegedi osztálya a KKSZ-re mint valós illegális szervezkedésre – annak súlyosságát fokozandó – rá akart építeni különféle változatos koncepció elemeket. Ezek közül a legjelentősebb a következő volt. Mindenáron bele akarták keverni az ügybe Szendrey László volt ezredes és vitézi székkapitányt, egy ideig főispánt, aki a háború után a Magyar Szabadság Párt tagja volt. Nemsokára büntetőeljárást indítottak Szendrey László ellen izgatás és a közellátás érdekeit veszélyeztető bűntett – mondvacsinált okok – miatt, aki azonban közben megszökött és illegálisan vonult, illetve egy idő után elterjedt annak a híre, hogy Jugoszláviába szökött. A szegedi államvédelmisták elhatározták, hogy Szendrey Lászlóból konstruálják meg a KKSZ külföldi – jugoszláviai – kapcsolatát. Ezért Halápi Józseffel már az első kihallgatásai egyikén – 1950. július 11-én felvettek egy jegyzőkönyvet, amelyben a következők olvashatók: 1945 márciusában találkozott Szendrey Lászlóval, aki közölte vele, hogy egy szervezkedést kellene létrehozni, hogy rendszerváltozás esetén magukhoz ragadhassák a hatalmat. „A szervezkedés létrehozására Szendreytől kaptam utasításokat. ... Szendrey

a későbbiekben saját magát Dél-nek nevezte el. ... Szendrey instrukciói alapján készítettem el az összeesküvés szervezeti szabályzatát, politikai programját, alapszabályzatát. ... Szendreyvel a kapcsolat 1949 októberében megszakadt, majd december 27-én újólág lett véve. Ekkor – mint korábban is – a roncs hídnál találkoztunk. ... A továbbiakban is eligazított, hogy mit írjak az Ellenállási Híradóban, és a szervezkedésre vonatkozóan is kiadta az utasítást. ... Közölte, hogy a főcsoportvezetőkön keresztül vegyek irányt a jobboldali szociáldemokraták beszervezésére, kik a tagfelülvizsgálat során ki lettek zárva az MDP-ből. Szendrey szerint ... ezek a tagok egy idő múlva ismét visszakérülnek pártba, ahol bomlasztó munkát fognak kifejtetni irányításunk alatt, és állandóan tájékoztatást tudnak adni a Párt célkitűzéseiről, eljövendő feladatairól. Ily módon állandó tájékozódásunk lett volna a legádázabb ellenségünkéről az MDP-ről. Szendrey utasításait közltem a főcsoportvezetőkkel, de elhallgattam, hogy kitől kaptam. Szendrey személyét mindenki előtt titokban tartottam, mivel ő kioktatott, hogy amennyiben személyét felfedem, a legkíméletlenebbül elbánik velem, szó szerint azt mondta: kinyírlak. ... Legutóbbi találkozásunk Szendreyvel június 25-én délután 14 óra 15 perckor volt a Boszorkánysziget északi részén. Szendrey Jugoszláviába disszidált, és ott a jugoszlávok szolgálatába állt. Szendrey nem közölte, hogy hogyan jár át a határon. Szendreyvel legközelebbi találkozásom július 28-án délután 16 óra és 18 óra között a Boszorkánysziget északi részén volt megbeszélve”. (47)

Mivel az egyoldalú információ nem információ, az államvédelmi vizsgálók a szorult helyzetben levő és alaposan megdolgozott ~~Kalmár Antallal is aláírtak~~ néhány nap múlva – 1950. július 16-án – egy jegyzőkönyvet, amelyben a következő is szerepel: Egy alkalommal Halápi mondta, hogy „közvetlen kapcsolatban áll vitéz Szendrey László volt főispánnal, aki Jugoszláviába szökött, ... tőle kapja az utasításokat az irányításra és a szervezkedésre vonatkozóan.” Így már kétoldalúvá vált a Szendrey Lászlóval kapcsolatos információ.

Egy hét elteltével – 1950. július 18-án – az ÁVH szegedi osztálya készített egy összefoglaló jelentést a KKSZ-ügy vizsgálatának az állásáról és megállapításairól. Ebben már bizonyított tényként közlik az alábbiakat: „Halápi Józsefnek felső kapcsolata vitéz Szendrey László, volt horthysta. Csongrád megyei főispán, volt honvédelvezredes, aki eddigi adataink szerint 1949 novemberében Jugoszláviába disszidált, de továbbra is átjár Magyarországra, hogy Haláppal találkozhasson, és hogy a szervezkedés irányítását továbbra is a kezében tartsa”. (49)

Az államvédelmisek szerint Jugoszláviába disszidált Szendrey László, a volt horthysta alezredes, a volt főispán és a volt Magyar Szabadság Párt tagja kiválóan alkalmas személy volt arra, hogy a koncepció keretében a KKSZ fölé emeljék. Az eddigi történések ugyan némileg ellent mondtak ennek – pl. ha volt Szendrey, akkor miért kellett Clay tábornoknak levelet írni? –, de ezeket a problémákat el lehetett volna simítani az eljárás során. Szendrey személyének nagy előnye volt, hogy az addigi államvédelmi adatok szerint külföldön tartózkodott, és nem is akárhol, egyenesen a szomszédos főellenségénél, Jugoszláviában. Így aztán nem volt meg a lehetősége, hogy védekezzen, hogy a kitalált koncepció valótlanságát cáfolja, leleplezze.

A történethez kívánczik Halápi József zárkatársának 1950. július 25-i jelentése. Ebben arról van szó, hogy Halápi József „beszélgetés során újabban is azt kezdte mondani, hogy neki semmiféle külföldi kapcsolata nincs. ... Szendreyt két esetben látta a Szabadság Párt gyűlésein, és egy esetben beszélt vele. ... Kijelenti, hogy itt egy van, maga az ÁVH, amely mindenképp felett áll. ... Tudja, hogy ügyében is az lesz az irányadó, amit az ÁVH csinál, mert nem is mernek ez ellen tenni semmit. Ezzel szemben beszél arról, hogy nem fog szívbajos lenni, megmondja a bíróságon, hogy őt összeverték, és ezért vallott valótlan” (50) Ez a dokumentum egyértelműen rávilágít arra, hogy mivel vették rá Halápi Józsefet, a valótlanosságokat tartalmazó jegyzőkönyv aláírására. Addig verték az államvédelmisták, amíg alá nem írta a jegyzőkönyvet.

Még ezen a napon – 1950. július 25-én – történt azonban valami, amely arra készítette az ÁVH-t, hogy a már szépen alakuló koncepciót elejtse. Természetesen nem attól ijedtek meg, hogy Halápi József a bíróságon kitálal a valótlanságokról, meg az összeeveretéséről. Ettől nem tartottak egyrészt azért, mert megvoltak a módszereik, hogy Halápi Józsefet eltérítsék a szándékától, másrészt a bíróság is a kezükben volt, tehát az ilyenfajta felvetések leszerelésére azt is felkészíthették. Végső soron intézkedhettek zárt tárgyalás megtartásáról, ahol aztán Halápi azt mondhatott volna, amit csak akar. De nem ez volt az, ami miatt kútba esett ez az egészen szépen alakuló jugoszláv-Szendrey koncepció vonal.

Eppen 1950. július 25-én váratlanul elfogták Szendrey Lászlót, akiről kiderült, hogy nem disszidált Jugoszláviába, a jugoszláv határnak még a közelében sem járt. Halápi Józseffel semmiféle kapcsolata nem volt, és az illegálisba vonulása kezdetétől ismerősei az algvői tanvillagban büjtötték. Szendrey László ellen külön büntető-eljárás volt folyamatban, és ennélkorán jogerősen 5 év börtönbüntetésre ítélték. Szendrey László váratlan elfogása tehát keresztülhúzta az ÁVH számítását.

Az államvédelmi vizsgálat során keletkezett dokumentumokból kitűnt, hogy verték és kínozták a KKSZ-ügy gyanúsítottjait. Azóta több visszaemlékező is alátámasztotta ezt. Csupán néhány mondatot idézzünk ezekből most: „Minden nap ájulásra vertek, kiütötték a fogaimat, lehúzták a hüvelykujjamból a körmöt. ... mikor ájultamra vertek a kabátomnál fogva húztak vissza a cellába. Sokszor 48 órán keresztül állni kellett”. (51) Máshol ez olvasható: „alaposan összeverték. Ez így ment egy héten keresztül.” (52) Egyáltalán nem voltak véletlenek a következő beismeréseket tartalmazó gyanúsította jegyzőkönyvek:

Bárkányi Mihály vallotta: „A szervezkedésbe tudatosan, politikai meggyőződésből léptem be, célom volt a jelenlegi rendszer megdöntése. Bízom abban, hogy a szervezkedés fegyveres felkelés esetén eléri a célját, és meg tudunk alakítani egy angol-amerikai mintára berendezett államformát a jelenlegi helyébe”. (53) Úgy tűnik, a jegyzőkönyvet elkészítőket egyáltalán nem zavarta, hogy az angol és az amerikai államforma igencsak eltérő. A lényeg az volt, hogy Bárkányi Mihály a jegyzőkönyvet aláírja, politikai meggyőződését és a szervezkedés célját elismerje. Az eset érdekessége, hogy a kihallgatás során Bárkányi Mihály súlyos fejsérülést szenvedett. Ennek magyarázatát az államvédelmisták abban jeölték meg, hogy „Bárkányi fejével nekiugrott az ajtófélfának”. (54)

Antal Mihály is rövidesen beismert mindent, amit elvártak tőle, és vallomásaiban a következők szerepelnek: „Gyűlölöm a kommunistákat, gyűlölöm a jelenlegi demokratikus rendszert. ... Meg akartuk dönteni a népi demokratikus rendszert és a Horthy rendszert akartuk visszaállítani. Célunk volt a hatalom átvétele után kereszt-hadseregnek a felállítása, amely a nyugati hatalmak hadseregével karöltve a kommunizmus és a Szovjetunió ellen folytatott volna háborút, azt teljesen meg akartuk semmisíteni”. (55)

Halápi József vallomásának egy részlete: „A fegyveres provokációval az volt a célom, hogy amennyiben Szegeden sikerül egy ellenforradalmi provokációt létrehozni, valószínűnek tartottam, hogy a nyugati, illetve angol és amerikai csapatok megszállnák Magyarországot. ... A jelenlegi külpolitikai helyzetet úgy értékeltem, hogy a közeljövőben háború lesz, úgy számoltam, hogy a rendelkezésemre álló emberekből partizánegységet szervezek. ... Kb. 500 emberrel meg akartam rohamozni a bakai gyárat, ahol állítólag 500 géppisztoly és puska van”. (56)

Nyilasi Sándor beismerő vallomásában ez is szerepel: „A fegyveres felkeléssel egy időben le kellett volna fogni a városban az összes kommunista és más demokratikus intézmények funkcionáriusait. Le kellett volna fogni mindazokat a személyeket, akik a magyar dolgozók érdekében a szocializmus építéséért harcolnak, valamint azokat a személyeket, akik a Szovjetunióval szimpatizálnak. ... A terrorcsoport különítmény parancsot kapott, hogy amennyiben a fenti személyek ellenállnak elfogásuk alkalmával, akkor a helyszínen való kivégzés történik meg”. (57)

Végül Bite István vallomásának egy rövid részlete: „A szérűskertek felgyújtásával a szervezet célja az volt, hogy a dolgozó parasztság ott összegyűjtött évi gabonakészletét megsemmisítsük, főleg mivel abban a gabonakészletben a tszcs gabonája is ott lett volna”. (58)

Mindezek után az 1950. augusztus 2-án készített államvédelmi összefoglaló jelentésben már a következők is olvashatók voltak: „Szegeden a feloszlátott Szabadság Párt és Demokrata Néppárt volt funkcionáriusai és tagjai, akik a felszabadulás óta aktív demokráciaellenes tevékenységet fejtettek ki, illegális demokráciaellenes szervezet hoztak létre, melynek célja a jelenlegi népi demokratikus államrendszer megdöntése, fegyveres felkelés útján a hatalom átvétele. Az illegális szervezkedés Kereszt és Kard Szövetség elnevezés alatt működött, külföldi segítségre és beavatkozásra számítva gyújtogatásokat, robbantásokat, gyilkosságokat és egyéb terrorcselekmények végrehajtását tűzte ki célul, hogy ezzel elősegítse külföldi hatalmak agresszív beavatkozását az országba”. (59)

Az államvédelmi vizsgálat befejezése után átkerült az ügy a szegedi államügyészségre, ahol az akkorra már jogi értelemben vett terheltek formális kihallgatását végrenajtották. Mi sem jellemzőbb, mint az, hogy az ügyészi kihallgatáson a jegyzőkönyvvezető az államvédelmi szolgálat tagja volt.

Az ügyet – a büntetőpert – a szegedi megyei bíróság tárgyalta, a tanácsvezető bíró dr. Kovács László, az előadó bíró dr. Kozma Endre, az ülnökök Lódi Árpád, Hódi Imre és Bódi Imréné voltak. Ítélethirdetésre 1950. augusztus 26-án került sor, és az elsőfokú – majd a másodfokú – bíróság a következő ítéleteket hozta:

	I. fokú ítélet	jogerős ítélet
Halápi József	halál	halál
Nyilasi Sándor	halál	halál
Kalmár Antal	15 év fegyház	életfogytig fegyház
Szögi József	15 év kényszerszermunka	életfogytig fegyház
Szögi Antal	12 év kényszerszermunka	életfogytig fegyház
Bite János	10 év kényszerszermunka	15 év fegyház
Bite István	10 év kényszerszermunka	15 év fegyház
Krémer Elemér	10 év fegyház	12 év fegyház
Kónya János	10 év fegyház	12 év fegyház
Éri Ferenc	8 év kényszerszermunka	12 év fegyház
Nagy Sándor	10 év kényszerszermunka	12 év fegyház
Benke Gedeon	6 év fegyház	8 év fegyház
Merényi Miklós	10 év fegyház	6 év fegyház
Bodola Béla	5 év kényszerszermunka	3 év fegyház
Antal Mihály	8 év kényszerszermunka	10 év fegyház
Gelei János	6 év kényszerszermunka	7 év fegyház
id. Szántó Sándor	5 év fegyház	7 év fegyház
ifj. Szántó Andor	7 év kényszerszermunka	7 év fegyház
Kuhn Lajos	6 év kényszerszermunka	7 év fegyház
Tóth XIX. János	5 év kényszerszermunka	5 év fegyház
id. Bedő Árpád	14 év fegyház	9 év fegyház
ifj. Bedő Árpád	9 év kényszerszermunka	8 év fegyház
Bodó Antal	6 év kényszerszermunka	10 év fegyház
Kormányos Jenő	6 év kényszerszermunka	10 év fegyház
Szalai Antal	3 év fogház	3 év fogház
Bakos József	5 év kényszerszermunka	5 év kényszerszermunka
Sükrei József	3 év fogház	3 év fogház

Emeljünk ki néhány gondolatot az elsőfokú bírósági ítélet indokolásából: „Vádlottak a felszabadulás utáni ötödik évben követték el cselekményüket. Az öt év alatt Pártunk vezetésével a dolgozó nép újjáépítette a háború következtében lerombolt országot. Pártunk az öt év alatt a marxista-leninista ideológia felhasználásával egyre-másra verte meg az ellenséget előbb nyílt harcban, majd amikor az ellenség a föld alá ment, Pártunk és az Államvédelmi Hatóság ébersége itt is leleplezte. Leleplezte a kapitalista rend, az imperialisták külső és belső ügynökeit. ... Szeged helyzete hasonló a 38-ik szélességi fok mellett levő város helyzetéhez azzal a különbséggel, hogy néhány kilométerre tőlünk az imperialisták kiszolgálóját nem Li Szin Mannak hívják, hanem Titonak. ... Maguk a vádlottak is arra számítottak, hogy esetleges titoista támadás esetén keltsenek zavart, és elősegítsék a titoista csapatok és az imperialisták egyéb szolgálatainak a támadását. ... Ezek a vádlottak mind olyanok, akik társadalmi helyzetüknél, politikai beállítottságuknál fogva ellenségei a népi demokráciának, ellenségei a szocializmus építésének és ellenségei a munkásosztálynak”. (62)

Ha elvonatkoztatunk az államvédelmi és bírói túlzásoktól, az események és a cselekmények, de még az elkövetők jelentőségének túlzott felnagyításától is azt kell mondanunk, hogy a maga nemében jelentéktelen, gyakran naiv romantikába hajló Kereszt és Kard Szövetség a szegedi megyei hírságtól rendkívül kemény büntetést kapott. Ez alatt csak azokat kell érteni, akiket bíróság elé állítottak és elítéltek. A két halálos ítélet, a sok hosszantartó fegyházbüntetés és kényszermunkára ítéelés önmagáért beszél. A bíróság ítéletében rendelkezett azokról a tárgyi bizonyítékokról, amelyek elkobzás tárgyát képezik. Ezek közül most azokat emeljük ki, amelyek a katonai vonalat, illetve a szervezkedés úgynevezett fegyveres elkövetését voltak hivatva alátámasztani: 1 darab puskatöltény, 1 darab 9 mm-es ismétlőpisztoly, 1 darab gumibot, 130 darab pisztolytöltény, 4 darab pisztolytöltény, 1 darab amerikai pisztolytöltény, 1 darab géppisztolytöltény, 1 darab boxer, 1 darab gázálc, 2 darab szurony, 1 darab kard, 1 darab tör, 1 doboz sörét, 1/2 kg. puskaapor, 36 darab FÉG puskatöltény, 1 darab 9-es puskatöltény. Ez volt tehát az a fegyverzet, amely az ügy realizálása során a KKSZ-tagoktól összeszedhető volt és amely a mozgalom által elképzelt felkeléshez rendelkezésre állt. Ennek ismeretében még inkább kiütözik az az ellentmondás, amely a KKSZ léte és tevékenysége, valamint a kiszabott ítéletek között megmutatkozik.

A büntetőeljárás a fellebbezések következtében rövidesen átkerült a Legfelsőbb Bíróságra, ahol dr. Jankó Péter tanácsvezetőből, dr. Simon Pál előadó bíróból, dr. Imrefi László bíróból és Garazzi Lajos, valamint Kass Lajos ülnökökből álló tanács 1950. október 10-én hozta meg jogerős ítéletet. A kimutatásból látható, hogy kevés kivételtől eltekintve a jogerős ítéletek súlyosabbak, mint az elsőfokú bíróság ítéletei.

Vegyünk néhány megállapítást – szembetűnő valótlanyságot – a legfelsőbb bírósági ítélet indokolásából: „A rendelkezésre álló adatok szerint a szervezkedés legalábbis közel ezer személyre terjedt ki. ... Mint főcsoportvezető ... különös súlyú tevékenységet fejtett ki Kalmár Antal 116 egyén beszerzésével, valamint a szervezet és Clay tábornok közötti kapcsolat létrehozásának a megkísérlésével. ... Bite János 24 személyt szervezett be. ... Az Ellenállási Híradó, valamint az írásba foglalt célkitűzések világosan mutatják a szervezkedésnek a fegyveres felkelés felé vett irányát. ... A felkelés kirobbanása a jugoszláv határ közelében már közvetlenül fenyegetett. Különösen tartani kellett ettől annál fogva, mert a hatóságok megkezdték a megbízhatatlan határszéli elemek eltávolítását, ennél fogva a szervezkedés vezetői úgy látták, hogy a felkelés későbbi időpontra halasztása esetén éppen azok az emberek nem fognak – az eltávolítás folytán – rendelkezésre állni, akikre a szervezkedés a legbiztosabban számíthatott”. (63)

A jogerős bírói ítélettel lezárult azoknak az ügye, akiket a KKSZ tagjai közül büntetőeljárás alá vontak. Ezek számára elkövetkezett a büntetés-végrehajtás ideje, a kivégzések, a fegyházbüntetések töltése. A mozgalom többi tagjai, vagy aki csupán tudott a KKSZ-ról és a Hatóságnak erről bejelentést nem tett – a feljelentési kötelezettséget elmulasztotta – bírósági ítéleten kívüli büntetésben részesült. Ezek sorsát elintézte az ÁVH szegedi osztály saját hatáskörében. Volt, akit rövidebb-hosszabb időre internáltak, másokat munkatáborba küldtek, egyes hozzátartozók a kitelepítés sorsára jutottak, és néhányan megúszták rendőrhatalósági felügyelettel.

Teljesen pontos adatok nincsenek ezekkel a retorziókkal kapcsolatban. Azok a tervezetek maradtak fenn – mint dokumentumok –, amelyeket az ÁVH készített és arra vonatkoztak, hogy ki milyen büntetésben részesüljön a már említett bírósági el-
ítélteken kívül. E dokumentum szerint internálni tervezték a következőket: (64)

Katona Lajos	Németh József	Bárkányi Mihály	Fazekas Mihály
Nagy János	Orbán János	Vass Ferenc	Borbély Árpád
Szalma Ferenc	Szekeres Imre	Fogarasi István	Döme Ferenc
Mélai János	Bokor Ferenc	Szekfű András	Török Antal
Nyúl Dénes	Bergmann Mihály	Balkai (?)	Kónya Jánosné
Molnár Márton	Papdi Ferenc	Csonka Balázs	Rózsza András
Varga József	Vígh Antal	Péterfi (?)	Szalma József
Sipos István	Habik János	Huszka Tamás	Tánczos László
Czeplédi Sándor	Éder István	Hatházi József	Újvári Sándor
Weiner Gergely	Szekfű Sándor	Bacsó Mihály	Batta Szilveszter
Hargitai László	Szeidl Emil	Bene István	Kenderesi János
Kocsis Mihály	Szekeres József	Tasnádi András	Varga Mátyás
Krim József	Szögi Antalné	Dobrovits János	Bucsi Gyula
F. Nagy Lajos			

Az internáltak egy része a kistarcsai, más része a Buda-déli internáló táborba került. Munkatáborba – főleg Recskre – tervezték küldeni a következőket: (65)

Erdei János	Nyilas Péter	Nagy Illés	Temesvári Mihály
Kovács János	Borka György	Szekfű István	Morvai Györgyné
Juhász Sándor	Nagy Ferenc	Pakó Elemér	Szabó Antal
Szögi Imre	Molnár József	Vajduláh Gyula	Asztalos István
Gál János	Ottó János	Szabó János	Csamangó
Csonka István	Lovászi Szilveszter	Nógrádi Mihály	Szűcs Imre
Oláh Ferenc	Oláh József	Török János	Környei Tibor
Tóth Ferenc	Budai Mihály		

Kitelepítésre tervezettek a következők voltak: (66)

Halápi Józsefné	Mészáros Jánosné	Gelei Jánosné	Almási János
Almási Jánosné	Szabó Antalné	Szögi Józsefné	Szögi László
Szalai Antalné	Böröcsök Pálné	Kertész Ferencné	Nyúl Dénesné

Rendőrhatalósági felügyelet alá vonást terveztek a következők esetében: (67)

Pálinkás János	Rác András	Kovács Rudolf	Németh Ferenc
Németh Vince			

A büntetőeljáráson kívül tehát közel százan részesültek még retorzióban, nagy részük szabadságvesztést, internálást, munkatáborba helyezést kapott. Elmondható tehát, hogy a KKSZ valós létszámát és a mozgalomról tudomással bírókat is figyelembe véve, a felmerült személyek nagy része ilyen-olyan büntetésben részesült, vagyis közel 130 ember, néhány sándorfalvi és a budapesti csoport kivételével nagyrészt szegedi. A bírói ítéletek meghozatalára és az ÁVH szabadságelvonó intézkedéseire 1950-ben kerül sor. Ekkor már Szegeden is tombolt a kommunista diktatúra.

Néhány évvel később már egészen más megítélés alá esett a Kereszt és Kard Szövetség ügy. A szegedi megyei bíróság egy kegyelmi ügyben 1956 legelején hozott határozatában a következők olvashatók: „Az egész ellenforradalmi szervezet alapját lényegében az képezte, hogy Jugoszláviától tevékenységükhöz támogatást reméltek. A tárgyalás során semmi adat nem merült fel arra, hogy ennek valami alapja lett volna, de ma már nyilvánvalóvá vált, hogy mindazok a hiedelmek és vádak, amelyek lényege az volt, hogy Jugoszlávia a Magyarországot megtámadni kívánó ellenforradalmi erők számára segítséget nyújtott volna, alaptalanok voltak. Ily módon az egész szervezkedés tárgyi súlya a minimumra csökkent, mert hiszen a szervezkedés a hiedelmen kívül az országon belül semmi anyagi alappal nem rendelkezett, sem pénzük, sem fegyverük nem volt”. (68)

Jegyzetek

- (1) ÁSZTL V-22231
- (2) Diczfalussy Ferenc (1895) rendőr vezérőrnagy, a háború után pártsemleges szegedi városi rendőrkapitány, közben azonban az MKP titkos tagja.
- (3) ÁSZTL V-22231
- (4) Szegedi Népbíróság Hbő. 237/10/ 1947
- (5) Népbíróságok Országos Tanácsa NOTI.642/1948-12
- (6) Népbíróságok Országos Tanácsa NOTI.642/1948-12
- (7) ÁSZTL V-22231
- (8) ÁSZTL V-22231
- (9) ÁSZTL V-485
- (10) ÁSZTLV-485
- (11) ÁSZTLV-1420
- (12) ÁSZTLV-1420
- (13) ÁSZTLV-537
- (14) ÁSZTLV-537
- (15) ÁSZTLV-495
- (16) ÁSZTLV-491
- (17) ÁSZTLV-503
- (18) ÁSZTLV-503
- (19) ÁSZTLV-503
- (20) ÁSZTLV-32000/14
- (21) ÁSZTLV-32000/14
- (22) ÁSZTLV-32000/14
- (23) ÁSZTLV-32000/14
- (24) ÁSZTLV-32000/14
- (25) ÁSZTLV-503
- (26) ÁSZTLV-503
- (27) ÁSZTLV-503
- (28) ÁSZTLV-503
- (29) ÁSZTLV-503
- (30) ÁSZTLV-503
- (31) ÁSZTLV-503
- (32) ÁSZTLV-503
- (33) ÁSZTLV-503
- (34) ÁSZTLV-503
- (35) ÁSZTLV-503
- (36) ÁSZTLV-1420
- (37) ÁSZTLV-32000/14
- (38) ÁSZTLV-32000/14
- (39) ÁSZTLV-32000/14
- (40) ÁSZTLV-32000/14

- (41) ÁSZTLV-32000/14
- (42) ÁSZTLV-32000/14
- (43) ÁSZTLV-32000/14
- (44) ÁSZTL V-499
- (45) ÁSZTL V-486
- (46) ÁSZTL V-495
- (47) ÁSZTL V-1420
- (48) ÁSZTL V-499
- (49) ÁSZTL V-1420
- (50) ÁSZTL V-1420
- (51) Fejér Dénes – Micheller Magdolna: Bűnhődés büntetlenül
- (52) Fejér Dénes – Micheller Magdolna: Bűnhődés büntetlenül
- (53) ÁSZTL V-514
- (54) ÁSZTL V-514
- (55) ÁSZTL V-499
- (56) ÁSZTL V-1420
- (57) ÁSZTL V-503
- (58) ÁSZTL V-491
- (59) ÁSZTL V-1420
- (60) Szegedi Megyei Bíróság B.IV.5132/1950-5
- (61) Legfelsőbb Bíróság Bf.:058/1950-15
- (62) Szegedi Megyei Bíróság B.IV.5132/1950-5
- (63) Legfelsőbb Bíróság Bf. 058/1950-15
- (64) ÁSZTL V-537 V-517 V-391 V-499 V-1420
- (65) ÁSZTL V-391. V-499 V-1420
- (66) ÁSZTL V-1420
- (67) ÁSZTL V-1420
- (68) ÁSZTL V-1420/1

Istenért, Hazáért és a szabadságért.
A Kereszt és a Kard szövetség, ugyanis mint a
Keresztény Demokrata Párt alapszabályzata.

Megalakulása.

19. Az 1949 év tavaszán a nemzetközi bolsevizmus letörésére, egyelőre illegitímizációba, majd később, mint a harcos kereszténység pártja, ideiglenesen sejtrendszerbe tömörült. Tagjai nem ismerhetik egymást. A tagok nyilvántartása használt postabélyegeket nyilvántartása mellett folyik. A tag egy igazoló lapot kap. Egyelőre "Dél" elnevezéstől.

20. A szervezet célkitűzése.

Lebontani a társadalmi osztályok közé mesterségesen épített válaszfalakat és keresztényi harcos egységekbe tömöríteni az erőket.

Mindenkit egyesíteni a kommunizmus letörésére, propagandát kifejteni.

33. Ki lehet tagja a szövetségnek.

Tagja lehet a szövetségnek, minden Magyar állampolgár, ki a törvényesen bevett keresztény egyházak valamelyikének tagja. Keresztény egyházak vesszük: Római Katolikus, református, evangélikus, unitárius és görögkatolikus egyházakat. A szövetséghez való belépés férfiaknál 18 élet év betöltése, nőknél 20 élet év. Nemzeti szempontból helyét megállta a népuralom alatt. A felvételnél kivételt képeznek korhatár nélkül azok akik, magyarságuk miatt büntönbüntetést, internálást, rendőri felügyeletet szenvedtek.

40. A szövetség munka felosztása.

A szövetség mindazon férfi tagjai, kik 18 élet évüket betöltötték, de 40 élet év nem haladtak meg, mint a kereszt és kard harcos szövetség tagjai, katonai, rendőri, közbiztonsági munkát végeznek. Ezek hivatalos esküt tesznek a mindenkori, rájuk vonatkozó szabályok szerint kötelesek cselekedni. Mindazon férfiak 40 éven felül, valamint nők korhatár nélkül a Keresztény Demokrata Párt tagjai.

53. A szövetség munkája:

A szövetség vezetője az elnök, kit titkos választással választanak meg. A katonai alakulat parancsnoka, egy országos főtitkár, minden megye vezetője és a járási főcsoport vezetője. És az országos tanács, melynek működése az egész ország területére, úgy belpolitikai, mint honvédelmi szempontból kiterjed. És a tanács készíti elő az országgyűlési képviselő választásokat. Delegál be a törvény előkészítő bizottságba tanácsadókat. Az ország területén ellenőrzé a törvények igazságos végrehajtását, valamint a közigazgatási bíróságnál a munka ügyekbe, munkás védelmi szerepet tölt be. A megyék havonta egyszer gyűlést tartanak, melyen a mindenkori helyzetnek megfelelő tárgyak vitatottak meg. A határozatokat mindenkor jegyzőkönyvbe kell iktatni az ellenvéleményekkel együtt. A gyűlés jk-nek a megye vezető, jk-vezető valamint két kisorsolt tag által kell látmozva lenni. A főcsoportok vezetői járásaikban szintén a fentiek szerint tartanak havonta egyszer gyűlést. Az országos főtanács az elnök, katonai vezető, főtitkár, megyei valamint a járási főcsoport vezetőkből áll. Évente egyszer elnöki tanács ülést tartanak, melyen az egész országot érintő, bel, kül, gazdasági és kulturális dolgokról döntenek. Az évi munkálakat beállítják és kinevezik az ország területére úgy a gazdasági mint kulturális felemelkedést elősegítő szakértőket.

65. A katonai onalvesztés.

Lásd 40. A bajtársi szellem, a társadalmi osztályok összehozása végett minden év nyarán bajtársi táborozáson vesz részt, hol a legújabb fegyverek, harcoszati eszközökkel ismerkedik meg. Valamint kulturális előadásokat rendez. Ismerteti a különböző országok beállítottságát, világsemlőletét stb. Minden táborozásnál tábori egyenruha kötelező, sárgás barna szíjvaló, a sapkán a magyar Szent Korona, a balsebb felett pedig a Szövetség jelvénye. Nemzeti és hivatalos ünnepeken egyenruhás kivonulás a nemzeti és szövetségi zászlók alatt. A Szövetség zászlaja 160 cm. hosszú, 80 cm. széles fehér dupla selyem, egyik oldalán a Szent Korona babérlevelekkel félkörbe kerítve a felül félkörbe és a felírás: "ISTENÉRT, HAZÁÉRT ÉS A SZABADSÁGÉRT" A zászló hátulján a Szövetség címere: Nyitott pajzs ezüsttel hímizve, zöld hármás halom, melynek közepéből emelkedik ki a kereszt és a kard.

75. Az összes tagok kivétel nélkül jelvény viselésre kötelezők.

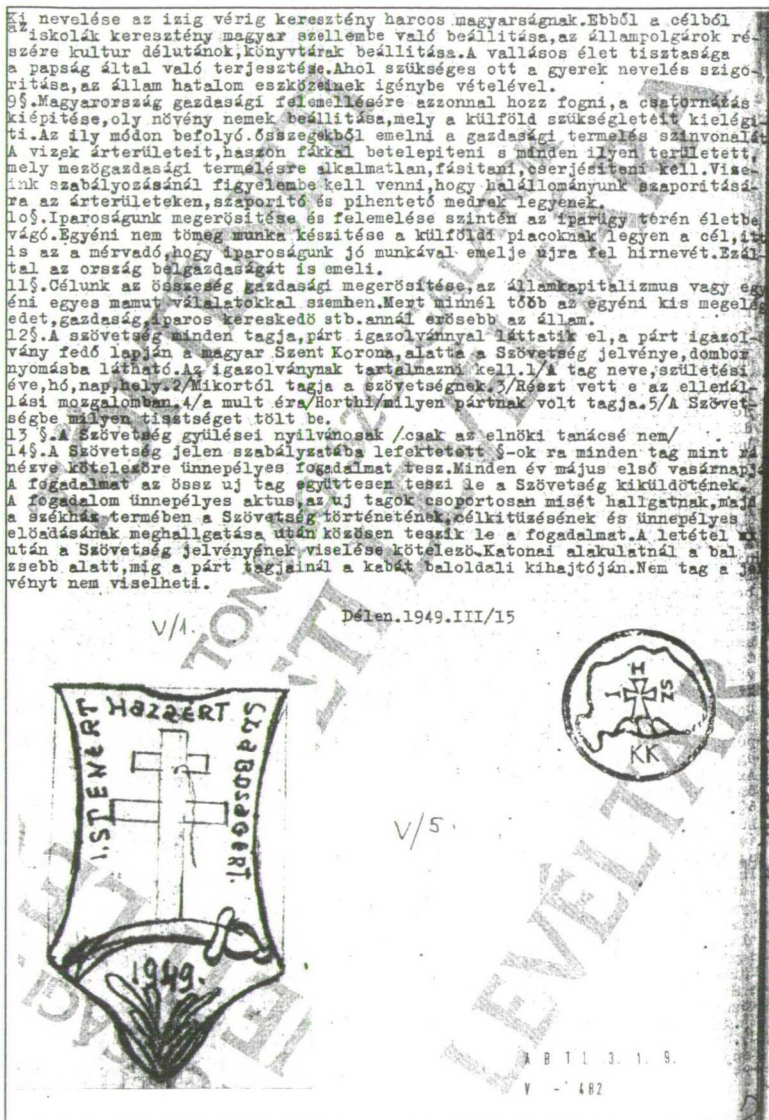
85. Ugy a politikai, mint katonai szervezés, kimondott célja az egységes keresztény Magyarország kiépítése, onalvezetése, az állampolgárok összességének közös nevezőre hozása. A nemzeti erő kifejtése az újjáépítés szolgálatába.

A B I L 3. 1. 9.

V - 482

A Kereszt és Kard Szövetség 1949. március 15-én készült alapszabályzata.

(Forrás: ÁSZTL V-482 számú dosszié)

A Kereszt és Kard Szövetség jelvénytervezete
(Forrás: ÁSZTL V-503 számú dosszié)

021

Kard és kereszt szövetség célkitűzése.

A szervezeti szabályzat kiegészítése politikai vonalon.

1./ Minden olyan erőt, amely nemzeti alapon áll, a társadalmi választások szétrombolásával erősségbe tömöríteni a haza, velünk és megdöntésükön védelmére.

2./ Kinevelni az egységes, demokratikus Magyarországot, melynek minden tagja felelősen nélkülözhetetlen úgy szóval, mint minden véleményeit.

3./ Szóless és vallászsabadság. Állampolgárt jogerős bírói ítélet nélkül letartóztatni csak abban az esetben lehet /:tetten érve:/ ha az állam egész polgárságára káros működést fejt ki, kivételt képeznek a kommunista, anarkista stb. földalatt működő nemzetellenes társaságok, melynek kiirtása minden magyarnek elkiáltószóval kötelessége.

4./ Mindenki - tudásának megfelelően - olyan munkakört vállalhat, mely neki legjobban megfelel. Munkáját csak erejéhez képest, megelégedés nélkül szabad igénybevenni, kihasználni és mindig olyan munkabérek mellett, mely emberhez méltó életet biztosít részére. A munkavállalót nem lehet kötelezni arra, hogy 1., 8 órai munka után külön órát dolgozhasson, 2., a szakszervezeteknek tagja legyen, 3., munkája végeztével külön pártéletet éljen és pártmunkát végezzen. Biztosítani kell a munkavállalónak: 1., hogy 60 éves koráig munkában lehessen, 2., hogy betegsége esetén ingyen orvosi kezelésben és gyógyszerben részesüljön, 3., hogy 60 évet meghaladva nyugdíjjal legyen ellátva, 4., hogy emberi méltósághoz képest lakása a higiéniának megfelelő legyen, 5., hogy ügyei mindenkor igazságosan legyenek elbíráltva és elintézve, 6., gondoskodva legyen, hogy kultúrámban méltó életet élhessen a saját életkörülményei szerint.

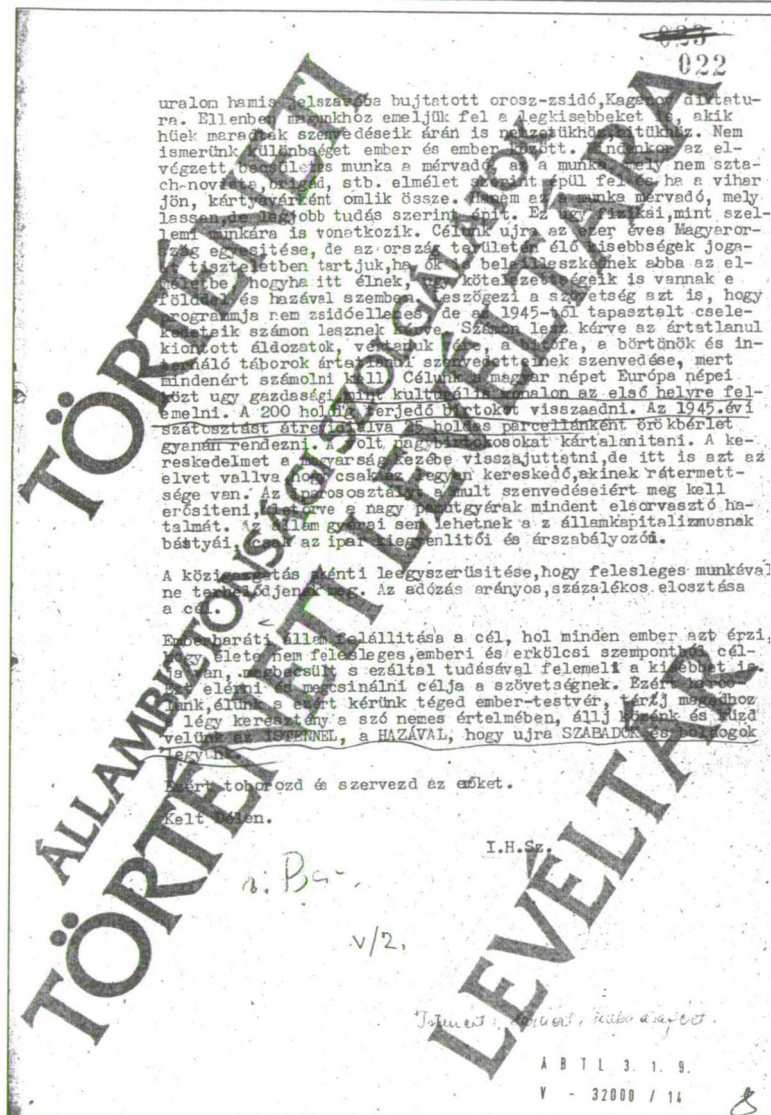
5./ A szövetség alapvető elve, hogy az állampolgárokat egyazon elvből és azonos értékkel, mennyit tesz meg hazájáért. Nem ismerünk munkást, iparost, gazdálkodót és értelmiségi kasztokat, csak egyet: magyar állampolgárt. Küzdünk és harcolunk Marx, Lenin, Engels és Sztálin népbolondító elvei ellen. Küzdünk a nemzetiség szűkebb világhatalmi tértől való ellen, küzdünk az ellen, hogy a társadalom és az összeszűrt felett egy olyan emberek uralkodjanak, kik normális körülmények között a társadalomnak csak a kádját képezték és börtön munkái voltak. A szövetség gyűjti össze az erőt, az eljövendő Magyarországnak már késő harcra pártja legyen, mely a szabadság után, mint döntő erő szöke be és vezesse az ország újjáépítését azon az elven, hogy ebben az országban csak az lehet életképes, aki részt vesz ennek felépítésében, legyen az akár szellemi, akár fizikai újjáépítés. Kizárjuk körünkbe a közönyös forogatókat, a haza elleneségeit, a gyáván meghúzókat, kik csak akkor harcolnak, ha már a farkast egyorvorték. Nincs szűkebb kör gyáván. Gerinces magyar álljon mindenhol a vártán a akkor nem lesz még egyszer a nép

Á B T L 3 1 9

- 6 - V - 32000 / 14

7

A Kereszt és Kard Szövetség célkitűzései
(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

A Kereszt és Kard Szövetség célkitűzései
(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

1./ Keretrendllátása.

minden esetben csak 93 személyt vizsgálunk. Az 1960-as években az átlagosan 15,7 főből, az 1970-es években 16,2 főből álló csoportok ellen áll a megfigyelés. Közvetlen a főszolgálati feladatsíkjait, főbb tevékenységét alkotja a tulajdoni meliorációs munkák és a "Dél"-fői területi feladatsíjak végrehajtási és szemléltetési, illetve látogatói értekezletének a főszolgálati csoportjait. A szervezés minden esetben név nélkül megy, minden munkát csak az a nagy az illető az aláírásával, és hivatalos tájékoztató a megfigyelés mellett.

[illegible]

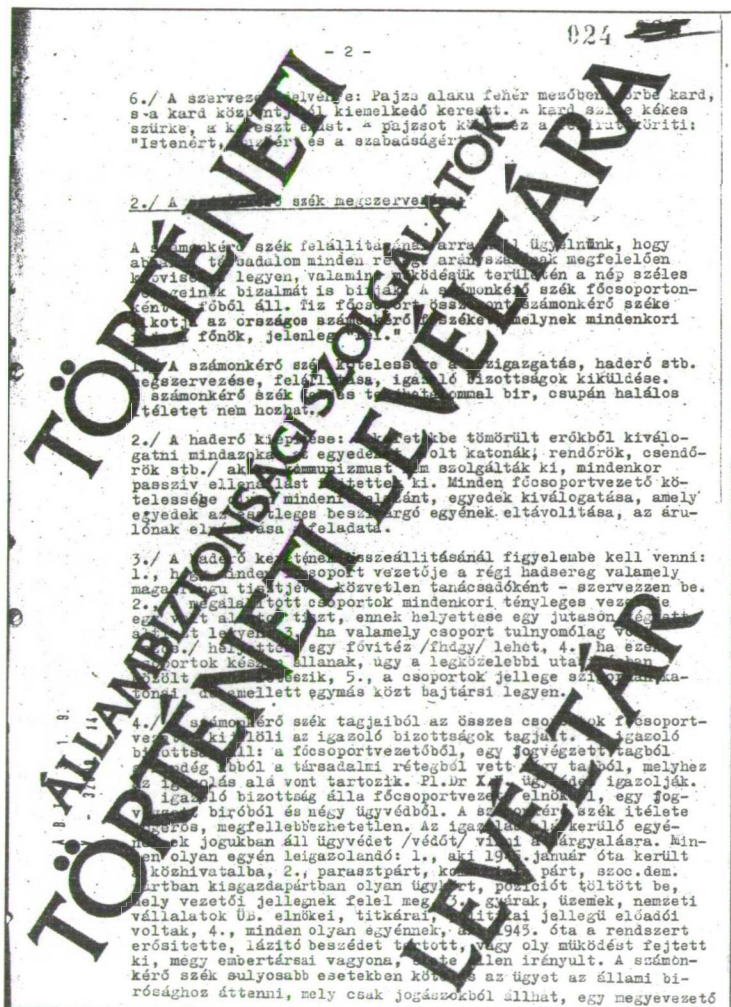
a szervezet központi pecsétje: kerék bélyegző, Nagymeny-
szarvazás központjával, három hegy közepéből
kereszt. I.H.Sz. betűkkel /lásd lent/

4. Minden beszervezett tag az igazolvány áttelekelt 10 drb. hirtelt postabélyeget ad át beszervezőjének, melyet a fő-
szervezetek mindegyik 10-15 ig - taglétszám pontoz megállapítás
valótt (nyilvántartás) a központnak beküldenek.

5./ A csoportok vezetői minden hónapban kötelesek elmenteni a munkájukról, hogy az országban melyek a legfontosabb postai feladatok, melyek a legfontosabbak, hogy vezetők és alkalmazottak - továbbképzés szempontjait szem előtt tartva - kiesérjék figyelemmel azon tagokat, kik a jövő szempontjából a politikai állampolgárságot, képzés, tanács, kinevezés vezető tisztség betöltéséhez szükségesek. Fontosnak szem előtt tartandó, hogy a kiválasztottak közül, nemcsak az országból és anyagi javakért, hanem a jövő Magyarország érdekében, ezért a munkájukról, munkájukról, munkájukról a megválasztottak és a vezetőket tartozik érteni - munkájuk.

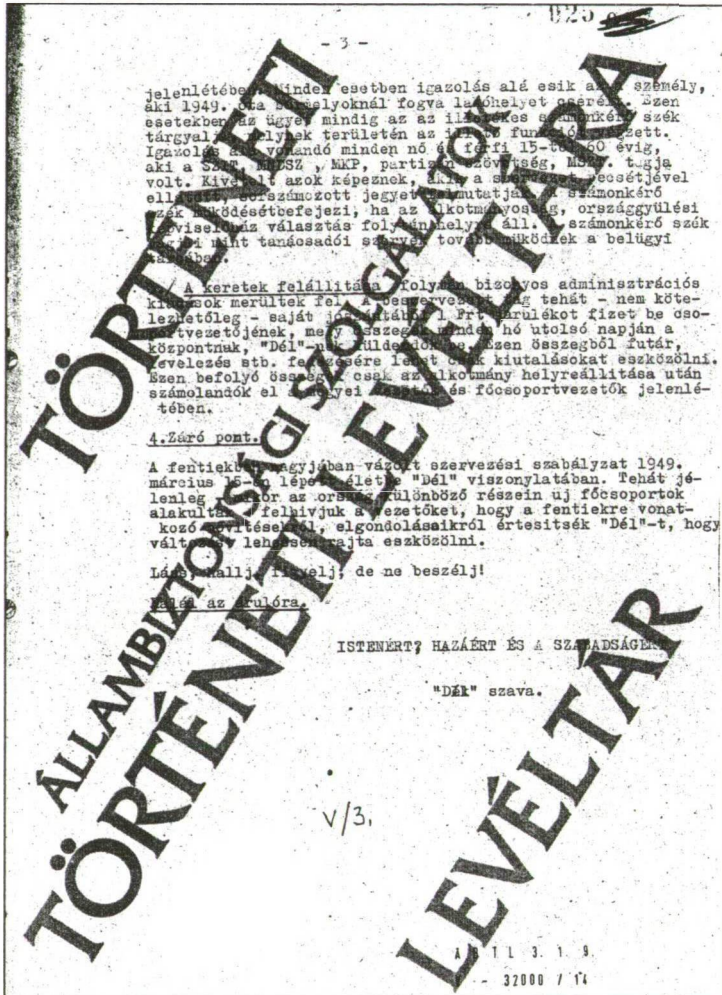
· A B T L 3. 1. 9.
V - 32000 / 14

161

A Kereszt és Kard Szövetség szervezeti szabályzata

(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

A Kereszt és Kard Szövetség szervezeti szabályzata
(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

V/4. 015

- 1 -

KERESZT ÉS KARD SZÖVETSÉG

ugy is mint KERESZTÉNY DEMOKRATA PÁRT alapszabályzata

I. fejezet.

1. §. Általános rendelkezések:

a./ A Szövetség címe: KERESZT-KARD, vagyis mint KERESZTÉNY DEMOKRATA Párt.

b./ A Szövetség székhelye: Szeged és a párté Budapest.

c./ Működési terület: Egész Magyarország.

d./ A szövetség nyelve: magyar.

e./ A szövetség felvétele: Fajcs alak fehérműzőben egy fekvő magyar kard és ennek közepéből kiemelkedő kettős kereszt /:apostoli kereszt/: a kard színe: szürkés kék, a kereszt ezüst. Körbe és a felirát: Istenért, Hazáért és Szabadságért!

f./ A szövetség pecsétje: Kerek bélyegző, Magyarország körvonalával, belől kiemelkedő hármal halom, a halomból kiemelkedve az apostoli kereszt. Keresztény Demokrata Párt, felső felirattal.

Kereszt és Kard Szövetség alsó felirattal 1949.

2. §. A szövetség célja:

a./ A szövetség célja a magyarság mindazon rétegeinek egységbe tömörítése, társadalmi különbség nélkül, akik a népi rendszert alatt sem tagadták meg magyarságukat. Börtönt, internálást, vagy pedig ellenállást fejtettek ki a rendszer gyengítésére.

b./ A vallásos, erkölcsös, hazafias szellemi, lelki felépítése, építése, fejlesztése, kulturális mozgalmak kiépítése nemzeti alapon.

c./ A férfi lakosság kötelező katonai bevonása 18 évetétől 40 életév betöltéséig.

d./ A lakosság felemelése úgy gazdasági, mint kulturális vonalon.

e./ Egyémségek közötti érintkezés előmozdítása, a baráti, testvéri érzés megerősítése, mélyítése és egymás kölcsönös támogatása.

f./ Lebontása az egymást elválasztó társadalmi korlátoknak.

g./ És végül a hasonló gondolkodású és célkitűzésű országokkal

- 1 - V - 32000 / 14

A Kereszt és Kard Szövetség szervezeti szabályzata
(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

016

szoros összeköttetés kiépítése, létesítése úgy gazdasági, mint kulturális vonalon.

3.5. A cél elérésére szolgáló eszközök:

Jövedelem, vagyon.

A tagoktól befolyó tagdíjak, adományok a párt képviselőinek havi hozzájárulási kötelezettsége átjutott tulajdonból a befolyó díjak. A Szövetség vagyonát az Elnökség felügyelete és ellenőrzése mellett a pénztáros kezeli. Felhasználásáról az Elnökség az elnöki tanáccsal és a megyei vezetők összevont testületével egyetértően intézkedik.

II. Feladat.

4.5. A szövetség tagjai:

A tagok osztályozásait: rendes, rendkívüli, pártoló és tiszteltbeli.

- a./ A szövetség rendes tagja: lehet minden férfi, aki 18 életévét betöltötte, nemzeti és erkölcsi szempontból megbízható és felvételénél a tanács 3/4%-os többségének szavazata birtoka.
- b./ A párt rendes tagja: lehet minden férfi és nő, ki az igazságon nyert bizonyítvánnyal rendelkezik a két ajánló ajánlaja.
- c./ Pártoló tagok: Más hasonló keresztény pártok, szövetségek, alakulatok.
- d./ Tiszteletbeli tagok: Olyan természetes, vagy jogi személyek, akik a szövetség céljaira egyszer és mindenkorra legalább 1000.- forint P. adományoznak, ezekre is mérvadó az igazoló bizottságok által kiállított bizonyítvány.
- e./ Rendkívüli tagok: A szövetség rendkívüli tagja lehet: bármely törvényesen bevett keresztény egyház pópja, püspöke, törvényes alapszabállyal működő kulturális egyesület.

5.3. Tagfelvétel, tagság tartama:

A B TL 3. 1. 9.
V - 32000 / 14

rendes tagok felvétele egy járási, vagy megyei szervezőválasztmányi ülésnek ajánlások mellett az illető főcso-

port, megyei vezető előterjesztésére az Elnöki tanács dönt a 4. §. alapján.

Pártoló tagok megválasztása ügyében a megyei vezetők előterjesztésére a főtanács dönt.

Tiszteletbeli tagok megválasztása ügyében az Elnöki tanács dönt.

A rendes tagság egy életre vonatkozik, ha a tag önként kilép, úgy tagsága a havi tagdíj év végén szűnik meg, az évre reáért kötelezettségének eleget kell tennie. A Szövetség fogyni bizottsága által történt kizárás azonnali hatályú, felelőztetetlen.

A rendes tagfelvétel a havi tagdíj minden napján történik, ellenben az ünnepélyes szövetségi fogadalom letétele minden évben egyszer május első vasárnapján ünnepélyes kezek között, az Elnökség kiküldött jelenlétében végre.

6.5. A szövetség be tagként önként belépni, vagy csatlakozni akaró hasonló szervezet, egyesületek felvétele az Elnöki tanács hatáskörébe tartozik.

7.5. Tagdíj: Három fokozat szerint: rendes tag, pártoló tag és tiszteletbeli. A tagfelvételtől tagdíj fizetendő havonta előre egy összegben, a mindenkori pénzügyi igazgatóság megfizetésére. A rendes tag évi díja: 12. ar.P. pártoló tag mindenkori 1000 ar.P., tiszteletbeli tag saját felajánlás szerint.

8. A tagok jogai és köteleiégei:

Minden tagnak joga és köteleiége a szövetség céljait, feladatait minden erejével előmozdítani, az alapelveket minden teggel megtartani, a kulturális munkában részt venni, felelőztetetlen erkölcsi életet élni, példát mutatni. A Szövetséget és annak minden szervét mindenütt támogatni és a szervezet vezetőinek megítélését védelmezni. A kereszt-kard keretében a reáért havonta közbiztonsági feladatot mindenkor és minden időben a legjobb tudása szerint végrehajtani. Köteleiége a tagnak minden év nyarán tartott egy havi táborozáson részt venni és az ott tanultakat környezetében is végrehajtani.

A fentieket betartó tagok egyenlő szavazó és indítványozó joggal bírnak: választók és választhatók.

Pártoló, rendkívüli és tiszteletbeli tagok szavazati joggal /:u.n. szervezeti: nem bírnak, tisztséget nem tölthetnek be, azonban indítványozhatnak és felszólalási joguk van.

9.5. A tagság megszűnik:

- a./ a tag múltvitlen megaviselete miatt,
- b./ a tag önkéntes kilépésével,
- c./ a tag elhalálozásával,
- d./ Kizárás fegyelmi úton, mely a nemzeti eszmék ellensége, nemzetközi eszmék terjesztője, vagy erkölcsi tekintetben kizárólagos esik, vagy nálánál alacsonyabb társadalmi osztályhoz tartozó embertársát lenézi, megyei vagy szövetségi mint olyan tagjai sorából kizárja. súlyosabb esetben a független bíróság elé utalja. Minden bly bejelentett bűncselekmény, egyház, vallás ellen vétőket a szövetség céljait vesztesztető haladéktalanul kizárja sorából.

e./ Törlés:

A tagság megszűnik, ha a tag tagdíját három esetben nem fizette be, csak abban az esetben nem, ha rajta kívülállók, betegség, kényszer csökkentése stb.

f./ Minden főszerport, kerület, megye saját munkakörzetében eszközli a törlést és törlést.

g./ A kizárt tag 15 nap alatt az elnöki tanácstól kérheti ügye kivizsgálását.

III. Fejezet.A Párt és a Szövetségintéző szervei:

Az Országos Elnöki Tanács, mely áll 1 elnök, 1 főtitkár, 1 katonai, 1 gazdasági, 1 kulturális, 1 politikai titkárból, valamint a kerületek 1-1 benevezett tagjából.

A megyei, kerületi vezetőségből, mely áll: megyei illetve kerületi vezető, 1 titkár és a delegált tagokból, helybeli viszonylatban önálló munkakörrel az elnöki tanács terveztete szerint.

Az elnöki tanács évenként egy rendes képviselőtestületi gyűlést tart. Az ülésre a kerületek és megyék választás utján küldik fel megbízottjaikat, a közgyűlés előtt 15 nappal, a meg-hívottakat le kell megýéne, illetve a kerületnek küldení.

Rendkívüli közgyűlést hívhat össze az elnök, az elnöki tanács határozatából, vagy a megyei, illetve kerületi taggyve-sületek 30%-ának írásban beadott kérelmére, mégpedig 15 napon belül.

a./ A képviselő testületi közgyűlést alkotják a tisztikar, a tagok, által delegált képviselők.

b./ Minden kerület, illetve megye 100 ember, illetve 1000 ember után képviselői testületi tagot delegál, ezt választmányi, vagy intézőbizottsági határozattal teheti meg.

10.5. Határozati képesség.

A közgyűlés határozott, ha a be delegált tagok 60%-a megjelenik. Határozati képtelen 60%-on aluli megjelenés esetében. Ily esetben az Elnök ezt feloszlítja és 30 napon belülre újra egybe hívja ugyanazon tárgysorozattal, illetve a közgyűlés a tárgysorozattal, illetve ellenértesítő szavazással dönt.

11.5. A szövetségi közgyűlés feladatai:

- a./ Elnöki tanács, elnök titkár, számvizsgálóbizottság egy évre való választása /és főtitkár állandó:/
- b./ Költségvetés, számadatok, költségvetés,
- c./ Évi munkaprogram előterjesztés,
- d./ Kerületek, illetve megyei vezetők jelentéseinek feldolgozása.
- e./ Indítványok tárgyalása.
- f./ A párt országos elnöki képviselőinek a munkájának feldolgozása.
- g./ A közgyűlésre szánt indítványok és interpellációk 4 nappal a közgyűlés előtt az Elnöknek írásba benyújtandók.

IV. Fejezet.

12.5. Elnöki Tanács és Országos Bizottságok:

Az elnöki tanács megbízatása egy évre terjed.

Tagjai: az elnök, úv. elnök, alelnök, főtitkár, pénztáros, ellenőr és 15 megyei vezető. A kerületek vezetői.

A Szövetség 5 év tartamára 1 főtitkárt, 1 politikai, 1 katonai és 1 kulturális titkárt választ. Ezek ellenőrzik a tisztelettel elnöknek betartását, a szövetség működését és minden ülésen ellenőrző szerepet töltenek be. Minden évben az új tagok fogadalmi leveleivel jelen vannak. Kulturális és gazdasági szakemberek közreműködésével a párt és a szövetség évi munkaprogramját országos viszonylatban kidolgozzák és minden év elején a teendőket a megyei, illetve kerületi vezetőkkel meg tárgyalják. A fentiek felelősségre vonandók ha nem az alapelveknek megfelelően cselekszenek. Állásukat hasznosításból tartják, bomlasztó cselekedetet követnek el stb.

Az elnöki tanács jegyzőkönyveit az elnök és 2 elnöki tanács-tag, valamint a jegyzőkönyvvezető látta-mozza.

Állandó albizottságok: Belpolitikai, közbiztonsági, gazdasági és kulturális, közegészségügyi, külpolitikai.

A Kereszt és Kard Szövetség szervezeti szabályzata
(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

13.5. Elnök csak az lehet, aki az ellenállási mozgalomban aktívan részt vett, vagy meggyorsága miatt börtönbüntetésért, vagy egyéb szabadságot gátoló büntetését töltötte. Ezen szövevény szövetségi tagsággal vagy megyei, kerületi, főcsoportvezetői, vagy szomszédterületi tag volt.

Az elnök végzi a Szövetség összes kiadásainak utalványozását, jogában áll bármikor rovancsolást végezhetni. Az üv. elnök az elnök mindenkor helyettese.

A főtitkár a Szövetség elnöke, vezetője levelezést, az irodai adminisztrációs munkát végzi.

A főjegyző vezeti az ülések jegyzőkönyveit, segítkezik a főtitkárnak.

A Szövetség állásai tisztviselői/véglegesek, az állam által elfogadott mindenkor fizetési osztálynak megfelelően.

14.5. A Párt és Szövetség kérdései:

A párt az egész ország területén kerületi gócpontokat alakít. A kerületek megyékbe tömörülve, a központi határozata és utasításai szerint működnek.

A megyei, illetve kerületvezető mindenkor az ellenállási mozgalomban aktív résztvevő lehet.

A kerületek, illetve megyékhez befolyó tagdíjak az adminisztrációs költség levonásával mindég a központnak küldendők be.

Budapesti Kerületi Központ hatásköre: Nagy Budapestra terjed. Szegeden ellenállási kerület, hatásköre: Kiskundorozsma, Sándorfalva, Győr, Tápé, Szécsény és Borsodra terjed.

Kecskeméti megyei szék hatásköre: Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyékre terjed ki.

Békéscsaba	"	"	Békés-Csanád megyékre terjed k
Békéscsaba	"	"	Bihar, Hajdú, Szabolcs
Borsod	"	"	Borsod, Heves, Zemplén, Abauj
Szécsény	"	"	Fehér, Esztergom megyékre,
Győr	"	"	Győr, Sopron, Zala, Vas,
Pécs	"	"	Baranya, Tolna megyékre.

A visszaállítandó Magyarország többi részére utólagos beállítás.

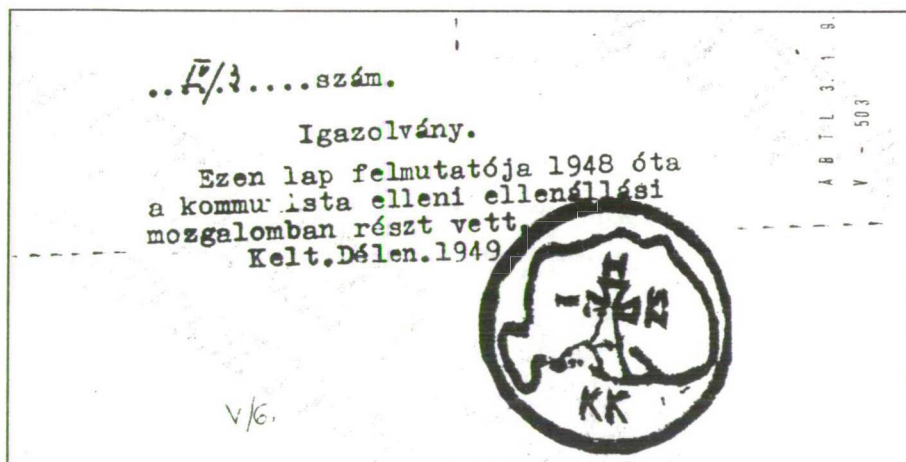
A megyék kerületekre tagozódnak.

Zéró pont: Jelen alapszabály módosul minden 4 naptári esztendőben. A szövetség mindenkor működését az ellenállásban résztvevő tagok ellenőrizheti a bármikor módosítható javaslatokkal léphetnek fel.

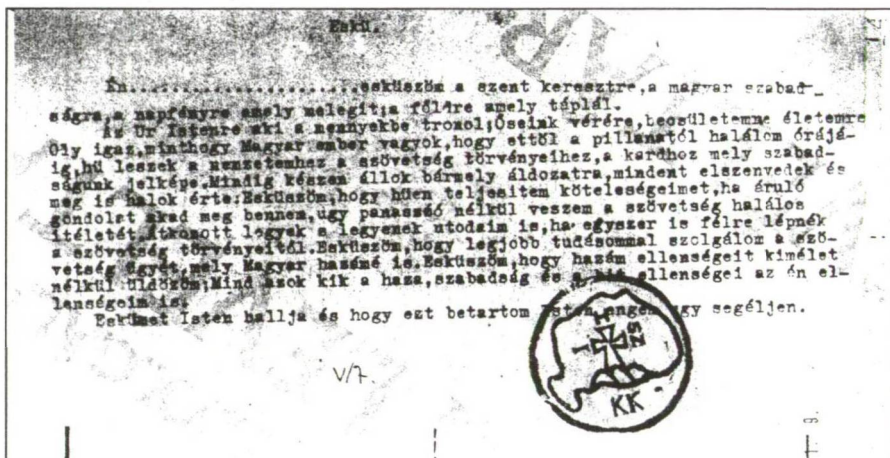
Déle, 1950. évi április hó 29-én.

A B T L 3. 1. 9.

V - 32000 / 14

A Kereszt és Kard Szövetség igazolványa pecséttel
(Forrás: ÁSZTL V-503 számú dosszié)

A Kereszt és Kard Szövetség esküszövege
 (Forrás: ÁSZTL V-503 számú dosszié)

V/B. 020

M á s o l a t !

Kereszt-Kard! Istenért, Hazáért és a Szabadságért!

ELLENÁLLÁSI HIRADO!

"Dél-szava!"

1950.IV.hét.

Tapogatódzás:

A magyar nép egyik lelkitulajdonosa, s egyben legjobb is a bizalmatlanság. Jöhetne hozzá nagy szavakkal fényes ígéretekkel, hogy köznyelven fejezzem ki, nem dől be. De ha az az ember kezd, ezen a lelki műszen játszan, aki lelkileg benne van a nép lelki világában: aki annyira a föld embere, hogy érzésvilága a Kék Duna és Szóke Tisza: a sík Alföld szavával az érzelmi hurokat megüti, azé a nép szeretete. Ma mikor a nagy sorsdöntő fordulat küszöbén állunk, rá kell döbbernünk arra, hogy vajjon, hogy is állunk? Lehet-e a vajdó emberiséget egy közös szellemi nevezőre hozni, vagy nem? Tudunk-e olyan programot adni, mely a társadalom különböző rétegeit, egy cél: a szabad Magyar nemzet a keresztény demokráciában egyesítse. Az élet szinpadán sok dolog fut. Különböző emberek, különböző elgondolások útvesztőjében tapogatózva keresik a kibontakozás lehetőségét. Mi a Kereszt-Kard szövetség, ma már nem tapogatózunk. Nem, mert láttunk és a látottak alapján leszűrjük a tanulságokat. A tanulságokat, melyekre öt év alatt rá kellett jönnie mindenkinek, nem lehet úgy ma építeni, nem az új idők zenéje, ami a múlté, de az sem ami a jelené! Hogy igazunk volt, hogy célkitűzést mennyire magáévá tette a föld népe, azt az alábbi kis kimutatás igazolja.

Dél-körzet: 4.000, taglajos, -16.000, nyilvántartott. Középkörzet: 3.000 taglajos, -24.000, nyilvántartott. Bpk. ipari köz-pont: 18.000, taglajos, -118.000, nyilvántartott! Felsődunántul: 19720, taglajos, -241.000 nyilvántartott! Alsódunántul: 4.703, taglajos, -71.323, nyilvántartott! Nehézipari kerület: 8.400 taglajos, -130.000, nyilvántartott! -fenti adatok egy év munkájának eredményét bizonyítják: ezek az adatok csupán a férfiak számát jelzik. A nem fényes ígéretekkel lettek a szövetség tagjai, nem csak egy szóval: Magyar Testvérek! az Isten, Hazá, és Szabadság jelszava, a jobb jövő építését megtartotta, hogy minden tapogatózás mellőzésevel azon az uton haladunk, amely a magyar nép lelkét megnyitotta és megérezte, hogy az ő zászlaja az, amely alá csatlakoznia kell,

"Dél!"

A magyar tizparancsolat!:

- 1./ Szeresd Istened, fajodat, "azádat, mert a szeretet mindenkor diadalmas-kodik!
- 2./ Légy prófeta és terjeszd magad körül a hitet, mely meg ma is csodákat tesz!
- 3./ Peldáddal járj elöl, így követőid nem csatlakoznak benned!
- 4./ Gyermekeidet neveld hazaszeretetre és a vallás törvényei szerint, így nemcsak magad, de a nemzet is gyarapodik!
- 5./ Ragaszkodj multadhoz, őseid nyelvéhez, mert elveszei ha más nemzetet utánozol!
- 6./ Adj két kézzel, ha Hazádról van szó: "Kétszer ad, ki azonnal ad!"
- 7./ Tiszteld Istenedet, hited szerint és felelősségedet törvény szerint!
- 8./ Légy gerinces és szavatartó: becsület mindig legyen az első!
- 9./ Ki embertársát elárulja: az önmagát itéli el.
- 10./ A

A B T I ' 3 . 1 . 9 .
V - 32000 / 14 12

Ellenállási híradó - másolat - 1950 IV. hét

(Forrás: ÁSZTL V-32000/14 számú dosszié)

10./ A magyarság egységesítén folyton munkálkodik; mert a nemzet, ha egy
 ugy erős. A pártutókat átok súlytja, nincs hazájuk seholsem. Az erő egy-
 ségben és ezt ellenséged is elismeri.

Külvilág:

Gyűlnek a viharfelhők, s a vihar előtti csend ráfeküdt Európára
 sokat szenvedett népeire. Berlin körül gyülekeznek a dögmadarak, most
 fog eldőlni Kelet és nyugat harca. Harc, melyben a béke folyton hangoz-
 tatott jelszavának hangzóitól, nincs igazuk. Béke csak úgy lehet,
 ha szabad népek vannak és szabad emberek. De Kelet imperializmusa nem
 az összeség szabadságáért bont zászlót, hanem Kaganovok még nagyobb
 hatalmáért. Az I. H. Sz. jelenti: a Vietnámi bolsevistellenes kormány leg-
 újabb rendelete szerint: a vörös hadsereg u. n. partizánjait minden to-
 vábbi nélkül ki kell végezni; indoklása: nem rendes harcos az, aki orvul
 támad. Moszkva is produkált: újabb tisztet küldtek a megbízhatatlanok
 listájára. Kiváncsiak vagyunk vajjon Szviridov, mikor kerül rá? Egy jó
 hír: nyugati német kormány és a francia között legutóbb közös vármhatár
 jött létre; legkezeletesebb pontja az, hogy mindkét szerződő fél köte-
 lezi magát arra, hogy a bolsevizmus elleni harcban teljes erővel részt
 vesz.

Szervezési hír:

Sopronból jelenti a K.K. nagyon szép eredmény mutatkozik, a hangulat
 feszült, nagyon sok az orosz, a tüzérég állásban van. Dél üzeni: türelme-
 ra kell a népet inteni.
 Debrecen: a kálvinista Róma is neki fektet, úgy látszik nem akar lema-
 radni. D.-nek üzenem: jó munkát, a bélyegek jól jöttek.
 Csepell: türelme Vasas, türelme, ha már az idő itt lesz. /Dél/ kiadja a
 parancsot, s akkor az a jó munkás öklét dolgozni fog.
 Beszkárt: jó haladás, a kapott hírt vettem, le a kalappal Buda előtt.

Fontos!

"Dél" üzeni, sok tag türelmetlen, szeretné, ha egy füttyszóra
 minden hét elején kézben volna már a híradó. Kedves Magyar Testvér!
 légy türelmes, majd ha az Ablaka nyomda nyomja, minden nap kezébe
 kerül a "Délzava", de addig még egy kis türelmet kérek.

Tanácsköztársaság: 1919. III. 19. 1919. VIII. hó 4.-én kaput!!!

1950. V. hó 14. 1950. X. hó 31.-én kaput!!!

fenti dátumokat úgy kell értelmezni, hogy nem csak Magyarországra,
 hanem az egész világra vonatkozik.

Tartalékos tisztetek figyelme! a multkori káderezások eredményeként:
 a megbízhatatlanok, valamint politikailag elítéltek a Szovjetunióknak
 lesznek kiszolgáltatva. Ez vonatkozik az összes politikailakra is.

Milyen vezetői vannak ma a magyarságnak? UNGÁR: LAMBERT: SZMODICS:
 VUKICS: ZETTL: TIMLI: LENOVICS: MATEJKA: stb. nem is szólva a sok magyarosi-
 tottról..... minden kommentár fölösleges.

Üdv!

"Délzava"

" D "

/:Kék ceruzával szignált "D" jelzés kézzel írva.:/

A B T L 3 1. 9.

V - 32000 / 14

13

Tárgy: Kereszt Kard Szövetség ügyében
örizetbevett Kalmár Antal házkuta-
tatási anyagában talált titkos-
levél szövege.

M á s o l a t.

/ Vegyiannyal soroltözött az alábbi szöveg van/

Tisztelendő Flóbiáns Ur, Vérem ezen levelemet légipos-
tán sürgösen eljuttatni Németországba Clay tábornoknak,
mint az amerikai hadsereg főparancsnokának. Érte hálás
köszönet és a jó isten áldása segítségért. Ezen levél
feladja nem azonos, tehát ne írjon részemre, ellenben
"Dél" jellegre Amerika Hangján üzenhet, hogy ezt a le-
velet az illetékes helyre eljuttatta.

Clay Hadsereg főparancsnok Urnak, mint az eszmei keresz-
tes hadsereg főparancsnokának, Németország. 1949. má-
rcius 15-én Szeget /Magyarország/ városában egy sokkal
jobb bizottság megalakította a "Kereszt és kard Szövet-
ség" ügyis, mint a leendő "Keresztény Demokrata párt
földalatti mozgalmát.

Célja: Társadalmi különbség nélkül a magyarság mindazon
rétegeinek egyelőre láncszemszerűen egységre tömöríteni,
akik ezen bolsevik diktatóriális rendszer alatt sem tagadták
meg hitüket és magyarságukat, börtönt, internálást -
szünyedtek, vagy bármilyen címen ellenállást fejtenek
ki a rendszer gyengítésére ill. megsemmisítésére. To-
vábbá felszabadulás esetén az ejtőernyősök segítségé-
gére lenni, megadályozni az ok és észnélvili vérengzést.
Biztosítani a gyárak, üzemek, hivatalok, és intézmények
zavartalan ellátását. Végül a felszabadító hadsereghez
csatlakozva teljes erőnkkel kivesszük részüket ezen
keresztesháborúban a népek szabadságáért vívott küde-
lemben.

A szervezés láncszemszerűen folyik. Jelenleg 150. ezer
taglétszámmal. Névjelnylvántartás nincs, csak szám. Szö-
vetségünk jelvénye: egyelőre csak eszmei pajzsral a fehé-
mezőben két magyar kard és ennek közepéből kiemelkedő
kettős kereszt /apostoli kereszt/. A kard színe: szüré-
készt, a kereszt ezüst. A pajzs körül "Istenér, Hazáért
és Szabadságért" felírás. Működési hely, egész Magyaró-
ország, a szövetség központja Szeget. "Dél" elnevezéssel.
/legnagyobb ellenállási körzet/Mivel névjelnylvántartást
nem vezetünk ezen szervezési módszer helyesnek bizonyult.
Ezért a Kereszt és Kard vezetősége kéri a kereszteshad-
sereg főparancsnokát, hogy a kereszteshadsereg egyik
hadoszlopaként elismerni szíveskedjen mozgalmunkat.

Utastást ~~xxxxx~~ rádióon keresztül vértünk. Amerika Hang-
ja legalább hetenként egyszer este 730-tól 8 h-ig a
Kereszt és kard mozgalmi rádió elnevezéssel. "Rádió
hívójel "Hazádnakrendületlenül légy híve ó magyar" -
utána itt a Kereszt és kard Szövetség rádiója. Beve-
1.5

Házkutatás során lefoglalt levél, a sorok között „előhívott” titkosírá-
s szöveg Clay tábornoknak, az olvashatóvá tett szövegrész gépirásos változata.

(Forrás: ÁSZTL V-502 számú dosszié)

- 2 -

zetés "Istenért, Hazáért Szabadságért" - köszöntés, utána buzdító beszéd, propagandahírek, és a kommunis-
tákhöz intézendő beszéd, hogy forduljanak vissza
arról az utról. Végül üzenetek. Befejezés a magyar Him-
nusz zenéje, "Istenért, Hazáért és Szabadságért" kö-
szöntéssel záródna.

Amíg közelebbi címet nem tudunk rádión keresztül kerek
új címet, ahova levelet küldhetünk. pld. "Dél" jeligére
üzenjük, hogy NN. rokona elküldött ide és ide, vagy
ilyen nevű unokatestvére, aki itt lakik elvette N.N.
hölgyet, aki itt és itt lakik. Valóban nekünk a cím és
a név fontos, jelige nem annyira. Amennyiben a jelzett
időben lehetne a hírközlést lebonnyolítani, akkor
a jelige lehet bármi. Továbbá a magyar ABC-nek szám-
jelekkel való felhasználása, ideiglenesen szintén meg-
felel, ameddig egy rendes siffrét ki nem dolgoznak,
hogy azzal híreinket, azaz katonai, politikai, gazdasá-
gi vagy egyházi jellegűeket rendszeresen továbbítani
tudjunk. Addig esetleg ajánlatos lenne a magyar ABC
33 betűjének számokkal való helyettesítése. pld. 105-e
106-a, 107-b, 108-c, stb. egész zs-137 betűig.

Bizva abban, hogy főparancsnokunk a főparancsnoksága
alatt álló kereszteshadsereg katonáiként a Kereszt és
Kard Szövetség tagjait elfogadja és mi pedig "Istenért
Hazáért és Szabadságért!" - jelszóval kivessük ré-
szünket az amerikai irányítás alatt álló kereszteshábo-
ruban, hogy többmillió kétségbeesett, rabigába döntött
és börtönben sanyalódó sokat szenvedett embertársaink
felszabadításában résztvehessünk.

Ezen sorok antipirinnel lettek írva, előhívása Ferum
clorid-dal történik.

"Istenért, Hazáért és Szabadságért"

"Dél 19.115"

V/11,

Házkutatás során lefoglalt levél, a sorok között „előhívott” titkosírásos szöveg

Clay tábornoknak, az olvashatóvá tett szövegrész gépirásos változata.

(Forrás: ÁSZTL V-502 számú dosszié)

V/42.

III.részleg.

Fárgy: Nyilassy Sándor szegedi lakos környezettanulmánya.

J e l e n t é s.
Szeged, 1950. május 30.

Nyilassy Sándor, született Gileist /Temes vm./ 1905. május 14. atyja: Illés, anyja: Szabó Katalin, nős, foglalkozás: asztalos, Szeged Paccsirta 1.22.sz. a.lakos.

Kisiparos családból származik. 4 polgári iskolai végzettsége van. Iskoláinak elvégzése után az asztalos mesterséget tanulta ki. Iskolái Temesváron ált. Temesvárról mint lakos 1927-ben menekült át Magyarországra. Átszállása után a honvédségnél jelentkezett, majd katonai szolgálatra vonult be a 9-ik honvédsereghez Szegedre. Magyar hadsereg mint szakasszisztentát vette át. Kiképzésben jutasson ki a katonai szolgálatot 1942-ig teljesítette. Részt vett a Balkán déli, erdélyi, majd a Hal-bánszakai területek megszállásában, mint a szegedi 9-ik honv. sereg tüzérségi tagja. Szovjettellenes háborúban részt vett, mint őrmester egyik nehéz hídak alakulatánál szolgált. A szovjet csapatok bevonulásakor Szegeden tartózkodott. Szegedről a város felszabadulása után menekült meg Kovács nevű hadnaggyal együtt majd Dunaföldvárra került. Dunaföldvárról alakulatával együtt Szentendrére helyezték át, majd onnan Cinkotára, majd később Pestre került. A szovjet csapatok ellen buzdítva felállt a harcot. Budáról civilruhába vetkőzve alakulattal, illetve a körúlról Budapestre kiűzött és visszaszállt Szegedre. Hazakeresése után a demokratikus honvédségnél jelentkezett szolgálati tételre. Mint őrmester a demokratikus honvédségnél a városi tanyai szersz. sz. annak a parancsnoka volt. A honvédségtől 1946-ban szerződésle. Leszerelése után különböző helyeken dolgozott mint asztalos segéd. Jelenleg is szakmájában dolgozik.

Műveltség politikai pártjának tagja nem volt. Az akkori politikai rendszert hílen kiállta, magatartása szovjettellenes, jobboldali volt. A felszabadulás után egy ideig párt nélküli volt, majd a Szabadság Pártba lépett be, annak rokonszervezetében mint szervező, tevékenykedett. Jobboldali magatartást tanúsított. Alaplegi magatartása is rendszertellenes.

Szűk baráti körének. Jó viszonyban van a Föld Szeged belső utcái lakosával. Akivel együtt lakott viszonyban van továbbá Szegedi nevű egy személlyel, aki a rokoni MPP. szervezet káderese. Ezzel azonban nem jár össze.

Jól beszéli a román nyelvet, továbbá tud oroszul is.

Igen jó beszédképessége van, a maga igazáról szeret mindenkit meggyőzni. Gyengek ember, ért a kűnőves természetéhez, a lakatos mesterséghez, továbbá a szobafestéshez is.

U. H. Félj. 1950. 503 K. Szabó István. 03
47. Indeg.

Nyilasi Sándorról 1950. május 30-án készített operatív környezettanulmány. Készítője M. Szabó István államvédelmi főhadnagy, aki 1956. szeptember 1-től államvédelmi őrnagyként a BM Csongrád Megyei Főosztály megbízott vezetője volt. (Forrás: ÁSZTL V-502 számú dosszié)

MÓRAHALMI KISGAZDA KÉMEK

A Szegedhez közeli Mórahalmon a háború utáni években a Független Kisgazda Pártnak – FKP-nak – egy igen erős vidéki centruma alakult ki, amely a választásokon is szép sikert tudhatott magáénak. A kommunista diktatúra erősödésével, az úgynevezett polgári pártok felszámolását követően az MKP-MDP – miután bekebelezte a Szociáldemokrata Pártot – irányt vett volt koalíciós partnerei, az FKP és az NPP teljes felszámolására, majd ez a céljuk rövidesen teljesült is. Azt azonban nagyon jól tudták a diktatúra gyakorlói, hogy a jelzett pártok felszámolása nem elégséges eljárás az általuk ellenségesnek tekintett emberek végleges vagy legalább tartós kiiktatására. Ezért ezekkel szemben keresték és kutatták az alkalmat a leszámolásra. Ha erre adódtak valószínű okok, akkor azokat használták ki, ha nem adódtak ilyenek, konstruált ügyek gyártásától sem riadtak vissza, hiszen rendelkezésükre állt az ÁVO majd az ÁVH, amely a szovjet mintát követve egyre nagyobb tapasztalatra és gyakorlatra tett szert az ilyen leszámolási ügyekben.

A mórahalmi FKP vezetői és tagjai igen jól szervezett és aktív pártéletet éltek, míg el nem következett a párt feloszlata. A rendelkezésre álló adatok szerint erre Mórahalmon már 1949 augusztusában sor került. Ez az esemény azonban nem akadályozta meg őket abban, hogy egymással a továbbiakban is kapcsolatot tartsanak és ugyanúgy éljék életüket, mint addig, csak már nem az FKP zászlaja alatt. Szabad idejükben továbbra is összejöttek, kezdetben az FKP volt helyiségében, később amikor ez már nem állt a rendelkezésükre, a vasárnapi mise után a templom előtt beszélgettek, betértek a vendéglőbe egy kis kuglizásra, egy korsó sörre. Az is előfordult, hogy a piacon találkoztak és csoportosan beszélgettek, sőt néha a lakásaikon is felkeresték egymást, vagy valamelyikük házánál, tanyájánál tartottak összejövetelt, megbeszélést minden különösebb szervezés nélkül. Ilyen alkalmakkor elbeszélgettek egymással, szóba kerültek a település problémái, a gazdálkodás gondjai-bajai és eredményei, az országos politika hírei és még sok minden más. Az csak természetes, hogy amint keményedett a diktatúra, az elnyomás, úgy egyre gyakrabban került szóba a vágyakozás a mind elviselhetetlenebb rendszer megváltozására.

Szájról szájra terjedtek akkoriban a hírek – közöttük persze valótlanok, rémhírek is –, és aki tehetette, az egyoldalúvá vált hazai tömegtájékoztatás mellett a külföldi hírforrásokat is igénybe vette, leginkább a külföldi rádiók híradásait hallgatta, már

amennyire azok a zavarások miatt hallgathatók voltak. A mórahalmi kisgazdák egyikének is volt rádiója, ő hallgatta az akkor működő Szabad Európa Rádió adásait, a fontosabb híreket a társaknak tovább adta.

Arra is volt példa, hogy egyikük-másikuk a határközeli földjén dolgozva Jugoszláviából átjuttatott röplapokat talált. Ezeket is megmutatták egymásnak, megvitaták a bennük foglaltakat. A kifejezetten propaganda célú olvasmányoknak aztán vagy hittek, vagy nem.

Az ilyen esetek az 1949 utáni évekre voltak jellemzőek. Szó sem volt semmiféle politikai vagy más szervezet létrehozásáról, szó sem esett konkrét tervekről vagy elképzelésekről. Az egyre brutálisabbá váló diktatúrában tettekre, korábbi politikai tevékenységük – akár illegális – folytatására még csak gondolni sem mertek. Hosszú ideig semmi nem változott, mígnem az 1950-es évek elejére már olyan tűrhetetlenné váltak az adóterhek a mórahalmi és környékbeli gazdák számára, hogy az egymással kapcsolatot tartó volt kisgazdapártiak cselekvésre szánták el magukat. Úgy határoztak, hogy egy küldöttséget menesztenek a Pénzügyminisztériumba valamilyen adócsökkentés kieszközlésére. Mivel tudták jól, hogy a helyi hatalmi szervezetre, a községi tanácsra nem számíthatnak, az nem támogatná, sőt elvetné javaslatukat és megakadályozná törekvésüket, önállóan cselekedtek. Egy küldöttségük titokban elutazott a fővárosba. A pénzügyminisztériumban előadták és tételesen igazolták az adók nagysága által előidézett mórahalmi helyzetet, és kérték az adók méltányos mérséklését. A küldöttség hazaérkezése után rövidesen bekövetkezett az, amire senki sem számított. A Pénzügyminisztérium intézkedett, és kb. 25-30%-kal mérsékeltek az adókat a mórahalmi gazdák esetében, ami meglehetősen sok embert érintett. A későbbiekben ezt a következményt a mórahalmi volt kisgazdapártiak terhére rótták fel a helyi hatalom mondván, „ezzel a dolgozó parasztokat szembeállították a kormánnyal” illetve a „Népköztársaságot anyagilag megkárosították”. (2)

Sorra vehető, hogy kik tartoztak ebbe a beszélgető, politizáló, adócsökkentést elérő, de semmiféle más cselekedetet ki nem fejtő csoportba. Dobó Gyula, aki 1933-ban csatlakozott a Független Kisgazda Párthoz, néhány év múlva e párt mórahalmi szervezetének titkára, majd elnöke lett. Személyes ismeretségben volt Nagy Ferenczel és Echardt Tiborral, a község plébánosával a későbbi kisgazdapárti államtitkárral, Balogh Istvánnal pedig baráti kapcsolata volt. 1944-ben tagja volt az ideiglenes nemzeti gyűlésnek, majd 1945-ben az FKP színeiben országgyűlési képviselő lett. A párt jobboldalához tartozónak vallotta magát. Egy 1952-es államvédelmi jelentés szerint: „Pártunk és a dolgozó nép ellensége, ... származása kulák, szociális helyzete középparaszt ... a múlt rendszer hű kiszolgálója, ... felesége is klerikális beállítottságú.” (3)

Szécsi Vince az FKP mórahalmi szervezetének lett tagja, majd titkára, később elnöke, aki egy későbbi kommunista minősítés illetve jellemzés szerint „állandóan a Kommunista Párt ellen áskálódik, aktív ellensége az MKP-nek, majd az MDP-nek, e párt politikájának”. (4)

Árpási Pál 1944-ben jött át Jugoszláviából, korábban Horgoson lakott. Mórahalmmon telepedett le, és bérelt földön gazdálkodott, 1945-ben belépett az FKP-be. Egyes adatok szerint nyilas szervező volt a horgosi járásban, és ez is közrejátszhatott áttelepülésében.

Szécsi József az említett Szécsi Vince fia volt. A fiú a szegedi vágóhídon dolgozott amellet, hogy földműveléssel is foglalkozott. Egy alkalommal, 1947-ben, összetűzésbe keveredett a rendőrökkel, amiért 3 hónap fogházbüntetésre ítélték.

Szécsi Ferenc szintén az FKP mórahalmi szervezetének a tagja volt. Az ügyben felmerült összes szereplő közül ő lakott legközelebb a magyar-jugoszláv határhoz, ottani tanyáján.

Szabó Antal vezetőségi tag volt az FKP mórahalmi szervezetében és a társaságból azt a kiváltságos helyzetet élvezte, hogy 1950-ben a mórahalmi községi tanács tagja lett.

Márki István 1939-ben önkéntes jelentkezés alapján rendőr lett, különböző településeken szolgált, majd a mórahalmi rendőrszere került, ahonnan 1950-ben mint horthysta rendőrt és mint FKP-s kapcsolatokkal rendelkezőt, leszerelték. Több esetben ő is résztvevője volt az alkalmi összejöveteknek.

Masa János 1945-ben lépett be az FKP mórahalmi szervezetébe. 1937-től volt rádiója, amelyen később állandóan hallgatta a Szabad Európa Rádió adásait, az Amerika Hangját, stb., és a hallott hírekről tájékoztatta az egymással kapcsolatot tartó volt FKP-tagokat. Egy későbbi államvédelmi vélemény szerint „vallásos, rendszeresen eljár a mórahalmi római katolikus templomba”. (5)

Fazekas Kádár Imre 1945-től volt tagja az FKP mórahalmi szervezetének, ugyanakkor 1945. május 1-jétől rendőrként szolgált a mórahalmi rendőrszere, ahonnan 1947 augusztusában jobboldali magatartása miatt elbocsátották. 1949-ben Bacsó Mihály volt rendőr törzsőrmestertől tudomást szerzett a szegedi Kereszt és Kard Szövetségről, és ő maga is említést tett a saját csoportosulásukról, bár az közel sem érte el a szervezethez szintjét. A későbbi államvédelmi megállapítás szerint „jobboldali beállítottságú, pártunk és kormányunk intézkedéseivel nem értett egyet.” (6)

A felsoroltak jelentették az FKP mórahalmi szervezetének magját, amelyhez többen csatlakoztak, és több-kevesebb rendszerességgel megjelentek egy-egy összejöveten, azonosultak az ott elhangzottakkal, éppen ezért az ÁVO majd az ÁVH őket is a későbbiekben mint ellenséges személyeket tartott nyilván. Ebbe a körbe tartozott Sziveri Mihály, Galambos András, Börcsök Lajos, Börcsök János, Babarczi Antal, Ónozó Imre, Ónozó István, Farkas (Csamangó) Lajos, Kalmár Sándor, Csihoczki József, Jakus Ferenc, Benák Mihály, Lékó Ferenc, Ábrahám Mihály, Mohai József, Gárgyán Antal, Koszó Imre, Somogyi István, Takács Imre, Kopasz Szilveszter, Krisztin István, Ónozó Lajos, Kádár József, Jakus József, Széll Sándor, Király Miklós, Kádár Pakai Vince, Kispéter Vilmos és Széll Dezső.

A későbbiekben az államvédelmiek is két csoportba sorolták a felsoroltakat, és a Dobó Gyula vezette társaságot mint veszélyes szervezkedőket kezelték, a többiek megítélése azonban ennél jóval enyhébb volt. A rendelkezésre álló adatok szerint az államvédelmi szolgálat már kb. 1947-től kötelességszerűen figyelemmel kísérte a mórahalmi FKP-tagok és főként vezetőik tevékenységét. A megfigyelés 1949 után, a párt felszámolását követően még nagyobb intenzitással folyt. A szegedi államvédelmiek azonban nem tudtak olyan adatok birtokába jutni, amelyek alapján eljárást kezdeményezhettek volna, és amit aztán koncepciós elemekkel dúsítva csapást mérhettek

volna a kommunistaellenes erőkre, „reakciók”, amelyet jelen esetben, mórahalmi vonatkozásban a volt FKP-tagok testesítettek meg.

1951 szeptemberében aztán történt valami, ami alapvető változásokat hozott az egész ügy megítélése tekintetében. A magyar-jugoszláv határ közvetlen közelében kb. 400 négyszögöl földön Szécsi József apósának, Bozóki Mihálynak paprikája volt ültetve. Ezen a földön dolgozott 1951. szeptember közepén Szécsi József és a felesége Bozóki Rozália, valamint Szécsi Vince is. Egyszer paprikaszedés közben a déli órákban arra lettek figyelmesek, hogy a határ felől fűtyöget nekik valaki, és amikor odanéztek, látták, hogy a túloldali bokros, elvadult részen két ember odakúszott a dróttakadályhoz, és azok hívogatják őket. Szécsi Vince és a fia egy kicsit közelebb mentek, és beszélgetni kezdtek velük. Ez a beszélgetés a magyar határőrség magasfigyelőjének a közelsége miatt igen rövidre sikerült, a jugoszlávok – Szécsiék úgy gondolták, hogy határőrök, mert csizmában voltak – félmeztelenül kérdezték, Szécsi Vince pedig válaszolt.

Eleinte az itteni árakról kérdezősködtek, majd azt tudakolták, hogy ki a röszkei tanácselnök, és végül pedig, hogy sok orosz katona van-e Szegeden. Befejezőként az egyik megkérdezte, hogy továbbítanának-e egy levelet Budapesten élő testvéréhez. Az igenlő válasz után néhány percre eltűntek a bokrok között, majd egy zsebkéssel átfúrt almához hozzákötötték egy papírlapot – nyilvánvalóan a levelet –, és átdobták azt a magyar oldalra, arra a paprikaföldre, ahol Szécsi Vince és fia dolgozott. A fűtyögetők ezután gyorsan eltávoztak határőrségük megfigyelőjének irányába. Az almát Szécsi József ment, és odaadta azt apjának

A levél azonban nem továbbküldendő volt, hanem – ha ismeretlenül is – éppen nekik Szécsi Vincének és Szécsi Józsefnek szólt. Tartalma a következő:

„Tisztelt Magyar Testvérek! Mi lássuk, hogy így nem bírunk magukkal beszélni, mert félnek az öröktől, de minket nagyon érdekel a maguk sorsa. Azért írjanak nekünk mindenről, érdekelnek bennönket a deportálások, mennyi muszka katona van, milyenek a határőrök, meg a lakosság a határon. Mikor írnak a levélbe tegyenek hamis címet, hogy ne tudják, ki küldi. Számítunk magukra, meg lesznek jutalmazva. Nagy Imre Zenta Kardelj utca 6 szám. Írjanak kiket használ az Államvédelmi Osztály. Üdvözljük a becsületes népet”. (7)

A maga egyszerű módján ez az íromány az adott korban felszólítás volt kémtevékenység végzésére. Láta és tudta ezt Szécsi Vince és a fia is, ám jelentőségét és főképpen következményeit aligha tudták felmérni. Talán éppen ezért Szécsi Vince ráállt a dologra és elhatározta a levélküldözgetést a megadott címre, azaz kémtevékenység kifejtését. Az almában átdobott levelet – benne a zentai címmel – Szécsi Vince tanyáján elrejtette, a tyúkoltető cserepei közé.

Mielőtt hozzáláttak az első levél megírásához, azon gondolkodtak, hogy a postai utat megkerülve hogyan juttassák ki a küldeményeiket. Szécsi József apósának paprikaföldjéről már nem volt lehetséges átdobni, mert a magyar határőrség annak közvetlen közelében egy újabb magasfigyelőt létesített. Messzebből pedig lehetetlen volt az átdobás. Szécsi József megpróbált parittyát csinálni, de megfelelő távolságba az sem vitte el a kódarabhoz erősített levelet. Sőt, egy nádszállal is próbálkoztak, amit nyíllal próbáltak átlőni, de ez sem vezetett eredményre. Maradt tehát a javasolt postai út, természetesen hamis feladóval feltüntetve.

Mivel Szécsi Vince nem érezte magát alkalmasnak arra, amire vállalkozott, a fiát sem tartotta teljesen megfelelő társnak, ezért elmondta a történetet Fazekas Kádár Imrének, Szécsi Ferencnek, Szécsi Györgynek és másoknak is. Szécsi Vince egyben segítséget is kért a kémjelentéseket tartalmazó levelek elkészítéséhez, erre ígéretet is kapott. Szécsi Ferencre azért lett volna szükség, mert az ő tanyája volt legközelebb a magyar-jugoszláv határhoz, amit Szécsi Vince a későbbiekben felhasználhatónak ítelt a kapcsolattartásra.

1951 ősze volt ekkor, Magyarországon tombolt a kommunista diktatúra, ami a magyar-jugoszláv határ közelében levő településeken fokozottan érezte hatását. Folytak a kitelepítések, ami elsősorban a kuláklistára vett módos parasztságot sújtotta. A felsorolt szereplők nagy része ekkora már kuláknak volt minősítve, vagy középparaszt volt ugyan, de a tehetősebb réteghez tartozott. Megfélemlített, rettegésben élő kiszípolozott emberek voltak tehát, akik ráadásul állandó célpontjai voltak a jugoszláv propaganda-gépezetnek, amely különféleképpen öntötte rájuk a többnyire hamis információkat arról, hogy odaát milyen jólétben élnek, alacsonyak az adók, nincs beszolgáltatás, nincs rekvirálás, nincsenek kuláklisták, stb. Hozzájárult még ehhez a nemzetközi helyzet állandó éleződéséről szóló hivatalos propaganda, a várható jugoszláv agresszió napirenden tartása, és annak tudatosítása, hogy az imperialisták – főleg az angolok és az amerikaiak – Jugoszlávián keresztül a velük szövetségben álló jugoszlávokkal együtt akarják megtámadni Magyarországot, felszámolni az itteni rendszert és visszaállítani a háború előtti állapotokat. Mindezt figyelembe véve érthető, hogy a kevésbé tájékozott emberek a határ térségében, s Mórahalmon is a jugoszláviai irány felől várták a változást, ami várhatóan sorsuk jobbra fordulását is jelentette. Ez magyarázza, hogy Szécsi Vince és mások vállalkoztak a levelek írogatására, ami adott esetben kémkedést jelentett. Mert ugyan az almadobáló két csizmás nem árulta el kilétét, ahhoz kétség sem férhet, hogy az UDB, az akkori jugoszláv titkosszolgálat emberei voltak.

Mivel többen vállalkoztak arra, hogy segédkeznek a levelek megírásában, ezek általában együttes fogalmazással készültek, a címzett pedig minden esetben Nagy Imre volt a megadott zentai címen. Az itteni fedőcím – a hamis feladó – Szélpál József Mórahalom Királyhalmi Kerület 236 volt. „Kedves Imre bátyám!” megszólítás és néhány bevezető általános és személyes közlés után a levelek a következő lényegi információkat tartalmazták:

1951. decemberében:

„... Jól vagyunk, nagy az adóztatás, ennek következtében kénytelenek a parasztok a tszcs-be menni. A deportálás nagyban folyik, az ÁVH hajtja végre. Nagy katonai építkezés folyik a határ mentén Szegedtől Kelebiáig. Nagy létszámú katonaság van a határszélen lévő laktanyákban.” (6)

1952. januárjában:

„... Jól vagyunk, nincs semmi különösebb baj, nagyok az adóztatások, igen nagy a tszcs-be való tömörülés, a deportálások tovább folynak, az ÁVH végzi, nagy katonai építkezések folynak

a határon, Szegedtől Bajáig védőárkokat ásnak. Szegeden, Mórahalmon, Kelebián laktanyákat építenek, a laktanyák zsúfolva vannak katonákkal. Imre bátyám segítsen rajtunk, mert nehéz helyzetben vagyunk. Mitévők legyünk?”

1952. februárban:

„...Jól vagyunk, különösebb újságot nem tudunk, mint a nagy adóztatásokat, ezen keresztül a dolgozók kénytelenek a tszcs-be menni. A deportálás tovább, nagy mértékben folyik a határ mentéről, melyet az ÁVH végez. A katonai építkezések a határ mentén tovább folynak, Szegedtől Bajáig védőállást csinálnak, sok katona van a határ mentén. Kérjük Imre bácsit, válasszon leveleinkre, mi újság van maguknál?”

1952. márciusban:

„...Jól vagyunk, ugyanaz a helyzet, mint előzőleg írtam. Nagy adóztatások folynak, ezért a dolgozók bekényszerülnek a tszcs-be. Szegedtől Mórahalomig védőárkokat ásnak és még tovább a határ mentén végig. A határ mentén sok katona van, tele vannak a laktanyák. Az ÁVH folytatja a deportálásokat, a határmenti tanyákból elviszik a lakosokat. Válaszát és segítségét kérjük Imre bácsi. Vizszontlátásra!”

Az idézett levélrészletekből kitűnik, hogy azok valóban tartalmaztak katonai adatokat és belpolitikai eseményekkel összefüggő értesítéseket, amelyek abban az időben a jugoszláv titkosszolgálat érdeklődési körébe tartoztak Magyarországot illetően. Ma már talán kissé nehezen belátható, de az adott korban és az ismert körülmények között a négy levélben leírtak kéminformációnak minősültek. Bár ha alaposabban szemügyre vesszük ezeket a leveleket, azt kell látni, hogy majdnem ugyanazokat az adatokat tartalmazta mind a négy, alig-alig van eltérés közöttük. Ennek nyilvánvalóan részben az volt az oka, hogy nem nagyon tudtak újabb adatokról tájékoztatást küldeni, másrészt az első levél elküldése után semmiféle választ nem kaptak, és így volt ez a többi levél után is.

Szécsi Vince és társai tehát elküldték a leveleket s várták a választ. A többiek arról persze nem tudtak, hogy már 1951. december 30-án – az első közös levél elküldése után – Szécsi Vince egyedül is írt egy levelet a következő szöveggel:

„Boldog újévet kívánok az egész családnak. Kedves Imre barátom, hogy vagytok, én nem valami jól, mert az időjárás is belesegít az én hátramaradt betegségembe. De remélem, hogy majd ki fogok belőle lábalni. Most pedig a kisunokád is küldi sok jó kívánságát, szeretne megbérmálkozni és egy kis anyagi támogatást kérne mentől hamarább, mert így érvényesülne. Tisztelettel Barátod.”

Az elmaradt válaszokat Szécsi Vince és társai nem tudták minek tulajdonítani. Egy ideig vártak, aztán 1952 júniusában Szécsi Vince Mórahalmon összetalálkozott Árpási Pállal, akiről tudta, hogy Jugoszláviában rokonai élnek. Mint volt FKP-tagban és az összejövetelük időnkénti résztvevőjében megbízott benne, és ott mindjárt elmondta neki néhányuk kémkedésének a történetét és azt, hogy milyen problémájuk adódott az összeköttetés területén. A megbeszélés során Szécsi Vince megkérte Árpásit, hogy levélben kérje meg jugoszláviai rokonainak valamelyikét az általa meg-

adott Zenta Kardelj u. 6. szám alatt lakók kilétének megállapítására. Árpási Pál vállalkozott a feladat végrehajtására, és még abban a hónapban egy levelet írt sógorának, Földi Gergelynek a következő szöveggel: „*Kedves Sógorom, amennyiben az időd megengedi vagy Zentán jársz, Nagy Imrét a Kardelj utca 6 szám alatt keresd fel és írd meg mi van vele, megvan-e egyáltalán.*” 1952 augusztusában megérkezett Földi Gergely válasza: „*... Amiután érdeklődtél, ott nagyon hamis kutyákat láttam és nem volt tanácsos bemenni. Kérlek téged, ne írd, mert ebből csak kellemetlenség származik.*”

Ez az ellenőrzési akció tehát sikeres volt, mert Szécsi Vince és társai Földi Gergely közlendőjéből egyértelműen arra következtettek, hogy az általuk ismert címen valóban az UDB-nek, a jugoszláv titkosszolgálatnak van objektuma. Ezek után viszont még inkább érthetetlenül álltak ez előtt, hogy a leveleikre miért nem érkezett válasz. Pedig Szécsi Vince még Dohány István postással is beszélt, és a lelkére kötötte, hogy ha Szélpál József névre levél érkezik, azt csak neki adhatja át. A postás erre ígéretet is tett, és még 1952 márciusában átadott egy levelet Szécsi Vincének, amely Szélpál Józsefnek volt címezve. Csakhogy erről a társak nem tudhattak, mert ez a levél Szécsi Vince 1951. decemberi különlevelére volt válasz. Így aztán ezt a levelet Szécsi Vince elolvasta és a kocsiszinben a gerendázat hasadékaiba rejtette. A válaszlevél a következőket tartalmazta:

„*Kedves Józsi! Levelének nagyon örültem. Elolvasásával megtudtam, hogy milyen butaságokkal foglalkoznak az ottani kulákok. Most is azt mondom: a mi népeink baráti érzelmeket táplálnak a magyar nemzet iránt. Magára vessen az, aki e baráti jobbot nem fogadja el! Ezt mint hazafi és kommunista mondom. Butaság az, hogy mi Magyarországra akarunk jönni, hogy minket az ottani kulákok mint felszabadítókat várnak! Magyarország a magyar népé, belügyeit magának kell, hogy irányítsa, mi csak erkölcsi segítséget nyújthatunk ebbe az irányba. Írja a nagyüzemi gazdálkodást. Ennek örülök. Helyes irányvonal mellett eredményes lesz. Nálunk a közigazgatás, a vállalatok, gyárak, üzemek vezetése munkás kezében vannak. A munkás bizottság szép eredményeket tud felmutatni. Ezzel a Szovjet Köztársaság nem dicsekedhet. Írjon a jövőben is. Érdekel, hogy mi a véleménye a szegényparasztnak és a törpebirtokosoknak. Mikor jár ki a munkára, lássuk-e majd egymást nemsokára, gondolom mint tavaly. Sokszor üdvözlí Imre.*”

Szécsi Vince ebből a levélből semmit sem értett meg, csupán talán azt, hogy „csak erkölcsi segítséget nyújthatunk. Ő ugyanis éppen anyagi támogatást kért és várt. Nem értette meg, hogy a jugoszláv hírszerzők által írt levél nagy része nem is neki szólt, hanem azoknak, akik azt netán a postai forgalomból hivatásszerűen kiemelik és elolvassák, mielőtt a címzetthez továbbíthatnák. Van aztán még egy érdekessége ennek a Zentáról jött levélnek, mégpedig a feladás dátuma: 1952. március 19. Eddig az időpontig az összes közösen írt levélnek is meg kellett volna érkeznie ahhoz a bizonyos Nagy Imréhez és valamiképpen arra reagálnia kellett volna Szélpál Józsefnek írt levelében. De abban csak a „nagyüzemi gazdálkodás” van meg említve, semmi más.

Közben egyre nőtt azoknak a száma, akik a Szécsi Vince és szűkebb köre által fenntartott jugoszláv kémkapcsolódásról tudomást szereztek. Ezek közé tartozott Szabó Antal is, akit Szécsi Vince beavatott a nem is olyan nagy titkába.

A Szécsi Vince és társai által megírt leveleket – ha úgy tetszik, kémjelentéseket – biztonsági megoldásból nem merték Mórahalmon postára adni, de még az ottani postaládába sem merték bedobni. Ezért vagy közülük valaki a településről elutazva máshol – pl.: Fazekas Kádár Imre Hódmezővásárhelyen – adta postára, vagy megkérték Szécsi Györgyöt, aki az Állami Biztosítónál dolgozott Szegeden, hogy munkába menet vigye magával a levelet és adja postára. Ezt Szécsi György elvállalta, és a levelek egy részét személyesen adta postára, de volt olyan is, amelyet odaadott egy vidéken lakó munkatársának azzal, hogy vigye magával, és a falujában adja postára.

ÁVH szegedi osztálya már évek óta, de különösen 1949-től, titkos, operatív módszerekkel megfigyelés alatt tartotta a mórahalmi FKP tagjait, majd a megszűnt FKP volt tagjait. Több ügynök is be volt építve közéjük, akik folyamatosan jelentéseket adtak a történekről, vagyis inkább arról, hogy nem nagyon történt semmi. Nem kínálkozott tehát különösebb ok ezekkel a politikai ellenfelekkel való keményebb leszámolásra. A politikai vezetés azonban egyre sürgetően lépett fel a kulákság felszámolásának kérdésében. Ennek tulajdonítható, hogy a mórahalmiak megfigyelésében is változás következett be. Egy dokumentum szerint „az ÁVH szegedi osztálya 1951 augusztusától ügynöki bizalmas nyomozást folytatott a mórahalmi FKP volt vezetőségi tagja ellen.” Az „ügynöki bizalmas nyomozás” azokban az években a legmagasabb szintű, tehát minden lehetséges titkos eszközt és módszert lehetővé tevő, alkalmazást megengedő, elhárítási operatív tevékenység volt, amelyeket nyílt államvédelmi vizsgálatok, büntetőeljárások követtek. Mindemellett a legfőbb eszköz változatlanul az ügynököknek foglalkoztatása volt. Mivel az ügynek több cél-személye – ellenőrzött személye – volt, úgynevezett csoportdossziét nyitottak, amely a „Szekeres” fedőnevet kapta.

Röviddel ennek a legmagasabb szintű operatív elhárító tevékenységnek megindulása után zajlott Szécsi Vincének és fiának a UDB-sekkel való kapcsolata, amelyről nemsokára igen széles körben szerzett tudomást a környezetük. Közöttük volt az ÁVH két ügynöke is, akik erről és minden további lépésről is haladéktalanul jelentettek. Az ÁVH tehát már szinte a kezdetektől tudta, hogy Szécsi Vince és társai milyen jugoszláviai címre fogják küldeni kémjelentéseiket. A bizonyosság erejével állítható, hogy azonnal elrendelték a postai küldemények ellenőrzését minden az ügygel összefüggésbe hozható címre, így a zentaira is. Ennek a titkos módszernek az adott esetben két formája lehetett. Az egyik, amikor az ÁVH beépülve a postai szolgáltatási rendszerbe a forgalomból kiemelte a megadott címre küldött, vagy ismert feladókkal rendelkező leveleket, majd speciális módszerrel felbontották a borítékokat, lefényképezték a leveleket (akkor még csak ez a másolatkészítési módszer volt ismeretes), majd visszahelyezve a borítékba, azt leragasztva újtárra engedték a küldeményt. A levél ilyenkor célba ért anélkül, hogy az ÁVH akciójáról bárki tudomást szerzett volna. A másik módszer egyszerűbb volt, ugyanis ha a felbontott levél tartalmát bármilyen okból államvédelmileg aggályosnak ítélték, a levelet egyszerűen elkobozták, és a címzetthez soha nem érkezett meg. Ezt bizonyítja egy 1952. február 29-i dokumentum, amely szerint ekkor már az ÁVH szegedi osztályának a birtokában voltak az UDB zentai címére írt addigi levelek másolatai. A széleskörű operatív felderítést bizonyítja, hogy ugyanekkor már az ÁVH-

nál volt az eredeti, almával átdobott levél másolata is, amelynek az eredetije Szécsi Vince tanyáján a tyúkol cserepei alá volt elrejtve. Azt pedig csak a helyszínen, nagy titokban – a háziak távolléte alatt – fényképezhették le.

A konkrét ügyben a küldemények vagy azok egy részének ÁVH-s elkobzását erősíti meg az is, hogy 1952 októberében – miután hiába várták az 1951 decemberi küldemények után a továbbiakat a zentai címre – egy felderítőt küldtek át Magyarországra a körülmények kivizsgálására. Egy ismeretlen fiatalember megkereste tanyáján Szécsi Vincét és közölte, hogy a közeli útépítésnél fog dolgozni, társai határsávi igazolványát jött elintézni. Igazolta is magát a jövevény, így Szécsi Vince megtudta, hogy az illető Zentán született. Az ismeretlen kérte a házigazdát, hogy egy éjszakát tanyáján tölthessen, és ezt a kérést meglehetősen erőszakosan szorgalmazta, látva a gazda vonakodását. Végül Szécsi Vince hozzájárult, hogy az idegen ott maradjon, majd rövid beszélgetésbe kezdtek. Ennek során Szécsi Vince arra a következtetésre jutott, hogy a jövevényt a jugoszláv UDB küldte hozzá, ezért aztán részletesen be is számolt neki mindenről.

A rendelkezésre álló adatok alapján az ÁVH szegedi osztálya 1952 decemberében döntött a „Szekeres” fedőnevű ügy realizálásáról, azaz az operatív felderítő-feldolgozó munka befejezéséről és a nyílt államvédelmi vizsgálat elrendeléséről és lefolytatásáról, szervezkedés és rémhírterjesztés gyanúja miatt. Ennek első lépéseként 1952. december 18-án őrizetbe vették Fazekas Kádár Imrét, majd másnap, december 19-én kezdetét vette az államvédelmi vizsgálat. Azért vették először Fazekas Kádár Imrét őrizetbe, mert az UDB-nek írt leveleket, az állítólagos kémjelentések nagy részét ő írta, és a kézírás azonosítását követően az ő esetében volt leginkább elvárható a cselekmények beismerése. Ez az államvédelmi célkitűzés teljesült is, sőt az akkori sajátos államvédelmi vizsgálati módszereknek köszönhetően még több is. Egy dokumentum szerint ugyanis Fazekas Kádár Imre „beismerte a szervezkedést, a rémhírterjesztést és a kémkedést is. Azt is elmondta, hogy közösen készítették, de ő írta a leveleket”. (16)

Fazekas Kádár Imre megtörése és beismerő vallomása után került az ÁVH szegedi osztálya őrizetébe Szécsi Vince és Szécsi József. Az egy időben végrehajtott akciók közös operációs (őrizetbe vételi) tervéből egy rövid részletet idézünk, ami kellőképpen rávilágít az államvédelmi műveletek körülményeire és hangulatára. A határőrség által körülvett tanyában az esti órákban tervezték az akció végrehajtását. Szécsi Vincénél „a letartóztatást Kerezsi László államvédelmi főhadnagy, M. Szabó István államvédelmi százados, (17) Kurucz László államvédelmi alhadnagy és Nécin Rudolf államvédelmi alhadnagy végzi. Egy határőr kopog be és egy üldözött személy után érdeklődik, nem járt-e ott, nem látták-e ... A behatolás után csőre töltött, rájuk szegezett fegyverrel egy helyiségbe tereljük az otlévőket és Kerezsi László államvédelmi főhadnagy megkezdi a személyek igazoltatását, valamint közli, hogy az ÁVH nevezett személyeket őrizetbe veszi, és adják elő rejtett bűntárgyaikat.” (18)

A következőkben 1953. január 14-én éjjel Dobó Gyula, Árpási Pál és Szécsi Ferenc őrizetbe vételére került sor. Közvetlenül ezt megelőzően Szécsi Ferenc tanyáján a gazda távollétében látogató jelent meg. Az ismeretlen közölte a gazda élettársával, hogy ő állatfelelős, érdeklődött, hogy takarmánnyal miként vannak ellátva, megnézte a jóságokat, körüljárta a tanyát, majd a határőr laktanya felé távozott. Ahhoz kétség

sem férhet, hogy az illető az ÁVH szegedi osztályának felderítője volt, terepszemlét tartott, és még aznap éjjel Szécsi Ferenc őrizetbe vételére is sor került.

Az őrizetbe vételek során a következő Szabó Antal volt, aki 1953. január 19-én került az ÁVH fogságába, és végül ugyanerre a sorsra jutott 1953. február 2-án Márki István és Masa János is. Márki őrizetbe vételére a késő esti órákban – 22.30-kor – került sor. Novák Antal államvédelmi hadnagy 1953. február 3-i jelentésében erről a következőket írta: „Márki István ... ekkor kelt fel az ágyból. A szobában villany is égett, de zseblámpával Márki szemébe világítottam, és kezeit felemeltettem. Parancsot adtam az ott lévő Cseh Emil államvédelmi alhadnagy elvtársnak, hogy bilincselje meg.” (19)

Az államvédelmi vizsgálati munka megkezdését követően 1952. december 24-én Benkovics Sándor államvédelmi törzsőrmester összefoglaló jelentésben a következőket írta: „Fazekas Kádár Imre és társai bűncselekményét bizonyítják hálózati nyomozati jelentések, az általuk és jugoszláv kapcsolataik által írt kémjelentések fotókópiái”. (20) Mindez bizonyítja, hogy az államvédelmi realizálás – az őrizetbe vételek – előtt intenzív munka folyt a „Szekeres” fedőnevű ügyben, amelynek során a bizonyítékszerzés tekintetében is jelentős eredményt értek el.

Az államvédelmi vizsgálat célja az volt, hogy a gyanúsítottakkal beismertessék mindazokat a cselekményeket, amelyeket elkövettek és azokat is, amelyeket ezen túl az ÁVH szegedi osztálya rájuk akart bizonyítani. Már ebből látszik, hogy egy részben koncepciós államvédelmi ügyről volt szó, a konstruált elemek kialakítása már az úgynevezett operatív szakban megtörtént, és a vizsgálati munkának az volt a feladata, hogy mindezt bizonyítsa. Elsősorban úgy, hogy valótlanságokat beismerő vallomásokat produkál, amelyek birtokában tovább lehet lépni, és az ügy átkerülhet az igazságszolgáltatáshoz egy – részben – koncepciós per keretében. Az államvédelmi vizsgálat során ezt tervszerűen, előre kigondoltan és előkészítetten végezték.

Mindezt jól mutatja Dobó Gyula esete, akit 1953. január 14-én vettek őrizetbe, és már másnap, január 15-én elkészítettek egy vele kapcsolatos vizsgálati tervet. Ebből csupán egyetlen részlet, illetve egyetlen kérdés, amit a vizsgáló Kerecsi László államvédelmi főhadnagy szándékozott feltenni: „Milyen bűncselekményeket követett el?” (21) Eddig még nem volna a körülményekben semmi meglepő, csakhogy a vizsgálati tervben – tehát még a kihallgatás előtt! – ott szerepel vázlatosan és nagy vonalakban a kérdésre adandó válasz is: „1946 óta részt vesz egy szervezkedésben, amelynek célja a hatalomátvétel az imperialisták részvételével. A szervezkedésben kulákok, jobboldali elemek vettek részt. Rendszeresen terjesztettek rémhíreket, háborús híreket, izgatnak a kormány ellen”. (22) Az államvédelmi vizsgáló tehát még csak tervezte kérdését, amikor már tudta a választ, azt a választ, amit majd a gyanúsítottnak minden körülmény között adnia kell. Az államvédelmi főhadnagy kb. 20 és 30 év közötti lehetett, de ennek ellenére komoly biztonsági intézkedéseket tervezett: „A kihallgatás zavartalanságának biztosítása érdekében az ajtóból a kulcsot kiveszem, a szobából minden felesleges és támadásra alkalmas tárgyat eltávolítok, a folyosón őrt állítok. ...” (23)

A valótlan koncepciós elemek beismertetésének azokban az években leggyakoribb módszere a verés, a kínzás, a megalázás és a fenyegetés volt. Masa János esetében az 1953. február 2-án kidolgozott vizsgálati magatartás a következő volt: „...
186

Egy vagy másfél óra hosszát beszéltek az ÁVH feladatairól, a munkásosztályhoz való viszonyáról, családjáról, jövőjéről. Rámutatott arra, hogy a jövője akkor biztosított, ha az ÁVH-val igyekszik jó viszonyt kialakítani és őszinte vallomást tesz. ... Meggyőzőm arról példákon keresztül, hogy egyedüli kivezető út az őszinte beismerés.” (24) Az őszinte beismerésen persze az ÁVH által eltervezett koncepciónak megfelelő beismerés értendő. Szécsi Vince esetében az 1953. január 29-én készült kihallgatási tervben a vizsgálói magatartás más képet mutatott: „Megnyugtatom és hangsúlyozom, hogy ha őszintén fog viselkedni, számíthat arra, hogy nem a legsúlyosabb büntetést fogja kapni.” (25) Erre az ígéretre érdemes lesz majd emlékezni a bírósági ítéletnél. Más volt a vizsgálói magatartás Szécsi Józseffel kapcsolatban az 1953. január 6-án készített kihallgatási tervben: „Mivel az őrizetes abban a hiszemben van, hogy elkövetett cselekményéért felakasszák, ezt kihasználom nála olyan formában, hogy olyan irányú beszélgetést folytatok vele, hogy érezze, hogy a halálbüntetés alól csak az őszinte beismerő vallomással segíthet magán.” (26) – írta Nécin Rudolf államvédelmi alhadnagy.

A fenyegetések mellett a különféle büntetések sem maradtak el. Szabó Antal az 1953. február 3-án készített kihallgatási terv szerint megmakacsolta magát, ezért Benkovics Sándor államvédelmi törzsőrmester elhatározta, hogy „kihallgatását határozottan vezetem le, felhozatom és állva hallgatom ki, mivel előző kihallgatásai során fanatikusan (talán fanatikusan – a szerző) viselkedett”. (27) Mivel azonban Szabó Antal továbbra sem akarta elismerni azokat a koholmányokat, amelyeket nem követett el, a Benkovics Sándor államvédelmi törzsőrmester által 1953. február 4-én készített jelentés szerint „éjjel állással, nem alvással lett büntetve” (28), aminek meg is lett az eredménye, mert ezt követően már „beismerésben van, de még mindig a butát játsza”. (29)

A veréseknek, fenyegetéseknek, a „nem alvásnak”, a kihallgatások határozott vezetésének általában meg is lett az eredménye. Egy 1953. január 27-i államvédelmi dokumentum például megállapította, hogy „Szécsi Ferenc elfásult ember, és az idegei annyira meg vannak viselve, hogy rémképeket lát, ügyét úgy látja, hogy nagyon súlyos, miért fel fogják akasztani”. (30)

A „Szekeres” fedőnevű államvédelmi operatív ügy ügynökkel megfelelő mértékben előkészített volt. Ezeknek köszönhetően az ÁVH szegedi osztálya kellőképpen és időben tájékozódott arról, ami a csoportdossziés ügy célszemélyeinek környezetében történt. Az ügynököket azonban nem lehetett teljesen kihagyni a realizálás folyamatából és az államvédelmi vizsgálatból, hiszen ez a társak előtt túloncúlt feltűnő lett volna, és az ügynökök dekonspirálódásához, használhatatlanná válásához vezetett volna. Ezért határoztak úgy, hogy „az ügynököket ugyanúgy kezeljük, mint az ügyben szereplő többi személyt, azonban, ha lehetséges, nem foglalkozunk velük, csak annyit, amennyire szükség van” (31) – olvasható egy 1953. január 16-i kihallgatási tervben. Ennek megfelelően az ügynököket fokozatosan ki is vonták a büntetőeljárásból, és az elítéltek között már nem is találjuk ott őket.

Az államvédelmi vizsgálati munkának tehát két fő iránya volt. Az egyik a megvalósult kémtevékenység bizonyítása, a másik a soha el nem követett szervezkedés elismertetése, azaz bizonyítása. Talán nem árt még egyszer hangsúlyozni, hogy a „Sze-

keres" fedőnevű csoportdossziés ügy célszemélyeinek, majd a gyanúsítottaknak csoportosulása nélkülözött minden szervezettséget és az államellenes szervezkedés egyéb ismérvei is hiányoztak esetükben. Ezért volt szükség az erre vonatkozó bizonyítékok, jelen esetben csupán beismerő vallomások konstruálására. Az ÁVH-nak 1953-ra már nagy gyakorlata volt az ilyen ügyek végigvitelére, és mint a következő dokumentumrészletből látni lehet, elképzeléseiket sikeresen teljesítették. Dobó Gyula az 1953. január 15-i kihallgatása alkalmával elismerte, illetve a jegyzőkönyvben aláírta a következőket: „Azért szerveztük Mórahalmán kulákokból és más demokrácia ellenes elemekből a csoportot, hogy az imperialisták katonai beavatkozása után a községben átvegyük a hatalmat. Addig háborús híreket terjesztettünk, a termelő szövetkezet ellen agitáltunk. ... Szándékunk volt a szervezkedést fegyverrel ellátni, ha arra szükség lesz.” (32) Egy nappal később – 1953. január 16-án – Dobó Gyula kihallgatási jegyzőkönyvében már az olvasható, hogy miután létrejött a szervezkedés, kapcsolatot akartak létesíteni a külföld felé. Ekkor ajánlotta fel Szécsi Vince, hogy majd ő a határmenti földjén keresztül összeköttetést fog teremteni a titóista határőrökkel. „1951-ben Szécsi Vince közölte, hogy megvan a kapcsolat a jugoszláv kémekkel.” (33) Ezzel egybehangzóan készítették el Szécsi Vince 1953. január 29-i vallomását: „Vállalkoztam arra, hogy a határmenti földünkön megpróbálok kapcsolatot teremteni a titóista határőrökkel. ... A kapcsolatfelvétel paprikaszedés közben meg is történt”. (34) Módosult a történet a jugoszláv küldönc esetében is. Íme ezzel kapcsolatban Szécsi Vince vallomásának részlete: „1952. október végén mórahalmi tanyámon felkeresett egy fiatalember, akiben felismertem az egyik jugoszláv hírszerző tisztet, akivel 1951 szeptemberében a kapcsolatot felvettem. ... Zentán született ... nevére nem emlékszem vissza.” (35)

Az egyik vallomás szerint tervbe vették – persze a koncepció szerint – a szervezkedés fegyverrel való ellátását. Ennek a mikéntjére is található két vallomás. Az egyik szerint Márki István volt rendőr őrmester „tagja volt a szervezkedésnek, akinek feladata volt fegyverrel ellátni a szervezkedés tagjait. Ezt nem tudta végrehajtani, mert közben elbocsájtották a rendőrségtől”. (36) A másik vallomás szerint „Márki István vállalta, hogy adott esetben ő és a barátja a mórahalmi rendőrőrsöt lefegyverzik és a fegyvereket a szervezkedés tagjainak átadják”. (37)

A gyanúsítottak közül a magába roskadt Szécsi Ferenc is beismerő vallomást írt alá. 1953. január 19-i vallomásában ez olvasható: „Részt vettem 1947 óta a mórahalmi FKP leple alatt működő demokráciaellenes szervezkedésben. ... Célja volt a demokráciaellenes szervezkedésnek a népgazdaság fejlődésének az akadályozása.” (38) Masa Jánossal kapcsolatban is sikerült a koncepciónak megfelelő vallomást kicsikarni: „Az FKP leple alatt titkos összejöveteleken ... az imperialista rádiók adásait ismertettem. Háborús rémhíreket terjesztettem, a demokráciát rágalmaztam, az imperialista hatalmakat pedig dicsőítettem.” (39)

A koncepcionált ügy kapcsán Árpási Pál 1953. február 12-i gyanúsítottai jegyzőkönyve is önmagáért beszél: „1946 óta levelezési kapcsolatot tartottam fenn Földi Gergely Horgoson élő sógorommal, akinek virágnyelven rendszeresen írtam, hogy milyen a helyzet Magyarországon, hogyan lehet megélni, kinek a földjén dolgozom. Milyen volt a termés, mennyi a termények ára, továbbá, hogy a fiam katonai szolgálatot

teljesít. Ezzel a cselekedetemmel megsértettem a magyar állam titkait, és azt külföldi személyekkel közöltem. ... Cselekedeteimmel a titóistákat hozzásegítettem a Magyarország ellen folytatott ellenséges tevékenységhez." (40)

Végül egy rövid idézet abból a vallomásból, amelyet Fazekas Kádár Imréről sikerült kiderítenie. Ebben arról van szó, hogy 1952 tavaszán felmerült a rádió adóvevő beszerzésének gondolata. Erre azért lett volna szükség, hogy a jugoszláv hírszerzőkkel a katonai adatokat rádió útján tudják közölni. Később „a nyugati imperialista hírszerzőkkel is fel akarták venni a kapcsolatot a rádió keresztül". (41)

Mire befejeződött az államvédelmi vizsgálat, alaposan megváltozott a mórahalmi volt kigazdapártiak története. A beismert vallomások alapján kialakított szervezkedési és kémkedési ügy átkerült a budapesti katonai ügyészségre, ahol 1953. március 18-án elkészült a vádirat, amelyben Dobó Gyulát és társait a demokratikus államrend elleni szervezkedéssel és kémkedéssel vádolták. A vádiratnak az egész koncepció eljárásról árulkodó részlete: „Mórahalmán 1949 óta, miután a kigazda párt helyi szervezete feloszlott, a párt kulákokból álló tagjai Dobó Gyula volt országgyűlési képviselő és Szécsi Vince vezetésével egy demokráciellenes szervezkedést kezdeményeztek, melynek célja, egy esetleges imperialista katonai beavatkozás után a hatalom átvétele volt. ... E szervezkedés tagjai, ha zártkörű összejövetelt nem is tartottak, de a piactéren összetalálkozva megbeszélték a soron következő feladatokat. Így többek közt a nyugati rádiók adásainak a híresztelését, a különböző rémhírek terjesztését. ... Kapcsolatot kerestek a jugoszláv UDB-vel, mely részére különböző fontos katonai és gazdasági adatokat szolgáltatott ki". (42)

Dobó Gyula és társai ügyét 1953. április 15-én a budapesti hadbíróóság tárgyalta. Az ítélkező bírói tanács a következő volt: Koharek József hadbíró őrnagy a tanács vezetője, Návai Ferenc hadnagy és Dömötör Albert hadnagy ülnökök. A budapesti hadbíróóság által kiszabott ítéletek:

	I. fokú ítélet (43)	jogerős ítélet (44)
Dobó Gyula	halál	halál
Szécsi Vince	halál	halál
Fazekas Kádár Imre	életfogytig börtön	életfogytig börtön
Szécsi József	életfogytig börtön	15 év börtön
Szécsi Ferenc	15 év börtön	12 év börtön
Árpási Pál	12 év börtön	12 év börtön
Márki István	15 év börtön	12 év börtön
Szabó Antal	12 év börtön	6 év börtön
Masa János	15 év börtön	15 év börtön

Az ítélet indoklásában „a büntetés kiszabásánál a bíróság figyelembe vette egyrészt a vádlottak cselekményeinek az igen nagyfokú veszélyességét, azt, hogy a dolgozó nép nyakára vissza akarták hozni a kizsákmányoló tőkéseket és a földesurakat és ...

azt, hogy a vádlottak túlnyomó többsége kulák családból származik, akik osztályhelyzetüknél fogva is ellenségei a népi demokráciának”. (45) A jogerős ítéletet a katonai felsőbbíróság hozta, amelynek összetétele a következő volt: Szimler János hadbíró őrnagy a tanács elnöke, Sömjén György hadbíró százados, Jahner-Bakos Mihály hadbíró alezredes, valamint Kékes Pál államvédelmi őrnagy ülnökök.

A jogerős ítélet kihirdetése után Dobó Gyula és Szécsi Vince – a két halálra ítélt – kegyelmi kérvényt nyújtott be. Az elnöki tanács Dobó Gyulának kegyelmet adott és halálbüntetését életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták. Szécsi Vince azonban nem kapott kegyelmet és kivégezték. Koharek József hadbíró őrnagy jelentése: „Szécsi Vince elítélten a kötél által végrehajtandó halálbüntetést 1954. évi február 24-én 7 órakor a Kozma utcai börtön udvarában végrehajtottam”. (46)

Jegyzetek

- (1) ÁSZTL V-112382
- (2) ÁSZTL V-112382
- (3) ÁSZTL V-112382
- (4) ÁSZTL V-112382
- (5) ÁSZTL V-112382
- (6) ÁSZTL V-112382
- (7) ÁSZTL V-112382
- (8) ÁSZTL V-112382/1-a
- (9) ÁSZTL V-112382/1-a
- (10) ÁSZTL V-112382/1-a
- (11) ÁSZTL V-112382/1-a
- (12) ÁSZTL V-112382
- (13) ÁSZTL V-112382/1
- (14) ÁSZTL V-112382/1
- (15) ÁSZTL V-112382
- (16) ÁSZTL V-112382
- (17) M. Szabó István (1923) államvédelmi százados, több szegedi és Csongrád megyei államellenes ügyben dolgozott, 1956 szeptemberében mint államvédelmi őrnagy a BM Csongrád megyei Főosztály megbízott vezetője lett. A forradalom után a BM Szolnok megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Osztály vezetője, később rendőr vezérőrnagyként Szolnok megyei rendőrfőkapitány.
- (18) ÁSZTL V-112382
- (19) ÁSZTL V-112382/1
- (20) ÁSZTL V-124125
- (21) ÁSZTL V-112382
- (22) ÁSZTL V-112382
- (23) ÁSZTL V-112382
- (24) ÁSZTL V-112382
- (25) ÁSZTL V-112382
- (26) ÁSZTL V-112382/1
- (27) ÁSZTL V-112382/1
- (28) ÁSZTL V-112382/1
- (29) ÁSZTL V-112382/1
- (30) ÁSZTL V-112382/1
- (31) ÁSZTL V-112382
- (32) ÁSZTL V-112382
- (33) ÁSZTL V-112382
- (34) ÁSZTL V-112382
- (35) ÁSZTL V-112382
- (36) ÁSZTL V-112382

- (37) ÁSZTL V-112382
- (38) ÁSZTL V-112382/1
- (39) ÁSZTL V-112382/1
- (40) ÁSZTL V-112382/1
- (41) ÁSZTL V-124125
- (42) HTL Budapesti Hadbírószág Hb. I. 0068/1953
- (43) HTL Budapesti Hadbírószág Hb. I. 0068/1953
- (44) HTL Budapesti Hadbírószág Hb. I. 0068/1953
- (45) HTL Budapesti Hadbírószág Hb. I. 0068/1953
- (46) HTL Budapesti Hadbírószág Hb. I. 0068/1953

[illegible]

Lezárta. 1932. é. 24.

Kedves Jossi!

Leveléneux nagyon megörültem. Először kíváncsi voltam, hogy milyen butaságokkal foglalkoznak az ottani kulákok. Most is azt mondom: a mi népeink barátságát és elismerését fejele ki a magyar nemzet iránt. Hagyjuk, hiszen az aei a barátai. Helyes! Helyes! Ol'! Ezt mind a magyar népnek kell tudnia. Mindenkinek tudnia kell, hogy mi a magyar nemzet és hogy mi a magyar nemzet célja. Az ottani Kulákok nem szabadítottak semmit. Magyarországon a magyar népi belügyek nagyok. Kell hogy irányítsa, és csak erkölcsi segítséget nyújthatunk ebben az irányban.

Tudja a magyar népi gondolatosság csak örülni. Helyes irányokat illet, eredményes lesz. Nálunk a közigazgatás, a választások, gyarmati vezetésre munkát kell csinálni. A munkásságot pedig eredményes tudni felmutatni. Ez

[illegible]

Lezárta. 1932. é. 24.

Kedves Jossi!

Leveléneux nagyon megörültem. Először kíváncsi voltam, hogy milyen butaságokkal foglalkoznak az ottani kulákok. Most is azt mondom: a mi népeink barátságát és elismerését fejele ki a magyar nemzet iránt. Hagyjuk, hiszen az aei a barátok. Helyes! Ha lehet, el' ezt mind a Magyarországi munkista töltetnek. Különösen azért, hogy mi Magyarországon ne legyen ilyen nagy károkozás, hanem az ottani Kulákok munkáját szabadítottak ki. Hagyjuk, a magyar népi belügyek nagyra kell hogy irányítsa, de csak erkölcsi segítséget nyújthatunk ebben az irányban.

Tudja a nagyüzemi gazdálkodásnak örülni. Helyes irányvonal mellett, eredményes lesz. Nálunk a közigazgatás, a vállalatok, gyárak, üzemek vezetésére munkák vannak. A munkások között pedig eredményt tudnak felmutatni. Ez

[illegible][illegible][illegible]

Szécsi Vincének Zentáról érkezett level, mint a kémkedés egyik tárgyi bizonyítéka.
(Forrás: ÁSZTL V-112382 számú doszié)

A szociet köztársaság nem
ficselkedhet.
Törjön a jövőben és. Ördög,
hogy mi a véleménye a szegény
parasztoknak és a törpe birtok-
osoknak.
Mivel jár ki a munkára.
Márk és majd egymást nem
látja, gondolkodj mint tanyán.
Szociet világ.

Szécsi Vincének Zentáról érkezett levél, mint a kémkedés egyik tárgyi bizonyítéka.

(Forrás: ÁSZTL V-112382 számú doszié)

V-112382
132/92

A tuloldalon ábrázolt levelet 1952. áprilisában kaptam a jugoszláv hírszerzőktől Zentáról. Ezt a levelet megmutattam a kémkedésben részt vevő személyeknek.

A levelet a mórahalmi tanyámon a szekérszin oseréptetője alatt a szélső gerendán rejtettem ahol az őrizetbevételemko megtartott házkutatás során megtalálták és lefoglalták.

Szeged, 1953. január 30.

Szenci Vinc
Szécsi Vinc
gyanusított.

IV/4.

Á B T L 3. 1. 9.
V - 112382

Szécsi Vincének Zentáról érkezett levél, mint a kémkedés egyik tárgyi bizonyítéka.
(Forrás: ÁSZTL V-112382 számú doszié)

281

J e l e n t é s.
Szeged, 1955. január 7.

Jelentem, hogy Szécsi József őrizetesnek a rajta lévő zakója foronyában jobb oldalt egy gombos tüt találtam, mely már régebbi idő óta van oda tűzve. Nevezett őrizeteshez úgy került be a tü a cel-lájába, hogy a motozásnál nem lett alaposan meg motozva a ruhája és benne maradt.

Javasolom annak az elvtársnak a fenyítését, a szolgálatának felületes ellátásáért.

Értes alldg. alldg. feladatokról a kik-talam, hogy hogyan kell a befogadás alkalmával megmozdítani a tüst, hogy a tüst a tüstben maradjon. A befogadás alkalmával, hogy min-den tüstben tartoznak a tüstök megmozdítani a tüstök.

Nécin Rudolf
év. alldg.

Készítette: /

IV/2.

Á B T L 3. 1. 4.

V - 112382 / 1A

Szécsi József által elkövetett „fegyelemsértés” és következményei.
(Forrás: ÁSZTL V-112382/1-a számú dosszié)

95

V/3.

Tárgy: Dobó Gyula 2. kihallgatási
hoz terv.Kihallgatási terv.Szeged, 1953. január 15.-én.

Visszajelzést kaptunk Szécsi Vince és társai UDB. ügynökök ügyében Szécsi és társai 1941. szeptemberében kapcsolatba kerültek az UDB.-vel részükre kémtevékenységet folytattak, katonai és egyéb titkokat képező jelentéseket az UDB. által megadott címre postán továbbították.

Szécsi és társai 1946. óta részt vesznek egy demokrácia ellenes szervezkedésben melynek célja egy esetleges imperialista katonai beavatkozás után a "hatalom átvétele".

Ez ügyben három személyt vettünk őrizetben. Dobó a szervezkedésben vezető szerepet vitt.

Mai kihallgatását az alábbi szempontok szerint fogom lefolytatni.

I. Önéletrajza, múltja, politikai tevékenysége:a./Önéletrajza.

Kulák családból származik, 6 maga is kulák, 12. hold földje van melyből 3. hold szőlő és korábban fakereskedő volt. Földjét oszadékkal műveltette meg. Külföldön nem járt.

b./Politikai tevékenysége.

1932. óta tagja az FKGP.-nek. 1945.-től 1947.-ig képviselő volt. A Kigazda Párt jobboldalához tartozott.

II. Demokrácia ellenes szervezkedés:

a./Mióta vesz részt demokrácia ellenes szervezkedésbe, hogyan került vele kapcsolatba.

b./Milyen szervezkedésbe vett részt, mi volt a szervezkedés célja.

c./Milyen tevékenységet fejtett ki a szervezkedés és kik voltak a tagjai.

d./Milyen büntetéseket szenvedett el.

1946. óta részt vesz egy szervezkedésben melynek célja a "hatalom átvétele" az imperialisták segítségével. Szervezkedésben kulákok, jobboldali elemek vettek részt. Rengeteg terjesztették a népi híreket háborús híreket izgatnak a kormány ellen.

III. Az imperialisták részére kifejtett kémtevékenység:

a./Hogyan került kapcsolatba az imperialista hírszerző szervekkel és ki, mikor, hol szervezte be.

Kerecsi László államvédelmi főhadnagy által készített kihallgatási terv Dobó Gyula őrizetessel kapcsolatban. Egyes esetekben a kihallgató már a válaszokat is előre megfogalmazta magának.
(Forrás: ÁSZTL V-112382 számú dosszié)

96

- 2 -

c./Milyen képzésben vett részt, milyen módszerekkel mire oktatott ki?

d./Milyen kémfeladattal bízta meg?

e./A kémfeladatok elvégzésére milyen anyagi és egyéb eszközökkel látja el.

f./Mikor, hol kikkel vette fel a kapcsolatot, kik voltak a segítségére.

g./Kiket szervezett be, mikor, milyen feladatot adott neki milyen kioktatásban részesítette őket.

h./Beszervezéseken kívül milyen más tevékenységet fejtett ki.

i./A megszerzett kémadatokat, hogyan juttatta el megbízóihoz és milyen adatokat adott ki.

j./Kikről tudja, hogy kémtevékenységet fejtenek ki

k./Kik azok a személyek akik átjárnak Magyarországra, vagy innen Jugoszláviába, kik segítik ezeket a személyeket?

l./Kikről tudja, hogy átakarnak szökni Jugoszláviába vagy onnan ide akarnak szökni, kik segítik ezeket a személyeket?

1951. Észén Szécsi Vince szervezte be kémkedésre, tudott a Szécsi által folytatott kémtevékenységről melyet kánogatott.

Bizonyságok felhasználása:

Dobó Gyula ellenséges tevékenységét leellenőrzött háborús jelentések, kémjelentésekről készített fotokopiók valamint Ed. ur. Imre, Szécsi Vince, és Szécsi József őrizetesei vallomásai alapján már a 1952. évi kihallgatása során az őrizetbe vett személyek vallomásaikkal fogom felhasználni. Ezeket keresztül leplezem a Dobó Gyulát.

Visszafelé megfigyelése:

A fogdában történt elhelyezése után azonnal felhíratom és megkezdtem a kihallgatását. Kihallgatása eleje helyzetével családi körülményeivel fogok foglalkozni. Ezután rávilágítok arra, hogy őrizetbe vételével az aktív ellenséges tevékenység folytatását megsemmisítettük társai már őrizetünkbe vannak, vallomást tettek így a saját érdeké, hogy őszinte vallomást tegyen.

Úgynek leplezése

Az úgyben dolgozó úgyneküket ugyanúgy kezeltem mint a többi személyeket akik ellenséges oszlokmunkát követtek el.

Kihallgatás zavartalanosságának biztosítása:

Az ajtóból a kulcsot kivésem a szobából minden támadásra alkalmas és felesleges tárgyat eltávolítok a folyosóról és állítok a kihallgatási idő tartalmára.

Kerezi László
Kerezi László év.fndgy

A 3 1 1 3 1. 9.
V - 112382

Kerezi László államvédelmi főhadnagy által készített kihallgatási terv Dobó Gyula őrizetessel kapcsolatban. Egyes esetekben a kihallgató már a válaszokat is előre megfogalmazta magának.
(Forrás: ÁSZTL V-112382 számú dosszié)

14/4.

Államvédelmi Hatóság "Szigorúan titkos" 25
 VI. Főosztály.

Örizzetbevételi javaslat

Szécsi Vince és társai UDB. ügynökök ügyében.
 Budapest, 1953. január 27.-én.

Vizsgálatot folytatunk Szécsi Vince és társai UDB. ügynökök ügyében. Szécsi és társai 1951. szeptemberében kapcsolatba kerültek az UDB-vel, részükre kémtevékenységet folytattak.

Szécsi és társai 1946.-óta részt vesznek egy demokratizációs szervezkedésben, melynek célja, egy esetleges imperialista katonai beavatkozás után a "hatalom átvétele."

Es ügyben hat személyt vettünk örizzetbe. A csoport elleneséges tevékenységet leellenőrzött hálózati jelentések, kémjelentésekről készített fotókópiák, valamint az örizzetbevett személyek vallomásai támasztják alá.

Javasoljuk örizzetbevenni:

Sz. a b. Antal 56 éves, középparaszt, mórahalmi lakos. Felszabadulás után az FKP. tagja lett ahol mint jobboldali vezetési tag tevékenykedett. Külök elemekkel tart szoros kapcsolatot. Szabó a mórahalmi FKP. leple alatt működő szervezkedés aktív tagja volt. A csoport röhíreket terjesztett, uszított a kormány intézkedések ellen. Befurakodott a mórahalmi Tanácsba ahol elleneséges tevékenységet fejtett ki. Tudott a Szécsi által vezetett kémtevékenységről, és a kémcsoport részére adatokat szolgáltatott.

Szécsi Vince vallotta:

"Szabó Antalt 1951. őszén szerveztem be a kémcsoportba amikor közöltem vele, hogy engem a jugoszláv hírszerzők beszerveztek, kémadatokat adtam ki. Szabó Antal helyeselte a kémtevékenységet folytatását és későbbiek során segítségünkre volt."

A B T L 3. 1. 9.
 V - 112382

2

Örizzetbevételi javaslat Szécsi Vince és társai UDB ügynökökkel kapcsolatban. Jóváhagyta 1953. január 30-án Piros László államvédelmi altábornagy, a nemsokkal korábban örizzetbevett Péter Gábor államvédelmi altábornagy utóda. (Forrás: ÁSZTL V-112382 számú dosszié)

76

- 2 -

Kádár Imre vallotta:

"Szabó Antal 1945.-óta vesz részt a Dobó féle demokráciaellenes szervezkedésben ahol vezetőként tevékenykedik. Rendszeresen terjesztett remhíreket, háborús híreket, rágalmazta a kormány rendeleteit."

M a s a János 51. éves, kulák származású, szüleinek 50 hold földjük volt, 12 hold földje van, Mórahalmi lakos, A 12. hold földből 2 és fél hold szőlő. A felszabadulás után a mórahalmi FKBP tagja lett ahol jobboldali tevékenységet fejtett ki. Részt vett a Dobó és társai által vezetett szervezkedésben, valamint tudott a szécsi által vezetett kémcsoporról. A rádióján rendszeresen hallgatta az imperialista rádió adásait azokat az összeüvteleken ismertette.

Árpási Pál vallotta:

"Masa János 1946.-óta vesz részt a szervezkedésben Masa rádióján keresztül rendszeresen hallgatta a "Szabad Európa" rádió adásait. Azokat feljegyezte és az összeüvteleken beszámolt róla, valamint a dolgozók között is terjesztette."

Dobó Gyula vallotta:

"Masa János kezdetűl fogva részt vett a szervezkedésben és tudott a kémtevékenységről is melyet helyeselt."

M á r k i István 40 éves, volt rendőr őrm. jelenleg munkás, mórahalmi lakos. A felszabadulás előtt rendőr szakaszvezető volt, majd a demokratikus rendőrség átvette és 1950.-ben szerezte le jobboldali magatartása miatt. Tagja volt a FKBP-nak, ahol a jobboldali vezetőkkel tartott kapcsolatot. Részt vett a Dobó által vezetett szervezkedésben, amelyet a rendőrség fegyvereivel akart felszerelni.

Dobó Gyula vallotta:

"Tagja volt a szervezkedésnek Márki István rendőr őrm. akinek feladata volt fegyverrel ellátni a szervezkedés tagjait. Ezt nem tudta végrehajtani, mert közben elbocsájtották a rendőrségtől."

E. Kádár Imre vallotta:

"Márki István rendőr őrm. vállalta, hogy adott esetben ő és barátja a mórahalmi rendőr őrsőt lefegyverzik és a fegyvereket a szervezkedés tagjainak átadják, továbbá, hogy ellenforradalmi tevékenységüket a legnagyobb mértékben támogatja."

Fentiek alapján javasoljuk S z á b ó Antal, M a s a János, és M á r k i István őrizetbevételét.

Á B I L 3. *Paulinyi* az. n. d. s.

Cs./4. V - 112382

3

Őrizetbevételi javaslat Szécsi Vince és társai UDB ügynökökkel kapcsolatban. Jóváhagyta 1953. január 30-án Piros László államvédelmi altábornagy, a nemsokkal korábban őrizetbevett Péter Gábor államvédelmi altábornagy utóda. (Forrás: ÁSZTL V-112382 számú dosszié)

365

Államvédelmi Hatóság
Csongrád megyei Osztály.

Szigoruan titkos!

Tárgy: Dobó Gyula és 8 társa UDB.
Ugynökök családtagjainak
kitelepitésére javaslat.

34/1973

Államvédelmi Hatóság I. Főosztályának,
B u d a p e s t.

A Csongrád megyei Osztály 1951. augusztusától Ugynöki bizalmas
nyomonkötést folytatott Dobó Gyula és 8 társa mórahalmi lakosok el-
len szervezkedés és kémkedés gyanúja miatt. Az Ugy vizsgálata-
t a VI.-os alosztály 1952. december 19.-én kezdte meg.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy Dobó Gyula és 8 tár-
sa 1946. óta részt vesznek egy demokrácia ellenes szervezkedés-
ben melynek célja egy esetleges imperialista katonai beavatkozás
után a "hatalomátvétel". Tovább megállapítottuk, hogy Dobó Gyu-
la és társai 1951. szeptemberében kapcsolatba kerültek az UDB.-
vel és részükre kémtevékenységet folytattak. A katonai és egyéb
titkokat képező jelentéseket az UDB. által megadott címre postá-
lva továbbították.

A vizsgálata folyamán felfigyeltünk és a Katonai Ügyosztálynak
átadtuk Dobó Gyula, Kádár Imre, Szécsi Vince, Kása János, Szécsi
Ferenc, Árpási Pál, Szabó Antal, Márki István és Szécsi József
UDB. Ugynökök mórahalmi lakosokat. Nevezettek családtagjai vala-
menyien a jogosultsáv határárvában laknak, továbbá ellenséges be-
állítottságuk melynek következtében a határárvba való meghagyá-
suk nem kívánatos. Emiatt javasoljuk a határárvból Ebes községbe
kitelepíteni a következő személyeket:

D o b ó Gyula 60 éves, kulák származású, mórahalmi család-
ból

Dobó Gyuláné szül: Pakai Julianna, 67 éves htb.
Kádár Ferenc 29 éves, fuvaros,
Kádár Ferencné szül: Dobó Julianna, 26 éves, htb.

K á d á r Imre, 25 éves, agronomus, mórahalmi lakos család-
jából.

Kádár Imréné szül: Szécsi Ilona 22 éves, htb.
Szécsi Miklós 45 éves, közepparaszt,
Szécsi Miklósné 43 éves, htb.

S z é c s i Vince 44 éves, kulák származású, mórahalmi la-
kos családjából

Szécsi Vincéné szül: Kis Erika 41 éves, htb.

A B I L 3 1

Az ÁVH Csongrád megyei osztály 1953. február 27-i javaslata a börtetőeljárás alá vont Dobó és tár-
sai családtagjainak a kitelepítésére. A javaslat aláírói Kerecsi László államvédelmi főhadnagy, Tatai
István államvédelmi őrnagy osztályvezető. A javaslatban foglaltakkal az MDP Csongrád megyei bi-
zottság titkára Jegyinnak János is egyetértett. (Forrás: ÁSZTL V-112382/1-a számú dosszié)

366

- 2 -

M a s a János 51 éves, kulák származása, mórahalmi lakos
családjából

Masa Jánosné szül.:Rósa Julianna 38 éves, htb. ✓
Masa Imre 22 éves, katona jelenleg. ✓
Masa Ilona 8 éves, családtag. ✓

S a s t s Ferenc 50 éves, kulák, mórahalmi lakos családja-
ból

Sav. Dobó Ferencné szül.:Orbán Margit 44 éves, htb. ✓
Sásodi István 20 éves, családtag. ✓

A r p á s i Jakabovics József 48 éves, középiskolai tanár, mórahalmi lakos családjából /Magyarok Kolónia tag:/

Arpási János szül.:Rita Erzsébet 50 éves, htb. ✓
Arpási János 25 éves földmunkás. ✓
Arpási Ferenc 11 éves családtag. ✓

S a s b ó Antal 36 éves, középiskolai tanár, mórahalmi lakos o-
saládjából

Sasbó Antalné szül.:Lóráth Etel 54 éves, htb. ✓
Sasbó Imre 26. éves, férfitanár. ✓

M á r k i István 40 éves, volt borthyista rendőr őrmester
gyárfarói lakos családjából

Mári Istvánné szül.:Kádár Katild 37 éves, htb. ✓
Mári Katalin 5 éves, családtag. ✓
Mári Edit 2 éves családtag. ✓

S a s o s i János 24 éves, kulák származása, mórahalmi la-
kos családjából

Sásodi Jánosné szül.:Bosoki Rozália 25 éves, htb. ✓
Sásodi János 2 éves családtag. ✓

Foglalkozása személyeket,

Kérjük a fentiek alapján nevezettek kitelepítését engedélyezni
és erről osztályunkat értesíteni.

Szeged, 1953. február 27. *Jegyiné János*

Kerecsi László
Kerecsi László
év. főosztályvezető.

Tatai István
Tatai István
év. főosztályvezető.

K.L.-D. J/3.

Kapja: 1. pld. 1. Főosztály;
1. " 1. Előosztály;
" 1. " vizsg. dosszié.

A B T L 3 1 9.
V - 112382 / 1 A 3

v/5

Az ÁVH Csongrád megyei osztály 1953. február 27-i javaslata a büntetőeljárás alá vont Dobó és tár-
sai családtagjainak a kitelepítésére. A javaslat aláírói Kerecsi László államvédelmi főhadnagy, Tatai
István államvédelmi őrnagy osztályvezető. A javaslatban foglaltakkal az MDP Csongrád megyei bi-
zottság titkára Jegyiné János is egyetértett. (Forrás: ÁSZTL V-112382/1-a számú dosszié)

368

Szigorúan titkos !

Tárgy: Szécsi Vince és társai ügye.

Jelentés.
Szeged, 1953. augusztus 31.

Tárgybani ügyben 1953. február 27-én kitelepítési javaslatot tettünk az ügyben szereplő személyek családtagjaira vonatkozóan.

A Magyar Népköztársaság 1953 évi törvény erejű rendelete értelmében a kitelepítés megszűnt így nevezettek családtagjainak kitelepítése tárgytalanná vált.

Marek László
Kerecsi László
áv.fhdgy.
alosztályvezető.

IV/6.

Á B T L 3. 1. 9.
V - 112382 / 1A 4

Államvédelmi jelentés 1953. augusztus 31-én arról, hogy Szécsi Vince és társai – pl. az előbb említett Dobó Gyula – családtagjai ügyében tervezett kitelepítések a bekövetkezett belpolitikai változások következtében tárgytalanná váltak. (Forrás: ÁSZTL V-112382/1-a számú dosszié)

15

SZIGORJAN.TITKOS " H " I

ŐRIZETBEVÉTELI UTASÍTÁS.

Javasolom Kádár Imre 25. . . éves
Mórahalom, Királyhalmi, r. 351 sz. alatti lakos
őrizetbevételét.

. 1952. december . hó . 26. a. n.

Fazekas Kádár Imre
vizsgáló.

Fazekas Kádár Imre
operatív ale. vezető.

Javaslatommal egyetértek:
Fazekas Kádár Imre . . .
vizsgáló ale. vezető.

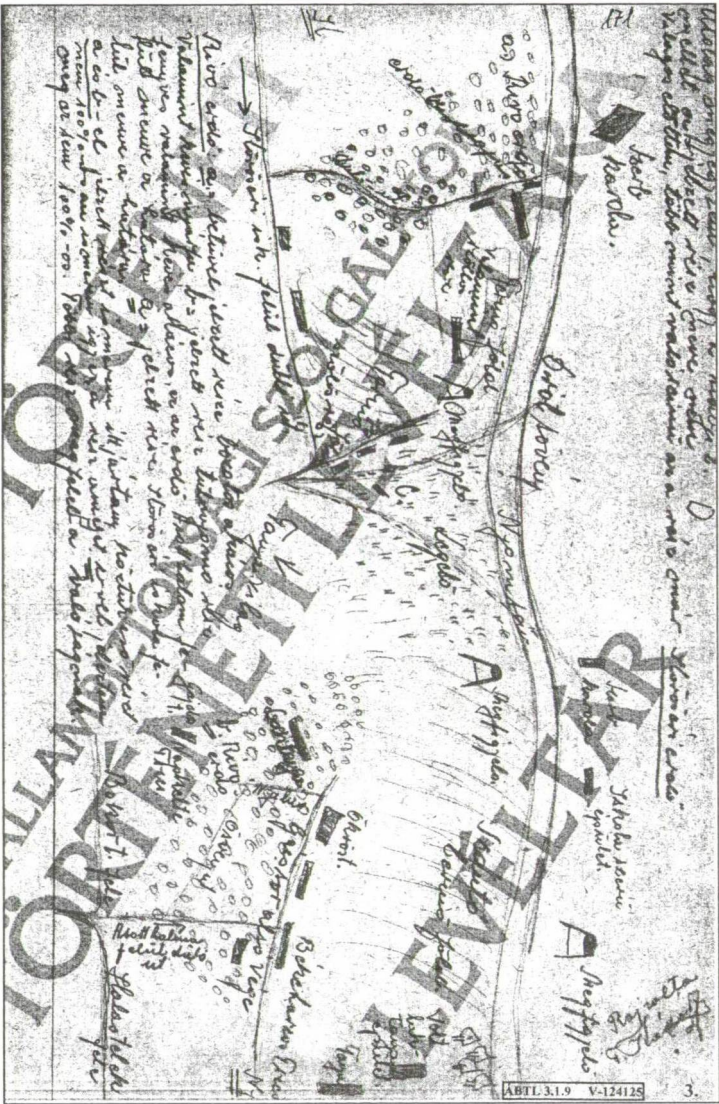
Utasítom, hogy nevezettet vegye őrizetbe.
S 195. hó . . . n.

Fazekas Kádár Imre
megyei osztályvezető

10/7

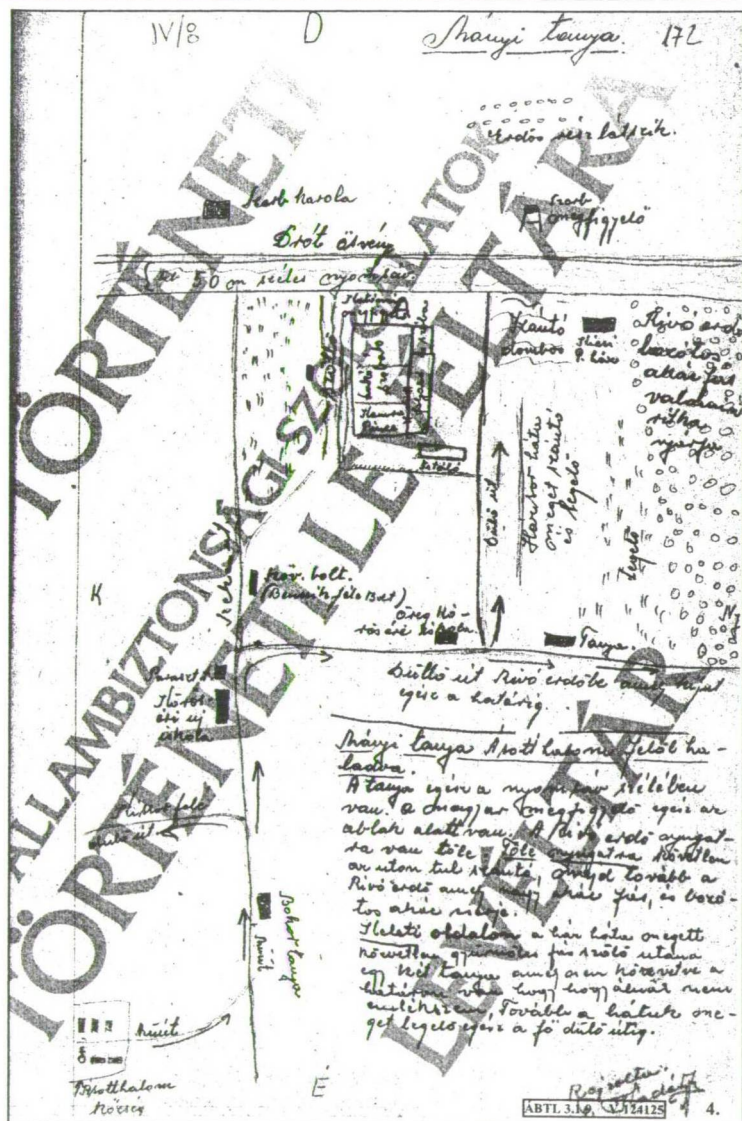
ABTL.3.1.9 V-124128 1.

Fazekas Kádár Imre őrizetbevételi utasítása.
(Forrás: ÁSZTL V-124125 számú dosszié)

A kémkedéssel kapcsolatban végzett felderítő munka során készített korabeli államvédelmi vázlatok a helyszínről.

(Forrás: ÁSZTL V-124125 számú dosszié)

A kémkedéssel kapcsolatban végzett felderítő munka során készített korabeli államvédelmi vázlatok a helyszínről. (Forrás: ÁSZTL V-124125 számú dosszié)

FEHÉR GÁRDA MOZGALOM

A Fehér Gárda Mozgalom 1949 júliusától szerveződött Orosháza-Hódmezővásárhely-Szeged-Szentes térségeiben. Ennek a szervezkedésnek ismertetése előtt röviden feltétlenül szólni kell egy másik magyarországi szervezkedésről, amelyhez a Fehér Gárda Mozgalomnak volt is köze, meg nem is.

1948-ban Keszthelyen és környékén létrejött egy szervezkedés az Ébredő Magyarok Fehér Gárda Mozgalma néven, amelynek vezetői Kővári János és Kiss Sándor voltak. A rendelkezésre álló adatok arra utalnak, hogy a mozgalmat Kővári János indította útjára, de annak elsőszámú vezetője rövidesen Kiss Sándor lett. A meglehetősen zavaros múltú Kiss Sándort már az 1930-as években elítélték csalásért és betörésért, majd a háború után kupeckedéssel foglalkozott és nemsokára biztosítási ügynökként járta Keszthelyt és környékét, az ottani településeket. Egy alkalommal letartóztatták, de az ügyészségi fogdából sikerült megszöknie és ettől kezdve különféle álneveken élte az életét. Volt Bordási Kázmér, Kovács László, Szentzimonyi Bíró Iván, de még báró Bessenyei Zénó is. A szélhámoskodást abbahagyni nem tudta és nem is akarta. Eközben volt házasságszédelgő, kiadta magát amerikai állampolgárnak, stb.

A Fehér Gárda Mozgalom egyre terebélyesedett az egyre több aktív szervező jóvoltából. A vidéki parasztság, elsősorban a kulákként üldözöttek elkeseredettségét és egyben ellenállási készségét kihasználva jelentős létszámú bázisai alakultak ki pl. Pölöskén, Pacsán, Dióskálon, Esztergályon, Zalaigricén, Gétyén, Alsórajkon, Nemes-szentandrason és más településeken. Az illegális mozgalom lényege az volt, hogy felkészüljenek egy várva várt, közelgő rendszerváltozásra, amely véget vet a kommunisztikus terrorisztikus diktatúrájának és ha szükséges, ebből az eseményből majd maguk is kivégyék a részüket. Ennek érdekében kisebb-nagyobb csoportokban gyakran tartottak politikai kérdésekkel foglalkozó értekezleteket, később katonai jellegű kiképzéseken is részt vettek saját szervezésben. Fő feladataik közé tartozott a mozgalom részére fegyverek szerzése és pénz gyűjtése a különféle kiadásokra, pl. a szervezőmunkára, a vezetők utazgatásaira, stb. A kor körülményeinek megfelelően a legaktívabb szervezők motorkerékpárral járták a kisebb-nagyobb településeket, szerveztek, irányítottak, tanácsokat adtak, utasításokat közvetítettek. A nagyfőnöki tisztséget Kiss Sándor töltötte be, a rangsorban őt követték a főszervezők, majd a szervezők, és végül voltak a beszervezett tagok.

Az Államvédelmi Hatóság helyi szervei központi államvédelmi irányítással és felügyelettel folyamatosan figyelemmel kísérték a mozgalmat, majd amikor elérkezettnek látták az időt, lecsaptak rájuk. Az ügy államvédelmi realizálására és a bírósági eljárásra 1950-1951-ben került sor, amelynek befejezéseként Kiss Sándort és Kővári Jánost halálra ítélték és kivégezték, sok-sok embert pedig a résztvevők közül börtönbe zártak, vagy internálták. A dunántúli szervezkedők semmit sem tudtak arról, hogy talán egy évvel az ő mozgalmuk megindulása után szinte ugyanazon a néven a Tiszántúlon is kezdetét vette a szervezőmunka hasonló célokért, hasonló körülmények között, már-már azonos sajátosságokat magán viselve. Az Orosháza-Hódmezővásárhely-Szeged-Szentes térségében létrejött Fehér Gárda Mozgalom – a továbbiakban csak FGM – leglényegesebb, mondhatni alapvető mozzanatainak megismerése során feltétlenül és visszatérően gondolnunk kell majd a dunántúli körülményekre.

Az érsekújvári születésű Blahó János általános iskolai tanulmányai befejeztével inasként, cipőgyári munkásként dolgozott, majd katonai szolgálatra vonult be 1944 augusztusában. Nemsokára szovjet fogságba került, ahonnan 1945 szeptemberében tért haza. Katonai rendfokozata mindvégig honvéd volt. Először Szegeden próbálkozott letelepedéssel, végül Orosházára került, ahol egy Décsi nevű rokona szabóként dolgozott. A munka nélkül tengődő Blahó Jánost rokona beajánlotta Kovács Bálint tanyájára béresnek, de szálláson, ételmen és némi ruházaton kívül mást, tehát fizetséget nem kapott. Azért, hogy valami kis pénzhez is hozzájusson, a környező tanyákon is elvállalt mindenféle munkát. A helyzete tehát meglehetősen kedvezőtlenül alakult, ezért 1947 nyarán átment Csehszlovákiába, a szülőföldjére, remélve, hogy ott jobb körülményeket tud teremteni magának. Csalódnia kellett s ezért rövidesen – talán két hónap elteltével – visszatért Magyarországra. Egészségi állapota azonban időközben megromlott, és szívbetegsége miatt az orvosok eltiltották a nehéz munkától. Ezért vállalkozásba kezdett, Orosházán lett gyümölcs és baromfi nagykereskedő. Ez a tevékenység azonban csupán abban állt, hogy néhány ismert és kevésbé ismert társával Szabolcsban almát, burgonyát vettek és azt elszállították Orosházára, majd később a fővárosba is, és ott kiskereskedőknek haszonnal tovább adták. Mindehhez azonban Blahónak nem volt elegendő pénze, ezért Kovács Bálinttól és több más, jó módban élő ismerőstől kért és kapott kölcsön kisebb-nagyobb összegeket, amellyel a vállalkozást elkezdhette.

Tevékenységének az vetett véget, hogy Blahót a társak rendre becsapták, egy jelentős – már persze az ő körülményeihez képest jelentős – szállítmány alma vagy már romlott minőséggel indult útnak, vagy a vasúti szállítás során romlott meg, és ez a végleges csődöt jelentette a különösebb anyagi háttér nélküli vállalkozó Blahó János számára. Kilátástalan helyzetében ismét alkalmi munkákat vállalt, majd egy alkalommal elutazott Kaposvárra, ott élő rokonaihoz, hátha ezek valamilyen álláshoz juttatják. Munkát azonban nem talált, a rokonok nem segítettek rajta, talán nem is nagyon akartak, különösen nem a pécsi ÁVO-n szolgálatot teljesítő rokona, Décsi István, aki inkább adott neki pénzt útiköltségre, csak minél előbb visszautazzon Orosházára.

Helyzete továbbra is meglehetősen kilátástalan volt, napszámos munkából tartotta fenn magát és családját, amit méltatlannak tartott önmaga számára. Valószínűleg mint messziről jött ember elhíresztelt magáról egy-két valótlanságot itteni rokon-

ságában és az ismeretségi körében is. Ennek tulajdonítható, hogy sokan volt repülőstisztnak hitték, mások úgy tudták, hogy vegyész mérnöki diplomája van.

1949 júliusában Blahó János mint részes arató dolgozott egy orosházi tanyához tartozó földön, amikor megjelent ott egy városias öltözködésű ember, aki beszélgetést kezdeményezett vele. Bemutatkozásnál az idegen Fekete nevet mormogott, később pedig Blahó János kérdésére közölte, hogy szólítsa csak Pista bácsinak. Rövidesen kiderült, hogy ez a bizonyos Fekete István nem véletlenül vetődött arra a tanyára, éppen Blahó Jánost kereste, hiszen tudott annak repülő főhadnagyi múltjáról, hányatott sorsáról, nehéz helyzetéről. Fekete István – nevezzük a továbbiakban is így – teljes bizalmat mutatott Blahó János irányába. Elmondta, hogy ő a Fehér Gárda Mozgalom vezetője, és felszólította, hogy kapcsolódjon be a szervezkedésbe, amelynek célja a magyarországi polgári demokrácia megvalósítása, a kulákok elhurcolásának a megakadályozása, a kommunisták hatalmának korlátozása. A helyzet érdekessége, hogy Fekete István Szegedről érkezett, ahol csak Décsi István rokon tudott az állítólagos repülőstiszti múltjáról és a meglehetősen rossz anyagi körülményekről, a csordultig telt elégedetlenségről. Az a Décsi István, aki korábban Pécsen volt az ÁVO tisztje, de ekkorra már átkerült Szegedre, és aki különösképpen nem szerette az ágrólszakadt rokont, Blahó Jánost.

Fekete István felszólítása alaposan meglepte Blahó Jánost. Láthatta ezt Fekete is, aki közölte vele, hogy néhány nap múlva ismét felkeresi, és akkor majd megbeszéli a továbbiakat. Nem beszéltek meg sem konkrét időpontot, sem pedig helyet az újabb találkozást illetően. Fekete István mondta is, sejtette is, hogy neki nem okoz problémát bárkinek a megkeresése, ezzel is mintegy kihangsúlyozni akarva az FGM és a maga jelentőségét.

Négy nap múlva Orosházán Blahó váratlanul összetalálkozott az utcán Fekete Istvánnal. Mivel Blahóéknál nem volt otthon senki, így annak lakásában beszélgettek. Fekete István ismét közölte a mozgalom főbb célkitűzéseit és a szervezés szabályait, mely szerint kerülni kell a züllött életűek bevonását, nem szabad nőket beszervezni, állandóan óvakodni kell a hatóságokkal való összetűzésektől, illetve a konspiráció fontosságát hangsúlyozva megjegyezte, hogy az árulókra halál vár. Arról is beszélt Fekete, hogy az egyik legfontosabb feladat a szervezőmunkán kívül a fegyverek beszerzése, valamint a mozgalom részére pénz gyűjtése, amelyből fedezni kell a kiadásokat, és ebből Blahó mint a mozgalom – az FGM – helyi nagyfőnöke a megélhetése biztosítására részesülni fog. Bizonyára ez utóbbi lehetőség is közrejátszhatott abban, hogy a meglehetősen bizonytalan körülmények között élő Blahó János nagyobb lelkesedést kezdett mutatni a titkos mozgalom iránt. Arról is szólt ekkor Fekete István, hogy az FGM országos kiterjedésű, több ezer taggal rendelkezik Szegeden, Baján és a Dunántúlon. Miután Blahó vállalta a feladatot, diktálás után le kellett írnia egy nyilatkozatot, amely valamiféle esküszöveg volt az FGM-be belépők számára. Ez a következőket tartalmazta: „Fogadom, hogy a Fehér Gárda Mozgalomhoz mindhalálig hű leszek, annak utasításait száz százalékig teljesítem, a szervezkedést el nem árulom és az árulás esetén halál vár rám”. (1) Ugyancsak saját kezűleg kellett Blahónak leírnia Fekete tollbamondása alapján egy megbízólevelet a maga számára, amely felhatalmazta őt az FGM szervezésére, és le kellett írnia a szervezési szabályzatot is.

A soron következő találkozóra 1949 augusztusában került sor, ismét teljesen váratlanul. Blahó az orosházi piacon volt, amikor összefutott Fekete Istvánnal, látszólag véletlenül. Blahó János ekkor már egyre inkább kezdte belátni, hogy itt bizony nem akármilyen titkos mozgalomról van szó, hiszen Fekete akkor és ott talál rá, ahol és amikor csak akar. Sajnálattal kellett közölnie, hogy még nem szervezett be senkit, de nagyon rövid időn belül hozzálát a vállalt feladat teljesítéséhez. Erre Fekete István határozottan fel is szólította, és újból hangsúlyozta a pénzgyűjtés szükségességét, az adományokról pedig pecséttel ellátott nyugtát kellett adnia, ami egyben a tagok igazolványaiként is szolgált.

A Fekete Istvántól való elválás után Blahó János egy akkoriban használt gumi cipősarokból kifaragta az FGM helyi szervezetének pecsétjét, ami csonka Magyarországot ábrázolta, felette egy kereszttel. Az FGM helyi szervezkedése Blahó János első beszervezései következtében 1949 augusztusában indult meg. Fekete István utasítása az volt, hogy Blahó legyen a nagyfőnök, a vezetői törzsbe tartozzanak bele a főszervezők, akik a beszervezéseket végzik, és akiknek a beszervezettei további beszervezéseket hajtanak végre, ezek a további szervezők pedig a szervezői címet viselhetik.

Vegyük sorra az FGM helyi szervezői munkáját, lényegében az Orosháza-Hódmezővásárhely-Szeged-Szentes térségben a titkos mozgalom kialakulásának folyamatát. Mivel a szervezet a végső stádiumában már jelentős létszámú volt, ez a feladat, illetve ismertetés is terjedelmesnek ígérkezik, még úgy is, ha bizonyos értelemben szűkítjük a kört, és teljes részletességgel nem említünk mindenkit. Ennek az is oka, hogy soha nem készült egyetlen teljes kimutatás sem arról, hogy létszámát tekintve mekkora volt az FGM. Egyes becsült adatok 200 fölé teszik azoknak a számát, akik valamiképpen kapcsolódtak a szervezkedéshez. Voltak ennek a titkos mozgalomnak olyan tagjai, akik pénzadományaikkal is segítették a szervezkedést mint beszervezett tagok, és ezt a pénzbeli juttatásról nekik adott elismervénnyel igazolni is tudták. Voltak aztán olyan tagok, akik bár formálisan be voltak szervezve, de mivel pénzt a mozgalomnak nem adtak, igazolványként használható pecsétes elismervényük sem volt. Végül pedig sokan voltak olyanok, akik különösebb beszerzési aktus nélkül kapcsolódtak szorosabban vagy lazábban az FGM-hez, aktív tevékenységet nem is nagyon fejtettek ki, csupán résztvevői voltak egy-egy értekezletnek, összejövetelnek, egyéb programnak. Ezért megalapozott, hogy az FGM legfontosabb és legaktívabb tagjai közül egy sem maradt ki az alábbi névsorból.

Blahó János legelőször Kovács István hódmezővásárhely-pósaalmi tanyai lakost szervezte be az FGM-be, aki jómódú gazdálkodó család fiaként önálló tanyán élt, földműveléssel foglalkozott, de közben legálisan egy szeszfőzdét is üzemeltetett. Főleg ennek a tevékenységének következményeként jelentős kapcsolati körre tett szert a környező tanyavilágban, de még a közeli településeken is. Blahó a beszervezésekor elhittette vele, hogy már egy működő, de további bővítést igénylő szervezkedésbe kapcsolta be, amelyben a legfontosabb feladat a helyi-környékbeli szervezet kialakítása. Kovács István nagy lendülettel látott hozzá a Blahó által meghatározott feladatai végrehajtásához, a létszám bővítéséhez – újabb és újabb beszervezések által –, az FGM erősítéséhez. Rövid időn belül kiérdemelte a főszervezői címet, mivel az általa beszer-

vezettek közül többen is szervezőkké váltak azáltal, hogy újabb önálló beszerzéseket hajtottak végre. Kovács István olyan eredményesen végezte munkáját, hogy Blahó Jánosnak, a nagyfőnöknek az elsőszámú helyettesévé nőtte ki magát. Kovács István meg lehetőségen radikális gondolkodású volt, komolyan hitte és akarta a fennálló rendszer megváltoztatását, és ebből következően az eleve mérsékeltabb és a Fekete István által is visszafogott Blahó Jánossal nézeteltérései támadtak.

Kocsondi György Orosháza melletti tanyáján élt és a földjén gazdálkodott, a kuláklistán szerepelt. Blahó János mint régi ismerősét szervezte be az FGM-be, ahol rövidesen a nagyfőnök egyik közeli bizalmasa lett, és szintén főszervezői címet érdemelt ki, nem is annyira a saját beszerzései által, hanem az általa szervezett szervezők igen aktív tevékenységének következtében. Kocsondi azok közé a módosabb emberek közé tartozott, akik rádióval rendelkeztek, amelyen egyedül vagy társaságban rendszeresen hallgatta az Amerika Hangja magyar nyelvű híradásait, és arról tájékoztatta az FGM tagjait.

Orosházán lakott, de időnként a tanyáján is tartózkodott D. Szilágyi Sándor gazdálkodó, aki a földművelés mellett fuvarozással is foglalkozott. Apját kulákként tartották nyilván, D. Szilágyi Sándornak az FGM-be bevonása idején valamilyen szabotázscselekmény miatt börtönbüntetését töltötte. A kulák-szabotázások abban az időben többnyire azáltal valósultak meg, ha valakinek a földje gyomos volt, vagy ráfogták, hogy az, netán nem teljesítette a beszolgáltatást, mondván elszabotálta azt, stb. Ezek a kulák-szabotázs ügyek egyértelműen koncepciók eljárásokat vontak maguk után, és így az apja sorsát látva D. Szilágyi Sándornak alapos oka volt arra, hogy kívánja a fennálló rendszer megváltozását. Beszerzői munkája eredményeként ő is rövidesen főszervezővé lépett elő, és egyben Blahó János nagyfőnök szűkebb vezetői köréhez tartozott.

Benkő Sándor kiscsáki gazdálkodó először a hódmezővásárhelyi Papp Lukács Józseftől szerzett tudomást az FGM-ről, majd amikor kapcsolatba került Blahó Jánossal, az be is szervezte a mozgalomba. A nagyfőnök elmondta neki, hogy elsősorban volt katonákat, csendőröket, legfőképpen a kiszipolyozott parasztokat kell a szervezkedés keretein belül felkészíteni arra az időre, amikor majd bekövetkezik Magyarország felszabadítása. Akkor fegyveres felkelést fognak indítani, átveszik a hatalmat a jelenlegi diktatórikus rendszertől, a kommunistákat pedig – mint minden baj okozóit – letartóztatják. Benkő katonaviselt ember volt. 1939-ben vonult be, majd őrzetői rendfokozattal szerelt le. 1943-ban ismét behívták katonai szolgálatra, kikerült a frontra, ahol különféle betegségek mellett légnyomást is kapott, kórházban ápolták, majd végleges alkalmatlansága folytán 1944 júliusában leszerelték. A háború után rövid ideig tagja lett az FKP-nek, majd 1950 legelejétől az illegális FGM-nek, ahol nem-sokára szervezői feladatkörbe került.

A szentetornyai Görbics Béla orvostanhallgatóként egyetemi tanulmányokat folytatott Szegeden, és először Kocsondi Györgytől hallott az FGM létezéséről. Nem-sokára felkereste őt Blahó János, Kovács István és Mérai Kálmán, elbeszélgettek vele különféle politikai kérdésekről, és miután megismerték az álláspontját, Blahó be is szervezte az FGM-be. A szervezkedők átlaga fölötti iskolázottságát figyelembe véve már eredendően főszervezőnek szánták, és megbízták azzal a feladattal, hogy hozza létre az FGM szegedi vonalát.

A felsoroltak voltak, akik az FGM-ben a főszervezői feladatokat ellátták, lényegében tehát a Blahó János által irányított szervezkedési vezérkart képezték. Ebbe a nagyfőnök körüli csoportosulásba azonban még beletartoztak hárman, akik nem elsősorban szervező munkájukkal érdemelték ki a mozgalmon belüli pozíciójukat. Ezek voltak: Négyesi Imre, Kiss Ferenc és Kovács Bálint.

Négyesi Imre fábianszabványi gazdálkodónak először egy Mezei László nevű kiskirálysági kuláklistán szereplő gazdálkodó beszélt arról, hogy a környezetükben működik egy FGM nevet viselő illegális szervezkedés, amely szembe helyezkedik a fennálló rendszerrel. Nem sokkal később az orosházi piacon Négyesi találkozott ismerősével, Kiss Ferencel, akitől azt kérdezte, hogy tud-e valamit az FGM-ről. A megkérdezett közölte, hogy tud, ő maga is tagja a mozgalomnak, közvetlenül a nagyfőnökkel tartja a kapcsolatot, és Négyesi is beléphet, ha akar. Négyesi Imre be akart lépni, de előtte szeretne volna személyesen megismerni a nagyfőnököt, ami azonban Kiss szerint nem biztos, hogy megoldható, ugyanis a mozgalom vezetője nem fogad mindenkit, már csak biztonsági megfontolásból sem. Blahó János azonban Négyesi esetében kivételt tett, Kiss Ferenc javaslatára fogadta, és beszélgetésük során elmondta, hogy a szervezet célja a magántulajdon megvédeése, a vállásszabadság biztosítása és mindennek érdekében a fennálló rendszer megdöntése. A meggyőzés érdekében Blahó nagyot lódítva kijelentette, hogy a mozgalomban a rendőrségnek már a 60 százaléka, a honvédségnek és a vasutasoknak 80 százaléka benne van, sőt még az itt levő oroszok között is van olyan, aki csatlakozott hozzájuk. Mindezt hallva Négyesi is azonnal belépett az FGM-be.

Kiss Ferenc az első világháborúban hadnagyként szolgált a hadseregben, majd a háborút követően fészerezte, és az orosházi takarékszövetkezethez lett könyvelő. Eközben adódott egy kisebb jogsértése tiltott párviadal miatt, majd néhány év múlva egy nagyobb, amikor csalást és okirat-hamisítást követett el, aminek következtében elbocsátották és börtönbüntetésre ítélték. A katonai rendfokozatában vagy visszavetették vagy lefokozták, a második világháború alatt ugyanis gazdasági ellátó területen – GH-s – őrmesterként szolgált. A háború után állás nélkül tengette életét, foglalkozás nélküli volt banktisztviselő státuszában tetszelgett, és környezete tartalékos századosnak hitte, mert nyilván annak adta ki magát. 1949 őszén találkozott Blahó Jánossal, a repülőstízsai múltjának hitt orosházi lakossal, aki elmondta neki, hogy éppen egy FGM elnevezésű illegális rendszerellenes szervezkedést vezet, amelynek célja a fegyveres felkészülésre való felkészülés. Blahó kifejtette, hogy a mozgalom vagy akkor kezd fegyveres akcióba, amikor kezdetét veszi a remélt külföldi beavatkozás, vagy pedig akkor, ha országos kiterjedtségű mozgalmuk annyira megerősödik, hogy az önálló felkelésnek is jó esélyét látják. Az előkészületek során – mint Blahó kifejtette – a rendelkezésükre álló fegyverekkel kiképzési foglalkozásokat is terveztek, csak addig a tagok között nem volt alkalmas személy, aki ezeket levezesse. Kapóra jött hát a tartalékos századosos való találkozás, Blahó azonnal fel is szólította Kiss Ferencet az FGM-be való belépésre, és a katonai kiképzői feladatkör ellátására. Kissnek szemmel láthatóan nem volt nagyon vonzó ez az ajánlat, amikor azonban Blahó közölte, hogy a tevékenységéért némi honoráriumot is kap, a foglalkozás nélküli volt banktisztviselő ráállt a dologra, más elfoglaltsága úgysem volt akkoriban.

Kovács Bálintról mint Blahó egykori munkaadójáról már volt szó, ismeretségük még abból az időből eredt. Blahó jól ismerte Kovács Bálint körülményeit és az egész akkori rendszerrel szembeni elégedetlenségét, így aztán nem volt nehéz dolga, amikor beszervezte őt az FGM-be. Blahó kérésére Kovács Bálint a tanyáján egy helviséget az FGM rendelkezésére bocsátott és ott a kemence tetején voltak elrejtve a mozgalom iratai, a mindennapi tevékenység során lassan ez a tanva vált a szervezkedés központjává.

Az felsorolt személyek néhány további aktív szervezővel kiegészülve alkották az FGM vezérkarát, természetesen Blahó lánossal az élen, aki igen büszke volt nagyfőnöki pozíciójára. Éppen ennek a tisztségnek a megőrzése érdekében Blahó híven követte a Fekete Istvánként megismert és csak Pista bácsiként szólított felettese utasításait, elsősorban azt, hogy fontos konspirációs okból róla senkinek egyetlen szóval sem tehet említést, el nem árulhatja a kilétét, mert az ilyen árulásért is halál jár. Ennek a kötelezettségének Blahó János könnyedén eleget tett, mert valójában Fekete István nevén kívül semmit sem tudott a titokzatos emberről. Az pedig időről időre felbukkant, beszámoltatta Blahót a szervező tevékenység állásáról, és ösztönözte a további munkára, újabb és újabb tagok beszerzésére az FGM-be. Az utasításoknak megfelelően Blahó tolmácsolta ezeket az elvárásokat a főszervezőknek, akik igyekeztek is megfelelni feladataiknak.

A legaktívabb főszervező Kovács István volt, akinek beszervezettei között Varró János volt csendőr, hódmezővásárhelyi-pusztai gazdálkodó, akit csak többszöri rábeszélés után sikerült bevonni a mozgalomba. Kevesebb nehézséget okozott Kovács István számára Olasz Márton, Balogh Ernő, Balogh Sándor, Koncz István és Szabó Béla hódmezővásárhelyi-kutasi gazdálkodók beszerzése, akik valamennyien az FGM tisztség nélküli tagjai lettek. A Kovács István által beszerezett további tagok önálló beszerzésük vagy beszerzéseik által szervezőkké váltak. Ilyen volt Gaál Sándor hódmezővásárhelyi-pusztai gazdálkodó, aki beszervezte Héjja Istvánt. A hódmezővásárhelyi Mérai Kálmán Kovács István ígéretes beszervezettjének bizonyult, akinek sikerült bevonnia az FGM-be Juhász Nagy Istvánt. Már-már főszervezőt láttak benne, amikor személyi ellentétek, gyanúsítgatások következtében ez a szervezkedői karrier derékba tört, végül Mérai a teljes passzivitásba vonult vissza. Török Imre hódmezővásárhelyi gazdálkodó már sikeresebb beszerzése volt Kovács Istvánnak, ő ugyanis beszervezte Gulyás Jánost és Brigesbauer Károlyt.

Kovács István legsikeresebb beszerzése Ambrus János volt, akihez gyermekkori barátság fűzte. Miután megtörtént Ambrus János sikeres bevonása az FGM-be, ő maga is nekilátott a szervezőmunkának. Beszervezte Olasz Imrét, Gál Lászlót, Rostás János hódmezővásárhelyi gazdálkodót, Juhász Nagy Sándort, Papp Lukács Józsefet és Nagy Ferencet. Az utóbbi kettő újabb egy-egy beszervezést hajtott végre. Papp Lukács József beszervezte Ménesi János kézbesítőt, aki nagy ismeretségi körrel rendelkezett, Nagy Ferenc pedig Szőke Pált. Feltétlenül szólni kell még Kovács István két közvetlen beszerzéséről. Az egyik Besenyei János rendőr szakaszvezető, a másik Südi Sándor rendőr szakaszvezető volt, mindkettő a hódmezővásárhelyi kültelki – székkutasi – lovasőrsön szolgált. A két rendőr a székkutasi kocsmában ismerkedett meg Kovács Istvánnal, aki meghívta őket a tanyájára. A kocsmai beszélgetés során is, meg két hét múlva a tanyán is Kovács István azt tapasztalta, hogy Besenyei is és Südi is elégedetlen

a fennálló rendszerrel, ezért elhatározta, hogy beszervezi őket az FGM-be. Meggyőzős-ként alapos túlzással elmondta nekik, hogy a környéken van olyan rendőrőrs, ahol a pa-rancsnoktól kezdve mindenki be van szervezve az FGM-be. A mozgalom elsődleges cél-jaként a kuláklistán szereplők elhurcolásának megakadályozását határozta meg, és a szervezést vállaló rendőröknek feladatul jelölte ki, hogy ha tervezett kulákelhurco-lásról hallanak, azt soron kívül közölgék vele, valamint azt is, ha megtudnák, hogy a ha-tóság az FGM nyomára bukkant. Besenyei a számára meghatározott feladatokat nem tudta végrehajtani, mert rövidesen elhelyezték a székkutasi rendőrőrsről.

Benkő Sándor főszervezői tevékenysége igen sajátosan alakult, ő ugyanis 1949 legelején kapcsolatba került egy kondorosi illegális szervezkedő csoporttal, amelynek vezetőjét és több tagját rövidesen őrizetbe vett az ÁVÓ, és valamennyiüket börtönbün-tetésre ítélték. A csoportosulás szabadon maradt tagjai beszüntették tevékenységüket. Amikor 1950-ben Benkő Sándor kapcsolatba került Blahó Jánossal és szerveveztek az FGM-be, elhatározta, hogy a korábbi kondorosi szervezkedők azon tagjaival felve-szi a kapcsolatot, akik megúszták az ÁVO eljárását, és beszervezi őket a Blahó által ve-zetett FGM-be. Ezt az elképzelését valóra is váltotta, és szervezte az FGM-be Zahorecz Andrást, Madarász Lajost, Szendi Horváth Józsefet, Szendi Horváth Sán-dort, Baki Vincét, Maginyecz Mihályt, Szendi Horváth Ferencet és Seffer Andort.

D. Szilágyi Sándor szervezte be az FGM-be G. Szabó István szentesi gazdálko-dót, Makó Pált és Kunos Ferenc kiskirálysági gazdálkodót. Kunos esete említést érde-mel, mert amikor D. Szilágyi mint volt FKP-tagot be akarta szervezni, ő vállalkozott is az együttműködésre, de ragaszkodott ahhoz, hogy megismerhesse a mozgalom első számú vezetőjét. D. Szilágyi közbenjárására ez meg is történt, és Orosházán találko-ztak Blahó Jánossal, aki ekkor elmondta, hogy az FGM országos kiterjedtségű, sőt is-mét lódítva egy nagyot azt is közölte, hogy Csehszlovákiában és Romániában is műkö-dik a szervezet. A mozgalomra azért van szükség, hogy háború esetén a külföldi felszabadító csapatoknak segítséget tudjanak nyújtani, ez a támadás pedig Szegednél Jugoszláviából fog indulni, az egész mozgalom hátterében pedig az amerikaiak állnak. Blahó nagyotmondásai megtették a hatásukat, Kunos Ferenc nagy lelkesedéssel kez-dett hozzá immár szervezőként az új tagok mozgalomba történő bevonásához. Első-ként Kozák Flórián kiskirálysági középparasztot kereste fel, és szervezte az FGM-be, majd őt Határ Pál ugyancsak kiskirálysági gazdálkodó követte a Kunos által szervezettek sorában, akiket további egy-egy kiskirálysági illetve gádorosi gazdálko-dó – Karis András és Ágoston György – követette. Ezek négyen azonban egy idő múl-va kényszerűen kiváltak az FGM-ből, mert tettelesen bántalmazták a kiskirálysági Lenin tszcs elnökét, amiért mind a négyüket internálták. Pedig Ágoston Györgynek az FGM-be bevonásához a vezetés szép reményeket fűzött, hiszen ő már bizonyos politi-kai múlttal rendelkezett, 1945 után az FKP tagja lett, majd 1947-ben a Pfeiffer-párt-hoz csatlakozott, mellel kuláklistán szerepelt.

A Kunos Ferenc által szervezettek sorában Héjja János kuláklistán szereplő nagymágosi gazdálkodó, egykori levante segédoktató következett, aki végig tagja ma-radt az FGM-nek. Nem így a Kunos által szervezett Zábrák Pál kiskirálysági kulák-nak minősített gazdálkodó, akit – miután kitelepítettek –, a szervezkedés programja-

in nem tudott résztvenni tovább. A legsikeresebb beszerzése Kunos Ferencnek az volt, amikor Tamási István kiskirálysági gazdálkodót vonta be a az FGM szervezkedésbe. Tamási István ugyanis további tagokkal bővítette a mozgalmat, így ő is szervezővé vált és beszerzettei közül elsősorban Dorogházi Dezső rendőr őrmestert és Csaba János rendőr szakaszvezetőt kell megemlíteni a kiskirálysági lovas rendőrőrsről. A két rendőr egy alkalommal a tanyáján kereste fel Tamásit és az után érdeklődtek, hogy nemsokkal előttük ki járt ott nála motorkerékpárral. Mivel a látogató Blahó János volt, Tamási ezt nem akarta megmondani, mire a rendőrök közölték, hogy úgyis tudják és tudnak az FGM-ről is. Tamási és a rendőrök beszélgetni kezdtek, amikor kiderült, hogy a két rendőr is elégedetlen a fennálló rendszerrel – Csaba már a háború előtt is rendőr volt – aminek hallatán Tamási István megkísérelte beszervezni őket, és a próbálkozás sikerrel járt. Dorogházi és Csaba azzal a feltétellel vállalta az együttműködést, ha az FGM vezetése a legnagyobb titokban tartja a kilétüket, vállalták, hogy elnézőek lesznek a kulákokkal szemben, és ha eljön az ideje, fegyverrel is támogatják a mozgalmat. Kunos Ferenc és Tamási István, bár csupán szervezők voltak, az eredményeik alapján az FGM legfelsőbb vezetéséhez közel álltak.

Kocsondi György főszervező beszerzése közül leginkább Libor János szentetornyai gazdálkodó érdemel említést, aki 1938-tól a MÉP tagja volt, leventecsoport vezetőként is tevékenykedett, 1944 decemberében pedig belépett az FKP-ba. Libor már a MÉP-ben is tagtoborzással foglalkozott, így a szervezői feladatkör nem volt idegen a számára, valamint kisebb politikai előadások megtartására is képes volt. Mindezt alátámasztja egy későbbi jellemzése, amely a bernátkúti internáló táborban készült róla. „Rendkívül ravasz. ... A letűnt Horthy-rendszer gátlástalan kiszolgálója. ... Bibliaforogató, vallásos. ... Vezető egyéniség, véleménye irányt mutat az internáltak számára”.

Az FGM-be kerülése után Libor János is nagy lendülettel látott hozzá az új tagok szervezkedésbe történő bevonásához. Ennek során beszervezte Dimák Jánost, Veigler Géza orosházi kulákot, Csiszár Ferencet, Németh János orosházi kulákot, Csapó József volt csendőrt, akkor már gádorosi gazdálkodót, Akla Lajos szentetornyai lakost és Szántó Lajos orosházi gazdálkodót. Libor János kapcsolati körében – de nem mint az FGM tagját! – kell megemlíteni Bánfalvi Lajos szentesi tanítót, akinek a későbbiekben mégis majdnem szerepe lett a mozgalomban. Az mindenképpen megállapítható, hogy a Libor János által beszervezettek közül a legeredményesebb további munkát mint szervező Szántó Lajos végezte. Libor rövidesen főszervező lett, sőt, nem sokára Szántó Lajos is a főszervezők sorába emelkedett.

Szántó Lajos beszerzése közül feltétlenül említést érdemel Héjja László gazdálkodó, Bartók Zoltán hódmezővásárhelyi újságíró, Radics Ferenc hódmezővásárhelyi gazdálkodó, Fejes Mihály hódmezővásárhely-pusztai vadór, Baranyai István gazdálkodó, Dajkó István orosházi gazdálkodó, Vígh Imre gazdálkodó, Juhász Nagy Vilmos orosházi gazdálkodó és Zsoldos Lajos nagykirálysági gazdálkodó. A felsoroltak közül Vígh Imre beszervezte Kosztolányi György gazdálkodót, Berta István pedig Molnár Lajos korábbi a MÉP, majd az FKP tagja gazdálkodót, Séllei Ferenc pusztaföldvári középparaszt gazdálkodót és Tóth Pál ugyancsak pusztaföldvári gazdálkodót. Berta beszerzettei közül Molnár Lajos hajtott végre további beszervezést, és bevonta

az FGM-be Illés Bertalan gazdálkodót. Zsoldos Lajos is végrehajtott újabb beszerzéseket és Hartig Gyula gazdálkodót, Zsoldos Sándor gazdálkodót és Maróti István gazdálkodót vonta be az FGM-be. Kiemelést érdemel a Szántó Lajos által beszervezettek közül Juhász Nagy Vilmos, aki beszervezte az FGM-be Király Lajos hódmezővásárhely-pusztai gazdálkodót, Gombkötő József kardoskúti gazdálkodót, Sin Lajos kardoskúti gazdálkodót, Bánki Horváth Ferenc orosházi gazdálkodót, volt honvéd főhadnagyot, Jankó Béla gazdálkodót, Bubik János békéssámsoni gazdálkodót, Kiss András kardoskúti gazdálkodót, Kun Sándor és Herczeg István ugyancsak kardoskúti gazdálkodókat. Ez az utóbbi kettő további beszerzéseket is végrehajtott, így Kun Sándor beszervezte az FGM-be Czikora Lajos gazdálkodót, Herczeg István pedig Gyöngyösi János vállalkozót.

Görbics Béla – mint láttuk – annak az elvárásnak köszönhetően kapta meg a főszervezői címet, hogy ő fogja kialakítani illetve megszervezni az FGM szegedi részlegét. Ennek az elvárásnak azonban Görbics Béla nem felelt meg, mert mindössze Dirák Sándor, Kecskeméti Mihály és Oránicz József egyetemi hallgatókat vont be tessék-lássék az FGM-be. Ennek oka a jelek szerint az volt, hogy Görbics Béla nem tudott azonosulni a Blahó János és közvetlen környezete által képviselt vezetési stílussal, és egy idő után kísérletet tett arra, hogy kivonja magát az FGM-ből. Egy alkalommal szegedi rokonainál megismerkedett Hegedűs Gyulával, aki ácsként dolgozott, a háború előtti évtizedekben rendőr volt, a háború alatt pedig már detektívként szolgált bűnügyi vonalon, majd 1946 szeptemberében „B” listára tették. Egy újabb találkozás alkalmával Görbics említést tett Hegedűs Gyulának az FGM-ről és arról is, hogy a vezetők viszálykodása miatt szívesebben csatlakozna egy hasonló szegedi szervezkedéshez. Az említett szándékáról jó helyen tett említést, mert Hegedűs Gyula közvetett úton tudomással bírt a szegedi Kereszt és Kard Szövetség Szögi József vezette csoportjáról, illetve ismert egy volt rendőr törzsőrmestert, aki – ha ugyan tag nem is volt a KKSZ-ben – közvetlen kapcsolatban állt akkor a mozgalomhoz tartozókkal. Hegedűs összeismertette ezt a volt rendőrt Görbics Bélával, de az sajnálattal közölte, hogy néhány nappal korábban a KKSZ tagjait a szegedi ÁVO őrizetbe vette.

A felsorolt közel száz fő alkotta az FGM legaktívabb tagságát illetve a vezetőket. Ez az illegális mozgalom azonban a térségben a maga nemében a legnagyobb volt, márcsak azért is, mert a konkrétan szervezetteken kívül nagyon sokan voltak olyanok, akik – mivel egyetértettek a célkitűzésekkel – alkalmanként megjelentek egy-egy összejövetelen, és lényegében tagnak számítottak. Ennek a körnek a legjelentősebb képviselőit is érdemes – a teljesség igénye nélkül – felsorolni, különösen azokat, akik kisebb-nagyobb szerepet néha vállaltak, ha nem is olyan jelentőset, mint az előbbieket.

Legelsőként szólni kell Karkus István székkutasi borbélyról, akinek a műhelyében nagyon sok környékbeli ember is megfordult. Oda járt borotválkozni a székkutasi rendőrösről Király Gy. Károly rendőr szakaszvezető és Szabó 6. Imre rendőr tizedes is, akikről Karkus István a beszélgetésük során megállapította, hogy nincsenek megalégedve a helyzetükkel, általában a fennálló rendszerrel. Ezen az alapon a borbély rövidesen beszervezte az FGM-be mind a két rendőrt, akiknek feladatául határozta meg, hogy soron kívül jelezzék, ha a hatóság az illegális mozgalomnak

a nyomára bukkanna. Csáki Kálmán hódmezővásárhelyi lakost, a hódmezővásárhelyi Kenéz Pál szervezte be az FGM-be, a későbbiekben közvetlen kapcsolattartója Dajkó István lett. Pusztai Antal sorkatonai szolgálatot teljesített és 1950 nyarának elején eltávozáson volt Orosházán a szüleinél. Ekkor a barátja, Viski János említést tett neki az FGM-ről, majd másnap egy vendéglői beszélgetés során be is lépett a mozgalomba. Ebben a körben megemlítendő még Fejes Mihály, aki Kersmajer József beszerzője volt.

Az FGM-tagok közül említést érdemel még Tóth Imre, Őze Lajos, Balogh Gábor, Varga István, Németh Bálint, Bakai Pál, Varga Miklós, Kátai Pál, Török Bálint hódmezővásárhelyi; Dominkó Sándor, Holeczka Ferenc, Mezei László kiskiráltság; Király András, Tompa István, Baranyai Imre, Szula Bálint, Rostás Márton, Makó Lajos, Juhász Nagy Mihály, Varga Béla, Ökrös János orosházi gazdálkodó, valamint Varga Ferenc, Kiss Lajos, Juhász Imre és Süle Lajos.

Az FGM tagjai különböző programokon találkoztak egymással, amelyek által lényegében a szervezeti élet megvalósult. A kapcsolattartást illetően legelőször szólni kell arról, hogy Blahó János miként tartotta a kapcsolatot az általa Fekete Istvánként ismert emberrel, bár inkább ez a bizonyos Fekete István tartotta a kapcsolatot Blahó Jánossal. Blahónak ugyanis semmiféle lehetősége nem volt arra, hogy felvesse a kapcsolatot a titokzatos Fekete Istvánnal, mindig csak az jelentkezett nála, de ezekben a jelentkezésekben sem volt semmiféle rendszeresség. A már említett találkozások után egy alkalommal Orosházán a Szentesi utcában toppant váratlanul Blahó János elé Fekete István. Érdeklődött arról, hogy miként áll a szervezőmunka, újabb utasításokat adott, pl. a pénzgyűjtést illetően, majd megállapodtak, hogy a jövőben általában havonként egy alkalommal fognak találkozni. A későbbi találkozásokra már úgy került sor, hogy Fekete István egy futárt küldött Blahó Jánoshoz, és megüzente a soron következő találkozás helyét és idejét. Előfordult, hogy az volt az üzenet, azonnal menjen a megadott helyre, mert Fekete István találkozni akar vele. Találkozási helyek voltak Orosházán, Hódmezővásárhelyen, a Szentesi és Orosháza közötti műút egy megadott helyén, az algyői híd és a kopáncsi vasútállomás közötti úton egy megadott helyen, stb. Ez az utóbbi találkozás igen emlékezetessé vált Blahó János számára.

Fekete István találkozásai alkalmával azt is elmondta Blahó Jánosnak, hogy az FGM-nek országosan egy hústagú vezetősége, van és ezek közül ő csak az egyik. Az általa irányított szervezkedési régióhoz tartozik Baja, Szeged, Makó, Szolnok, Orosháza, Békéscsaba, Hódmezővásárhely és ezek környéke. A felső irányítás és az utasítások Baján keresztül érkeznek hozzá Szegedre, és ő ezeket továbbítja Blahó Jánoshoz és a hozzá hasonló területi nagyfőnökökhöz. Amikor a beszervezett FGM-tagok, különösen a főszervezők és szervezők egy csoportja követelni kezdte Blahótól a felső irányító megnevezését, egyre kínosabbá vált a helyzete, elárulni azonban nem merő, félt ugyanis a reá nézve akár tragikusan is végződhet – Fekete István elárulására beigért – következményektől.

Miután világossá vált, hogy Fekete István Szegedről érkezik a vele való találkozásokra, egy alkalommal Blahó János vakmerő lépésre szánta el magát. Ez akkor volt, amikor a kopáncsi állomás közelében találkoztak. A vonatra várva még az állomás mellett is a szervezkedés dolgairól beszélgettek, amikor pedig befutott a vonat,

Fekete István felszállt, hogy elutazzon Szegedre. Egy hirtelen ötlettől vezérelve Blahó János a már mozgó szerelvény utolsó kocsijának hátsó peronjára felugrott, és onnan kémlelte a leszállókat, nézte, hogy vajon Fekete hol fog leszállni, hova fog menni. Szeged-Rókus állomáson Fekete leszállt, nagy óvatosan Blahó is követte, és úgy döntött, ha már eddig eljött, elmegy még tovább is. Fekete István villamosra szállt, és ezt tette Blahó is. Csakhogy az első megállónál a vele egy kocsiban utazók közül két határozott fellépésű férfi odalépett hozzá, és különösebb bemutatkozás nélkül ellentmondást nem tűrően leszállították a villamosról. Kemény hangon felszólították, hogy ne kövesse a főnökét, mert ha még egyszer ezt megteszi, félreállítják. A félreállítás mikéntjéhez kétség sem férhetett. Blahó gyorsan visszament az állomásra, és amint csak tehetett, visszautazott Orosházára.

A következő találkozón Fekete István hozta szóba az esetet, a konspirációs szabályok megsértésének minősítette Blahó János cselekedetét, és magyarázatként elmondta, hogy az FGM karhatalmi csoportjának tagjai szállították le a villamosról, akik biztosítást végeztek. Blahó János ezt a magyarázatot természetesen elfogadta, és a történetek által az egész mozgalom jelentősége tovább nőtt a szemében, hiszen lám: a központnak még ilyen kényes feladatok ellátására alkalmas karhatalmi csoportja is van.

Blahó János persze nagyot tévedett. Az FGM-nek nem volt semmiféle hűsz fősz országos vezetősége és nem volt karhatalmi csoportja sem. Az tény, hogy a Blahó János által vezetett csoporton kívül azonos elnevezéssel volt csoport a Dunántúlon is, de azok semmit sem tudtak a tisztántúliakról, míg Blahóéknak, illetve csak Blahónak Fekete tett említést a dunántúliakról, akik – mint félrevezetően mondta – a Bakonyban fejtik ki illegális tevékenységüket. Nem volt semmiféle szegedi központ sem, mert ha lett volna, akkor Görbics Béla szegedi próbálkozását nem kellett volna erőltetni. Létezett viszont Fekete István, aki Szegedről járogatott titokzatos módon – mint láthattuk – kellő biztosítással Blahó Jánoshoz az FGM-t irányítani, a szervezkedés eredményéről tájékozódni. A titkosszolgálati szakmában konspiratív módszerként létezik az operatív figyelés. Ennek az a célja, hogy többnyire követés útján megállapítsák emberek adatait, kapcsolatait, találkozásait, lakását, munkahelyét, stb. Az erre a célra létrehozott brigádok megfelelő speciális képzettséggel rendelkeznek, el vannak látva a szükséges eszközökkel, és ezáltal képesek úgy működni, hogy a tevékenységükből a megfigyelt személy semmit nem vehet észre. A maga egyszerű módján ilyen feladatra vállalkozott társak és eszközök, és főként képzettség híján Blahó János. Követni akarta Fekete Istvánt a lakásáig vagy a munkahelyéig, hogy végre megtudjon valamit arról a titokzatos emberről, aki őt az egész szervezkedés elindítására rávette, és aki kezdetől fogva irányítja.

Csakhogy éppen a különös, a hétköznapi halandó számára alig-alig ismert szakmában már régen kitalálták a figyeléssel szemben az úgynevezett ellenfigyelés módszerét is. Ezt akkor alkalmazzák, ha a titkosszolgálat tisztje, vagy fontosabb ügynöke egy jelentős feladat – pl. konspirált találkozó – lebonyolítására indul. Ilyenkor egy figyelő brigád megfelelően álcázva, a környezetbe lehetőleg beleolvadva követi őt és azt figyelik – semmi mást! –, hogy bármiféle ellenérdekelten oldalról a biztosított embert nem vonta-e valaki figyelés alá, akár csak olyan primitív megoldással is, mint azt

Blahó János tette. Ennek a karhatalminak elnevezett csoportnak a tagjai egészen biztosan már a kopáncsi állomáson ott tébláboltak az utasok között. Azt kellett figyelniük, hogy az általuk biztosított Fekete Istvánnak nem ered-e valaki (vagy valakik) a nyomába. Mindenképpen látniuk kellett Blahó felkapaszkodását a vonatra. Ez még nem volt baj. Még az sem, hogy egészen Szegedig elkísérte nagy titkon Fekete Istvánt, hiszen az sem volt titok, hogy Szegedről jár ki az FGM-t irányítani. A vészhelyzet akkor állt elő, amikor Blahó ennél is tovább lépett, és a villamoson is utánaeredt Fekete Istvánnak. Ekkor már közbe is léptek, és megakadályozták Blahó akciójának további folytatását, és netán Fekete István kilétének a kitudódását.

Bizonyítékok hiányában egyértelműen nem állapítható meg, hogy mindezek alapján ki volt Fekete István, és kik biztosították az orosházi és környékbeli útjait profi módon végrehajtott ellenfigyeléssel. Azt azonban leszögezhetjük, hogy nem holmi amatőr szervezkedők voltak.

Az FGM vezetői 1949 őszétől elkezdtek értekezleteket tartani, eleinte ritkábban, később már sűrűbben. Ahogyan nőtt a szervezkedés létszáma, úgy került sor egyre több megbeszélésre, ahol leginkább politikai kérdéseket vitattak meg, legfőképpen a saját sorsuk alakulása foglalkoztatta őket. Az értekezletekre hol az egyik, hol a másik tanyán került sor, rendszerint jóval a sötétedés után kezdték, és nem ritkán az éjszaka közepéig eltartottak ezek a megbeszélések. A résztvevők száma általában 15-20, legfeljebb 30 fő volt. Példaként ragadjunk ki most néhány ilyen értekezletet, amelyeken a megjelenés az FGM-tagok nagy részere a mozgalomban való részvételt jelentette.

1949 decemberében Kovács István tanyáján volt egy értekezlet, amelyet Blahó János tartott, a résztvevők a szervezők voltak, mint pl. Kovács István, D. Szilágyi Sándor, Kunos Ferenc, Libor János, Szántó Lajos, stb., akik mind beszámoltak az általuk addig végzett szervező munkáról. Nem sokkal később ugyancsak Kovács István tanyáján gyűltek össze. Kosztolányi György, Mérai Kálmán, Gál László, Papp Lukács József, Török Imre, Gaál Sándor, Ambrus János, Kovács István és még néhány tagnak Blahó tartott tájékoztatást arról, hogy a szervezkedés célja egyre inkább a tagok megvédése lesz a mind gyakoribb kulákelhurcolásoktól, internálásoktól. Ekkor Blahó korholta a jelenlevőket, hogy a mozgalom kiadásaira kevés pénzt gyűjtöttek össze. Még ugyanebben a hónapban volt egy összejövetel Kocsondi György tanyáján, majd Tóth Imre tanyáján is, részben az előbbiekkal azonos, részben újabb résztvevőkkel.

A Gombkötő József tanyáján 1950 tavaszán megtartott értekezlet előadója Libor János volt. A jelenlevők között megtalálható volt Héjja István, Jankó Béla, Herczeg István, Gyöngyösi János és mások. Még ugyanebben a hónapban értekezlet volt Dominkó Sándor tanyáján Tóth Pál, Séllei Ferenc, Berta István, Szántó Lajos és mások részvételével. Az előadó az akkorára már főszervezővé előlépett Szántó Lajos volt, aki kijelentette – nyilván a Blahó Jánostól kapott tájékoztatás alapján –, hogy az FGM-ről a szovjetek is tudnak. Közölte, hogy ha a rendőrség valakit üldöz, az időben szóljon, mert a mozgalom ki fogja szabadítani, mert van egy olyan felfegyverzett szervezetük, amely ha kell, a rendőrséget is megtámadja. Ezen az értekezleten is elhangzott a pénzügyítés szükségessége, mert nagyon sok a mozgalom kiadása.

1950. májusban volt egy értekezlet Holeczka Ferenc tanyáján, amelyen többségükben a fiatalabb korosztályhoz tartozók vettek részt, úgy mint Séllei Ferenc, Tóth Pál, Berta István, Baranyai István, Kovács István és még kb. 5-10 fő. Ekkor Kovács István főszervező volt az előadó, aki bírálta a jelenlevőket, mert nagyon visszaesett a szervezőmunka lendülete. Mint mondta, a Dunántúlon már sokkal jobban állnak az FGM szervezésével, mert a Viharsarokban még csak 80.000 ember van beszervezve. Kovács István is minden bizonnyal Blahó Jánostól hallotta ezeket az adatokat, aki viszont vagy Fekete Istvántól nyerte ezeket a valótlan értesüléseket, vagy saját maga találta ki azokat.

A Négyesi Imre tanyáján 1950. júniusában megtartott értekezleten jelen volt Őze Lajos, Németh Bálint, Varga István, Balogh Sándor és többen olyanok is, akik formailag nem is lettek beszervezve az FGM-be, de részt vettek ezen az értekezleten. Blahó János Kiss Ferencet küldte ki Orosházáról előadónak, aki elmondta, hogy ő a múltban százados volt, ha megváltozik a rendszer, állást fog kapni. Kijelentése szerint már nagyon sokan vannak országsszerte az FGM-ben. Orosházán és környékén 16.000 a tagok száma, az angol megszállás rövidesen bekövetkezik, a szerb-horvát határon túl egy erős felfegyverzett magyar hadsereg is várja a beavatkozást, illetve bevonulást. Arról is szólt, hogy az ÁVH tagjai között is vannak beszervezettek, az oroszok pedig fegyverekkel segítik a mozgalmat. Ezek után a képtelenségek után Kiss Ferenc a kiadásokra terelte a szót, mint mondta, az olyan kiszállások is, mint az övé, pénzbe kerülnek. Erre az egyik jelenlevő megjegyezte, hogy annyira nem tartja komolynak az FGM-et, mint gondolnák, és ezért a hadikölcsön jegyzését korainak tartja. Egy másik felszólaló azt hangoztatta, hogy ígérni már sokat ígértek, de még semmit sem kaptak az FGM-től.

A hódmezővásárhely-pusztai Süle Lajos tanyáján 1950 júliusában volt egy értekezlet, amelyet a nagyfőnök, Blahó János tartott. A jelenlevők – Benkő Sándor, Libor János, Szántó Lajos, Juhász Nagy Vilmos, Baranyai István, Dajkó István, Kunos Ferenc és még legalább 10 fő – előtt kijelentette, hogy az FGM főleg a Dunántúlon, ott is a Bakonyban rendelkezik számottevő fegyveres erővel, és rövidesen eljön az ideje annak, hogy akcióba lépjenek. Blahó János beszéde végén most is – mint mindig – a pénzgyűjtést szorgalmazta.

A pénzbeli adományokat tagdíjként kezelték, azonban a befizetések nem voltak kötelezőek. Volt aki többet adott, volt aki csupán kevésbé járult hozzá a kiadásokhoz. Példaként említhető Kozák Flórián, Agoston György, Zábrák Pál, akik 100-100 Ft-ot adtak, Négyesi Imre 230 Ft-ot, Héjja János 30 Ft-ot, Kunos Ferenc 500 Ft-ot, Benkő Sándor a kondorosiaktól 600 Ft-ot gyűjtött össze, Németh Bálint a környezetétől 180 Ft-ot szedett össze, Berta István 20 Ft-ot adott, Molnár Lajos, Séllei Ferenc, Németh János, Tóth Pál csupán 10-10 Ft tagdíjat fizettek. A pénzt általában a szervezők és a főszervezők gyűjtötték össze, és bevitték Orosházára Blahó Jánosnak, de arra is volt példa, hogy a nagyfőnöknek nem volt türelme kivárni a pénzbevitelt, és vagy maga ment ki egy-egy településre érte, vagy kiküldött valakit pl. Kiss Ferencet. Az FGM fennállása alatt a legtöbb pénzt, kb. 10 000 Ft-ot Szántó Lajos gyűjtötte össze. Mindent egybevetve a szervezkedés időtartama alatt kb. 20 000 Ft gyűlt össze, más adatok viszont arról szólnak, hogy ez lehetett akár 30 000 Ft is.

Blahó János néhány hónapig egy kölcsönkapott motorkerékpárral járta a tanyavilágot és szervezte az FGM ügyeit. Amikor elegendő pénzük gyűlt össze, elutazott Szegedre és ott egy műszerérmestertől vásárolt több mint 10 000 Ft-ért egy 250 köbcentiméteres Puch motorkerékpárt. A későbbiekben ennek a motorkerékpárnak a fenntartása – üzemanyag, javítás, stb. – is az FGM által összegyűjtött pénzekből történt. Ugyancsak a tagoktól összegyűjtött pénzekből adott Blahó János a katonai oktatásért néhány száz forintot Kiss Ferencnek, megtérítette a vonatjegy árát, valamint egy-egy katonai kiképzés alkalmával teljes ellátásban is részesítették. Mindezek mellett a nagyfőnök havi 200-300 Ft-ot a saját megélhetésére is fordított a tagdíjakból és adományokból, hiszen a szervezkedés irányítása mellett dolgozni már nem nagyon maradt ideje, és állandó munkahelye ebben az időben nem is volt.

Egy közel hitelesnek tekinthető kimutatás szerint az FGM-nek a következő fegyverek álltak a rendelkezésére: 1 db villámgéppuska, 1 db villámgéppuska cső, 1 db német könnyűgéppuska, 1 db engedély nélküli vadászpuska, 11 db katonai puska, 1 db. FÉG céllövő puska, 14 db pisztoly, 4 db szurony, 3 db kézigránát, 1 db géppuska heveder, 5 db géppuska dobtár, több mint 1000 különféle töltény, néhány aknagutacs, kb. 1 kg puskapor és egyéb fegyveralkatrészek. Ezek a fegyverek a szervezkedés megindulásakor már az egyes tagok birtokában voltak, a háború alatt a front átvonulásaikor szétszórt fegyverek voltak ezek, amelyeket a környékbeliek összeszedtek és különböző helyeken rejtgettek. A fegyverek többsége használható állapotban volt, de egy részük ránézésre is igen lepusztult, gyaníthatóan használhatatlan volt. Az FGM tagok közül fegyvere volt Blahó Jánosnak, Török Imrének, Kovács Istvánnak, D. Szilágyi Sándornak, Rostás Jánosnak, Kunos Ferencnek, Kocsondi Györgynek, Szőke Pálnak, Héjja Jánosnak, Görbics Bélának, Zsoldos Lajosnak, Gál Lászlónak, Csapó Józsefnek, Szendi Horváth Józsefnek, Juhász Nagy Istvánnak, Juhász Nagy Vilmosnak, Olasz Imrének, Hartig Gyulának, Molnár Lajosnak, Héjja Istvánnak, Brigesbauer Károlynak, Négyesi Imrének, Kosztolányi Györgynek, Papp Lukács Józsefnek, Gaál Sándornak és Csáki Kálmánnak. Ezek között volt, akinek több fegyver is jutott, volt akinek csupán néhány lőszer.

A többi korabeli szervezkedéshez képest az FGM tehát fegyverekkel viszonylag jól el volt látva. S ha már voltak fegyverek és a felülről jött utasításnak megfelelően fegyveres felkelésre készülődtek, a valóságban is készülniük kellett arra az időre, amikor bekövetkezik a rendszer megváltozása, és elérkezik az ő akcióba lépésük ideje. A felkészülés katonai kiképzést jelentett, amelyre Blahó János adott utasítást és amelynek végrehajtására, irányítására szervezte be az FGM-be Kiss Ferencet. A résztvevők elsősorban azok voltak, akikre az akcióba lépés idején fegyveres csoportok vezetését szándékoztak rábízni. Fegyveres katonai kiképzésben részesült többek között Seffer Andor, Baki Vince, Zahorecz András, Madarász Lajos, Szendi Horvát Sándor, Szendi Horváth József, Mérai Kálmán, Gál László, Olasz Márton, Papp Lukács József, Olasz Imre, Török Imre, Gaál Sándor, Kovács István, Csáki Kálmán, Héjja László, Kovács Bálint, Szántó Lajos, Héjja István, Bánki Horváth Ferenc és Dajkó István.

A katonai kiképzésre különböző tanyákon került sor, szinte mindig az éjszakai órákban. Az esetek többségében Kiss Ferenc elméleti oktatást tartott a háború előtti

hadserég szolgálati szabályzatából, tereptanból és térképismeretből, fegyverismeretből és harcászati szabályzatból. Az ilyen foglalkozásokra azok, akik fegyverrel rendelkeztek fegyverrel is érkeztek, és azok szétszedésével-összerakásával gyakorolták a fegyverismeretet. Akinek pedig nem volt fegyvere, az a mások fegyverével gyakorolta ugyanezt. Összesen 8-10 alkalommal volt katonai kiképzés, amelyeken egyenként 15-20 fő vett részt, alkalmanként Bláhó János is ellenőrizte ezeket a foglalkozásokat. Az elméleti képzésen túl egy alkalommal – ugyancsak az éjszakai órákban – Kovács István tanyáján harcászati gyakorlatot is tartottak. Kiss Ferenc a tanya udvarán álló gémeskutat kinevezte egy megtámadandó ellenséges objektumnak – pl. rendőrségi épületnek – és a tanya különböző pontjairól kiindulva, a célobjektumot bekerítve, rohammal kellett elfoglalni a gémeskutat. Az FGM jelenlevő tagjai ezt a feladatot is teljes komolysággal végrehajtották, hiszen ők a politikai kérdésekkel foglalkozó értekezleteken hallottak alapján valóban tudatosan készültek az elnyomó diktatúra megdöntésére, a már-már tarthatatlan helyzet megváltoztatására. Hogy mennyire így volt ez, azt mutatják a következő esetek is.

1950 tavaszán Bláhó János riadót rendelt el, mert híre érkezett, hogy egy csoport államvédelmis érkezett – talán a fővárosból? – azzal a céllal, hogy Kiskirályságon több kuláklistán szereplő gazdálkodót összeszedjenek és elhurcoljanak. A kiértesítés alapján többeknek fegyveresen a főhadiszállásnak számító Kovács Bálint-féle tanyán kellett gyülekezniük. Az elrendelt riadónak megfelelően kb. 15 fő meg is érkezett, köztük volt Kovács István, Gál László, Juhász Nagy István, Török Imre, Gaál Sándor, Olasz Márton, Varró János, Nagy Ferenc, Olasz Imre és természetesen a házigazda Kovács Bálint. Az egybegyűlteket valamennyien kerékpárra ültek, és fegyvereikkel együtt elmentek egy előre meghatározott kiskirálysági tanyára, ahova rövidesen megérkezett Bláhó János is, Csapó József által kísérve. A nagyfőnök közölte, hogy a riadó le van fűjva, mindenki elmehet haza, vaklárma volt az egész, semmiféle kulákösszeszedés nincs, államvédelmisek sem érkeztek sehonnan.

Egy másik alkalommal Bláhó János próbariadót rendelt el. 1950 júniusában a nagyfőnök Szántó Lajoson keresztül kiértesített több FGM-tagot, hogy a következő éjszaka Dajkó István tanyáján gyülekezzenek, mert a feltételezés szerint nagyszámú államvédelmis érkezett Orosházára azért, hogy a mozgalmukban részt vevőket letartóztassák. Az FGM felfegyverkezve összegyűlt tagjainak az lett volna a feladata, hogy az elfogásukra érkezett államvédelmiseknek ellenálljanak és a mozgalom tagjainak elhurcolását megakadályozzák. Az összegyűlt fegyveresek másnap hajnalig tartózkodtak a tanyán, aztán szétszéledtek, egyenként hazaszállingóztak.

A harmadik alkalom már-már éles helyzetben bonyolódott le. D. Balogh József rendőr szakaszvezető és Südi Sándor rendőr tizedes székkutasi rendőrök az őrparancsnokuktól, Tölgyesi Lajos rendőr törzsőrmestertől azt a feladatot kapták, hogy fegyverrejtegetés miatt Kovács István tanyáján tartsanak házkutatást és tartóztassák le a fegyver illetéktelen birtoklóját. A két rendőr – egyik, mint láttuk, az FGM tagja – a tanyán nem talált semmiféle fegyvert, ezért a járőrvezető D. Balogh József rendőr szakaszvezető Kovács István előállítását határozta el. Megbilincseltek a gyanúsítottat, de alig hagyták el a tanyát, amikor Kovács István egy ajánlattal állt elő.

Közölte, ha elengedik, megmondja, hova van eldugva a keresett fegyver. Ebben meg is állapodtak. A járőrvezető visszament a tanyába, megtalálta a pisztolyt, Kovács Istvánt pedig szabadon engedték. Ezt követően D. Balogh József rendőr szakaszvezető az elkobzott pisztolyt egy tóba dobta, az őrsparancsnoknak pedig azt jelentették, hogy a házkutatás során nem találtak semmit.

A rendőri fellépésnek gyorsan híre ment, és Blahó azonnal riadót rendelt el, fegyveres embereit a Kovács Bálint-féle tanyára hívta. Az összegyűltek azon tanakodtak, hogy mitévők legyenek. Volt, aki azt szorgalmazta, hogy azonnal lépjenek akcióba, foglalják el a rendőrőrsöt és Kovács Istvánt szabadítsák ki. Blahó János viszont szem előtt tartva Fekete István állandóan ismételt utasításait, miszerint még nem érkezett el a cselekvés ideje, tartózkodjanak minden nyílt fellépéstől, az emberek visszafogására törekedett. Blahó azon az állásponton volt, hogy mivel Kovács Istvánt elfogták, nem lehet tudni, vajon az FGM-ről mit szednek ki belőle, ezért inkább önmaguk védelmére készüljenek fel. A felfegyverkezett és nekivadult embereket azonban visszatartania nem sikerült, egy fegyveres csoport már éppen indult a székkutasi rendőrőrs ellen, amikor váratlanul betoppant Kovács István és közölte, hogy már nincs semmi baj, szerencsésen megúsza a kalandot.

Az értekezleteken Blahó János és más előadók általában lelkesítő és ellenállásra buzdító beszédeket tartottak. Blahó például gyakran tett olyan kijelentéseket, hogy a „kommunistákat ki kell irtani, mert ezek az emberek söpredékei”, (2) vagy közölte például azt, hogy „a magyarországi egy gyalázatos piszkos rendszer, mert a népnek az alja került hatalomra”. (3) A lelkesítő beszédek hatására egyáltalán nem véletlen, hogy többen látványos akciókat sürgettek. Kovács István például a beszolgáltatás, az adók, a tagosítások, az internálások, a kitelepítések elleni fellépésként tüntető felvonulásokat akart szervezni a lakosság részvételével a környező települések tanácsházai elé. Ezeket a terveket Blahó azzal akadályozta meg, hogy mindaddig szó sem lehet semmiféle látványos demonstrációról, amíg arra fentről utasítás nem érkezik.

Az FGM-nek tagja volt Csáki Kálmán, egy kulák családból származó fiatalember is, aki 1950. április 25-én katonai behívót kapott. Ekkor Blahó János közölte vele, hogy ne vonuljon be, mert a behívó valójában internáló táborba szól. Ez persze nem volt igaz, mert az internáló táborba nem behívóval vitték az embereket. Az FGM vezetése Blahó János elsődleges véleménye alapján úgy döntött, hogy arra a rövid időre, ami még a remélt rendszerváltozásig hátravan, Csáki Kálmánt elrejtik. Ezt a határozatot – lényegében Blahó János döntését – Szántó Lajos közölte Csáki Kálmánnal, aki ennek megfelelően cselekedett. Először néhány napig Tamási István kiskirállyági fuvarosnál rejtőzködött, majd Blahó utasítására D. Szilágyi Sándor elvitte Balatonudvariba egy ottani ismerőshöz, de ott fogadni és elrejtetni nem tudták, ezért visszatértek Orosházára. Egy ideig Benkő Sándor bújtatta, majd Blahó Jánoshoz került, aki mellett mint személybiztosító tevékenykedett, a nagyfőnököt kísérgette különféle utazásai alkalmával a környező településekre. Mintha Fekete Istvánt utánozta volna a nagyfőnök, amíg ő megbeszéléseket folytatott, Csáki Kálmán az utcán tartózkodott és figyelt.

Az FGM szervezése, tevékenysége során Blahó János mindvégig tartotta magát azokhoz az utasításokhoz, amelyeket Fekete István adott neki. Egy esetben – mint látható volt – a kíváncsiságának engedve átlépte a szabályokat és követte főnökét Szegedre, pórul is járt, mert lelepleződött az akciója. Ez egy ideig elvette a kedvét a hasonló cselekedetektől, de nem véglegesen. A tagok és főként az FGM-en belüli vezetőség visszatérően megfogalmazta bizalmatlanságát a különös irányító felső kapcsolattal szemben, akit Blahón kívül senki nem ismerhetett. Az ilyen okból kialakult feszültségeket úgy igyekezett levezetni, hogy Fekete István hozzájárulását ki sem kérve önálló akciókba kezdett, olyanokba, amelyekből sejtései szerint nagyobb baj nem származhatott.

Fekete István többször elmondta Blahónak, hogy az FGM országos kiterjedtségű szervezkedés, amelynek legerősebb bázisa a Dunántúlon van, a Bakonyt is emlegette. Ezért Blahó úgy gondolta, hogy felveszik a kapcsolatot a dunántúli FGM-mel, és a továbbiakban közvetlen együttműködést alakítanak ki. Ezért vonattal elküldte Balatonalmádiba Csapó Józsefet és Tamási Istvánt egy ottani ismerősehez azzal, hogy ott várják be őt és Kovács Istvánt, akik majd motorkerékpárral utánuk mennek. A cél az volt, hogy felkutassák az ottani FGM-t és felvegyék vele a kapcsolatot. Csapó és Tamási el is utaztak és meg is érkeztek Balatonalmádiba. Blahó és Kovács azonban nem jutott messzire, mert a motorkerékpár útközben meghibásodott, vissza kellett térniük Orosházára. Amikor a motorkerékpárt megjavították, újból elindultak és oda is érkeztek Balatonalmádiba, de Csapó és Tamási megunta a várakozást, a pénzük is elfogyott, visszaindultak hát vonattal Orosházára. Így Blahó és Kovács István tett kísérletet a dunántúli FGM felkutatására, azonban bárkitől érdeklődtek, a szervezkedésről azon a vidéken még csak nem is hallott senki. Egy későbbi megállapítás szerint négyük utazásának az volt az eredménye, hogy fürödtek a Balatonban és megnézték a vaddisznókat a Bakonyban.

A későbbiekben volt még egy dunántúli próbálkozás. Ekkor négyen indultak utánk szekérrel Kiss Ferenc vezetésével. Eljutottak a Bakonyba, de az ottani FGM-nek a nyomára ők sem akadtak, és így kényszerűen és eredménytelenül visszatértek. A bevezetőben leírtak szerint a dunántúli FGM a Balatontól délre eső településeken működött és a Bakonyhoz semmi köze nem volt, így aztán ezeknek a felderítő utaknak sikertelensége egyáltalán nem véletlen, s talán az sem, hogy Fekete állandóan a Bakonyt emlegette. Blahó ugyancsak Fekete Istvántól hallotta többször, hogy a jugoszlávokkal az FGM-nek nincs kapcsolata, mert azok nem barátai a magyaroknak. Fekete István néha azonban utalt arra, máskor ki is mondta, hogy az FGM az amerikaiak támogatását élvezi. Ezért Blahó elhatározta, hogy felveszik a kapcsolatot az amerikaiakkal. Azt szerették volna elérni, hogy az a bizonyos támogatás valamilyen tárgyasult formában is megmutatkozzék már végre. Ezért Blahó elküldte Budapestre Kovács Istvánt és Kiss Ferencet egy levéllel az USA nagykövetségére, hogy azt ott adják át. A levélben arról volt szó, hogy Kiss Ferenc mindenben élvezi Blahó bizalmát, tehát vele bármiről tárgyalhatnak, ami az FGM-mel kapcsolatos. Le volt írva az is, hogy a magyar nép megunta már a rabszolgaságot és a mozgalmukban 200.000 ember áll készen arra, hogy a kommunista rendszer ellen megmozduljon. Csakhogy ennek a 200.000 embernek fegyverre lenne szüksége a mozgalom kiteljesedéséhez, amihez az amerikai nagykövet

közbenjárását kérték. A Budapestre érkezett Kovács István és Kiss Ferenc azonban nem mertek elmenni a nagykövetségre, de mivel a levél tartalmát nem ismerték, azt felbontották, előlvafták, majd egy kocsmában elégették.

Nem sokkal később Blahó János utazott el Budapestre, amikor mint személybiztosító Csapó József kísérte el. Blahó az USA követségén érdeklődött arról, hogy tudnák-e az FGM-ről, hiszen Fekete elmondása alapján úgy gondolta, hogy tudniuk kell róluk. Legnagyobb meglepetéssel vette tudomásul, hogy az amerikaiak állításuk szerint nem tudtak a mozgalomról, és nem is nagyon érdeklődtek az általa elmondottak iránt.

Az FGM megerősödésével a szervezkedésen belül kialakult egy radikális szárny Kovács István vezetésével, amelynek tagjai kifogásolták Blahó János óvatoskodó vezetési stílusát, a csupán szavakban megnyilvánuló ellenállóskodást. Ez a feszült helyzet 1950 nyarának elejére egyre inkább kiéleződött. Kovács István és társai megelégtették az értekezleteket, a katonai kiképzést, a pénzügytölgötést, minden áron akciókat sürgettek a hatalom ellen. Ezt viszont Blahó fékezni akarta, hiszen Fekete Istvan erre utasította. Az elégedetlenkedőknek az is féltűnt, hogy az FGM-tagok sokkal több pénzt adományoztak a mozgalom céljaira, mint amivel Blahó képes volt elszámolni. Kovács István és társai kb. 30 000 Ft-ot kértek számon a nagyfőnökn, míg az csupán 19 000 Ft-ot ismert el. Az FGM tagjai természetesen nem tudták azt, hogy Fekete hozzájárulásával Blahó a saját és családja megélhetésére is elvett az adományokból minden hónapban bizonyos összeget. Ebbe a viszálykodásba belejátszott az is, hogy pénzügyi kérdésekben a nagyfőnök az FGM főszervezőivel és szervezőivel szemben ugyanakkor igen nagy szigort mutatott. Mérai Kálmánt, aki kezdetben főszervező volt, azért minősítette vissza szervezővé Blahó, mert egy alkalommal az összegyűjtött pénzt nem elég gyorsan jutatta el hozzá, hanem kb. egy hétig magánál tartotta. Az elentétek másik fontos oka az volt, hogy Blahó János a visszatérően elhangzó követelések ellenére sem nevezte meg a felső kapcsolatát. Ebben a tekintetben a helyzet odáig fajult, hogy Varró János, Török Imre és Gaál Sándor orosházi lakásán kereste fel és vonta felelősségre a nagyfőnököt, aki pisztolyt szegezett rájuk és elkergette őket.

A helyzet egyre tarthatatlanabbá vált, és Blahó tekintélye rohamosan csökkent, amikor 1950. július 17-én váratlan esemény történt. Ekkor este Blahó János Nagymágocsra tartózkodott, egy ottani kocsmában volt néhány ismerősével, akiknek semmi köze nem volt a szervezkedéshez. Soha nem derült ki, hogy kik voltak ezek. Amikor hazaindult a motorkerékpárral, felvett utasnak egy fiatalembert, aki szintén Orosházára akart menni. Még Nagymágocs területén azonban igencsak gyanús körülmények között balesetet szenvedtek, Blahó János még az eszméletét is elvesztette. Utólag csupán arra emlékezett, hogy valaki leütötte, az is lehet, hogy az utasa. Az mindenképpen figyelmet érdemel, hogy a baleset után az utas nyomtalanul eltűnt a környékről, soha többé nem került elő, és nem derült ki a személyazonossága sem.

A balesethez kihívtó nagymágocsi körzeti orvosnak az volt a véleménye, hogy a Blahón található sérülések egy része bántalmazásból eredhet. Amikor az orvos az árokban fekvő eszméletlen Blahót a hátára fordította, hogy megvizsgálja, a földön alatta egy pisztolyt talált. Ezt a körülményt pedig haladéktalanul jelentette a nagymágocsi tovas rendőrs parancsnokának. Ezért még akkor, a késő esti órában az eszméletét

visszanyert Blahót a rendőrsre előállították. Azt nem lehet tudni, hogy ezen az éjszakán mi történt, de másnap, 1950. július 18-án az ÁVH szegedi osztályán M. Szabó István államvédelmi főhadnagy hallgatta ki, minden bizonnyal már a reggeli óráktól kezdve Blahó Jánost, aki az FGM-mel kapcsolatban teljes beismerésben volt, és egy igen terjedelmes jegyzőkönyv is készült a kihallgatásáról. A jelek arra utalnak, hogy az államvédelmi tiszteknek nagyon rövid időn belül sikerült meggyőzniük Blahót arról, hogy mindent tudnak róla és az FGM-ről, tehát teljesen felesleges bármit tagadnia. A teljes beismerésbe természetesen az is beletartozott, hogy az állítólagos Fekete Istvánról is elmondott mindent, úgy ahogyan az eset vele valójában megtörtént. Mindezt az első kihallgatásról készült jelentés hűen tartalmazta.

Aligha kétséges, hogy az egész motorkerékpáros baleset és az FGM-ügy államvédelmi realizálása között összefüggés volt. Az is biztos, hogy a realizálást titkos operatív munka előzte meg. Erre utal Blahó János egyik árulkodó kijelentése is: „Az volt a benyomásom, hogy valaki a Fehér Gárda ügyeiről, anyagi helyzetéről informálja Feketét”. (4) Ez minden bizonnyal így volt, mert bárki is volt ez a magát Feketének nevező ember, az FGM-mel kapcsolatban nem hagyatkozhatott arra, hogy egyedül a Blahótól kapott értesüléseket vegye figyelembe. Főleg azután nem, hogy Blahó önálló lépései – pl. szegedi követési próbálkozása, a dunántúli felderítő utak, az amerikai követtség felé való törekvése – a tudomására jutottak. Mindenek előtt azonban az ügy államvédelmi realizálását az is szükségessé tette, hogy a bevezetőben említett dunántúli, a Keszthely és Nagykanizsa térségében működő Ébredő Magyarok Fehér Gárda Mozgalma ügy is realizálásra érett, és az ott meg is történt. Márpedig ha a Dunántúlon realizálták az ügyet, azt a Tiszántúlon is meg kellett tenni, ha már közel ugyanazt a nevet viselte a két szervezet.

Az FGM-tagok Blahó július 17-i eltűnése után kezdetben még találgatták az okot. Elterjedt olyan hír, hogy külföldre szökött, más értesülések szerint illegálisba vonult. Végül kiderült, hogy a nagyfőnök az ÁVH őrizetébe került. Mivel semmi más nem történt, senki másnak bántódása nem esett, az FGM tagjai nem is gondoltak arra, hogy a nagyfőnök – ki tudja miért – már másnap teljes beismerésben volt a szervezkedéssel kapcsolatban. Éppen ezért a rövid szervezeti zavar után a mozgalmi élet rövidesen visszatért a rendes kerékvágásba. Sor került újabb értekezletek megtartására, amelyeknek a fő témája az utódlás kérdése volt, és a vezetési struktúra némi átalakítása is. A legnagyobb problémát az okozta, hogy megszakadt a kapcsolat Blahó János országos összekötőjével, akiről még azt sem tudták, hogy a nagyfőnök Fekete Istvánként ismerte.

Az értekezleteken rendre az összetartást szorgalmazták, többen síkra szálltak a további szervezőmunka mellett. Amikor végérvényesen kiderült, hogy Blahó sorsa megpecsételődött, Négyesi Imre kezdett akcióba. Az volt az elképzelése, hogy szentesi ismerősét, Bánfalvi Lajos katonai múlttal rendelkező tanítót nyeri meg az FGM nagyfőnöki pozíciójára. Ennek érdekében beszélt is Bánfalvi Laiosnak a mozgalomról és felkérte annak vezetői pozíciója ellátására. Bánfalvi azonban ekkor kitérő választ adott. Egy soron kívüli értekezleten ennek ellenére Négyesi Imre bejelentette, hogy megvan az új nagyfőnök, jobb mint az addigi. Néhány nap múlva – még 1950. július

legvégén – Négyesi Imre ismét elment Szentesre, ekkor vele volt Németh János is, és tárgyaltak Bánfalvi Lajossal a nagyfőnöki tisztség elvállalásáról. Ekkor azonban csalódniuk kellett, mert Bánfalvi közölte, hogy a felajánlott tisztséget nem tudja elvállalni, mert nem ismeri az FGM-be tömörült embereket. Azt megígérte, hogy a katonai szakismeretével esetleg segítségükre lehet, de egyelőre többre nem vállalkozik. Bánfalvi Négyesit is óvta a meggondolatlan lépésektől, mert véleménye szerint „itt előbb utóbb nem lehet más, mint egy nagy csomó embert összefognak és megbüntetnek”. (5)

Mindezek után Négyesi Imre és Libor János – aki szintén Bánfalvi közeli ismerőse volt – bejelentette, hogy megvan az új nagyfőnök, de a szervezéssel nem foglalkozik, és majd csak akkor aktivizálja magát, ha a katonai vonal, a fegyveres akciók kerülnek előtérbe. Erre a hírrre FGM tagjai végérvényesen elhatározták az, hogy nem szélednek szét, továbbra is együtt tartják a mozgalmukat, mert a földjeiket és a házaikat csak így tudják megvédeni.

Folyt tehát tovább a szervezeti élet, még 1950. szeptember elején is voltak értekezletek. Így például szeptember 6-án a Szántó-tanyán gyűltek össze, amelyen Berta István nem vett részt, ott volt viszont Kiss Lajos, akit a felesége hiába várt haza. Kissné végül megunt a várakozást, elment Berta Istvánhoz és tudakolta-panaszolta, hogy a férje még mindig nem ment haza. Ekkor Berta és Kissné együtt elmentek a Szántó-tanyára, ahol az ÁVH szegedi osztálya már házkutatást tartott és őrizetben voltak az ott jelenlevők, mindjárt bilincs került Berta István kezére is. Az ettől számított egy héten, tíz napon belül az ÁVH szegedi osztálya őrizetbe vette, majd letartóztatta az FGM valamennyi főszervezőjét, szervezőjét, valamint a legaktívabb tagok nagy részét.

Szokatlan realizálás volt ez. Blahó őrizetbe vétele után majdnem két hónap telt el és csak ezt követően kerültek őrizetbe a többiek. Nehezen adható erre a magyarázat a hacsak az nem, hogy ebben az időben más ügyek által alaposan leterhelt volt az ÁVH szegedi osztálya. Az FGM-tagok között minden bizonnyal voltak ügynökei az ÁVH szegedi osztályának, de egy mindenképpen volt, hiszen erre – mint láttuk – Blahó is ráértett, igaz kissé megkésve. Ezek pedig jelentették, hogy az FGM működik tovább, a tagok együtt maradtak, talán még tettek is ennek érdekében valamit.

Az FGM egyébként is teljesen egyértelműen fegyveres rendszerellenes mozgalom volt, ehhez nem kellett hozzátenni semmit, a tagokat illetően nem kellett konstruált elemekkel változtatni. Korrekcióra egyedül Blahó János esetében volt szükség, egyedül az ő vallomásaival lehetett változtatni az ügy jellegén, különböző irányokat adni a szervezkedésnek. Ezzel telt az említett két hónap, meg részben az államvédelmi vizsgálat további időszaka is. Az első kihallgatásokon Blahó János elmondta vizsgálójának a történetet, teljes valóságában. Ez azonban az ÁVH szegedi osztálynak nem felelt meg, ők valami mást szerettek volna, egy új variánsban munkálkodtak, és ennek megfelelően el is készült egy új kihallgatási jegyzőkönyv. Csakhogy Blahó még mindig ragaszkodott a valósághoz, legfőképpen Fekete István személyéhez, sőt akkor már azt is mondta, hogy az összegyűlt pénz egy részét is át kellett adnia, sőt Fekete újra és újra pénzt követelt, állítása szerint a mozgalom céljaira. Mintha Blahó János ráértett volna arra, hogy erre a feltehetően szegedi illetőségű és felettebb gyanús Fekete István-

ra kellene rákenni még olyan dolgokat is, amelyekhez pedig annak nem volt semmi köze. A legfurcsább Blahó számára az volt, hogy az ÁVH szegedi osztályát mintha egyáltalán nem érdekelte volna Fekete István, úgy tettek, mintha nem is létezett volna.

Mivel Blahó csak mondta, ismételte a történetét, benne Fekete Istvánnal, az újabb jegyzőkönyv sem nyerte el az államvédelmi vizsgálók tetszését. Készítettek hát egy újabb jegyzőkönyvet, amelyet az akkori gyakorlatnak megfelelően Blahóval aláíratnak. Ehhez megvoltak akkor a módszerek. Ebben arról volt szó, hogy Blahó János 1949 nyarán az orosházi piactéren találkozott Szemenyei Ádámmal, korábbi alpolgármesterrel, aki megszólította őt, mondván, szeretne vele beszélni, keresse fel a tanyáján. A látogatásra rövidesen sor is került, amikor Szemenyei közölte Blahóval, hogy volna számára egy megbízatása, amiért jól meg is lenne fizetve. A feladat az volt, hogy Orosházán és környékén hozzon létre egy Fehér Gárda elnevezésű szervezkedést. A jegyzőkönyv szerint Blahó gondolkodási időt kért, majd egy hét múlva közölte, hogy vállalja a feladatot. Ettől kezdve minden úgy történt, mint az már az eredeti jegyzőkönyvben leírásra került, csak a Fekete István helyébe Szemenyei Ádám lépett azzal a különbséggel, hogy Fekete mindvégig irányító volt, míg Szemenyei a jegyzőkönyv szerint 1949 novemberében kilépett a szervezkedésből. Ezzel az új variánssal a cél teljesen nyilvánvaló volt, Fekete Istvánról el kellett terelni a figyelmet, az osztályellenségnek számító Szemenyei Ádámot pedig bele kellett keverni a szervezkedésbe.

Ennek a jegyzőkönyvnek elkészülte és aláírása után csupán egyetlen nap telt el, és 1950. szeptember 21-én újabb kihallgatási jegyzőkönyv készült, meglepő fordulatokkal. Az újabb történet szerint, amikor Blahó 1949 tavaszán másodszor is tönkrement, elhatározta, hogy családjával vagy visszatér Csehszlovákiába, vagy Jugoszlávián át kiszökök Olaszországba. Elutazott hát Pécsre, ahol összeismerkedett egy volt csendőrrrel, akivel együtt a Dráván át kiszökött Jugoszláviába. A határőrök odaát elfogták, és több napon át folyt a kihallgatása, majd úgy döntöttek, hogy internálni fogják. Mielőtt azonban ezt megtették volna, közölték vele, hogy van számára egy másik lehetőség is, mégpedig az, ha vállalja a jugoszláv biztonsági szervekkel való együttműködést, visszatér Magyarországra és végrehajtja a számára majd meghatározásra kerülő feladatokat. Közölték vele, hogy Magyarországról is beszereztek róla információkat, és azok alapján megbízhatónak tartják, ha vállalja az együttműködést, nem kell tovább nyomorognia. Blahó vállalta ezt a felajánlott együttműködést, így aztán egy éjjel nagy titokban a Dunán csónakkal áthozták. Ezt követően meglátogatta a kaposvári rokonait, majd az akkor még a pécsi ÁVO-n szolgáló nagybátyját, Décsi Istvánt, akitől útiköltségre pénzt kapott, majd hazautazott Orosházára. Néhány hét múlva aratás közben az orosházi határban megszólította egy idegen, közölte, hogy ő hozta az utasítást Jugoszláviából, a feladat az FGM létrehozása. Ez az ember Fekete István volt, a történet pedig már a szokásos módon folytatódott. A lényeg talán az volt, hogy az akkori főellenség, Jugoszlávia bele volt keverve az ügybe. A történet persze több ponton sántított – pl. ha a jugoszlávok beszervezték, annyi pénzt biztosan adtak volna neki, hogy legalább hazautazhasson Orosházára, stb. –, de ez nem szűrt szemet senkinek.

Néhány hét elteltével ejtették a jugoszláv vonalat, talán azért, mert ellentétben állt az eredeti variánsban szereplő és mindvégig elfogadott amerikai orientációval. Egy 1950 októberében készült jegyzőkönyvben teljesen új történet olvasható. Ezek szerint Blahó 1947 telén Orosházáról Nyíregyházára utazott almavásárlás céljából. A vonaton megismerkedett egy budapesti gyümölcskereskedővel, aki szintén almáért utazott, és felajánlotta, hogy társuljanak, közösen vásároljanak almát és azt vigyék a fővárosba, mert ott jobb áron el lehet adni, mint Orosházán. Blahó beszállt az üzletbe, ám az értékesítéssel nehézségek támadtak, így többször fel kellett, utaznia a fővárosba, futott a pénze után. Egy alkalommal Blahó és társa a fővárosban egy vendéglőben voltak, ahol a társ bemutatta egy ismerősét, aki a nyugati élményeiről mesélt hosszú történeteket. Blahó ezt az ember csak egy alkalommal látta, még a nevét sem jegyezte meg. 1949 júliusában, amikor az orosházi határban aratott, megszólította egy idegen, akiben aztán felismerte a fővárosi társa által bemutatott futó ismerősét, aki ez alkalommal Fekete István néven mutatkozott be. Elmondta, hogy nemrégén tért vissza egy nyugati útról azért, hogy Magyarországon szervezkedéseket hozzon létre. Az általa Fehér Gárda Mozgalomnak elnevezett szervezkedés helyi szervezőjének és vezetőjének Blahó Jánost alkalmasnak tartja, aki a felhívására vállalkozott is a feladatra. Ott mindjárt meg is nevezte néhány ismerősét, akit érdemes lesz beszervezni a mozgalomba, közöttük volt Szemeinyei Ádám is. A további történet többé-kevésbé már a megismertekkel azonos.

Ha valaki azt hiszi, hogy az előbbi már az utolsó variáció volt, bizony nagyon téved. A gyanúsított kihallgatások sorát akkoriban az úgynevezett gyanúsított jegyzőkönyv zárta le, ami jelen esetben is a végleges történetet tartalmazta. Ez Blahó János esetében 1950. november 21-én készült el, és ebben már a következők olvashatók: „Én olyan rendszerben szerettem volna élni, ahol kevés munkával rövid idő alatt vagyont lehet szerezni. ... Főleg kulákokkal érintkeztem, akik szintén elégedetlenek voltak a mai helyzettel. ... Különböző rémhíreket hallottam, ... közeli háborúról, az amerikai és Tito csapatok bejöveteléről. Elhatároztam, hogy lakóhelyem közelében elsősorban kulákok bevonásával egy illegális fegyveres szervezkedést fogok létrehozni a jelenlegi demokratikus rendszer megdöntésére, és egy olyan társadalmi rendszer létrehozására, mint amilyen pl. Amerikában van, ahol korlátlanul lehet kizsákmányolni és rövid idő alatt nagy vagyont szerezni. A mozgalmat az oroszországi 1918-as Fehér Gárda mintájára képzeltem el. Mivel az orosházi és hódmezővásárhelyi tanyavilágban a kulákok között meglehetősen nagy ismeretségre tettem szert, ezért elhatároztam, hogy 1949 nyarán elgondolásaimat valóra váltom”. (6)

A történet a továbbiakban szinte teljes mértékben azonos a legelső kihallgatás alkalmával elmondottakkal. Az eltérés annyi, hogy ebben a végső változatban már egyetlen szó sem esik Fekete Istvánról, mintha nem is létezett volna. Pedig nagyon is létezett. Az ÁVH szegedi osztályának azonban jó oka lehetett arra, hogy a gyanúsított jegyzőkönyvből – amely továbbment az ügyészségre is és a bíróságra is – már teljes mértékben kimaradjon Fekete István személye. Blahó Jánost könnyedén meggyőzték ennek a változásnak a reá nézve is legkedvezőbb kihatásáról. Célszerűbb volt az önállóan kezdeményezett államellenes szervezkedés egyedüli vezetését elvállalni, mintsem

a jugoszláv kémkapcsolaton alapuló történetet. Legalábbis a vizsgálat során ez még így látszott, hiszen akkor még senki sem tudhatta a végeredményt. Így aztán a Fekete István nevet viselő férfi végérvényesen eltűnt az FGM történetéből.

Az államvédelmi vizsgálat során történt még egy szúró furcsaság: 1950. november 20-án az ÁVH szegedi osztályán elkészült az FGM-ügyben az összefoglaló jelentés a végső megállapításokkal és az ügyészségnek történő átadásra vonatkozó döntéssel. Az ilyen vizsgálati összefoglaló jelentések akkor szoktak elkészülni, amikor a vizsgálat már teljes egészében befejeződött, amikor már minden adat a rendelkezésre áll. Igen ám, de mint láthattuk, a Blahó Jánossal felvett gyanúsított jegyzőkönyv dátuma már 1950. november 21. azaz egy nappal az összefoglaló jelentés után készült, tehát azt is mondhatnánk, hogy az összefoglaló jelentés végső megállapításaihoz lett igazítva a gyanúsított jegyzőkönyv, és nem fordítva. Az összefoglaló jelentésben már a következők olvashatók: „1949 nyarán Csongrád megyében Hódmezővásárhely-Orosháza-Szentes közötti tanyavilágban a kulákság részvételével földalatti demokráciaellenes fegyveres szervezkedés indult meg, amely célul tűzte ki a jelenleg fennálló népi demokratikus társadalmi rendszert – külföldi imperialista segítséggel – Magyarországon erőszakkal megdönteni, a hatalmat átvenni és a kapitalista rendet visszaállítani. Elutaztak a Dunántúlra is, hogy kapcsolatot teremtsenek az elégedetlenkedő kulákokkal. Igyekeztek a kapcsolatot külföldi imperialistákkal felvenni, hogy harmadik világháború esetén a szervezkedés számára szilárdabb alapot teremtsenek”. (7) Blahó Jánosról pedig az összefoglaló jelentés a következőket tartalmazza: „ő kezdeményezte és a továbbiakban szervezte az egész mozgalmat. ... A szervezkedés szálai az ő kezében futottak össze”. (8)

Elkészült tehát a vizsgálati munkát lezáró államvédelmi összefoglaló jelentés is, amelyben egyetlen szó sincs sem valamiféle Fekete István nevet viselő személyről, sem másról, aki a szervezkedésben Blahó felett állt volna, akitől a mozgalom ötlete származhatott, aki irányított. Innentől kezdve minden felelősséget Blahó János terhére állapítottak meg a szervezkedés kezdeményezése és vezetése tekintetében. Az államvédelmi vizsgálat befejezése után az ÁVH szegedi osztálya az ügyészségnek átadta Blahó János, Kovács István, Török Imre, Mérái Kálmán, D. Szilágyi Sándor, Rostás János, Makó Pál, Kunos Ferenc, Kocsondi György, Csáki Kálmán, Szőke Pál, Héjja János, Kovács Bálint, Kiss Ferenc, Görbics Béla, Zsoldos Lajos, Gál László, Csapó József, Szendi Horváth József, Bánki Horváth Ferenc, Juhász Nagy István, Juhász Nagy Vilmos, Olasz Imre, Hartig Gyula, Molnár Lajos, Papp Lukács József, Héjja István, Brigesbauer Károly, Négyesi Imre és Kosztolányi György ügyét a büntető eljárás további lefolytatása érdekében. A budapesti katonai ügyészségnek adták át Besenyei János rendőr szakaszvezető, Südi Sándor rendőr tizedes, Király Gy. Károly rendőr szakaszvezető, Szabó 6. Imre rendőr tizedes, Dorogházi Dezső rendőr őrmester, Csaba János rendőr szakaszvezető, valamint Ambrus János honvéd és Pusztai Antal honvéd ügyét. Az ÁVH szegedi osztálya saját hatáskörben internálni javasolta Blahó Jánosnét, Bánfalvi Lajost, Varga Ferencet, Kiss Lajost, Benkő Sándort, Varga Bélát, Koncz Istvánt, Nagy Ferencet, Radics Ferencet, Fejes Mihályt, Dajkó Istvánt, Berta Istvánt, Vigh Imrét, Libor Jánost, Juhász Imrét, Bartók Zoltánt és Karkus Istvánt.

Az 1950. december 7-én elkészült vádiratban a szegedi államügyészség – dr. Ruttkai György előadó ügyész és dr. Szalai József ügyészégi elnök többek között megállapította, hogy „a vádlottak túlnyomó többsége kulák. ... A Fehér Gárda Mozgalom célkitűzése a fennálló népi demokratikus államrend fegyveres megdöntése volt.” (9) Az egyik vádlott – Rostás János – szájába adott kijelentés szerint „a rendszerváltozás alkalmával az összes kommunistákat és zsidókat össze kell szedni, a kommunistákat különbírótság elé kell állítani a zsidókat Magyarországról eltávolítani. A mozgalom végső célja a nemzeti szocialista rendszer létrehozása Magyarországon.” (10)

A szegedi megyei bíróságon a Fehér Gárda Mozgalom büntető perét a dr. Kovács László tanácsvezető bíróból, dr. Kozma Endre bíróból és Koszó József, Németh Mihály, Lengyel Andrásné ülnökökből álló ítélkező tanács tárgyalta, amely 1951. január 11-én a következő ítéletet hozta:

	I.fokú ítélet (11)	jogerős ítélet(12)
Blahó János	halál	halál
Kovács István	halál	halál
Török Imre	életfogytig börtön	életfogytig börtön
Rostás János	életfogytig börtön	
Kiss Ferenc	életfogytig börtön	életfogytig börtön
Görbics Béla	életfogytig börtön	
Kunos Ferenc	15 év börtön	15 év börtön
D. Szilágyi Sándor	15 év börtön	15 év börtön
Mérai Kálmán	13 év börtön	
Kovács Bálint	életfogytig börtön	
Juhász Nagy Vilmos	15 év börtön	15 év börtön
Olasz Imre	12 év börtön	
Zsoldos Lajos	10 év börtön	
Gál László	10 év börtön	10 év börtön
Csáki Kálmán	10 év börtön	
Négyesi Imre	12 év börtön	12 év börtön
Szendi Horváth József	8 év börtön	8 év börtön
Kosztolányi György	8 év börtön	
Csapó József	12 év börtön	12 év börtön
Makó Pál	8 év börtön	
Szőke Pál	8 év börtön	
Papp Lukács József	7 év börtön	7 év börtön
Kocsondi György	12 év börtön	
Héjja István	6 év börtön	6 év börtön
Héjja János	6 év börtön	6 év börtön
Bánki Horváth Ferenc	10 év börtön	
Brigesbauer Károly	6 év börtön	
Molnár Lajos	5 év börtön	
Hartig Gyula	5 év börtön	
Tamási István	9 év börtön	9 év börtön

Néhány gondolatot érdemes kiemelni az ítélet indoklásából. Az ebben foglaltak szerint „Blahó János 1949 nyarán elhatározta, hogy egy mozgalmat fog létrehozni demokratikus államrendünk ellen”. (13) Továbbra s immár befejezésként sincs szó sem Fekete Istvánról, sem más kezdeményezőről, irányítóról. „Elképzelése az volt, hogy ha az imperialista hatalmak megtámadják a békétábor, ha azoknak sikerül bevonulni Magyarországra, ő már a támadás alatt szabotázs cselekményekkel, fegyveres akciókkal hátba támadja demokratikus hadseregünket, segítségére lesz az imperialista agresszoroknak és akkor a hatalmat megszerzi a mozgalom számára. Másik elképzelése az volt, hogy ha az imperialisták nem támadják meg a békétábor és a mozgalom megfelelően megerősödik, a mozgalom a saját erejéből fegyveres felkelés során megdönti az államhatalmat és erőszakkal magához ragadja. A hatalom megszerzése után a kapitalista kizsákmányoló rendet állították volna vissza.” (14)

Miként az ítéletből kitűnt, az eljárás alá vontak és az ÁVH-tól az ügyészségnek átadottak, majd a vádiratban szereplők névsorából az első fokú bírósági ítéletben hiányzik Juhász Nagy István neve. Erre magyarázatot ad a szegedi börtön vezetőjének az ÁVH szegedi osztályához küldött 1951. január 13-i átírat, amely szerint Juhász Nagy István „a szegedi megyei bírósági börtönben (Marx tér 13.) 1951. január 3-án délután 15 óra 45 perckor önakasztás folytán elhalálozott”. (15)

Eddig sajnos nem került elő az FGM tagjaival kapcsolatos szegedi megyei bírósági ítélet mint elsőfokú ítéletet követő másodfokú, tehát immár jogerős bírói ítélet. Néhány esetben különböző forrásokból származó részadatok állnak ugyan rendelkezésre, amelyek többnyire megegyeznek az elsőfokon eljáró szegedi megyei bíróság nem jogerős ítéletével, így a két halálos ítéletet illetően is. Megalapozottan feltételezni lehet tehát, hogy a másodfokú ítélet az elsőfokon hozott ítéletet a legtöbb esetben jogerőre emelte. A jogerős bírósági ítélet alapján Blahó Jánoson és Kovács Istvánon a kötélt általi kivégzést 1951. március 30-án reggel 7 órakor a szegedi országos börtönben végrehajtották. Ebből következik, hogy a másodfokú bírósági eljárásra, a szegedi megyei bíróság ítéletére 1951. január 11-e és 1951. március 30-a között kerülhetett sor.

A budapesti katonai ügyészség a rendőrök és a két sorállományú katona ügyében a budapesti katonai törvényszéken emelt vádat. Az ügyben eljáró bírósági tanács elnöke dr. Séra Károly hadbíró őrnagy volt a tanács további tagjai Kárpáti György alhadnagy és Eller Lajos alhadnagy. A vádat Harmath László százados ügyész képviselte. Minden megjegyzés nélkül idézzünk néhány vádlott és tanú bírósági tárgyaláson elmondott vallomásából:

Besenyi János rendőr szakaszvezető vádlott: „A nyomozati vallomásom azért eltérő a mai vallomásomtól, mert az előadó bajtárs (az ÁVH-s vizsgáló – a szerző) azt ígérte nekem, hogy az csak előnyömre szolgál és segít rajtam, ha aláírom a jegyzőkönyvet”. (16)

Südi Sándor rendőr tizedes vádlott: „A mai vallomásom azért tér el a nyomozóhatóság előtt tett vallomásomtól, mert azt mondták nekem, hogy ha ott aláírom a jegyzőkönyvet, akkor kevesebb büntetést kapok”. (17)

Király Gy. Károly rendőr szakaszvezető vádlott: „A nyomozóhatóság előtt a jegyzőkönyvet azért írtam alá, mert olyan lelkiállapotban voltam, hogy mindent képes lettem volna aláírni. Az ügyész előtt azért írtam alá a jegyzőkönyvet, mert nem akartam visszakérülni az ÁVH-ra”. (18)

Csaba János rendőr szakaszvezető vádlott: „A nyomozóhatóságnál azért írtam alá a jegyzőkönyvet, mert olyan állapotban voltam, hogy azt meg sem mondhatom”. (19)

Tölgyesi Lajos rendőr törzsrőmester őrsparancsnok tanú: „Én a Fehér Gárda ügyről csak annyit tudok, hogy a szervezkedésről jelentést tettünk az ÁVH-nak, ahol azt mondták, hogy ne csináljunk semmit ebben az ügyben, mert korai lenne”. (20)

	I. fokú ítélet (21)	jogerős ítélet (22)
Besenyey János	8 év börtön	8 év börtön
Südi Sándor	8 év börtön	8 év börtön
Király Gy. Károly	5 év börtön	8 év börtön
Szabó 6. Imre	5 év börtön	8 év börtön
Dorogházi Dezső	8 év börtön	3 év börtön
Csaba János	5 év börtön	3 év börtön
Ambrus János	8 év börtön	6 év börtön
Pusztai Antal	4 év börtön	3 év börtön

A jogerős ítéletet 1951. augusztus 9-én a katonai főtörvényszék dr. Kádár Pál hadbíró alezredesből, dr. Fehér József hadbíró őrnagyból, Szimler János hadbíró századosból és Taródy Zoltán rendőr alezredes, valamint Jakab István rendőr őrnagy ülnökökből álló bírósági tanácsa mondta ki.

Külön említést érdemel Varró János esete, aki abban az időben, amikor az FGM tagjait őrizetbe vették, a nővérénél volt Órosházán. Amikor ment haza a tanyájára, már messziről észrevette, hogy egy gépkocsi és két motoros is ott várakozik a lakhelye közelében. A csendőr múltú Varró János időben gyanút fogott, és nem hajtott be a tanyájára vezető útra, hanem illegalitásba vonult, előbb Magyarországon, majd Kiskunmajsán bujkált. 1953-tól már a Magasépítő Vállalatnál volt fuvaros és több kiemelten fontos katonai építkezésen is dolgozott Szabó János álnéven. Ez a bujkálás 1956. november 4-ig tartott, ekkor lelepleződött, és az FGM-ben kifejtett tevékenysége miatt 1957. július 26-án a szegedi megyei bíróság – dr. Sós József tanácsvezető bíró, Zsák József és Pusztai Andorné ülnökök – 1 év börtönbüntetésre ítélték, amely ítéletet 1958. február 12-én a legfelsőbb bíróság dr. Lázár Miklós tanácsa – dr. Schönwald Pál, dr. Cieslár Viktor – jogerőre emelte.

A mozgalom szerveződésénél szó esett azokról, akiket rövid idő elteltével a kis-királysági Lenin tszcs elnökének bántalmazása miatt internálva lettek. Ezek közül kető – Ágoston György és Kozák Flórián – ellen büntetőeljárás lefolytatására is sor került a későbbiek folyamán. A szegedi megyei bíróság külön eljárásban Ágoston Györgyöt 5 év börtönre, Kozák Flóriánt pedig 10 év börtönre ítélte, mely ítéleteket a legfelsőbb bíróság jogerőre emelt. Amíg folytak a bírósági eljárások, az FGM több tagja, az előzetes javaslatnak megfelelően internáló táborba került, ahol nagy részüket dolgoztatták és közben szoros megfigyelés alatt tartották. Amikor Blahó Jánost és Kovács Istvánt már kivégezték, a többiek mint elítéltek a börtönbüntetésüket töltötték, ismét elkezdtek foglalkozni az internáltak ügyeivel, közülük többet átadtak az államügyészségnek, majd a budapesti megyei bíróságnak, amely 1953-ban Bartók Zoltánt 7 év börtönre, Berta Istvánt, Vígh Imrét, Benkő Sándort, Hegedűs Gyulát és Fejes Mihályt 5-5 év börtönre ítélte.

Jegyzetek

- (1) ÁSZTL V-10149
- (2) ÁSZTL V-2247
- (3) ÁSZTL V-2247
- (4) ÁSZTL V-10149
- (5) ÁSZTL V-57609
- (6) ÁSZTL V-10149
- (7) ÁSZTL V-10149
- (8) ÁSZTL V-10149
- (9) ÁSZTL V-10149
- (10) ÁSZTL V-10149
- (11) Szegedi Megyei Bíróság B.IV.7649/1950-5
- (12) ÁSZTL V-10149
- (13) Szegedi Megyei Bíróság B.IV.7649/1950-5
- (14) Szegedi Megyei Bíróság B.IV.76949/1950-5
- (15) ÁSZTL V-2254
- (16) HTL Budapesti Katonai Bíróság kb.XI.0154/1950-54
- (17) HTL Budapesti Katonai Bíróság kb.XI.0154/1950-54
- (18) HTL Budapesti Katonai Bíróság kb.XI.0154/1950-54
- (19) HTL Budapesti Katonai Bíróság kb.XI.0154/1950-54
- (20) HTL Budapesti Katonai Bíróság kb.XI.0154/1950-54
- (21) HTL Budapesti Katonai Bíróság kb.XI.0154/1950-54
- (22) HTL Katonai Főtörvényszék Katf.II.0165/1951

Fogadalom letétel.

Fogadom hogy, a Fehérgárda szervezethez mintháldig hűle-
sek, annak utasítását híven teljesítem, árulás vagy árulást megki-
sértő gondolatokkal magamat távoktartom.
Árulásér vagy bármilyen tulkapásér, halál jár. Ezt tudomásul
veszem.

Istenemmel egyszegélyen!

aláírás.

(Forrás: ÁSZTL V-10149 számú dosszié)

Dr. Fuchs Alajos nagymagocsi községi orvos jelentése a motorbalesetet szenvedett Blahó Jánosról.
(Forrás: ÁSZTL V-10149 számú dosszié)

Adta: Libor János
Vette: Kelemen áv. alhadgy.
Idő: 1952. nov. 29.

Jelentés

Az internáltak körül a szabadulásról és a nyugottan várakozásról a beszámoló. Többre is vonatkozik, hogy december 21-én mindenki szabadulni fog. Sokat foglalkoztat a helyzetük és a problémák, hogyan tudnak majd elhelyezkedni. Sokan ugyan a előmeneteli híreire miatt most már nagy a jólesés. Kérlek meg-nyilvánítani magukat először, és új-mellett intézkedni fognak.

(B. emel. k. 1952. nov. 29.)

Libor János

Kiértékelés: Megállapítottam, hogy az internáltak hangulata elég bizakodó, és mindenki nyugottan várja a szabadulási időpontját. Nagyrészt december 21-re bízik, hogy bekövetkezik a szabadulás. Foglalkoznak az új helyzetekkel, hogy hogyan fog megvalósulni az elhelyezésük szabadulás után. Az itteni viszonylatban mindenki elvan keseredve, hogy nem kaptak még tiszta fehrneműt, és piszkos fehrneműben kell nekik lenni. A kórtal megvan, elég, mert az új szakács jobban főz mint az előző.

Intézkedés: A jelentés kiértékelés után a munkadossziában lesz betűve. A fehrneművel kapcsolatban a BV-parancsnokossal lesz beszélve.

Utasítás: Figyelemmel kísérni Zágráb Pál, Karkus István, Nagy Ferenc, Fűrjes József internáltakat, hogy milyen dolgokról beszélnek, és hogyan vélekednek a szabadulással kapcsolatban. Ezenkívül az általános hangulatot figyelve, hogy milyen irányba terelődik.

Találkozás: December 3-án 10-órakor kihallgatásra fog jönni levélírással kapcsolatban.
Bernátkút, 1952. nov. 29.
EGYF Tóvárosi Antal áv. fhagy.

Kelemen László
Kelemen László áv. al

A B T L 3. 1. 9.
V - 2578

1952. november 21-i hálózati jelentés, amit a bernátkúti internálótáborban készített Libor János, a felszámolt Fehér Gárda mozgalom tagja. A hálózati jelentést vette Kelemen László államvédelmi alhadnagy. A jelentés tárgya, az internáltak hangulata. A kapcsolattartó államvédelmi operatív tiszt utasítása, az internáltak további figyelemmel kísérése. A szerző feltételezése az, hogy a jelentést nem Libor János írta. (Forrás: ÁSZTL V-2578 számú dosszié)

[illegible]

1952. december 3-i hálózati jelentés, amit a bernátkúti internálótáborban készített Libor János, a felszámolt Fehér Gárda mozgalom tagja. A hálózati jelentést vette Kelemen László államvédelmi alhadnagy. A szerző feltételezése az, hogy a jelentést Libor János helyett – bizonyára annak tudtán kívül Kelemen László államvédelmi alhadnagy készítette. (Forrás: ÁSZTL V-2578 számú dosszié)

1-524/1950

A szegedi Államügyész: Ápt. 51.

1950. Áll. 5910. szám.

A LAJTHAI GYÖRGY SZEGEDI ÁLLAMÜGYÉSZSÉG

Szeged.

A demokratikus ellenzék megintására irányuló szervezkedés vezetése alatti jogerősen bírálta írt BLAHÓ JÁNOS és KOVÁCS ISTVÁN ügyében Ártesi-tem Vezető Bizottság, hogy a Békéltetés és Belső Tanácsa 1951. március 22.-én kelt határozatával megengedte, hogy az írtat váramhajassék.

Az írtat váramhajására a szegedi Országos Börtönben 1951. március 30. ó. 7 óráig került sor.

Szeged, 1951. március 29.

Dr. Lajthai György sk. Államügyész, lakók h.

A kiadvány hitelből:

SZEGED AVO

Nyilvántartáson átveve

1951. APR. 2.

ÁLLAMÜGYÉSZSÉG SZEGED

Áll. kiadó

11/8

ÁPT. 51. 9.

Y - 10149

5

Jelentés Blahó János és Kovács István 1951. március 30-i kivégzéséről.

A LENGYELKÁPOLNAI GYILKOSSÁG

A magyarság talán a legsötétebb éveit élte a Rákosi-klikk diktatúrája alatt. A mélypont 1950 lehetett ebben a pokoljárásban, amikor a kommunista hatalom által állandóan hangoztatott „éleződő nemzetközi helyzet” keveredett a folyamatosan „fokozódó osztályharc” elméletével és gyakorlatával. Ebben a zavaros helyzetben alakult ki a magyar-jugoszláv viszálykodás is. Történetünk színhelye az egykori szegedi tanyavilág, a Szegedhez és a jugoszláv határhoz is közeli aprócska település, Lengyelkápólna, a mai Zákányszék.

1950. január 22-én a Belügyminisztérium sajtóosztálya kommunikét adott ki: „Ez év január 2-án a szegedi Alsótanyához tartozó Lengyelkápólnán állatias kegyetlenséggel megölték Kiss Imre úrgazdát, a lengyelkápólnai MDP szervezet volt párttitkárát. A nyomozás megállapította, hogy a gyilkosságot egy kulákszervezet hajtotta végre”. (1)

Kiss Imréről Lengyelkápólnán kívül a haláláig azt sem tudta senki, hogy a világon van. Ekkor azonban egy csapásra országos hírnévre tett szert, mint kommunista mártír, az osztályharc áldozata. Nem sokkal később egy tszcs-t is elneveztek róla a megyében.

Mivel a volt párttitkár meggyilkolásának története igen tanulságos, az eseményeket az eddigiekkel ellentétben célszerű először bemutatni úgy, ahogyan a korabeli sajtó ismertette, tehát amint azt a kommunista propaganda fölhasználta, majd a valóságos adatok alapján, amelyek – s talán most ez furcsán hat! – az akkori Államvédelmi Hatóság dokumentumai alapján kellőképpen és hitelesen nyomon követhetők.

Az említett belügyi kommunikét követően a hazai sajtó kötelességszerűen rávetette magát a témára, és részben valós, részben valótlan adatok közreadásával, irányított és félreismérhetetlenül politikai következtetések levonásával, ideológiai álbölcseletek szétkürtölésével igyekeztek ráhangolni a közvéleményt a kulákokkal való mielőbbi leszámolásra. Ezzel párhuzamosan természetesen lehetőség adódott a Tito-ellenes hisztéria további fokozására is.

Először a korabeli sajtóban megjelent írások tükrében vegyük számba, hogy ki volt a meggyilkolt áldozat, ki volt Kiss Imre? De az is lehet – sőt, talán biztos! –, hogy az iménti kérdés feltétele helyesebben a következő lett volna: a sajtópropaganda mivé formálta Kiss Imrét?

Íme néhány idézet, amely választ ad az előbbi kérdésekre: „A lengyelkápornai MDP-szervezet volt titkára, a helyi népi bizottság elnöke, a DÉFOSZ munkaügyi bizottságának a vezetője, akit szerettek és becsülték a lengyelkápornai dolgozó parasztok. Kiss Imre elvtárs a Párt és a dolgozó nép iránti szeretettől áthatva végezte felelősségteljes munkáját. Mintaszerűen művelte juttatott földjét. Kiss Imre alacsony, fehérre meszelt háza tisztán, csinosan, gondosan karbantartva áll a lengyelkápornai tanyavilágban. A ház előtt példásan gondozott szőlő, körülötte mintaszerűen művelt szántóföld”. (2) Más helyen ez volt olvasható: „Kiss elvtárs a felszabadulás előtt béres volt, a felszabadulás után 5 holdat kapott. Ő volt messze vidéken a legjobb népnevelő. ... Idős ember volt, de állandóan tanult. ... Elárvult lakásában a hálószekrényén nyitott könyv hever, Rákosi elvtárs könyve: A magyar jövőért. Valóban, Kiss Imre elvtárs a magyar jövőért dolgozott.”(3)

Mindezt azonban aligha bántalmazták volna Kiss Imrét. Miért történt hát ami történt? A tudósításokból a válasz erre a kérdésre is kiolvasható: „Kiss Imre harcolt népünk ellenségei, a kulákok ellen. ... Nem is egyszer leleplezte aljas mesterkedéseiket, észrevette a kulákok gyanús összejöveteleit”. (4) Egy másik írásban pedig ez olvasható: „Kiss Imre elvtárs következetesen harcolt a dolgozó parasztok érdekeiért és szembeszállt minden kulák támadásával”. (5) Kiderült tehát, hogy Kiss Imre kemény kulákkellenes frontharcos lehetett, és nagyon sok kellemetlenséget kellett okoznia, aminek a következménye lett a meggyilkolása.

A kommunista bértollnokok így írtak a gyilkosság elkövetőiről: „Minden gaztetre elszánt szabotáló gyilkosok, ... akik azon igyekeztek, hogy Lengyelkápornán is gátat emeljenek ... a dolgozó parasztság alkotó munkájának, ... visszakívánják a régi, úri Magyarországot, amely számukra a korlátlan kizsákmányolást, a dolgozó parasztság számára pedig a legkegyetlenebb elnyomást jelentette”. (6) „Szervezkedésük élén Bodó István, a Jugoszláviából múlt év nyarán átszökött kulák állt, ... akit Titoék hivatalos szervei küldtek át Magyarországra, hogy szervezze, fegyveres csoportokba tömörítse a kulákokat”. (7) Máshol meg is nevezték az iménti „hivatalos szervet”. „Az Államvédelmi Hatóság által lefolytatott nyomozás megállapította, hogy a gyilkosságot a jugoszláv UDB, a jugoszláv titkosrendőrség ügynökei által irányított illegális kulákszervezkedés tagjai, követték el. ... Horváth István és a szervezkedés legtevékenyebb tagja Bodó István titkos megbeszéléseken ismertették a kulákokkal a jugoszláv megbízóktól kapott feladatot: ártalmatlanná kell tenni a dolgozó parasztság vezetőit, akadályozni kell a termelőségfejlesztések fejlődését”. (8) „Elmondta Bodó István, hogy Jugoszláviában paradicsomi élete van a kulákoknak. S a lengyelkápornai kulákok dédelgették Tito ügynökét, mohón írták minden szavát. Bodó István arról beszélt, hogy nem sokára megváltozik a lengyelkápornai kulákok helyzete is, mert elérkezik angolszász segítséggel a jugoszláv megszállás ideje. ... Arra biztatta a lengyelkápornai kulákokat, hogy addig gyilkolják le a vezető kommunistákat, ... mindazokat, akik részt vettek a földosztásban. ... Tito iránti bizalomra biztatta a lengyelkápornai kulákokat”. Állítólag azt mondta, hogy „bizzatok Titóban, mert ő a mi emberünk, csak álcázza magát kommunistának. ... A megszálláskor nem kell visszariadni attól sem, hogy a község 60%-át legyilkolják”. (9) „S a lengyelkápornai kulák-

kok, akik már addig is bebizonyították, hogy esküdt ellenségei a szocializmust építő népi demokráciának, megfogadták Bodó István tanácsát, és elkövezték az állati kegyetlenséggel véghezvitt gyilkosságot”. (10)

Lássuk most, hogy a sajtóbeli tudósítások szerint mi is történt Lengyelkápornán 1950. január 3-án: „Kiss Imre elvtárs észrevette, hogy Bigors-kulákéknál újabb összejövetelt tartanak, amelyen részt vett Bodó István, Császár Antal és Ördögh Imre”. (11) Mellesleg Ördögh Imre nem is volt kulák családból való, de ezt a körülményt a közvélemény elől kezdetben gondosan elhallgatták, később a kulákok uszályába került középparasztként emlegették. „Kiss Imre éberén figyelt és néhány perc múlva rájuk nyitott.” (12) Ekkor szóváltásra került sor, amikor a tudósítás szerint elhangzott egy kérdés Bodó István szájából: „Te vagy az híres kommunista?”. (13) S íme a sajtó által közzétett – kitalált? – öntudatos válasz: „Én vagyok, és ha kell, életemet adom a pártomért!” (14)

A szóváltást tettelegesség követte. Megkötözték Kiss Imrét, földobták egy székre és elindultak vele a Bigors-tanyáról. Miután Kiss segítségért kiáltozott, rádobtak egy subát, majd „a három kulák több késszúrással megölte Kiss Imre elvtársat. Amikor a termelőszövetkezet földjére értek, ... kidobták a kocsiból, majd mind a hárman nekirontottak, és kiszúrták mind a két szemét”. (15)

A bűntényből természetesen le kellett vonni a szükséges következtetéseket. Dörgelemes felszólítások láttak napvilágot: „A lengyelkápornai példa is arra tanít, hogy még inkább fokozni kell az éberséget, mert az ellenség nem alszik, minden rést kihasznál, hogy befurakodjék és merényletet kövessen el a dolgozó nép ellen”. (16) „Következetes harcot kell vívunk az egész kulákság ellen mint szervezett kártevő banda ellen. ... Rákosi elvtárs megmondta, hogy a reakció elleni harcban véget kell vetni a kesztyűs kéz politikájának. A kulákok joggal a Tito-fasizmusban látják céljaik és vágyaik megtestesülését. ... A lengyelkápornai gyilkosságra szervezett Tito-pribékektől kapták a felhívást arra, hogy gyilkolják meg a dolgozó parasztság legjobbjait, a Magyar Dolgozók Pártja falusi szervezeteinek vezetőit. ... A lengyelkápornai gyilkosok arca, az egész reakció arca”. (17)

Külön említést érdemelnek a sajtó által közzétett, akkoriban szokásos – bár lehet, hogy csupán konstruált – nyilatkozatok, vélemények. Egy mórահalmi elvtárs levelében ezt írta: „Az egész Alsótanya dolgozó parasztjait gyűlölettel tölti el a kulákok iránt ez az elvetemült gyilkosság. ... Gyűlöletünket a végsőkig fokozza, hogy olyan becsületes, hazáját és dolgozó népét szerető embernek az életét vették el, mint amilyen Kiss Imre elvtárs volt. Pártunk a Szovjetunió tapasztalataival felvértezve segítette államvédelmi szervünket, amely hamarosan felgöngyölítette ezt a gyilkos bandát” (18)

A szegedi gázgyár egyik dolgozója a híradások szerint így írt: „Amikor a gyilkosságról értesültem, öklöbe szorult a kezem, és gyűlöletem – ha lehet – még jobban fokozódott a kulákság iránt. Elhatároztam, hogy még jobban igyekszem megállni a helyem a termelés frontján, hogy hazánkat mielőbb minden ellenségtől megtisztítsuk”. (19) „A szőregi pártszervezet, a SZIT és az EPOSZ a bírósági tárgyalás előtt táviratban kérte a megyei bíróság rögtönítélő tanácsát, hogy a legsúlyosabb ítéletet hozza a gyilkosokra, olyan ítéletet, hogy elrettentő példa legyen a falusi reakció, a kulákság részére”. (20)

A sajtóban megjelent hírek szerint a bíróság Császár Antalt, Bodó Istvánt és Ördögh Imrét kötél általi halálra ítélte, Horváth István és Császár János – ez utóbbi Császár Antal apja – pedig életfogytig tartó fegyházbüntetést kapott. „Okul ebből az ítéletből az ellenség, megtudja azt, hogy a magyar dolgozó nép a Párt és Rákosi elvtárs irányításával, a Szovjetunió segítségével megerősödött, és kemény ököllel sújt le mindazokra, akik aljas módon akarják aláaknázni épülő szocializmusunkat.” (21) – nyilatkozta a szegedi kenyérgyár egyik dolgozója. Egy szegedi dohánygyári munkás ehhez hozzátette: „Ezek nem voltak közönséges bűnözők, hanem Titoék s az imperialisták elvetemült csatlósai voltak, ... akik egy olyan elvtárs életét vették el, aki becsületesen harcolt a lengyelkápornai dolgozó parasztok felemelkedéséért, az egész magyar nép érdekében”. (22) S íme a mórakalmi gépállomás főgépészének nyilatkozata is: „Kiss Imre elvtárs meggyilkolása nem csak személyek, hanem a termelőszövetkezeti csoportok ellen is szólt”. (23) Talán erre a nyilatkozatra válaszul, talán másért, egy tudósítás szerint „a községben mindenki utálattal és gyűlölettel fordul el a hazáráuló gyilkosoktól, ... néhány középparaszt Lengyelkápornán kérte felvételét a termelőszövetkezetbe, mondván, érezzük, hogy hozzátok tartozunk”. (24)

A korabeli sajtóból vett néhány idézet kellően rávilágít arra, hogy milyen állapotok között került sor Kiss Imre meggyilkolására és a kommunista hatalom miként és milyen politikai tőkét kovácsolt belőle a sajtója közreműködésével.

Lássuk azonban a valóságot, a tényeket! Mindenekelőtt lássuk, hogy miféle ember volt a gyilkosságnak áldozatul esett Kiss Imre? Az Államvédelmi Hatóság 1950. január 5-i jelentéséből – amely a gyilkosság után két nappal készült – a következők derülnek ki: „A felszabadulás előtt az ... alsótanyai nyilaskeresztes párt vezetője beíratta a nyilaskeresztes pártba, állást ígért neki”. (25) Ez kellőképpen árulkodó mondat! Gyakori volt ugyanis akkoriban, hogy a szovjet megszállást követően a nyilasok egy része átmenekült a kommunista pártba. Ha pedig a múltjukon esett folt kiderült, jószerivel mind arra hivatkoztak, hogy őket tudtukon kívül egyik vagy másik ismerősük – többnyire olyan, aki már nem élt és cáfolni nem tudott! – beíratta a nyilaskeresztes pártba. Bizonyára elvértve előfordulhattak ilyen esetek is, csakhogy Kiss Imrének tudnia kellett a történetekről, hiszen ott a mondat árulkodó vége: „állást ígért neki”. Kétség sem férhet tehát ahhoz, hogy Kiss Imre önszántából lett a nyilaskeresztes párt tagja.

Az ÁVH-s dokumentum a továbbiakban arról szól, hogy Kiss Imre „1945-ben tagja lett az MKP-nak, majd 1948-ban a lengyelkápornai MDP-szervezet titkára lett, azonban iszákossága miatt leváltották tisztségéről. A leváltás után a népi bizottság elnöke és a munkaügyi bizottság elnöke volt, mely tevékenységet becsületesen végezte és a kulákok ellen harcot folytatott. A kulákság gyűlölettel volt iránta, és az ellenük folytatott harcért 1949 tavaszán leütdötték és a tetteseket 2-3 év börtönre ítélték. A lengyelkápornai tszcs érdekében aktívan tevékenykedett, a földosztás során részére juttatott ... földjével mindenáron be akart lépni a tszcs-be, azonban nevelt fia és felesége ezt ellenezte, ezért többször meg is verték és elzavarták hazulról. ... A családjával általában rossz viszonyban élt, mivel azok ellenezték a Pártban kifejtett tevékenységét és a kulákság elleni harcát. ... Nevezett reggeltől estig állandóan a Pártban és a községházán tartózkodott, ahol a népi bizottsághoz tartozó kulák ügyekben foglalatoskodott”. (26)

A háború előtt Kiss Imre jómódú gazdáknál béresként dolgozott, bár a fásaszto paraszti munka soha nem volt ínyére. Amikor megnősült, felesége révén hozzájutott néhány hold földhöz, ami azonban megélhetésüket nem biztosította. Ezért továbbra is el kellett járnia napszámba. A nyilaskeresztes pártba is bizonyára valami olyan állás reményében lépett be, ami megszabadította volna a földműves élet nehézségeitől. Mivel ez a számítása nem jött be, a szovjet megszállás után azonnal váltott: kommunistának állt. Örömmel és lelkesedéssel vállalt el minden munkát és feladatot, csak a földműveléssel és a ház körüli munkával ne kelljen fásasztania magát. Szinte állandóan távol volt tanyájától, így aztán otthon meg a földjükön minden munka a feleségére és a nevelt fiára maradt.

A családban állandóak voltak a veszekedések, amelyek részben Kiss Imre iszákossága miatt fordultak elő, részben azért, mert otthon nem csinált semmit, sőt állandóan be akart lépni a termelőszövetkezetbe. A felesége azonban kijelentette: „Te beléphetsz a tszcs-be a három hold földeddel, de én nem lépek be az én öt holddammal. Én nem akarok kolhozni, amely nem más, mint csajkarendszer. Sokkal jobb volt Horthyék idejében, akkor nem akartak kolhozni csinálni. Te piszkos gazember, mindig azok közé a csavargók közé jársz, mindig a párt ügyeit intézed, meg a népfrentét, nemhogy itthon lennél, le vagy csinálva Rákossal együtt.” (27) Ezekből a mondatokból a nyilas múltú Kiss Imre arra következtetett, hogy a felesége „igazi fasiszta”.

A harcos kommunistává lett Kiss Imre azért is okozott gyakran családi veszekedéseket, mert a szomszédai feleségével és nevelt fiával éreztették az iránta való megvetésüket. Jó okuk volt a lengyelkápornai módos gazdáknak és középparasztoknak, hogy ne kedveljék, sőt utálják Kiss Imrét. „Sokszor hozott radikális intézkedéseket a kulákokkal szemben. ... Sokszor napokig bent volt a közigazgatási hivatalban és ott dolgozott a kulákok ellen” (28) – olvasható ugyancsak egy államvédelmi dokumentumban. „A táblás gazdálkodás érdekében sokat fáradozott”, azaz szervezte a termelőszövetkezeti csoportot és a kulákok kárára intézte a földek tagosítását. Császár János módosgazda tanyájára is szemet vetett, ahol „kolhozkonyhát” akart csinálni, a közvetlen szomszédja, Bigors Illés tanyáját pedig „kolhozirodának” nézte ki. Még a későbbi bírósági ítéletben is ez áll: „Kiss Imre a kulákok földjét el akarta venni, a dolgozó parasztokat pedig a táblás gazdálkodásba akarta kényszeríteni.” (29) Így aztán nem véletlen, hogy Kiss Imre sok haragost szerzett magának.

Haragosainak száma pedig egyre nőtt, hiszen Kiss Imre rendszeresen járta a lengyelkápornai tanyavilágot és főleg esténként meg hétvégeken betoppant mondavacsinnált indokokkal – pl. dohányt kért a pipájába – egy-egy olyan tanyára, ahol a módosabb gazdák összejöttek beszélgetni, borozgatni. Ilyenkor hallgatózott, igyekezett kifürkészni, hogy miről folyik a szó. Egy 1950. január 9-i államvédelmi dokumentumban ez olvasható: „Kiss Imre minden szabadidejét a kulákság elleni harcra fordította, a tszcs mellett agitált, pártunk célkitűzéseit hirdette, a kulákság legkisebb szabálytalanságait megfigyelés alatt tartotta és arról jelentést tett a hatóságnak”. (30) Ez a „hatóság” az Államvédelmi Hatóság volt. A feljelentések nem maradtak következmények nélkül, és Kiss Imre feljelentgető tevékenysége ré-

vén többeket meghurcoltak. Így aztán azon sem lehetett csodálkozni, hogy 1949 közepén egy haragosa éjjel megleste, és kerékpárpumpával agyba-főbe verte. Kapott is érte többéves börtönbüntetést.

A lengyelkápornai tanyavilágban Kiss Imre sokak életét megkeserítette. Ezek közé tartozott Horváth István és rokona, Császár János is. Mindketten jómódú gazdálkodók, kuláklistán szereplők voltak. Ez akkor nagy bűnnek számított. Horváthnak még az is a bűne volt, hogy Jugoszláviából települt át, a szülője pedig közvetlenül a magyar-jugoszláv határ mellett terült el. A határ túlsó oldalán ismerősei és rokonai éltek, közülük néhány kettősbirtokossal laza kapcsolatot tartott. Ezek beszámoltak neki, hogy Jugoszláviában nincs olyan kulákküldözés, mint Magyarországon. Beszélgetéseik során szóba került a háború kitörésének lehetősége a két ország között, sőt a harmadik világháború kirobbanásának eshetősége is. Ezeket az odaátról is propaganda-céllal útnak indított híreket Horváth István és környezete rendre megvitatta, s várták is a fejleményeket, amelyektől a sorsuk jobbra fordulását remélték.

Ha pedig az Államvédelmi Hatóság tudomást szerzett az összejöveletekről, beszélgetésekről, politikálgatásokról, máris megfogalmazódott a kulákszervezkedés gyanúja. Senki sem törődött azzal, hogy a hivatalos magyar propaganda is állandóan az imperialisták újabb világháborút kirobbantó mesterkedéséről és a jugoszláv agresszió közvetlen veszélyétől volt hangos. Nekik lehetett, az osztályellenségnek számító kulákságnak nem!

1948 augusztusában föltűnt a lengyelkápornai tanyavilágban egy ember, akit a helybeliek egy része helyesen Bodó Istvánnak, más része Dobó Istvánnak ismert, többnyire azonban csak Pista bácsinak szólították. Először Horváth István tanyájára ment, és kérte a gazdát, hogy néhány napot ott maradhasson, kipihenje magát, mert odaátról, Jugoszláviából jött. Először azt mondta, hogy 27-en jöttek át illegálisan a határon, mert nem akartak bevonulni katonának. Később, amikor a környezetét megismerte, bevallotta, hogy neki „mint jugoszláv kémnek az a feladata, hogy az itt élő fiatalokat és megbízható személyeket összefogja”. (31) Akkoriban napirenden voltak a titkosszolgálati – ÁVH kontra UDB – ügynökök oda-vissza alapon végrehajtott átdobásai, így Horváth István, és környezete hamar napirendre tért az iménti közlésen.

Néhány nap múlva a „jugoszláv kém” tovább is állt. Pista bácsi azonban soha életében nem járt Jugoszláviában, és egyáltalán nem volt jugoszláv kém. Mint jóval később, a büntetőeljárás során kiderült, Bodó István már régi jó ismerőse volt a Szegedi Megyei Bíróságnak, a Szegedi Járásbíróságnak és a Csillag börtönnek, ugyanis egyes adatok szerint nyolc, más adatok szerint csak négy esetben ítélték el különböző köztörvényes bűncselekmények miatt, leggyakrabban csalásért. Különbőféle mesékkel pénzt csalt ki hiszékeny emberektől, aztán ellenszolgáltatás nélkül odébbállt. Amikor a lengyelkápornai tanyavilágot elhagyta, máshol újabb csalást követett el, de hamarosan lebukott és újabb 10 hónap börtönbüntetésre ítélték. Bevonult megint a Csillag börtönbe és 1949. szeptember 23-án szabadult.

Bodó István földműves volt, az elemi iskola négy osztályát végezte el, semmi vagyona nem volt, napszámba járt, de nem szeretett dolgozni, inkább csalásokból tartotta fenn magát. Családjával – feleségével és hat gyerekével – nem nagyon törődött, hos-

szű időre magukra hagyta őket és a Szeged-környéki tanyavilágban szélhámoskodott. Az 1949 szeptemberi szabadulása után nem is ment vissza a családjához, hanem a lengyelkápornai Horváth Istvánt kereste föl és ott folytatta hazug történetét, ahol csaknem egy évvel azelőtt abbahagyta. Látva a környékbeli gazdák elkeseredését, tovább erősítette bennük a hitet, hogy a sorsuk rövidesen jobbra fordul. Ő csak tudja – állította –, hiszen azért küldték a „jugó hatóságok, hogy előkészítse a jugoszláv bevonulást” (32) Magyarországra. Horváth Istvánt arra kérte, hogy adjon neki szállást és ellátást, a rendszerváltozás után bőségesen meg fog fizetni érte. Ebben meg is állapodtak és Bodó István ott lakott a Horváth-tanyán. Esténként és hétvégeken nagy borozgatások közepette a jugoszláv helyzettel kapcsolatos mesékkel szédítette a hallgatóságát, összetartásra, a kommunistákkal szembeni fellépésre szervezte őket. Volt amikor azt mondta, hogy két hét múlva jönnek be a jugoszláv és angol csapatok Magyarországra, amikor már ő is egyenruhában lesz, sőt a hallgatósága is kap egyenruhát és fegyvert és ő lesz a parancsnokuk. A borgőzös hallgatóság mindezt hitte is és nem is. Egy hiteles tanú szerint arra is biztatta Bodó István a nem túl népes hallgatóságát, hogy a pénzüket igyekezzenek elkölteni, mert a rendszerváltozáskor úgyis értékét veszti. Ha pedig ezt nem tudnák megtenni, „adják oda neki a mozgalom céljaira és a mozgalom győzelme esetén kamatostul fogja visszatéríteni”. (33) Néhány lengyelkápornai módosabb gazda mindezt el is hitte, és adott a jugoszláv kémnek hitt csalónak nem csekély adományokat. Valamennyien elhitték a történeteit, pl. azt, hogy a jugoszláv partizánok, a jugoszláv hadsereg és a Jugoszláviában állomásozó volt magyar csendőr alakulatok előtt készíti elő az utat, amelyek majd pillanatok alatt visszaállítják a régi rendszert. Egy dokumentum szerint azt is mondta, hogy „őnála már fel van jegyezve több véresszájú kommunista, akik a bevonulás alkalmával meg lesznek gyilkolva”. (34)

Elhitték Bodó Istvánnak azt is, hogy ő egy „partizán vezér, és Jugoszláviában 90 hold földje van, ... otthon aranyban és ezüstben fürdik, igen magas fizetést kap”. (35) Állandóan hitegette a hallgatóságát, hogy ekkor, vagy akkor lesz a rendszerváltozást hozó jugoszláv lerohanás, ám de soha nem történt semmi. Néhányan már kezdtek kételkedni a szavaiban, s az is zavarta hallgatósága egy részét, hogy megtört a társaságban egy MDP-tag kisparasztot.

1950. január 3-án is borozgattak a Horváth-tanyán, majd más szomszédos tanyákon is. Úgy beboroztak, hogy Császár János (korábban verekedésért már néhány-szor eljárás alá vont) gazda az Ördögh-tanyán álomba szenderült. Császár János 1946-ban belépett az MKP-ba, „mert szeretett vadászni és mindenáron fegyvertartási engedélyre akart szert tenni”. (36) A földreform során Kiss Imre jóvoltából a földtulajdonából elvettek 5 holdat, 1947-ben pedig ugyancsak Kiss Imrének köszönhetően kizárták az MKP-ból. Ettől kezdve Császár János „politikailag megbízhatatlan, a népi demokráciának ádáz ellensége, a régi rendszer híve” (37) lett.

Már estefelé járt az idő, amikor Bodó István, a szundikáló Császár János fia Császár Antal és a középparaszt házigazdáék fia, Ördögh Imre Ördöghék szekérével elmentek Bigors Illések tanyájára. A házigazda még nem volt otthon, csak a felesége. A három vendég Bigors Illéssel akart beszélni, ezért leültek és vártak. A háziasszony egy kancsó bort tett eléjük. Iszogattak.

Közeli tanyájában Kiss Imre már lefekvéshez készülődött. Ágya szélén üldögélve olvasta-böngészte Rákosi Mátyás valamelyik könyvét. Igyekezett bemagolni néhány mondatot, amelyekkel az elvtársai között az ideológiai-politikai fejlettségét villogtathatta. Meghallotta a kocsi zörgését, amikor Bodó és a társai a szomszéd tanyához érkeztek. A kommunista éberség nem hagyta nyugodni. Úgy ahogyan volt, mezítláb a papucsába bújít, kabátját a hátára vetette és elindult újabb kuláklelő útjára.

Amikor benyitott a házba, Bodó István el akart tűnni, beosont a tisztaszobába. Esze ágában sem volt bántalmazni Kiss Imrét. A kommunista azonban rákiáltott: „Ne búj! Ne búj! Ki vagy te?” Addig ugyanis még nem ismerték egymást. Bodó kényszeredetten előjött, és szóváltás alakult ki közte és Kiss Imre között. S amint ilyen kapatos társaságnál gyakran megesik, dulakodni kezdtek. Bodó Istvánék úgy döntöttek, hogy megkötözik Kiss Imrét és elviszik a Bigors-tanyáról. Össze is kötözték a kezeit, majd földobták a kocsira és elindultak. A két legény a bakon ült, hátul pedig Bodó István a subával letakart Kiss Imrén. A kuláklelő kommunista segítségért kiáltozott, amikor pedig Bodó a torkát kezdte szorongatni, hörgő hangot hallatott. Bodó István, hogy elhallgattassa Kiss Imrét, késsel számtalanszor megszurta az összekötözött embert, majd egy dűlőútnál ledobták a szekérről. Úgy látszott, hogy Kiss Imre még él, ezért újabb késszurásokat ejtettek rajta. Végül kiszúrták mind a két szemét, amelyekkel állandóan a kulákokat leste. Majd élettelenül otthagyták az útszélen.

A gyilkos társaság részségében, talán még tettükre is büszkén, kocsival végigjárta néhány környékbeli gazda tanyáját és vitték a hírt: „Kiss Imre nem veszi már el senkitől a földet, nem csinál már táblás gazdálkodást, mert meggyilkoltuk”. (38)

Másnap, január 4-én az Államvédelmi Hatóság szegedi osztálya kezdte meg a nyomozást a lengyelkápornai volt párttitkár meggyilkolása ügyében. Az 1950. január 31-i jelentésében Komlós János államvédelmi hadnagy (39) a következőkről számolt be: „Ördögh Imrét a lakásán fogtuk el, majd kézre került Császár Antal is, végül Bodó Istvánt január 21-én este 9 órakor egy 100 holdas kulák szalmakazlában találtuk meg”. (40)

Az Államvédelmi Hatóságnak nem volt nehéz dolga a bizonyítás során. Az ügy gyorsított eljárással került a Szegedi Megyei Bíróság mint rögtönítélő bíróság elé. A statáriális bírósági tanács elnöke dr. Kiss Dezső (41) volt, egyben a Szegedi Megyei Bíróság elnöke is, aki könyörtelen halálbíró hírében állt. Az ítélet (42) 1950. február 2-án született. A benne foglaltak szerint „I. rendű Horváth István bűnös gyilkosságra irányzott szövetség miatt – büntetése életfogytig tartó fegyház. II. rendű Császár János bűnös gyilkosságra való felbujtás miatt – büntetése életfogytig tartó fegyház. III. rendű Császár Antal bűnös gyilkosság miatt – büntetése halál. IV. rendű Bodó István bűnös gyilkosság miatt – büntetése halál. V. rendű Ördögh Imre bűnös gyilkosság miatt – büntetése halál.”

Az I. és II. rendű vádlott, majd elítélt két olyan lengyelkápornai gazda volt, akik kuláklistán szerepeltek. A III. rendű vádlott, majd elítélt a II. rendű vádlott kulák fia volt. Ezután következett csak a főbűnös, a többszörös visszaeső IV. rendű vádlott és elítélt Bodó István. Végül következett utolsóként, V. rendű vádlottként majd elítéltként egy középparaszt fia, Ördögh Imre. Ennek az ítéletnek és sorrendnek a tükrében figyelemre méltó az ítéleti indoklásnak egy bekezdése: „Országunkban

az imperializmusnak egyetlen olyan védőbástyája van, ami még számottevő. Ez a bástya a kulákság, amely külső ösztönzés nélkül is erősen ragaszkodik ahhoz a pozíciójához, amelyet még ma tart és minden igyekezetével azon van, hogy ezt a pozíciót megerősítse, sőt kiszélesítse. ... A legaljasabb eszközöket is felhasználja arra, hogy pozícióját erősítse, vagy legalább védje. ... A Tájékoztató Iroda határozata élénken rámutat arra, hogy milyen szerepet tölt be Tito bandája az imperialisták oldalán. Rajk és bandája pere élénken rávilágít az osztályharc éles voltára és arra, amit Tito és bandája vállalt. ... Legyen a bíróság az osztályharc egyik fegyvere, éles fegyver, erős ököl, amely ököl, ha erre szükség van, lesújt az ellenségre”. (43)

Dr. Kiss Dezső statáriális bírósága keményen lesújtott arra, akit ellenségnek tartott. Azt persze gondosan elhallgatta, hogy a főbűnös soha nem volt kulák, hanem hamísítatlan lumpen agrárproletár bűnöző, az egyik társ pedig középparaszt, aki a gyilkosság helyett leginkább csak a lovak gyeplőjét tartotta. De arról sem esett szó, hogy az egyik állítólagos felbujtó, Császár János borgőzös álomban élte át az egész történetet és csak utólag értesült az eseményekről. Az előre kitervelt szándékot pedig a Bodó István által tanúsított magatartás a Bigors-tanyán – a Kiss Imre előli kitérési, elbújási szándék – egyértelműen kizárta. Az elképzelés nyilvánvaló volt. Az osztályharc jegyében a kuláklistán szereplő módosabb gazdákon kellett ütni egy nagyot. Meg is tették ezt sikerrel. Kiss Imrét tehát nem a kommunistasága miatt ölték meg, hanem a sok gazembersége miatt. Az imperializmusnak és Tito bandájának pedig semmi köze nem volt az ügyhöz. Mégis, a gyilkosság által gerjesztett hullámok nagyon magasra csaptak.

1950. január 11-én készült egy máig fönmaradt jelentés a lengyelkápolnai gyilkosságról, amelyet Ács Lajos készített, vagy neki készítették. Az ügygel tehát foglalkozott az MDP legfelsőbb vezetése is. Ebben a jelentésben a következők olvashatók: „Kiss Imre ... igen lelkes kommunista volt, ... gyűlölte a kulákokat és aktív harcot folytatott ellenük. Családjával ellentétben volt, mert felesége és fia klerikális befolyás alatt állnak. Hibája, ... hogy iszákos volt. Emiatt párttitkári funkciójából leváltották. ... Lényegében azonban továbbra is ő vezette a pártszervezetet. ... Kiss Imre kulákokból álló csoportot talált egy ízben az egyik tanyán, amint tárgyaltak. Megfenyegette őket, mint fasiszta gazembereket”. (44) A jelentésben a későbbiekben árulkodó mondatok találhatók: „A járási párttitkár ... nem is tulajdonított nagyobb jelentőséget a gyilkosságnak, sőt feltételezi, hogy nem is politikai jellegű. A járásról úgy beszél, hogy ott mindig rendben, nyugodtan mennek a dolgok, ő semmiféle titoista ügynökökről nem tud, stb. Ugyanezt mondják ... a járási pártbizottság tagjai is. Szeged alsóközpont párttitkára ... kijelentette, hogy ezt a gyilkosságot már el is felejtettük, minden csoda három napig tart. Ezek arra mutatnak, hogy a pártszervezetek ezt a gyilkosságot politikai gondatlansággal kezelik, mint általában a jugoszláv fasiszták egész tevékenységét”. (45)

Később – az MDP Központi Vezetőség 1950. február 10-i ülésén – Rákosi Mátyás is véleményt mondott: „A lengyelkápolnai gyilkosság alkalmával, dacára annak, hogy a meggyilkolt Kiss elvtársat néhány hónappal ezelőtt már egyszer megtámadták a kulákok és a meggyilkolt kezei hátra voltak kötözve, a helyi elvtársak az első időben nem is gondoltak arra, hogy az ellenség műve lehet”. (46)

A pártbeli dörgedelmekre az ÁVH kapcsolt először. Erre utal a már említett és Ács Lajos nevéhez köthető jelentés néhány mondata is „Az ÁVH közlése szerint ők felderítették, hogy a Dobó nevű ember vezetésével a kulákok hosszabb idő óta összejöttek, megbeszéléseket tartottak. ... Dobóról úgy tudják, hogy Jugoszláviából a Tito-klikk megbízottjaként kapta az utasításokat és egyes utasításokért időnként átmegy a Titoista fasisztákhoz.” (47) Ezt megerősítendő azt is írták, hogy „időnként elmegy különböző utakra”.

A felterjesztett dokumentumok alapján már a pártbeli jelentésből is kiolvasható a készülő koncepció. „Kulák-terror, állatias módon végrehajtott támadás kommunista funkcionárius ellen, valószínűleg jugoszláv kém felbujtására”. (48) Ezek után megfogalmazták az utasítást, vagy elvárást is: „A legszigorúbban meg kell torolni az elkövetett gyilkosságot. Lengyelkápornán mindazokat, akiknek a legkisebb közük volt a gyilkossághoz, szigorúan meg kell büntetni. ... Az exponált személyek kitiltása a hátszélről, stb”. (49)

Az ÁVH helyi gépezete azonnal mozgásba lendült. Megértették a párt intő szavát és elvárását. A gyilkosság mellé-mögé egy kulákszervezkedést kell konstruálni, amely még ráadásul a határontúli ellenség, Tito és Jugoszlávia felé mutat. Mivel erre vonatkozóan valóságos adatok nem álltak rendelkezésre, hiszen a hazugságokat, Bodó lódtításait, a nem létező körülményeket jogerősen bizonyítani nem lehetett, a koncepciók ügyek és perek jól bevált módszeréhez nyúltak. Komlós János államvédelmi hadnagynak volt már ebben gyakorlata. Minden megalapozottság nélkül haladéktalanul „a demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés előmozdításának büntette miatt” büntetőeljárást indítottak. Ebbe a konstruált kulákszervezkedésbe beleöröszakoltak mindenkit, akit csak tudtak. A már említett főügyben elítélt Horváth István és Császár János lettek az állítólagos szervezkedés vezérégyéniségei. A hozzátartozók, a rokonság, a beszélgetéseken néha jelenlevők közül kerültek ki a koncepciók szervezkedés közkulákjai.

Ezek voltak: Börcsök Géza középparaszt, néhány összejövetel résztvevője, büntetése elsőfokon 6 év kényszermunka, jogerősen 8 év fegyház. Császár József, a másik ügyben elítélt Császár János és Császár Antal rokona, büntetése elsőfokon 5 év kényszermunka, jogerősen 10 év fegyház. Bigors Illésné, akinek annyi volt csupán a terhére felróható, hogy egy darab kötelet adott Kiss Imre összekötözéséhez, büntetése elsőfokon 7 év fegyház, jogerősen 10 év fegyház. Bigors Illés, aki otthon sem volt, amikor az eset a tanyájában megtörtént, büntetése 5 év kényszermunka elsőfokon, jogerősen 7 év fegyház. Nógrádi Vilmos, az egyik, akinek eldicsekedtek Bodó István és társai az általuk elkövetett gyilkossággal, büntetése elsőfokon 5 év kényszermunka, jogerősen 6 év fegyház. Papp Pál, aki egy-egy alkalommal volt hallgatója Bodó István szélhámos hazudozásainak, büntetése elsőfokon 2 év kényszermunka, jogerősen 2 év kényszermunka. Gyuris István, akinek padlásán bujkált rövid ideig a gyilkosság elkövetése után Bodó István és Császár Antal, büntetése elsőfokon 3 év fegyház, jogerősen 5 év fegyház. Horváth Istvánné, a másik ügyben elítélt Horváth István felesége, mert látott, amit látott, hallott, amit hallott, büntetése elsőfokon 3 év 6 hónap fegyház, jogerősen 3 év 6 hónap fegyház. Ördögh András középparaszt, a másik ügyben

elítelt Ördögh Imre apja, büntetése elsőfokon 4 év fegyház, jogerősen 4 év fegyház. Jójárt Mihály, akinek a szérűskertjében megbújt egy ideig Bodó István és Császár Antal, büntetése elsőfokon 5 év kényszermunka, jogerősen 6 év fegyház. Goda Imre, akinek az volt a bűne, hogy egy-egy alkalommal a kulákszervezkedéssé konstruált szomszédolásban részt vett, büntetése elsőfokon 3 év fegyház, jogerősen 3 év fegyház.

A 11 vádlott esetében is az elsőfokú Szegedi Megyei Bíróság ítéletét (50) a dr. Kiss Dezső vezette tanács mondta ki. Mint látható, a Legfelsőbb Bíróság másodfokú, jogerőre emelt ítéletében (51) a büntetések még súlyosabbak voltak. Történt mindez az osztályharc jegyében. A kuláksággal szemben valóban bekövetkezett a Rákosi Mátyás által követelt-beígért kesztyűs kéz politikájának a vége.

1950. január 3-án megölték egy embert Lengyelkápornán. Ha ez nem egy volt párttitkár, egy az ÁVH-nál feljelentgető, az MKP, majd az MDP tagja, a kulákok üldözője és az elkövetők között sincs olyan, akinek az apja a kuláklistán szerepelt, akkor biztosan nem lett volna három halálos ítélet (ebből kettő végrehajtva, egy kegyelemből szabadságvesztésre változtatva). Nem lett volna Horváth István és Ördögh Imre esetében két életfogytig tartó szabadságvesztés, illetve a valóságban három, ha a kegyelmi esetet is ide számítjuk, valamint további esetekben sok év fegyházbüntetés és kényszermunka. Ezekhez a büntetésekhez járult hozzá még az esetek döntő többségében a teljes vagy a részleges vagyonelkobzás mint a kulákság gazdasági hatalmának megdöntése és egyben Lengyelkápornán a mezőgazdaság szocialista átszervezésének útjából egy újabb akadály elgördítése.

Mielőtt pontot tennénk ennek a szomorú ügynek a végére, nem szabad figyelmen kívül hagynunk az ÁVH szegedi osztálya 1950. február 1-i jelentésének egy talán véletlenül odakerült, vagy ottfeljejtett mondatát, amelyhez az ügy dokumentumaiban sem korábban, sem később semmiféle kapcsolódás nem található. Ez a mondat arról szól, hogy korábban Bodó István „többször félrevezette a hatóságot, a rendőrséget, a honvédséget és olyan jelentéseket adott be a hatóságnak, mely jelentések nem feleltek meg a valóságnak”. (52) A korabeli szakmai zsargon szerint a „hatóság” az Államvédelmi Hatóságot jelentette.

Ki volt hát ez a munkakerülő, szélhámoskodó Bodó István, aki „jelentéseket adott be a hatóságnak”, még ha ezek időnként nem is feleltek meg a valóságnak? Emlekeztetőül: amíg a Horváth-tanyán tartózkodott némelyeknek feltűnt, hogy Bodó István időről időre eltűnt egy-egy napra, egy-egy éjszakára. Hol járhatott ilyenkor? Hogy nem Jugoszláviában az UDB-nél, az biztos! Csak nem ilyenkor történt, hogy „jelentéseket adott be”? Csak nem az egész lengyelkápornai kulákszervezkedés – ami nem is volt szervezkedés! – az ÁVH szegedi osztálya által megkonstruált és kiprovokált ügy volt? Erre vonatkozóan nincsenek bizonyító erejű adatok. A körülmények azonban nagyon erre utalnak. Sőt, az sem hagyható figyelmen kívül, hogy Komlós János államvédelmi hadnagy és társai – pl. Bárdos Miklós államvédelmi hadnagy – nagyon értettek az ilyen ügyek kreálásához.

A még nyitott kérdések közül a legjelentősebb, hogy Kiss Imre meggyilkolása miként illeszthető bele az összképbe? Lehet, hogy az is előre kitervelt és szándékolt volt, de lehet, hogy egy véletlen malőr. Egy nyilas múltú, részeges és bukott párttitkár

az Államvédelmi Hatóságnak 1950-ben bőven megérte volna fölázdosni egy túlharsozott kulákszervezkedési ügy megkonstruálása érdekében. Mégis sokkal valószínűbb, hogy a gyilkosság nem volt előre betervezve. Sokkal inkább elképzelhető, hogy a „jelentéseket beadó” Bodó István túlteljesített, vagy pánikba esett és túllőtt a célon. Akár így volt, akár úgy, az Államvédelmi Hatóságnak az volt a legkényelmesebb, ha Bodó István minél hamarabb örökre elnémul és elköltözik az élők sorából. Bodó Istvánon a statáriális bíróság ítéletét – talán a rögtön ítélkezés sem volt véletlen! – még a tárgyalás és az ítélethozatal napján végre is hajtották a szegedi Csillag börtönben. Titkát tehát magával vitte a túlvilágra, akik pedig még tudtak róla, azok is mélyen hallgattak mindhalálig. Nem tudhatjuk biztosan, hogy Bodó István irányított provokátor volt-e, „jelentéseket adó” volt-e, vagy csupán egy közönséges szélhámos bűnöző, netán mindkettő. Csak azt tudjuk, hogy gyilkos volt, de gyilkosságának súlyos következményei voltak másokra is, ártatlanokra is.

Jegyzetek

- (1) Szabad Nép 1950. január 22.
- (2) Szabad Nép 1950. január 22.
- (3) Szabad Nép 1950. január 21.
- (4) Szabad Nép 1950. január 22.
- (5) Szabad Nép 1950. január 22.
- (6) Szabad Nép 1950. január 22.
- (7) Szabad Nép 1950. január 22.
- (8) Délmagyarország 1950. február 1.
- (9) Szabad Nép 1950. január 22.
- (10) Szabad Nép 1950. január 22.
- (11) Szabad Nép 1950. január 21.
- (12) Szabad Nép 1950. január 21.
- (13) Szabad Nép 1950. január 21.
- (14) Szabad Nép 1950. január 21.
- (15) Szabad Nép 1950. január 22.
- (16) Szabad Nép 1950. január 22.
- (17) Délmagyarország 1950. február 2.
- (18) Délmagyarország 1950. január 24.
- (19) Délmagyarország 1950. január 24.
- (20) Délmagyarország 1950. február 4.
- (21) Délmagyarország 1950. február 3.
- (22) Délmagyarország 1950. február 3.
- (23) Délmagyarország 1950. február 3.
- (24) Szabad Nép 1950. január 21.
- (25) ÁSZTL V-16434
- (26) ÁSZTL V-16434
- (27) ÁSZTL V-16434
- (28) ÁSZTL V-16434
- (29) ÁSZTL V-16434
- (30) ÁSZTL V-16434
- (31) ÁSZTL V-16434
- (32) ÁSZTL V-16434
- (33) ÁSZTL V-16434
- (34) ÁSZTL V-16434
- (35) ÁSZTL V-16434
- (36) ÁSZTL V-16434
- (37) ÁSZTL V-16434
- (38) ÁSZTL V-16434
- (39) Komlós János (1922) államvédelmi hadnagy, a korábbi fejezetekben is előfordult, hírhedt szegedi ÁVH-s, később országos hírű újságíró.
- (40) ÁSZTL V-16434

- (41) Kiss Dezső (1898) az 1950-es években hírhedt halálbíró a Szegedi Megyei Bíróságon. 1953-ban elhelyezték Szegedről, ám az 1956-os forradalom leverése után a város és a megye kommunista vezetése visszahelyeztette és a megtorlás során a Szegedi Megyei Bíróság elnöke volt.
- (42) Szegedi Megyei Bíróság B.N. 801/1950-2 számú ítélete
- (43) Szegedi Megyei Bíróság B.N. 801/1950-2 számú ítélete
- (44) MOL 276.f.54.csop.82.ö.e.
- (45) MOL 276.f.54.csop.82.ö.e.
- (46) MOL 276.f.52.csop.10.ö.e.
- (47) MOL 276.f.54.csop.82.ö.e.
- (48) MOL 276.f.54.csop.82.ö.e.
- (49) MOL 276.f.54.csop.82.ö.e.
- (50) Szegedi Népbíróság Nbk. 70/1950-15 számú ítélete
- (51) Legfelsőbb Bíróság B.N.3752/1950-23 számú ítélete
- (52) ÁSZTL V-16434

21.

Bulitvény!

Ertesitem, hogy Kiss Imre a lengyelkápólnai volt MDP.titkár, népi bizottság tagja, munkügyi bizottság elnökét ma reggel virradóra a lengyelkápólnai hátrában meggyilkolt állapotban találtuk meg. A bejelentést a lengyelkápólnai tszcs. tagja Csányi János és Zámbo Károl; tették meg a lengyelkápólnai rendőrségen.

Szeged, 1950. január 4-én

V/A.

dr. Vermes Miklós
ezredes

Dr. Vermes Miklós ezredes legelső tájékoztatója Kiss Imre volt párttitkár lengyelkápólnai meggyilkolásáról. (Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

VERMES MIKLÓS SZEGEDI ELSŐADÓK

...3./1950.

Jelentés.

Bejelentett ismeretlen tettes,
bűncselekmény: Gyilkosság.
Rendőrkapitányságnak.

Szeged.

Jelentem, hogy 1950. január 4-én megjelent a fenti őrnagy Csányi István, 1904. május 2-án Szegeden születésű, földműves, 46 éves, lakcíkján 147.sz.-a. lakos és Zámbo István 1904. szeptember 13-án Pestvárogyi Újteleken szül. 66. földműves, 46 éves, lakosok kikérte, hogy Csányi István lakosától kb. 50-60 méterre egy ismeretlen egyént agyonverve találtak. Később szeriát az is egy meghalt ismeretlen egyént agyonverve találtak.

Jelentem, hogy a fenti bejelentésre a helyi lakos Vámos L. József r. t. iz. társaság, ahol valóban megtalálták a fenti bejelentett hullát. Vámos L. József mint járőrrel a helyszínt biztosítottam, hogy a hátrahagyott csontok is megmaradjanak.

A fenti esetről nyomban értesítettem a szegedi kapitányság (Főrendelkezési) osztályát, ahol a jelentést a ráncor hadnagy bajtárs vette, ki azt az osztályt adta, hogy a helyszínt továbbra is biztosítsam esetleg a nyomozást is megkezdjük be.

A fenti helyre a helyi lakos bizottság 1950. január 4-én 11. órakor érkezett meg, ahol a nyomozást a nyomozás megkezdte. A további nyomozás során a fenti lakos szerepet játszott. Jelentésem a kapitányságnak tudomás vétel végeztetve be.

Járőr Székely L. István r. akty. és Vámos L. József r. t. iz. jt.

Lengyelkápólna, 1950. január 5.

Üdvözléssel. Látam.

dr. Vermes Miklós r. f. h. gy. őrszem pk.

V/A.

A lengyelkápólnai rendőrség jelentése a meggyilkolt Kiss Imrével kapcsolatos lakossági bejelentésről. (Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

30

VI/3.

Tárgy: Kiss Imre környezettanulmánya.

Jelölés: 1950. jan. 5.

Kiss Imre, sz: 1898. nov. 5. - Szeged, apja: János, anyja: Baloghovics Rozália, Kélt. földmunkás, Lengyelkápelnai-Móránál 674 sz. alatti lakos.

Munkás családból született, majd vakatás volt, fiatal korában kénytelen volt iskolai tanulását elhagyni és elment béresnek. 1923-ban kezdte meg és felfüggesztette Somogyi Piroška királyhalmi kisajánlott iskoláján, gyermekük nem volt, majd 1929-ben Székely József németországi fiát Pékel Istvánt, aki a mezőgazdasági munkákat végezte és végente.

A felfüggesztés előtt János alacsonyabb nyilaskeresetes párt vezetője volt, majd a nyilaskeresetes pártba, állást igazolt, azonban nem volt ott tevékenységet nem fejtett ki. A felfüggesztés után 1945-ben tagja lett a MHP-nek, majd 1946-ban a Lengyelkápelnai MHP-vezetőségnek titkára volt, azonban titkárságról leváltották iszákossága miatt, leváltása után a népi bizottság elnöke, a munkügyi bizottság tagja lett, mely tisztásokat becsületesen végente és a munkásság ellenőrzését folytatott. A külügyüggyel kapcsolatban is volt és az ellenőrzést folytatott harcát 1949. évasszaig folytatták és a tetteiket 2-3 évi börtönnel ítélték el.

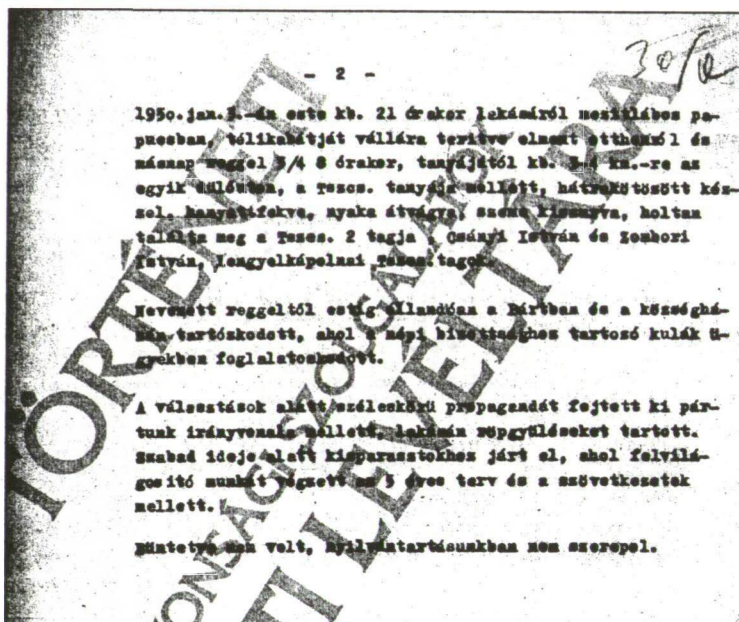
A lengyelkápelnai fogva tartásban aktív tevékenységet fejtett ki, a földosztás nem a pénzre jutottak a kat.hold földével minden áron be akart lépni a Törvénybe, azonban nem volt és felfüggesztett ellenőrzést és ezért többször meg is verték és elszavarták hasulról. Előfordult az is, hogy éjnek idején kisavarták az ágyból és kénytelen volt a szomszédságban lakókkal menni szállni. Családjával általában rossz viszonyban élt, mivel azok ellenőrzést Pártban kifejtett tevékenységét és a külügyüggyel ellen folytatott harcát.

./.

3.

ABTL 3.1.9 V-16434

1950. január 5-én készült környezettanulmány a meggyilkolt Kiss Imréről
(Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

1950. január 5-én készült környezetanulmány a meggyilkolt Kiss Imréről
(Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

119

Allamvédelmi Hatóság, Szegedi Osztály.

Tárgy: Horváth István Szeged-Csorvai lakos környezettanulmánya.

Szövege.
Szeged, 1950. január 14.

Valóban, hogy a fenti tárgyú ügyben a nyomozást lefolytattam, melynek eredményeként az alábbiakat állapítottam meg:

Horváth István az 1896. augusztus 13-án Szeged-Alsótágyán, apja: Horváth György, anyja: Koszó Julianna, lakik Szeged-Csorva 600 sz. alatt.

Néve a rendelkezésünkre álló nyilvántartásban nem szerepel, ellene Osztályunkon eddig eljárás folyamatban nem volt.

Kulák családból származik. Szüleinek 100 kat. hold örök földje volt, melyet annak idején a család között szétosztottak. Vagyona 15 kat. hold föld tanyával és gazdasági felszereléssel.

Pártállásai múltban semmiféle pártnak, vagy egyesületnek tagja nem volt, legalábbis adat erre vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre, jelenleg szintén pártunkívűli. A jelenlegi rendszernek nem hívja, amit az is alátámaszt, hogy 15 kat. hold földje van és egy 24 éves fia, aki a jelenlegi rendszernek szintén ellensége és a fennálló demokratikus rendszert gyűlöli, aminek azszal adott kifejezést, hogy 1948. évben közelebbről meg nem határozható időben Magyarországról Franciaországba szökött és azóta is ott él.

Horváth István a pártus befolyása alatt áll és állandó összejáratást tart fenn papokkal és azok rendszeresen látogatják a lakását.

Bárati kör a szomszédjaiból tevődik össze, akik középparasztok, így főbbek között Császár János és Gyuris János.

Politikai szempontból nem megbízható.

Kaft.

Gyuris Béla
Gyuris Béla
avagy.

VI/4.

ABTL 3.1.9 V-16434 6.

Horváth Istvánról, a koncepciós szervezkedési ügy egyik gyanúsítottjáról készített környezettanulmány. (Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

163

Tárgy: Bodó István környezetstanulmánya.

J e l e n t é s.
Szeged, 1950. február 1-én.

Bodó István szül. Szeged-Megszéksós, 1907. július 23-án, apja: + Illés, anyja: Papdi Illoai Etel, nős, Nemeth Heginával, 6 gyermeke van, földműves, vagyontalan, pártankivüli lakik: Szeged-Királyhalom 446. szám alatt.

5 elemi iskolai végzettsége van. Rossz családi életet élt, dolgozni soha nem akart, családjáról nem gondoskodott.

A tanyavilágokban különböző családokat terrorizált, többektől pénzt csalt ki. Többeszeri csalásért 3 ízben volt büntetve. Legutóbb 1948-ban 10 hónapi börtömrre volt ítéelve csalásért, amit ki is töltött. Többeszer félrevezette a hatóságot, rendőrséget, honvédséget és olyan jelentéseket adott be a hatóságoknak, mely jelentések hosszabb nyomozást vettek igénybe és végül is a nyomozás megállapította, hogy a jelentéseknek adatai és tényállásai nem feleltek meg a valóságnak.

1949. októbertől Csorva, Lengyelkápólna, Alsóközpont, Mórhalom tanyákon helyezkedett el, ahol a kulákokkal élt összeköttetésbe, azoknak rémhíreit terjesztette, és magát pedig külföldi állampolgárnak adta ki.

Kiss Imre volt Lengyelkápólnai VDP. titkár 1950. január 3-án meggyilkolta a ezen gyilkosságot több kulákkal előzőleg már megbeszélte és azt végre is hajtott. A gyilkosság megtörténte után heteken keresztül a tanyavilágban bujkált és azokon a helyeken lakó kulákok elősegítették bujkálását.

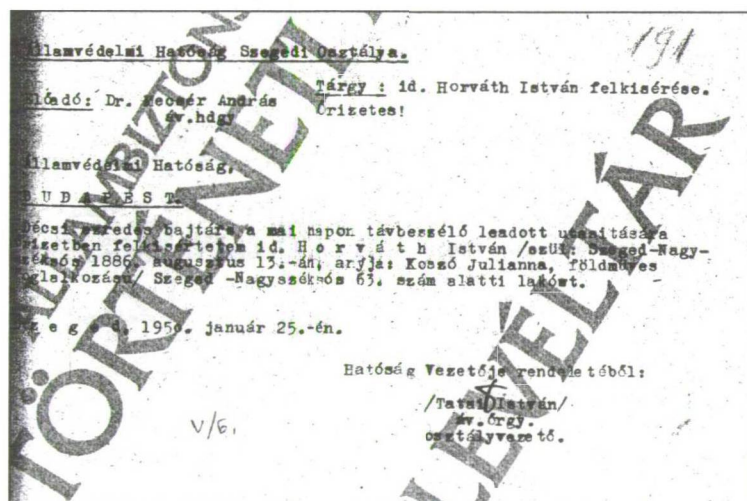
Nyilvántartásunkban szerepel.

VI/5

7.

ABTL 3.1.9 V-16434

Bodó Istvánról, a Kiss Imre sérelmére elkövetett gyilkosság egyik gyanúsítottjáról készített, gyanúsan árulkodó megjegyzéseket is tartalmazó környezetstanulmány.
 (Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

Az ÁVH központ – Décsi Gyula államvédelmi ezredes – is bekapcsolódott a lengyelkápolnai konstrált kulákszervezkedési ügybe. (Forrás: ÁSZTL V-16434 számú dosszié)

RÖVIDÍTÉSEK

ÁSZTL Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
ÁVH Államvédelmi Hatóság
ÁVO Államvédelmi Osztály
CIC Counter Intelligence Corps
DÉFOSZ Dolgozó Parasztok és Fölmunkások Országos Szövetsége
EPOSZ Egységes Parasztiifjúsági Szervezetek Országos Szövetsége
FKP Független Kisgazdapárt
FVKV Fővárosi Villamosközlekedési Vállalat
HM Honvédelmi Minisztérium
HTL Hadtörténeti Levéltár
MADISZ Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség
MÁV Magyar Államvasutak
MDP Magyar Dolgozók Pártja
MFP Magyar Függetlenségi Párt
MHBK Magyar Harcosok Bajtársi Közössége
MKP Magyar Kommunista Párt
MOL Magyar Országos Levéltár
NÉKOSZ Népi Kollégiumok Országos Szövetsége
NPP Nemzeti Parasztpárt
NYUKOSZ Nyugállományú Katonatisztek Országos Szövetsége
OTI Országos Társadalombiztosítási Intézet
PB Politikai Bizottság
PDP Polgári Demokrata Párt
PIL Politikatörténeti Intézet Levéltár
SZDP Szociáldemokrata Párt
SZIM Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom
SZIT Szakszervezeti Ifjúság- és Tanoncmozgalom
UDB Uprava Drzavne Bezbecinosti
VKF Vezérkari Főnökség

NÉVMUTATÓ

- Ábrahám Mihály (Szeged 1913) 179
 Ács Lajos 247-248
 Adrián Dénes (Bályok 1921) 55, 66
 Ágoston György (Orosháza 1900) 214, 217, 220, 233
 Akla Lajos 215
 Álló János 17, 20, 22, 24
 Almási János 127, 153
 Almási Jánosné 129, 153
 Ambrus János (Hódmezővásárhely 1927) 213, 219, 230, 233, 230, 233
 Andó Ferenc 115
 Antal Mihály (Gyimesbükk 1916) 125-126, 130, 139, 142, 144-145, 147, 150-151
 Antalfy György 51,
 Árpási Pál (Horgos 1904) 178, 182-183, 185, 188-189
 Asztalos István (Szeged 1910) 127, 153
 Avar Jenő 33
 Babarczi Antal (Szeged 1916) 179
 Bacsó Mihály (Szeged 1900) 127, 153, 179,
 Bajor László 36, 55
 Bajorhegyi László (Debrecen 1900) 55, 66, 70
 Bakacsi Károly (Szeged 1929) 106, 111, 113-115
 Bakai Pál 217
 Baki Vince (Nagyszénás 1926) 214, 221
 Bakonyi 127
 Bakos József (Algyő 1921) 129
 Bakos József 139-140, 151
 Bali Mihály 127
 Balkai 126, 153
 Balogh Ernő 213
 Balogh Gábor 217
 Balogh István 178
 Balogh Sándor 213, 220
 Bánfalvi Lajos (Csongrád 1897) 215, 226-227, 230
 Bánki Horváth Ferenc (Orosháza 1926) 216, 221, 230-231
 Bánky Mihály (Szeged 1928) 18, 35
 Baranyai Imre (Magyarbánhegyes 1906) 217
 Baranyai István (Orosháza 1902) 215, 217, 220
 Bárdos Miklós 249
 Bárkányi Ferenc (Szeged 1897) 79, 83-84, 87, 89, 96, 101
 Bárkányi Mihály (Szeged 1906) 133, 139, 149, 153
 Barna Ferenc (Szőrei 1929) 20, 32-34, 45
 Barna Sándor 17, 20-21, 24, 27-28, 33, 44
 Bartók Zoltán (Hódmezővásárhely 1922) 215, 230, 233
 Batkó Gyula 127
 Batta Szilveszter (1920) 127, 153
 Bedő Árpád (Rákospalota 1922) 127, 140, 146-147, 151

- Bedő Árpád (Torda 1898) 130, 139, 140, 151
 Benák Mihály (Szeged 1911) 179
 Bene István (Szeged 1905) 128, 131-133, 153
 Benke Gedeon 151
 Benkovics Sándor 186-187
 Benkő Ferenc (1929) 107, 110
 Benkő Sándor (Nagyszénás, 1914) 211, 214, 220, 223, 230, 233
 Bergmann Mihály 129, 153
 Bernáth Pál 42
 Berta István (Orosháza 1901) 215, 219-220, 227, 230, 233
 Besenyei János (Medgyesbodzás, 1923) 213-214, 230, 232, 233
 Bessenyei Zénó 207
 Biacsi Béla (Szeged 1901) 52, 57, 63, 66, 70
 Biczó Sándor 73, 98
 Bigors Illés (Zákányszék 1914) 243, 245, 248
 Bigors Illésné (Szeged-Csorna, 1923) 248
 Bite István (Szeged 1902) 128, 130-131, 133, 140, 150-152
 Bite János (Ferencszállás 1910) 126-127, 131, 139, 151
 Bitó Gyula 22
 Blahó János (Érsekújvár 1923) 208-215, 217-233, 235
 Blahó Jánosné 230
 Bódi Imréné 150
 Bodó Antal (Szeged 1913) 129, 131, 139, 151
 Bodó István (Szeged-Nagyszénás 1907) 240-242, 244-250, 257
 Bodola Béla (Szelindek 1900) 151
 Bohata Bálint 51
 Bóka Pál 127
 Bokor Ferenc (Szabadka 1897) 55, 66, 70, 128, 153
 Boldizsár Iván (1912) 82
 Bolgár György (1913) 85, 99
 Borbély Árpád (Sepsiszentgyörgy 1905) 126, 153
 Bordási Kázmér 207
 Bordos Ernő (Kolozsorsa 1902) 127
 Borka György (Szeged 1908) 126, 153
 Bozóki Mihály 180
 Bozóki Rozália 180
 Bozsó László (Szeged 1907) 57, 63, 66, 70
 Börcsök Géza (Szeged-Alsótanya, 1908) 248
 Börcsök János (Szeged 1920) 179
 Börcsök József (Szeged 1925) 106-107, 110, 113-115
 Börcsök Lajos (Szeged 1910) 179
 Börcsök Pálné 129, 153
 Brigesbauer Károly (Orosháza 1925) 213, 221, 230-231
 Bubik János (Hódmezővásárhely 1902) 216
 Bucsi Gyula 129, 153
 Budai Mihály 153
 Bugyán Viktória 47
 Bujdosó Pál 67
 Büttner Sándor 81
 Cieslár Viktor 233
 Clay Lucius 137, 141, 146, 148, 152, 174-175
 Csaba János (Obernhaus 1912) 215, 230, 233
 Csaba Sándor (Szeged 1901) 54, 66, 70
 Csáki Kálmán (Hódmezővásárhely 1927) 54, 66, 70, 217, 221, 223, 230-231
 Csamangó Ferenc 128, 153
 Csapó József (Kerekegyháza 1920) 215, 221-225, 230-231
 Császár Antal (Szeged-Csorva, 1927) 241-242, 245-246, 248-249
 Császár János (Szeged, 1903) 242-248
 Császár József (Szeged 1904) 248
 Császár Vilmos (Tamási 1920) 80, 84, 90, 93-94, 96, 98
 Cseh Emil 186
 Csihoczki József (Szeged 1910) 179
 Csillag Dezső 33

- Csiszár Ferenc 215
 Csomák Elemér (Kecskemét 1897) 53-54, 57, 59-62, 66-68, 70
 Csonka Balázs (Szeged 1901) 128, 153
 Csonka Ferenc (Szeged 1928) 106, 111, 113-115
 Csonka István (Szeged 1900) 128, 153
 Csúri 128
 Csúri István (Szeged 1897) 55, 66, 70
 Czeglédi Sándor (Sudaras 1895) 125, 153
 Czikora Lajos (Orosháza 1922) 216
 D. Balogh József 222-223
 D. Nagy Géza (Eger 1892) 79, 81, 84-86, 89, 94, 96
 D. Szilágyi Sándor (Kerekegyháza 1921) 211, 214, 219, 221, 223, 230-231
 Dajkó István 215, 217, 220-222, 230
 Dalmády Ernő (Baja 1885) 81-82, 84, 89, 94, 96
 Décsi Gyula (Szentgothárd, 1919) 73, 75, 258
 Décsi István 208-209, 228
 Dénes Leó (Mohora 1897) 51, 58-59
 Diczfalussy Ferenc (1895) 121, 155
 Dimák János 215
 Dirák Sándor 216
 Dobó Gyula (Szeged 1893) 174, 179, 185-186, 188-190, 197-198, 201-203
 Dobó István 106, 109, 111, 113-115
 Dobrovits János 129, 153
 Dohány István 183
 Dominkó Sándor 217, 219
 Domokos Sándor (Kocsér 1928) 107, 113-115
 Dorogházi Dezső (Vécs 1924) 215, 230, 233
 Döme Ferenc (Szapárliget 1919) 127, 153
 Dömötör Albert 189
 Drégely József 12, 14, 121
 Echardt Tibor (1888) 178
 Éder István (Battonya 1919) 126-127, 145, 153
 Eller Lajos 232
 Erdei Ferenc (Makó 1920) 21, 32, 35, 43
 Erdei János (Sándorfalva 1898) 126, 153
 Éri Ferenc (Pecsér 1908) 123, 128, 139-140, 143-145, 151
 Eszéki Tibor 25-26
 F. Nagy Lajos 129, 153
 Fadgyas András 73, 98
 Fadler Lajos (Makó 1929) 17, 35, 43, 45
 Falcione Kálmán (Zombor 1883) 10, 79-81, 84-88, 90-98, 102
 Farkas (Csamangó) Lajos (Mórahalom 1906) 179
 Farkas Mihály (1904) 125
 Fazakas János (Nyárádköszvényes 1919) 126, 130
 Fazekas Kádár Imre (Mórahalom 1927) 127, 179, 181, 184-186, 189, 204
 Fazekas Mihály 153
 Fehér István 35
 Fehér József 233
 Fejes Mihály (Hódmezővásárhely 1901) 215, 217, 230, 233
 Fekete István 209-210, 213, 217-220, 223-230, 232
 Félegyházi Pál 121
 Fodor István (Szeged 1880) 79, 84, 86-90, 93, 95-96
 Fodor Jenő (Makó 1927) 21, 27, 33-35
 Fodor Lajos (Szeged 1910) 53, 62, 65-66, 70
 Fogarasi István (Endrőd 1909) 126, 153
 Földi Gergely 183, 188
 Fuchs Alajos 235
 Furus János 121
 G. Szabó István 214
 Gaál Ferenc (Magyarakanizsa 1882) 53, 61, 63, 66, 70, 81
 Gaál Gyula (Szeged 1922) 80, 82-85, 89, 93, 96
 Gaál.Róbert (Szeged 1925) 80, 83-85, 91, 93, 96
 Gaál Sándor (Hódmezővásárhely 1925) 213,

- 219, 221-222, 225
 Gál Andor 109
 Gál János (Szeged 1899) 128, 153
 Gál László (Hódmezővásárhely 1913) 213, 219, 221-222, 230-231
 Gál Tivadar 51
 Galambos András (Battonya 1882) 179
 Galambos Ferenc (Szombathely 1906) 53-54, 66, 68, 70
 Garamvölgyi Tivadar 38
 Garazsi Lajos 152
 Gárgyán Antal (Szeged 1924) 179
 Gazdag László 95
 Gelei János (Tiszaföldvár 1913) 126, 151
 Gelei Jánosné 129, 153
 Geszty Mihály 87
 Gidófalvi 15
 Goda Imre (Szeged-Alsótanya, 1908) 249
 Gombkötő József (Orosháza 1914) 216, 219
 Gondos János (Óföldreák 1928) 22, 33-34
 Görbics Béla (Orosháza 1927) 211, 216, 218, 221, 230-231
 Gróh Béla (Gyula 1911) 52, 66
 Gulyás János 213
 Guzi Zoltán (Szeged 1933) 106-107, 109, 111, 113-115
 Gyöngyösi János (Hódmezővásárhely 1927) 219
 Gyuris István (Kiskundorozsma 1908) 248
 Gyuris István (Kiskundorozsma 1915) 15, 18-21, 24, 26-27, 36, 38, 40-41
 Habik János (Szabadka 1915) 125, 153
 Halápi József (Derecske 1902) 121-125, 128-134, 136-142, 144-151
 Halápi Józsefné 129, 153
 Halász Árpád (Budapest 1928) 22, 34-35
 Halász Sándor 42
 Halmi Barna 81
 Hamar Sámuel (Kálnok 1895) 55, 66, 70
 Hargitai László (Szolnok 1903) 127, 153
 Harmath László 232
 Harsányi András 98
 Hartig Gyula (Nagybecskerek 1922) 216, 221, 230-231
 Határ Pál 214
 Hatházi Andor 81
 Hatházi József (Marosvásárhely 1914) 126, 153
 Hegedűs András (1922) 11
 Hegedűs Gyula (Szeged 1898) 216, 233
 Hegedűs Margit 34
 Héjja István (Hódmezővásárhely 1929) 213, 219, 221, 230-231
 Héjja János (Hódmezővásárhely 1923) 214, 220-221, 230, 231
 Héjja László (Hódmezővásárhely 1926) 215, 221
 Henn László (Szeged 1926) 80, 84, 89, 94, 96
 Herczeg István (Orosháza 1913) 216, 219
 Hódi Imre 150
 Hoffman János (Budapest 1920) 56, 62, 66, 70
 Holecska Ferenc (Orosháza 1908) 217, 220
 Horányi Nándor 73
 Horváth István (Csorna 1895) 240, 244-246, 248, 256
 Horváth István 67
 Horváth Istvánné 248
 Horváth Lajos (Udvari 1921) 20, 34-35, 45-46
 Horváth Márton (Szeged 1904) 54, 57, 62, 66, 68, 70
 Hummer Ferenc (Érsekvadkert 1908) 19-21, 30, 36, 38
 Huszka Tamás (Bácsszentiván 1914) 126, 153
 Illés Bertalan 216
 Illés Károly (Szentcsanak 1923) 55, 57, 65-66, 68, 70
 Imrefi László 35, 152
 Isztray László 34

-
- Jahner-Bakos Mihály 190
 Jakab István 233
 Jakus Ferenc (Szeged 1904) 179
 Jakus József 179
 Jámbor György 47
 Jámbor Károly (Makó 1926) 17, 22, 32-34,
 Jámbor Zoltán (Makó 1928) 17, 35, 47
 Janikovszky Béla 12, 14, 73, 76-77, 87, 99,
 101
 Jankó Béla (Hódmezővásárhely 1919) 216,
 219
 Jankó Péter 35, 98, 152
 Jávori Béla (Szeged 1925) 105-110, 112-115
 Jegyíák János 201-202
 Jenei Zoltán (Makó 1926) 22, 24, 34
 Jeney György (Marosvásárhely 1908) 56, 63,
 66, 70
 Jezerniczky Ákos 88, 93
 Jójárt Mihály (Szeged-Zákányszék, 1905) 249
 Jójárt Sándor (Szeged 1931) 106, 111-115
 Jónás Béla 48
 Juhász Imre 217, 230
 Juhász Nagy István (Hódmezővásárhely
 1920) 213, 221-222, 230, 232
 Juhász Nagy Mihály (Hódmezővásárhely
 1925) 217
 Juhász Nagy Sándor (Hódmezővásárhely
 1925) 213
 Juhász Nagy Vilmos (Hódmezővásárhely
 1904) 215-216, 220-221, 230-231
 Juhász Sándor 127, 153
 Kádár János (1912) 11
 Kádár József 179
 Kádár Pakai Vince 179
 Kádár Pál 36, 115, 233
 Kalmár Antal (Jám 1911) 125, 133-134, 139,
 141-142, 146-148, 151-152
 Kalmár Sándor 179
 Karis András 214
 Karkus István 216, 230
 Kárpáti György 232
 Kass Lajos 152
 Kátai Pál 217
 Katona Lajos (1906) 124, 153
 Kecskeméti Mihály 216
 Kékes Pál 190
 Kelemen Endre 46
 Kelemen László 236-237
 Keller Tivadar (Szabadka 1912) 51-52, 54,
 57, 59-60, 62, 66-70
 Kenderesi János 128, 153
 Kenéz Pál 217
 Kerezsi László 185-186, 197-198, 201-202
 Kersmajer József (Hódmezővásárhely
 1898) 217
 Kertész Endre Győző 36
 Kertész Ferenc (Szeged 1901) 129
 Kertész Ferencné 129, 153
 Kerti Gyula 121
 Király András (Nagymágocs 1900) 217
 Király Gy. Károly (Kiskunhalas 1921) 216,
 230, 232-233
 Király Lajos (Orosháza 1920) 216
 Király Miklós 179
 Kispéter Vilmos 179
 Kiss Andor 51
 Kiss András 216
 Kiss Dezső (1898) 12, 14, 58, 67-69, 71-72,
 74, 92, 95, 97-98, 246-247, 249, 252
 Kiss Ferenc (Orosháza 1893) 212, 220-222,
 224-225, 230-231
 Kiss Imre (Szeged, 1898) 239-249, 253-255,
 257
 Kiss Lajos 217, 227, 230
 Kiss László (Zenta 1920) 56, 59, 66, 68, 70
 Kiss Sándor (Kiskőrös 1913) 207-208
 Kiss Sándor (Zombor 1906) 18, 35, 46
 Kocsis Mihály 153

- Kocsondi György (Orosháza 1906) 211, 215, 219, 221, 230-231
- Koharek József 189-190
- Komáromi István 93
- Komlós János (1922) 64, 73-74, 85, 249, 251
- Komócsin Illés 14, 58
- Komócsin Zoltán (1923) 98
- Koncz István 213, 230
- Konrád József (Nagybecskerek 1921) 56, 58-60, 66-68, 70,
- Kónya János (Szeged 1896) 123, 129, 131, 139, 151
- Kónya Jánosné (Szeged 1901) 129, 147, 183, 153
- Kopasz Szilveszter 179
- Kormányos Jenő (Sándorfalva 1914) 129, 139-140, 147, 151
- Koró Kroó Imre 87, 95, 98, 103
- Koszó Dezső (Szeged 1930) 106-107, 110-112, 114-115
- Koszó Imre (Szeged 1890) 179
- Koszó József 231
- Kosztolányi György (Hódmezővásárhely 1920) 215, 219, 221, 230, 231
- Kovács Bálint (Hódmezővásárhely 1908) 208, 212-213, 221-223, 230-231
- Kovács István (Hódmezővásárhely 1929) 59, 63, 66, 70, 210-211, 213, 219-225, 230-233
- Kovács János (Arad 1908) 126, 153
- Kovács Kornélia (Kiskunmajsa 1926) 56, 59, 63, 70
- Kovács László 150, 207, 231
- Kovács Mihály (Szeged 1926) 20-21, 28, 32, 35, 44, 128
- Kovács Rudolf (Kistelek 1912) 126, 153
- Kozák Flórián (Szentos 1903) 214, 220, 233
- Kozma Endre 150, 231
- Köblös Sándor (Makó 1925) 22-23, 35
- Környei Tibor 129, 153
- Kővári János 207-208
- Krekuska István (1911) 80
- Krémer Elemér (Honszto 1899) 123, 127, 130, 145, 151
- Krim József (Nagylak 1906) 126, 153
- Krisztin István 179
- Kuba Vilmos (Budapest 1886) 81, 84, 86, 89, 94, 96
- Kugler István (Makó 1914) 15-16, 19-20, 24
- Kuhn Lajos (Kispest 1915) 129, 151
- Kun Sándor 216
- Kunos Ferenc (Csanádapáca 1895) 214-215, 219-221, 230-231
- Kurucz László 185
- Ladó Zoltán 42
- Lakatos Béla (Szeged 1912) 52, 63, 66, 70
- Lakatos Imre 72
- Lázár Miklós (1906) 73, 98, 233
- Lázár Vilmos 35
- Lee Tibor 42
- Léko Ferenc (Szeged 1916) 179
- Lele István (Földeák 1929) 17, 34, 45
- Lengyel Andrásné 231
- Lengyel Béla 43
- Lévay Béla (Szeged 1924) 49-66, 68-77
- Libor János (Szentetornya 1904) 215, 219-220, 227, 230, 236-237
- Libor Rajmund (1930) 106
- Lovászi Szilveszter (Szeged 1907) 128, 153
- Lődi Árpád 150
- Lukács László (Arad 1920) 53, 63, 66, 70
- Lukács László (Mezőkovácsháza 1926) 17, 20-22, 24, 43
- M. Szabó István 185, 191, 226
- Madaras László (Budapest 1919) 80, 84, 86, 90, 93, 96
- Madarász Lajos (Nagyszénás 1923) 214, 221
- Maginyecz Mihály (Nagyszénás 1921) 214

- Magyar Josip 141
 Magyar Pál (Zombor 1891) 88-89, 93, 96-97
 Makó Lajos (Hódmezővásárhely 1912) 217
 Makó Pál (Hódmezővásárhely 1924) 214, 230-231
 Márki István (Szeged 1913) 179, 186, 188-189
 Márkus Endre (Budapest 1900) 128
 Maros Lipót 36
 Maróti István 216
 Masa János (Királyhalom 1906) 179, 186-189
 Mécs József (Makó 1928) 18, 34-35
 Mélai János (Nagymaros 1912) 127, 153
 Mélykúti Béla (Budapest 1911) 52, 59, 62, 66, 68, 70
 Ménesi János 213
 Mérai Kálmán (Hódmezővásárhely 1928) 211, 213, 219, 221, 225, 230-231
 Merényi Miklós (Nagyösz 1898) 125, 134, 151
 Mészáros Jánosné (Szeged 1890) 124, 127, 153
 Mezei László 212, 217
 Mohai József 21, 179
 Molnár Dániel 22
 Molnár Dénes (Nagykőrös 1924) 107-109, 111, 113-115, 117-120
 Molnár József 73, 129, 153
 Molnár József (Makó 1924) 20, 32, 35, 43
 Molnár Lajos (Orosháza 1900) 215, 220-221, 230-231
 Molnár Lajos 73
 Molnár Márton 127, 153
 Morvai Györgyné (Szeged 1905) 127, 145, 153
 Müller András (Dobozi 1920) 20, 43
 Nádas András 42
 Nagy Czirok Károly (Tataháza 1912) 52, 66, 70
 Nagy Ferenc (1903) 86, 93, 95
 Nagy Ferenc (Szeged 1926) 127, 153, 178
 Nagy Ferenc 213, 222, 230
 Nagy Ferenc Pál (Makó 1925) 17, 20-23, 27
 Nagy Illés (Szeged 1904) 126, 153
 Nagy Imre 180-181, 183
 Nagy János 126, 139, 153
 Nagy Sándor (Péterréve 1926) 67
 Nagy Sándor 93, 125, 146, 151
 Nánási Károly 51
 Návai Ferenc 189
 Nécin Rudolf 185, 187
 Nedulász József 34
 Négyesi Imre (Szentes 1904) 212, 220-221, 226-227, 230-231
 Németh Bálint 217, 220
 Németh Ferenc 129, 153
 Németh János 215, 220, 227
 Németh József (Szeged 1930) 109, 124
 Németh József (Szeged 1903) 124, 153
 Németh Mihály 231
 Németh Vince 129, 153
 Nógrádi Mihály (Szeged 1901) 128, 153
 Nógrádi Vilmos (Zákányszék 1910) 248
 Novák Antal 186
 Nyilas Péter (Szeged 1921) 126, 130, 153
 Nyilasi Sándor (Gyilád 1905) 123, 125, 127, 139-140, 142, 144-146, 150-151, 176
 Nyúl Dénes (Nagykőrös 1916) 129, 131, 153
 Nyúl Dénesné 129, 153
 Oláh Ferenc (Szeged 1914) 129, 153
 Oláh József (Szeged 1913) 129, 153
 Olasz Imre (Hódmezővásárhely 1921) 213, 221-222, 230-231
 Olasz Márton (Hódmezővásárhely 1901) 213, 221-222
 Ónozó Imre (Szeged 1908) 179
 Ónozó István (Szeged 1905) 179
 Ónozó Lajos 179
 Oránicz József 216
 Orbán János (Nagyvárád 1901) 125, 153
 Orbán József 43
 Ottó János (Szeged 1904) 127, 153
 Ökrös János 217

- Ördögh András 248
 Ördögh Imre (Szeged 1929) 241-242, 245-246, 249
 Őze Lajos 217, 220
 Padányi Mihály 87, 99
 Pakó Elemér (Marosvásárhely 1906) 127, 153
 Pálffy György 57
 Palicska Sándor (Makó 1928) 22, 34-35
 Pálincás János 125, 153
 Papdi Ferenc (Szeged 1910) 127, 153
 Papp Ferenc (Szeged 1923) 56, 66, 68, 70
 Papp Lukács József (Hódmezővásárhely 1914) 211, 213, 219, 221, 230-231
 Papp Pál (Szeged-Csorna 1929) 248
 Pásthy István (Nyíregyháza 1921) 25-26, 28-30, 32, 35-36, 38-39
 Péter Gábor (1900) 12, 14, 73, 75, 199-200
 Péterfi 129, 153
 Pethő Dezső 121
 Pfeiffer Zoltán (1900) 79, 83, 85-88, 90, 92-93, 95-97
 Piros László 199-200
 Polonyi Jenő 91-93, 95
 Preszly Ernő 81
 Pusztai Andorné 233
 Pusztai Antal (Simonyifalva 1928) 217, 230, 233
 Rác András (Kiskundorozsma 1922) 126, 153
 Rác Gyula (Szeged 1911) 55, 66, 70
 Radek György (Nagykikinda 1923) 56, 59-60, 66, 68, 70
 Radics Ferenc 215, 230
 Rajk László (1909) 11, 74, 83, 91-92
 Rákosi Mátyás (1892) 10-11, 32, 82-83, 91, 97, 246-247, 249
 Rényi 125
 Révai József (1893) 11
 Róna Béla 51
 Rónai Sándor (Melsőrajk 1904) 52, 66, 70
 Rostás János (Hódmezővásárhely 1930) 213, 221, 230-231
 Rostás Márton (Hódmezővásárhely 1924) 217
 Rózsa András (Szeged 1899) 128, 131, 153
 Ruzska Károly (Veresegyháza 1927) 18, 21, 35
 Ruttkai György 230
 Sahin Tóth Zoltán (Nagybecskerek 1911) 106-107, 110, 112, 113-115
 Sarkadi Endre (Makó 1927) 18, 20, 35
 Sárosy Gyula (Békéssámson 1929) 18, 24, 33-34, 45
 Schönwald Pál 233
 Sebestyén Albert (Makó 1923) 18, 28, 35, 45-46
 Sebestyén Zoltán (Szeged 1925) 80, 84, 90, 93, 96-97
 Seffer Andor 214, 221
 Séllei Ferenc (Orosháza 1922) 215, 219-220
 Séra Károly 232
 Simon József (Szeged 1906) 52, 57, 66, 70
 Simon Pál 152
 Sin Lajos 216
 Sipos István 125, 153
 Somlay Béla 15-18, 20, 23-24, 28, 36
 Somlyódi Ferenc 53-54, 57-58, 62, 65-66, 68, 70
 Somogyi István 179
 Sömjén György 42, 190
 Spányi Ernő 55, 66, 70
 Sulyok Dezső 81, 85-88, 90, 92-93, 96-97, 121
 Sutka János 56, 66
 Südi Sándor 213, 222, 230, 232-233
 Sükrei József 125, 151
 Süle Lajos 217, 220
 Szabó 6. Imre 216, 230, 233
 Szabó Antal 127, 145, 153, 179, 186-187, 189
 Szabó Antalné 127, 129, 153

- Szabó Béla 213
 Szabó György 22, 32, 34-35
 Szabó János 128, 153
 Szabó László 93
 Szabó László 68-69
 Szabó Zsigmond (Makó 1925) 22
 Szakács Ödön 42
 Szakasits Árpád (1888) 91
 Szalai Antal (Pancsova 1891) 128, 143-144, 151
 Szalai Antalné 129, 153
 Szalai József 231
 Szalma Ferenc (Szeged 1913) 126, 153
 Szalma József (Szeged 1915) 131, 153
 Szántó Lajos 215-216, 219-223
 Szántó Sándor (Szeged 1893) 126, 151
 Szántó Sándor (Szeged 1920) 126, 151
 Száraz Ferenc 67
 Szász Ferenc 56
 Szécsi Ferenc (Szeged-Királyhalom 1903) 181, 185, 187-189
 Szécsi György 181, 184
 Szécsi József (Szeged 1928) 179-180, 185, 187, 189, 196
 Szécsi Vince (Szeged 1909) 178-185, 187-190, 193-195, 199-200, 203
 Seidl Emil 129, 153
 Székelyhídi Antal (Zenta 1907) 54, 62, 66, 69, 70
 Szekerczés József (Újhegyes 1905) 128, 153
 Szekeres Imre (Sarkad 1913) 126, 153
 Szekfű András (Kapitányság 1898) 127, 131, 153
 Szekfű István (Újszed 1927) 127, 153
 Szekfű Sándor (Újszeged 1924) 127, 153
 Széll Dezső 179
 Széll Sándor 179
 Szélpál József 181, 183
 Szemenyei Ádám 228-229
 Szendi Horváth Ferenc (Orosháza. 1903) 214
 Szendi Horváth József (Orosháza 1929) 214, 221, 230-231
 Szendi Horváth Sándor (Nagyszénás 1921) 214, 221
 Szendrey László 147-149
 Szentimonyi Bíró Iván 207
 Szijártó Károly 42
 Szilágyi János (Szeged 1929) 106-107, 109, 113-115
 Szimler János 189, 233
 Szirmai Dezső (Kisbaj 1914) 20-21, 27-29, 36
 Sziveri Mihály (Királyhalom 1909) 179
 Szomora József (Szeged 1913) 53-54, 57, 63, 66, 68, 70
 Szögi Antal (Szeged 1914) 129, 135-136, 146, 151
 Szögi Antalné (Budapest 1928) 129, 153
 Szögi Imre (Szeged 1901) 129, 147, 153, 184
 Szögi József (Szeged 1904) 123, 127-129, 151
 Szögi Józsefné 129, 153
 Szögi László 129, 153
 Szőke Pál (Hódmezővásárhely 1928) 213, 221, 230-231
 Sztodolnik László 42
 Szula Bálint (Orosháza 1899) 217
 Szűcs Ferenc 43, 128
 Szűcs Imre (Budapest 1904) 153
 Takács Imre 93, 179
 Takács Miklós (Szeged 1927) 80, 84-85, 90, 94, 96
 Tamási Gyula (Szeged 1895) 53, 66, 68, 70
 Tamási István (Nagyszénás 1905) 215, 223-224, 231
 Tamásy Iván 81
 Tanczos László (Szeged 1903) 125, 153
 Taraszovits Ödön (Homona 1879) 51, 62-63, 66, 69-70

A Szemtanú sorozatban megjelent kötetek:

MICHNAY GYULA: MINT MOHAMED KOPORSÓJA.

[szerkesztették: Jancsák Csaba és Kiss Gábor Ferenc]

ISBN 963 00 7038 3

A szerző az egyetlen, akinek sikerült megszöknie a recski kényszermunka-táborból. A könyvből megismerhetjük a legendás szökés történetét, és érzékletes képet kapunk a korszakról is.

KISS TAMÁS: MAGYAR EGYETEMISTÁK ÉS FŐISKOLÁSOK SZÖVETSÉGE – 1956, SZEGED

[szerkesztette: Jancsák Csaba]

ISBN 963 86240 0 0

A szerző, a MEFESZ szervezője, vezetője (később a megtorlás áldozata) tanulmánya mellett első alkalommal kerül publikálásra a szervezet 1956. október 20-i ülésén készült rádiófelvétel szövege. A szerző a kötetben szereplő interjúban az eseményekben résztvevők érzelmi kötődéseiről és saját személyes sorsáról is vall az érto olvasónak. A szakmai közélet szerint is hiánypótló mű értékes dokumentummelléklettel záródik, amelyben közlése kerülnek az események archív fotói és a megtorlás jegyzőkönyvei is.

PERBÍRÓ JÓZSEF: 1956 SZEGEDEN – EMLÉKEIMBEN.

[szerkesztette: Jancsák Csaba]

ISBN 963 86240 1 9

Perbíró József a Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karának dékánhelyettese volt. Mint levezető elnök részt vett a MEFESZ alakuló ülésén. A kötet a forradalmi Szeged polgármestere (a Városi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnöke) életrajzi írásainak második, bővített, javított, fotó- és dokumentummelléklettel ellátott, reprezentatív formátumba szerkesztett kiadása.

BÁLINT LÁSZLÓ: KOVÁTS JÓZSEF 1926 – 1958

[szerkesztette: Péter László]

ISBN 963 9673 00 0

Kováts József az 1956-os forradalom egyik jeles szegedi személyisége volt, akit a forradalomban vállalt szerepéért letartóztattak, majd halálra ítélték és 1958. október 6-án 6 óra 15 perckor kivégeztek. A kötet érdekessége, hogy Magyarországon először jelenik meg benne Tollas Tibor Szegedi ballada című verse, mely korábban a Müncheni Nemzetörben került közlésre.

Az igen érdekes, számos tárgyi részlettel, adattal megerősített feldolgozást (Kováts József élettörténetét) 27 képes dokumentumokkal és fotókkal illusztrált oldal színesíti.

A CÉLSZEMÉLY: BÁLINT SÁNDOR / ÜGYNÖKJELENTÉSEK, PÖRIRATOK 1957 – 1965

[Bálint László és Velcsov Márton gyűjtése alapján szerkesztette: Péter László]

ISBN 963 9573 01 9

A kötet egy dokumentum gyűjtemény, amely csak töredéke annak a nagy mennyiségű titkos iratnak, amelyet a szegedi néprajztudósról, professzoráról készítettek. A kiadvány egyrészt III/III-as ügynöki jelentéseket, fotókat és eddig még sehol nem közölt bírósági, rendőrségi és ügyészségi iratok tartalmaz az 1957 és az 1965 közötti időszakból.

Bálint László: Megtorlás Szegeden

[szerkesztette: Fejér Dénes]

ISBN 963 9673 00 0

Bálint László könyvének megírásakor hatalmas mennyiségű levéltári anyag feldolgozására vállalkozott. Bemutatja a megtorlás okait és következményeit. Részletes képet közöl a politikai rendőrség módszereiről és a megtorlás végrehajtóiról. A kötet tartalmaz egy kimutatást, amelyből nyomon követhetők a büntető eljárások, névszerint feltüntetve minden szereplőt.

X 9783

- Taródy Zoltán 233
 Tasnádi András (Torontálvásárhely 1892) 128, 153
 Tatai István (1909) 12, 14, 144, 201-202
 Técsi Endre 69
 Temesvári Mihály (Szeged 1910) 126, 153
 Tési György (Pancsova 1912) 84, 86, 89, 96
 Tiszavári Miksa 81
 Titze György (Horhos 1879) 81, 84, 89, 94, 96
 Toldy Ferenc 51
 Tompa István (Orosháza 1905) 217
 Tóth Ferenc 129, 153
 Tóth Imre 217, 219
 Tóth I. János (Hatvan 1909) 129, 151
 Tóth Pál (Szeged 1909) 55-56, 59, 62, 66, 68, 70
 Tóth Pál 215, 219-220
 Tölgyesi Lajos 222, 233
 Török Antal 128, 153
 Török Bálint 217
 Török Imre 213, 219, 221-222, 225, 230-231
 Török János (Szeged 1920) 129, 153
 Trischler Ferenc 93-94
 Turánszky István 19-20, 22, 26, 30-31
 Újvári Sándor 126, 153
 Váczi Mihály (Békés 1925) 107, 113, 115
 Vágó Tibor 42
 Vajduláh Gyula 129, 153
 Vándor Ferenc 79, 84, 89, 96
 Váradi György 86
 Varga Béla 217, 230
 Varga Ferenc 217, 230
 Varga Ferenc 42
 Varga István 217, 220
 Varga József 89, 129, 153
 Varga Mátyás 129, 153
 Varga Miklós 217
 Varró János 213, 222, 225, 233
 Vass Béla 54, 66, 70
 Vass Ferenc (Szeged 1900) 125, 153
 Vastagh Ferenc (Szeged 1895) 52, 66, 70
 Vedres György (őzeged 1921) 20, 36, 39-42
 Veigler Géza (Szentetornya 1921) 215
 Veres Péter (1897) 82, 85, 87, 91, 97
 Vermes Miklós 253
 Vida Béla 15, 17, 24, 28-29
 Vida István (Hosszúpályi 1896) 28
 Vida István ifj. 15-18, 20-30
 Vida Istvánné (Makó 1901) 28
 Vida László (Hercegfalva 1913) 52, 62, 66, 70
 Vida László 15, 17-18, 20, 24, 28-29
 Vigh Antal 153
 Vigh Imre (Hódmezővásárhely 1920) 215, 230, 233
 Viski János 217
 Vörös Balogh Lajos (1919) 80
 Walthier Rezsőné 50
 Weiner Gerely (Szegedi 1899) 126, 153
 Zábrák Pál 214, 220
 Zahorecz András (Fagyszénás 1922) 214, 221
 Zákó András 28
 Zelinka Alajos (Hőgyész 1930) 17, 34-35
 Zöld Sándor (1913) 12, 58
 Zsák József 233
 Zsoldos Lajos (Hódmezővásárhely 1901) 215-216, 221, 230-231
 Zsoldos Sándor 216
 Zsótér Imre (Szeged 1920) 56-58, 60, 62, 66, 68, 70

Kiadta: BELVEDERE MERIDIONALE
6725 Szeged, Hattyas sor 10.
belvedere@jgytf.u-szeged.hu
szerk@belvedere.meridionale.hu
terjesztes@belvedere.meridionale.hu
www.belvedere.meridionale.hu
Felelős kiadó: DR. SZEGFÜ LÁSZLÓ
Kiadóvezető: JANCsÁK CsABA
Műszaki szerkesztő: SZUPERÁK ÁTILA
Szöveggondozás: VÖRÖS ESZTER
A kiadásban közreműködött: ALATTYÁNYI ISTVÁN
Nyomta: BÁBA NYOMDA
Felelős vezető: DR. MAJZIK ISTVÁN